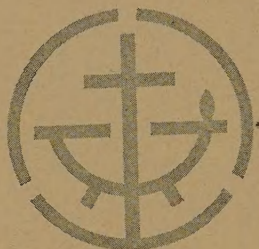

School of Theology at Claremont

1001 1376568

GERMAN

LIBRARY

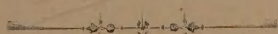
Southern California
SCHOOL OF THEOLOGY
Claremont, California

Aus der Bibliothek
von
Walter Bauer

geboren 1877
gestorben 1960

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΕΠΤΑΔΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Η. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1922

430
H4
K3

Kalitsounakes, Ioannes E. 1878—

I. E. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΕΠΤΑΔΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1921

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜ. ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

LC-

ΓΕΩΡΓΙΩ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΜΕΓΑΛΩ, ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩ,

« ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐμουσίας καὶ φιλίας ».

42720

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέρος τῆς προκειμένης πραγματείας ἐδημοσιεύθη πρὸ ἐτῶν εἰς τὰ *Ξένια*, τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ 75ρίδι τοῦ Πανεπιστημίου μας. Δυστυχῶς ὁ τότε Πρύτανης καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου ἐπιμεληθεὶς Σπυρίδων Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ὅλας τὰς διατριβάς τῶν *Ξενίων* χωρὶς παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν νὰ στείλῃ οὐδὲ μίαν τυπογραφ. διόρθωσιν εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἡ σπουδὴ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ξένας ἐργασίας εἶχε τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματά της. Αἱ πλείσται τῶν διατριβῶν τῶν *Ξενίων* διὰ τὴν ἀκηδῖαν καὶ ἀφροντισίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐτυπώθησαν πᾶν ἄλλο ἢ πανηγυρικαὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν. Δὲν ἔπαυσα ἐγὼ ἔκτοτε ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπανεκδώσω τὴν ἀτυχήσασαν αὐτὴν διατριβὴν μου, συμπληρῶν, πλουτίζων καὶ καθόλου ἀναχωνεύων τὸ θέμα εἰς ὕλικὸν καὶ συμπεράσματα.

Καλαὶ κρίσεις περὶ τῆς (ἔστω καὶ οὕτως ἀτελῶς) ἐκδοθείσης πραγματείας ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift*, καὶ ὑπὸ τοῦ W. H. Roscher, τοῦ γνωστοτάτου συγγραφέως πλείστων παρομοίων ἐργασιῶν καὶ ἐκδότου τοῦ διεξοδικοῦ Μυθολογικοῦ Λεξικοῦ, ἐν τῇ *Wochenschrift für Klassische Philologie* (1913 ἀρ. 25).

Σπουδαίαν βοήθειαν τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δυνατόν τόσον θαυσιῇ καὶ πρόχειρον νὰ ἔχω ἐν Βερολίνῳ, μοὶ παρέσχεον ἐν Ἀθήναις κατὰ Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον 1920 τὸ καλῶς καταρτιζόμενον Ἀρχεῖον τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ καὶ ἐν μέρει καὶ τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον.

Ὀλίγα τινὰ ἐπιθυμῶ νὰ εἰπῶ ἐνταῦθα περὶ τοῦ θέματος τὸ ὁποῖον πραγματεύομαι, καὶ περὶ τῆς γλώσσης ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπραγματεύθην τοῦτο. Καὶ πρῶτον περὶ τοῦ τελευταίου.

Τὴν διατριβὴν αὐτὴν ἔγραψα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἢ καὶ μόνον ἀρχαιοπρεπῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, (ἄλλοι ἄλλως ταύτην ἴσως θὰ κρίνωσι), διότι ἡ ἐργασία ἦτο προωρισμένη νὰ χρησιμοποιηθῇ κυρίως ἐν Γερμανίᾳ, ἐπεθύμουν δὲ νὰ γράψω ἑλληνικῇ γλώσσῃ προσιτὴν εὐκόλως καὶ εἰς ξένους λογίους. Διότι ξένοι κατὰ τὸ πλείστον λόγιοι μελετῶσι τὰ τοιαῦτα ζητή-

ματα, ἐν Ἑλλάδι ὀλίγοι δεικνύουσιν ἐνδιαφέρον καὶ ἀντίληψιν διὰ τὰ τοιαῦτα θέματα. Οἱ ἄλλοδαποὶ δὲ λόγιοι δὲν ἀναγινώσκουσι προθύμως ἐκτενεστέρας πῶς ἐργασίας εἰς τὴν νεοελληνικὴν γραφεύσας, πρέπει νὰ εἶναι πρὸς τοῦτο ἀπαραιτήτως ἠναγκασμένοι. Τοῦτο πολλάκις ἤκουσα μετὰ λύπης ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἐσχάτως μοὶ ὁμολογεῖ τοῦτο ὁ ἐν Ἰένῃ γνωστὸς καθηγητὴς Fr. Sommer, ὁ διάδοχος τοῦ B. Delbrück ἐν τῇ ἐκεῖ γλωσσολογικῇ ἑδρᾷ.

Περὶ τοῦ ἐξεταζομένου δὲ θέματος παρατηρῶ, ὅτι τοῦτο ἐρευνᾶται ἐνταῦθα ἐν τῇ καθόλου Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ ἢ γραμματείᾳ, ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ, καὶ τῇ Ἑλληνιστικῇ, καὶ τῇ Βυζαντιακῇ καὶ τῇ Μεσαιωνικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ, κατὰ λόγον τῶν ὑπαρχουσῶν ἐκάστοτε πηγῶν καὶ εἰδήσεων. Διότι σκοπὸς τῆς σημερινῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλολογικῆς ἐργασίας δὲν εἶναι μόνον ἡ συστηματικὴ παράστασις τοῦ πρὸ ἡμῶν ὑπάρχοντος, ἀλλ' ἡ γενετικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐξήγησις αὐτοῦ. Ἡ ἐν οὗτω ἐρευνωμένῳ θέματι διατριβὴ εἶναι μὲν ἐπίμοχθος, ἀλλ' ὅμως δύναται ἄλλα τε καλὰ νὰ παράσχῃ καὶ τὴν εὐρυσιν τοῦ βλέμματος καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ φιλόλογου, εἰθισμένου ἄλλοτε νὰ ἐξετάζῃ καὶ θαυμάζῃ μικρὰν μόνον περιόδον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου — ἂν καὶ δικαίως, ἀφοῦ ἡ περίοδος αὕτη παρήγαγε τὰς ὑψίστας καλλιτεχνικὰς μορφὰς τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης καὶ τὰς ἀνωτάτας διανοητικὰς συλλήψεις τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Ἀλλ' ὁ περιορισμὸς εἰς μόνα ταῦτα τὰ κλασσικὰ ἰδεώδη κατέπεσεν ἀπὸ πολλοῦ, τῶρ ἐπιζητεῖται ἡ συνέχισις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ἡ δὲ ἐρευνα τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐκφάνσεις ἀπαιτεῖ κοινὴν συνεργασίαν φιλόλογων, ἱστορικῶν, θεολόγων καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων. Ἡ φιλολογία σήμερον παρὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἐν τῇ ὅλῃ αὐτοῦ ἐκτάσει, συνεξετάζει καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας, συμπίπτουσα οὕτω ἐν τούτῳ πρὸς τὴν Θεολογίαν, γενομένην ἱστορικὴν ἐπιστήμην. Διότι ἡ πρώτη Ἑκκλησία, ἡ προκύψασα ἐκ τῆς συμφιλίσεως τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν, ἢ μᾶλλον πρὸς τὴν ἑλληνιστικὴν περιόδον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους¹⁾, παρέλαβεν ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀγῶνος πλείστα ὅσα, ἅτινα μόνον δι' ἱστορικῆς ἐξετάσεως εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῶσιν.

Ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη ἐν τῇ παρακολουθήσει γλώσσης, ἱστορίας, λαογραφίας κτλ. κατέρχεται νῦν μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν, διοχετεύουσα οὕτω εἰς ἡμᾶς ἀκριβῆ γνώσιν τῶν βάσεων τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ. Ἡ σύνδεσις τοῦ

(¹) Ἐν τῇ προκειμένῃ διατριβῇ γίνεται πολλάκις χρῆσις τοῦ ὀρου Ἑλληνισμός, Ἑλληνιστικὸς κτλ. κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Droysen καὶ τῶν μετ' αὐτὸν καθιερωθέντα.

σημερινού πολιτισμοῦ πρὸς τὸν ἀρχαῖον νοεῖται οὐ μόνον διὰ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς (ὅτε ἀκριβῶς ἐξευρέθη ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐποχὴ τῆς λάμπσεως τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος ἐγένετο κτῆμα κοινὸν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν), ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν τε Ῥωμαίων (ἀνὴρ ὡς ὁ Κικέρων μεταβιβάζει εἰς αὐτοὺς τὴν γνῶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ) καὶ τῆς Ἐκκλησίας ¹⁾).

Οἱ χρόνοι τῶν κλασσικῶν προλήψεων παρῆλθον, οἱ χρόνοι καθ' οὓς περικλεῆς φιλόλογος ὡς ὁ Fr. A. Wolf διέκοπτε παρὰ Ματθ. 8,28 μετ' ἀγανακτήσεως τὴν ἐρμηνείαν τῶν Εὐαγγελίων, ἔνεκα τῆς βαρβαρικῆς χρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ εἰς τὸν Niebuhr τὰ Σιβυλλιακὰ βιβλία ἐφαίνοντο ὡς οὐδενὸς λόγου ἄξια («blosser Quark»), καὶ ὁ Lachmann τὸν Ἰγνάτιον ἡρμήνευε μετ' ἄκρας δυσφορίας διὰ τὰς καθαρὰς βλακείας του («mit höchsten Wiederwillen gegen das rein dumme Zeug») ²⁾. Σήμερον πάντα ταῦτα καὶ τὰ παρόμοια μετὰ προσοχῆς ἐξετάζονται, προσηκόντως ἐκτιμῶνται, οὐδὲν δὲ περιφρονεῖται. Ἡ ἀντίληψις τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης μετεβλήθη καὶ ἠδυνήθη, διαρκῶς δὲ πρὸς τὸ τελειότερον βαδίζομεν. Ἀνερχόμεθα πάντοτε ὑψηλότερον καὶ πάντοτε μακρότερον βλέπομεν.

Ἐν Βερολίῳ, Ἰουλίου ἀρχομένου 1921.

I. E. K.

(¹⁾ Ἠρδλ. E. Norden, Die antike Kunstprosa II σελ. 460 ἐξ.

(²⁾ Ἰδὲ περὶ πόντων τούτων Paul Wendland, Die griechisch-römische Kultur β' ἐκδ., ἐν Τυβίγγῃ 1912, σελ. 9 ἐξ.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ἐν τῷ παρόντι καταλόγῳ παραλείπεται ἰδίᾳ λεπτομερὲς μνεία τῶν τε περιοδικῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν μεγάλων καὶ ἐν πάσῃ φιλολογικῇ ἐργασίᾳ χρησιμωτάτων ἔργων τῶν Pauly-Wissowa-Kroll, Daremberg καὶ Saglio, Roscher (Μυθολογ. Λεξικ.), Preller-Robert, Gruppe κτ. εἰς ἃ ἐν τῇσὶ σημειώσεσι γίνονται ἐκάστοτε παραπομπαί.

Appel, G. — De Romanorum precationibus. Giessen 1909. (RGVV).

Beth, K. — Religion und Magie bei den Naturvölkern. Ἐν Λιψίᾳ 1914.

Boll, Franz. — Sphaera. Neue griechische Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Sternbilder. Ἐν Λιψίᾳ 1902.

— Die Lebensalter, Ein Beitrag zur antiken Ethologie und zur Geschichte der Zahlen ἐν τοῖς Neue Jahrbücher für das kl. Altertum κτ. τόμῳ 31ῳ σελ. 89 — 146, καὶ ἐν ἰδιοτύπῳ, ἐν Λιψίᾳ 1913 σελ. 1—58.

— Sternglaube und Sterndeutung. 2^α ἐκδ. Ἐν Λιψίᾳ 1919.

Bouché-Leclercq, A. — L'astrologie grecque. Ἐν Παρισίοις 1899.

Buresch, Karl. — Klaros, Untersuchungen zum Orakelwesen des spätern Altertums. Ἐν Λιψίᾳ 1889.

Cumont, Fr. — Les religions orientales dans le paganisme romain. Β' ἐκδοσις ἐν Παρισίοις 1909. (Γερμ. μετάφρασιν ἐδημοσ. ὁ Gehrich ἐν Λιψίᾳ 1914).

Dieterich, Albrecht. — Abraxas, Studien zur Religionsgeschichte des spätern Altertums. Ἐν Λιψίᾳ 1891.

— Eine Mithrasliturgie. β' ἐκδ. ἐν Λιψίᾳ 1910.

— Kleine Schriften hrg. von R. Wünsch. Ἐν Λιψίᾳ 1911.

Gronau, Karl. — Poseidonios und die Jüdisch-Christliche Genesis — exegese. Ἐν Λιψίᾳ 1914.

Gundel, Guilelmus. — De stellarum appellatione et religione Romana. Giessen 1907. (RGVV).

Hatzidakis, G. N. — 1) Einleitung in die neugriechische Grammatik. Ἐν Λιψίᾳ 1892. 2) Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά. Τόμ. 1-2. Ἐν Ἀθήναις 1905—1907. 3) Γενικὴ Γλωσσικὴ. Ἐν Ἀθήναις 1915.

Jaeger Werner Wilhelm. — Nemesios von Emesa. Quellenforschungen zum Neoplatonismus und seinen Anfängen bei Poseidonios. Ἐν Βερολίνῳ, 1914

Joel, K. — Der Ursprung der Naturphilosophie aus dem Geiste der Mystik. Ἐν Ἰένῃ 1906.

Maass, Ernst. — Die Tagesgötter in Rom und den Provinzen. Aus der Kultur des Niederganges der antiken Welt. Ἐν Βερολίνῳ 1902.

Mahaffy, J. P. — The silver age of the Greek world. Ἐν Σικάγῳ 1906.

Norden, E. — Die antike Kunstprosa. Τόμ. 1-2. Ἐν Λιψίᾳ, 1898 (γ' ἀνατύπωσις 1915—18).

Pfeiffer, Erwin — Studien zum antiken Sternglauben. Ἐν Λιψίᾳ 1916.

Πολιτου, Ν. Γ. — Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. 1) Παροιμίαι τόμ. 1-4. 2) Παραδόσεις τόμ. 1-2. Ἐν Ἀθ. 1904 ἐξ.

Pradel, Fritz. — Griechische und Süditalienische Gebete, Beschwörungen und Rezepte des Mittelalters, Giessen 1907. (RGVV).

Rehm, Albert. — Mythographische Untersuchungen über Griechische Sternsagen (Πρόγραμμα τοῦ ἐν Μονάχῳ Wilh. Gymnasium 1895/6).

Reitzenstein, R. Poimandres, ἐν *Λιψία* 1904 2) Hellenistische Wundererzählungen, ἐν *Λιψία* 1906. 3) Die Göttin Psyche in der hellenist. und frühchristl. Literatur. SB. der Heidelb. Akad. der Wiss. Phil.-hist. Klasse 1917. ἀριθ. 10. 4) Die Hellenistischen Mysterienreligionen, ἐν *Λιψία* 1920 5) Das iranische Erlösungsmysterium. 'Εν Βόννῃ 1921.

Roscher, W. H. — Über Selene und Verwandtes mit einem Anhang von N. G. Politis über die bei den Neugriechen vorhandenen Vorstellungen vom Monde. 'Εν *Λιψία* 1890. (Σημειοῦται Selene).

— Die Enneadischen und Hebdomadischen Fristen und Wochen der ältesten Griechen. 'Εν ταῖς Abhandlungen der phil.-hist. Klasse der Sächsischen Ges. der Wiss. Τόμ. 21 (1903) τεύχ. 4 (σημειοῦται Fristen).

— Die Sieben- und Neunzahl im Kultus und Mythos der Griechen Abh. κτλ. τόμ. 24 (1904) τεύχος 1. (Σημειοῦται Siebenzahl).

— Die Hebdomadenlehren der Griechischen Philosophen und Ärzte. Abhandl. κτλ. τόμ. 24 (1906) τεύχ. 6 (Σημειοῦται Hebdomadenlehren).

— Über Alter, Ursprung und Bedeutung der Hippokratischen Schrift von der Siebenzahl. Abh. κτλ. τόμ. 28 (1911) ἀρ. 5. (Σημειοῦται Über Alter).

— Die hippokr. Schrift von der Siebenzahl in ihrer vierfachen Überlieferung. Paderborn 1913. 'Εν Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums, τόμ. ΣΤ' ἀριθμ. 3 καὶ 4 (Σημειοῦται Hipp. Schrift).

— Die hippokratische Schrift von der Siebenzahl und ihr Verhältnis zum Alpythagoreismus. Berichte über die Verhandl. der Sächs. Akad. der Wiss. Phil.-hist. Klasse. Τόμ. 71 (1919) Τεύχ. 5. (Σημειοῦται Alpythagoreismus).

Schmidt, Wilhelm. — Geburtstag im Altertum. Giessen. 1908. (RGVV).

Sethe, Kurt. — Von Zahlen und Zahlworten bei den alten Ägyptern. 'Εν Στρασβούργῳ ('Αλσ.) 1916.

Tambornino, Julius. — De antiquorum daemonismo. Giessen 1909. (RGVV).

Tresp, Alois. — Die Fragmente der Griechischen Kultschriftsteller. Giessen 1914 (RGVV).

Weinreich, Otto. — Triskedaikadische Studien. Giessen. 1916. (RGVV)

Wendland, Paul. — Die Hellenistisch-Römische Kultur in ihren Beziehungen zu Judentum und Christentum 2α καὶ 3τῇ ἐκδ. ἐν Τυβ. 1912.

Wessely, C. — Griechische Zauberpapyrus von Paris und London. 'Εν ταῖς Denkschr. der Wiener Akad. der Wiss. Phil.-hist. Classe. τόμ. 36 (1888). τμήμ. Β' σελ. 27-208.

— Neue Griechische Zauberpapyri. 'Εν ταῖς Denkschr. τόμ. 42 (1893).

Zöckler, Otto — Die Tugendlehre des Christentums. 'Εν Gütersloh 1904.

ΕΠΤΑΔΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

Hic est numerus qui hominem concipi formari edi vivere ali ac per omnes aetatum gradus tradi atque omnino constare facit.

(Macrobius, Somn. Scip. I 6).

Α' ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΣΙΣ

Τὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν κατάστασιν σφόδρα διάφορον ἐκάστοτε εἶναι ἐκφερομένων ἐπιθέτων οὐσιαστικῶν διοριζόντων, παρὰ πάντων ὁμολογεῖται Ἡ γὰρ μόνον τῷ οὐσιαστικῷ τὸ ἐπίθετον παράκειται ποιότητά τινα ἐκείνου ἀπλῶς μηνῦον, ἢ σύγκρισις γίνεται ποιότητός τινος ἐν δυοῖ ἢ καὶ πλείοσι ὁμοιογενέσι δὲ οὐσιαστικοῖς ἐνούσης, ἢ τέλος ταύτην σημαίνομεν κατ' ἐπίτασιν εἰς τὸ ἀκρότατον ὑπάρχουσιν. Τούτοις περὶ τοῖς τρόποις ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χρῆται ἐν τῇ ἐκφορᾷ τῆς τῶν ἐπιθέτων ποιότητος ¹⁾).

Ἵνα δὲ καὶ τῶν ὄρων ὧν νῦν ἐστὶ χρῆσις μνημονεύσωμεν, ἔχομεν ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπίθετα θετικὰ τε καὶ συγκριτικὰ καὶ ὑπερθετικά. Διαφόρου δ' ὡς εἰκὸς οὗσης τῆς τῶν τριῶν τούτων τρόπων χρήσεως, ἀλλ' ὁμῶς εὐρηνται πολλάκις, εἰ καὶ μετὰ τινος ὀρθοῦ μὲν καὶ εἰκότος λαμβάνοντος δ' ὡς εἰπεῖν λόγου, συγκριτικὰ μὲν ἀντὶ θετικῶν (Ὅμ. Ὀδ. ρ, 176 οὐ μὲν γάρ τι χεῖριον ἐν ὥρῃ δειπνον ἐλέσθαι.

¹⁾ Ἐν ἄλλαις γλώσσαις τοῦτο ὀξύτερόν τε καὶ πῶς εὐστοχώτερον δηλοῦται. Αὐτὰ ἐν τῇ Ἱταλικῇ γλώσσῃ λέγεται 1) bello, 2) più bello, 3) molto bello, 4) bellissimo, καὶ 5) il più bellissimo.

Πλατ. Θεαίτ. 177, c ἐμοὶ μὲν τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀηδέστερα ἀκούειν. Ξενοφ. Ἑλλ. Ε' 2, 9 νεωτέρων (= νέων) τινὲς ἐπεθύμουν πραγμάτων) ἢ καὶ πῶς καὶ τὰνάπαλιν (Πλάτ. Πολιτ. 373, d καὶ ἡ χώρα που ἡ τότε ἱκανὴ τρέφειν τοὺς τότε, σμικρὰ δὴ ἐξ ἱκανῆς ἔσται. Ξενοφ. Ἀπομν. Γ' 13, 3 τὸ ὕδωρ ψυχρόν, ἔφη, ἐστὶν ὥστε λούσασθαι), πρὸς δὲ καὶ τινι ἀναμείξει ἢ «συμφυρῶ» συγκριτικὰ ἀντὶ ὑπερθετικών (Ὅμ. Ὀδ. γ, 362 οἷος γὰρ μετὰ τοῖσι γεραίτερος εὐχομαι εἶναι· η 156 δς δὴ Φαίηκων ἀνδρῶν προγενέστερος ἦεν), καὶ τέλος ὑπερθετικὰ ἀντὶ συγκριτικών (ὡς τὸ Σοφόκλειον ἐκεῖνο, Ἀντιγ. 100, «ἀκτὶς ἀελίου τὸ κάλλιστον ἑπταπύλῳ φανέν Θήβα τῶν πρότερον φάος») ¹⁾. Ἀλλ' ἐστὶν ὅτε ταύτην τὴν ἰσχυροτέραν ἢ ἀσθενεστέραν τοῦ ἐπιθέτου ἐπίτασιν, ἣν εἰς τοὺς τρεῖς λεγομένους βαθμοὺς διαίρουμεν, αἰρεῖται τις οὐ καταλήξει τινὶ ἀλλὰ λέξεως ἐπιτατικῆς συνθέσει δηλωσάι ²⁾. ταύτη δ' ἐκάστοτε ἰδίᾳ τις δύναμις ὑπόκειται. Διδασκόμεθα δὲ τοῦτο τοιαύταις συνθέσεσιν οἶαι αἱ ἐπόμεναι ³⁾.

¹⁾ Περί τινων ἄλλων χωρίων ὡς τοῦ Ὅμηρ. Ἰλ. Ζ, 295 ἀσπὴρ δ' ὅς ἀπέλαμπε (τ. ἕ. ὁ πέπλος)· ἔκειτο δὲ νεάτος ἄλλων· Α, 505 ἐτίμησόν μοι υἱόν, δς ὠκυμορῶτατος ἄλλων· Ὀδ. ε, 105 εἴησ' τοι ἄνδρα παρῆναι διζυρώτατον ἄλλων διαλαμβάνει ὃ τε *Kvicala* ἐν ZÖGymn. 1858, 529 ἐξ. καὶ ὁ *Delbrück* ἐνθ. ἀν. σελ. 414, δς τὴν γενικὴν ἄλλων ὑπολαμβάνει ὡς τὰ τῆς ἀφαιρετικῆς τελοῦσαν· κατὰ τὸ νεάτος ἄλλων ἐλέχθησαν εἴτα καὶ τὰ ἄλλα παραδείγματα. — Πρὸς περὶ τῶν παραθετικών καὶ *F. N. Χατζιδάκι* ἐν Γενικ. Γλωσσ. σελ. 197, καὶ περὶ τῶν συγκριτ. καταλήξεων (τ)ερο- (τ)ερα- *Brugmann - Delbrück*, Grundr. der vergl. Grammat. Β' 1, σελ. 177 ἐξ.

²⁾ Οὕτως ἐρμηνεύεται τίνος ἕνεκα πολλὰ γλῶσσαι στεροῦνται τοῦ λεγομένου ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τῶν ἐπιθέτων· ἰδὲ *B. Delbrück*, Vergleichende Syntax der indogerm. Spr. τόμ. Α' ἐν Στρασβούργῳ, 1893, σελ. 414 ἐξ. Ἐν τισὶ δὲ πάλιν γλώσσαις οὐχ εὐρηνται τὰ θετικὰ πολλῶν συγκριτικῶν καὶ ὑπερθετικῶν ἐπιθέτων, τῆς συγκριτικῆς (ασχετικῆς) τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν χρήσεως ἀρχαιότερας οὐσης τῆς ἀπολύτου. Ἰδὲ *Delbrück* ἔ. ἀν. σελ. 414. Πρὸς καὶ τὰ παραθετικά τοῦ ἀγαθὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλῶσσῃ.

³⁾ Πρὸς περὶ τούτων καὶ: *F. Wehrhich*, De gradibus comparationis linguarum sanscritae, graecae, latinae, gothicae. Gissae, 1869. — *Fr. Mayer*, Verstärkung, Umschreibung und Erweiterung des Komparationsgrades in der älteren Gräcität. Programm. Landau, 1891. — *O. Schwab*, Historische Syntax der griech. Comparation in der klassischen Literatur. 1-3 Hefte. Würzburg, 1893-95, (ιδ. Γ' 164 ἐξ.). — *Fr. Abert*, Die Komparationsgrade bei Homer und den Tragikern. Programm 1885/6 Neuburg a. D. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ βιβλίῳ, σελ. 2, εὕρισκες καὶ ἄλλην βιβλιογραφίαν μικροτέρου λόγου ἀξίαν.

(πολύ) πολύκαρπος, πολύπικρος, πολύσεμνος, πολύστονος, πολύ-
φauλος·

(ἀγαν) ἀγακλής, ἀγάφθεγκτος·

(πᾶν) πάμμεγας, πάγκαλός, πανάξιος, πανεπίθυμος, πάνσοφος,
πάλλευκος, παμπλήρης, παμπλούσιος, πάνσεμνος, πανάνυτος ¹⁾·

(ἄκρος) ἀκρομανής, ἀκρόθερμος, ἀκροπενθής ²⁾·

(ζα- διά-) ζάθεος, ζάπλουτος, ζάλευκος, ζαπληθής, διάμεστος,
διακορής, δλυγρος·

(αρι- ερι-) ἀρίγνωτος, ἀρίδηλος, ἐρίδηλος, ἐρίφυλλος·

Εἴτα δ' εὗρισκομεν τὰ διπλᾶ λεγόμενα σύνθετα

πολυπάνσοφος, πολυπάμφαος,

τὰ παμμέγιστος, πανάριστος, παγκάκιστος, πάμπρωτος,

τὰς προθέσεις περὶ καὶ ὑπὲρ

περίκακος, περίδαρυς, περίθερμος, περίκλειτος, περίεφθος, περί-
ζηλος ³⁾ κτλ.

ὑπέρκαλος, ὑπέρδαρυς, ὑπέρθεος, ὑπέροξυς, ὑπέρφιλος, ὑπέρλευ-
κος, καὶ δὴ καὶ ὑπερήδιστος ⁴⁾).

*Η ἐπιτείνονται τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα δι' ἐπιρρημάτων οἷα τὰ

μέγα ('Ομ. 'Ιλ. Α, 158 «μέγ' ἀναιδές», 'Οδ. ι, 44 «μέγα νήπιος»,
φ, 266 «μέγ' ἔξοχος». 'Ηροδ. Α' 32 «μέγα πλούσιος», ΣΤ', 24 «μέγα
δλβιος»),

¹⁾ 'Ο 'Αριστοφάνης ἐν Βατρ. 466 εἶπε «καὶ μιαρὲ καὶ παμμίαρε καὶ μιαρώτατε».

²⁾ 'Εν παραδρομῇ εἰρήσθω ἐντυχθα ὅτι ἡ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φωνῇ σημασία τῆς λ.
ἄκρος (ἀκρομεθυσιμένος, ἀκρονυστάζω = ὀλίγον τι μ., ὀλίγον τι ν. ὑπονυστάζω,
κτλ.) ἦδη ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. Πρβλ. τὸ τοῦ Διοσκ. Β' 120 Wellm.
ἀκρόζεστος, τὸ τοῦ Γαλην. (ΙΓ', 577) ἀκρόζυμος, καὶ (ΙΒ', 97) ἀκροχλίας, τὸ
ἀκρομέθυστος (Σχολ. εἰς 'Αριστοφ. Ἀχ. 1132) τὸ παρ' 'Αθην. 119 α ἀκρόπαστος κτδ.

³⁾ Πρβλ. καὶ τὸ ἐπιρρημα πέρι ἐπιτεῖνον τὸ θετικὸν παρ' 'Ομήρῳ 'Ιλ. Ι, 53
«Τυδείδην πέρι μὲν πολέμῳ ἔνι καρτερός· ἔσσι» καὶ Π, 186. Κ, 244, 'Οδ. γ, 95,
112, θ, 281 κτλ. Περὶ τῆς διαφορουμένης γραφῆς περὶ-πέρι ἰδ. Lehrs, Quaest. Ep.
90 καὶ 97, La Roche, Homer. Textkritik 337—341. Causer, Praef. Od.
σελ. 33 καὶ II. σελ. 43 ἀλλὰ 'Αρίσταρχον ἀναστρεπτόν τὴν πρόθεσιν» Ρ, 240.

⁴⁾ Πρβλ. καὶ τὰ τῶν 'Ρωμαίων *perparvus*, *peraltus*, *perceler*, *perlongus*,
praealtus, *praecler*, -longus, -nimis, καὶ δὴ καὶ *perdulcissimus*, *prae-*
clarissimus, *prae nobilior*, *praeclarior*. 'Ιδὲ *Weihrich*, De gradibus σελ.
102 καὶ ἐξῆς.

πάνυ (Θουκ. Β' 49 «ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων τὰς ἐπιβολὰς ἀνέχεσθαι»¹⁾,

κάρτα (Ἡροδ. Δ', 41 κ. πλατέα, ς', 209 κ. ἄπιστα),

πολύ, πολλόν, λίαν (λίην), **πάντα** (Σοφ. Αἷ. 1415 «ὁ π. ἀγαθός», Ἡλ. 301 «ὁ πάντ' ἀναλκις», Οἰδ. Τ. 1197 «ὁ π. εὐδαίμων, ὀλβιος». Αἰσχ. Πέρσ. 980 «τὸν σὸν πιστὸν πάντ' ὀφθαλμόν»),

πάμπαν (Ὅμ. Ὀδ. υ, 140 π. ὀξύρως),

πάντως (Ῥυν. Ἀπολλ. 19 «πῶς ἄρ' σ' ὑμνήσω πάντως εὖμνον ἐόντα»),

περισσῶς (περισσά), **ἰσχυρῶς, δεινῶς**¹⁾ (Ἡροδ. Β' 32 «δ. ἄνυδρος». Δ. 68 «μέλαινα δ. (ἡ ἰδία»),

αἰνῶς (Ἡροδ. Δ' 52 «[ὁ Ὑπανις ποταμὸς] πικρὸς αἰνῶς» πρβλ. καὶ Ὅμ. Ἰλ. Γ, 158. Ὀδ. ρ, 24, Ῥυν. Ἀπόλλ. Δηλ. 64 κτλ.),

τελέως, καλῶς, θαυμαστῶς, θαυμασίως ὥς, ὑπερφυνῶς,

ἰσχυρῶς «χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα (Ξενοφ. Ἀναβ. Ε' 2, 3. ἰδ. καὶ Α' 2, 21. Ζ' 7, 15),

διαφερόντως (Θουκυδ. Α' 138, 3 «ὁ Θεμιστοκλῆς ἦν διαφερόντως ἄξιος θαυμάσαι»), **ὑπερβαλλόντως, ἐπιεικῶς, ἀτεχνῶς, καλῶς, σφόδρα**²⁾.

¹⁾ Πρβλ. τὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης *φοβερά μαῦρος, φοβερά πικρός*, κτλ.

²⁾ Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἡ τοῦ θετικοῦ ἐπίτασις ἐκφέρεται πολλάκις ἐπαναλαμβανομένου ἀπλῶς τοῦ θετικοῦ, ἀλλ' οὐχὶ προκειμένου περὶ ἐπιθέτων φόγον τινα δηλούντων. Οὕτω τοίνυν λέγεται νῦν *καλὸς-καλὸς ἄνθρωπος, βαθεῖα-βαθεῖα ἢ καλὰ-καλὰ νὰ σκάνης*, κτλ. (ἀλλ' ὅμως *βράδυ-βράδυ* (πάμε περίπατον), οὐ τὴν βαθεῖαν ἐσπέραν ἀλλὰ τὸν περὶ τὴν ἐσπέραν που χρόνον δηλοῖ). Καὶ ἔχομεν μὲν τὸ Ἀριστοφαν. Ἰππ. 1155 *πάλαι-πάλαι* καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώσσῃ τὸ παρὰ τῷ χριστιανῷ ποιητῇ Κομμοδιανῷ instruct. 2, 24, 8 *malus malus* («largiri vis, ut te quasi malum malum depurges», τὸ παρὰ *Σενέκα* de vita beata 7, 4 *quia semper semper secuta est* νομίζεται νόθον) ἀλλὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἐλάχιστα εἰσιν ἵνα τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν παλαιὰν γλῶσσαν ἀδεῶς ἀναγάγωμεν. Πρόσθετε δ' ὅμως τούτοις ὅτι ἴσως οἱ ἀντιγραφεῖς πολλάκις ἀντὶ τῶν τυχόν διπλῇ φερομένων λέξεων τὴν μίαν μόνον ἀπλούστερον ἔγραφον, τὴν ἐπανάληψιν σφάλμα ὑπολαμβάνοντες. Ἀλλὰ μᾶλλον ὑποληπτέον ταύτην τὴν ἐπανάληψιν ἴδιον τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς Γραμματείας γνῶρισμα, καὶ δὴ Ἑβραϊσμόν (οἱ Ἑβραῖοι ἐπαναλαμβάνουσι τὸ θετικόν εἰς ἐπίτασιν τῆς δυνάμεως τῆς ἐννοίας αὐτοῦ) ὁρμηθέντα ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν λαλομένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ παρὰ *Σολομ.* Ἐκκλῃσ. 7, 25 *āmok āmok* ἑλληνιστὶ μετέγραφαν *βαθὺ βάθος*, καὶ οὐχὶ *βαθύ-βαθύ*. Γνωστότατον εἶναι

Β'. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ (ΤΡΙΑ, ΠΕΝΤΕ)

Η ΕΝ Τῇ ΓΛΩΣΣῃ ΧΡΗΣΙΣ

Ἄλλὰ πλὴν πάντων τούτων τῶν ἐπιτατικῶν τρόπων ἐν τῇ ἐκφορᾷ ἐπιθέτου τινὸς ὃ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ παρὰ κείται οὐσιαστικῶ τινι ἄνευ ἀναφορᾶς καὶ πρὸς ἕτερον οὐσιαστικὸν ἢ πρὸς πάντα τὰ ὁμοιογενῆ οὐσιαστικά, ἐπιστάμεθα¹⁾ καὶ ἄλλον τινὰ συνήθη τρόπον ἐπιτάσεως τοῦ ἐπιθέτου. Οὗτος δ' ἐστὶν ἡ παράθεσις ἢ καὶ ἡ σύνθεσις αὐτοῦ ὠρισμέναις λέξεσι προδηλοτέραν μὲν σημασίαν ἐχούσαις ἐπιτηδειοτάταις δὲ πρὸς τὴν τῆς σημασίας ἐπίρρωσιν. Οὕτω δὲ τὸ θετικὸν ἐπίθετον ἐπιτείνεται εἰς δύναμιν ὑπερθετικοῦ¹⁾.

Τοιαῦται λέξεις εἰσὶ τὰ ἀριθμητικὰ καὶ δὴ πάντων μάλιστα τὰ *τρία, πέντε, ἐπὶ καὶ ἑννέα*. Ἦδη δὲ πάντες που οἱ περὶ ταῦτα διατρίβοντες ἴσμεν Ὅμηρον τὴν νύκτα *τρίλλιστον* ἐπονομάζοντα

τὸ ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα «Ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαδαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανός» κτλ. Παραβλητέα καὶ τὰ Ἱταλικά *un ragazzo piccolo piccolo, ratto ratto* = «γρήγορα-γρήγορα» κτλ. ὧν ἡ ἀρχὴ οὐχὶ εἰς τὴν Λατίνην γλῶσσαν ἀνακτέα (στεροῦνται δὲ τοῦ τρόπου τούτου αἱ ἄλλαι ῥωμανικαὶ γλῶσσαι, ὡς ἔμαθον) μᾶλλον δὲ ταῦτα ἐρμηνευτέα ὡς ἰδίᾳ τῆς Ἱταλικῆς γλώσσης γένεσις.

¹⁾ Παρὰ τοῖς ποιηταῖς, μάλιστα δὲ τοῖς τραγικοῖς, τὰ ὑπερθετικά ὑπερθετικοῖς πάλιν ἐπιρρήμασιν ἐπιτείνονται εἰς ἔνδειξιν ὑψίστης ἐντάσεως, πάθους κτλ. Μνημονεύω ἐνταῦθα τοῦ τε Ὀμηρικοῦ Ἰλ. Β, 220 «μάλιστα ἐχθιστος» καὶ τοῦ Σοφοκλείου Οἰδ. Κ. 743 «πλεῖστον χάριστος» καὶ τοῦ Εὐριπ. Μῆδ. 1323 «ὦ μῖτος, ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι | θεοὶς τε καὶμοὶ παντὶ τ' ἀνθρώπων γένει»· πρὸλ. καὶ ὑπερθετικά οἷα τὰ *ἀξιογαπητότατος, βαρυσυμφορώτατος, μακροβιώτατος, πολυτελέστατος, πολυανθρωπότατος, μισοδημότατος, μισοχρηστότατος*, κτλ. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰ *μονώτατος, ἐταιρότατος*, καὶ τὸ κωμικὸν *αὐτότατος, τὸ ἱψισσίστιμος* τοῦ Πλαύτου, κτλ. Πρὸς δὲ καὶ τὰ διπλᾶ ὑπερθετικά *ἐλαχιστότατος* (Σέξτ. Ἐμπεῖρ. πρὸς Φυσικοὺς Θ', 406 «τὴν κατάληξιν τῆς νοήσεως ἐν ἐλαχιστοτάτῳ γενέσθαι πλάτει»), *μεγιστότατος, καλλιστότατος*, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων *minimissimus, postremissimus*. Περὶ τοῦ *πρώτιστος* ἰδ. *Lobeck* ἐν Φρυγίῳ σελ. 419. Πόσον δὲ ἡ τοῦ ὑπερθετικοῦ σημασία ἀμαυροῦται πολλάκις ἀπλῶς τούτου τῷ θετικῷ ἰσοδυνάμου γιγνομένου, δείκνυσιν ἐν πολλοῖς παραδείγμασιν ἡ τε Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων μνημονεύω τοῦ λατ. *optimus*, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐν τῷ *optimae artes* δύναται ἢ *bonus* (αἱ καλὰ τέχναι) καὶ τοῦ *maximus*, ὃ παρὰ *Κικέρωνι* pro Marc. 11 εἴρηται «*maximas tibi omnes gratias agimus, C. Caesar, maiores etiam habemus*»! ἐνθα ὅρα τὴν παράδοξον τοῦ παραθετικοῦ θέσιν καὶ σύνδεσιν.

(Ἰλ. Θ, 488 «Ἀχαιοὶς ἀσπασίῃ τριλλιστος ἐπήλυθε νῦξ ἐρεβεννή»¹⁾, νειὸν δέ, τοῦτ' ἔστι τὴν χέρσον, τριπόλον (Ἰλ. Σ, 512 κτλ.), καὶ τὴν τρυφάλειαν τριπτυχον (Ἰλ. Λ, 353), οὐ μάλα τῷ ἀριθμῷ τῶν πτυχῶν τὸν νοῦν προσσχόντα, τὸ πλῆθος δὲ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἰσχὺν δηλώσαι βουλόμενον. πρὸλ. τριβάρβαρος («ζηλώσαντας Εὐρυδίκην, ἥτις Ἰλλυρις οὖσα καὶ τριδάρβαρος» Πλουτ. Ἡθικ. 14 Β), τριβαφος (τραδέα, Ἰωάνν. Λυδ. περὶ μην. 1, 19). Σοφοκλῆς δὲ τριδουλον εἶπε «τὸν ἐκ προγόνων δοῦλον» ὅπως Εὐστάθιος ἡμῖν παραδίδωσι (725, 10)²⁾. Καὶ τί χρὴ πλείονων ἔνθα ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος σημειοῦται ἔ. ἀ. «Τριλλιστος ἢ πολυλιτάνευτος, ἐκ τοῦ τρία, ὃ δηλοῖ τὰ πολλά, καὶ τοῦ λίσσεσθαι τὸ παρακαλεῖν.—Ἰστέον δὲ ὡς ἐπεὶ τὰ τρία καὶ πολλά εἰσιν, εἰ καὶ μὴ ἀντιστρέφει ὁ λόγος, διὰ τοῦτο τὸ τριλλιστον καλῶς καὶ πολύλλιστον λέγεται, ὡς ἐν Ὀδυσσεΐα κεῖται· οὕτω δὲ καὶ τὴν τριγλώχινα τοῦ Ποσειδῶνος τρίαῖναν πολυγλώχινά τις λέγει ποιητῆς³⁾· καὶ τρισάθλιος δὲ τῷ αὐτῷ λόγῳ ὁ κατὰ πολὺ ἄθλιος· καὶ τρισμάκαρες οἱ Ἀχαιοὶ (Ὀδ. ε, 306) οἱ λίαν μακάριοι. Τοιαῦτα δὲ καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα, ἐν οἷς καὶ ὁ παρὰ τῷ Κωμικῷ τρισκακοδαίμων⁴⁾ καὶ ὁ ἀνάπαλιν τρισόλβιος (Ἐκκλ. 1129). Τοιαῦτα δὲ καὶ ἅπερ τις τῶν παλαιῶν ἔθετο παραδείγματα βλασφημιῶν τῶν ἀπὸ ἀριθμοῦ, οἷον, τρισεξώλης ὁ πάνυ ἐξώλης καὶ τριπέδων ὁ πολ- λάκις πεδηθεὶς κακοῦργος δοῦλος, ὅς καὶ πέδων πέδωνος ἐν ἀπλό- τητι λέγεται καὶ στίγων εἴτουν στιγματίας. Φέρει δὲ καὶ ἀπὸ χρή- σεως τοῦ Κωμικοῦ τὸ παλίμδολος τριπρατος καὶ πολλάκις ἀπημ-

¹⁾ Ἀντὶ τοῦ τριλλιστος εὐρηται ἐν Ὀδ. ε, 465 πολύλλιστος· ἰδὲ καὶ Εὐστάθ. 725, 21 καὶ 982, 59. Πρὸλ. καὶ τὸ τοῦ Παύλ. Σιλεντιαρ. 786 τριλλιστος (ὅς δ' ὅμως τὸν Αὐτοκράτορα καλεῖ τρισεβαστον).

²⁾ Καὶ ὁ Πλούταρχος (Ἡθικ. 365, β) λέγει ὅτι «τὸ δὲ πολλάκις εἰδῶμεν καὶ τρίς λέγειν, ὡς τὸ «τρισμάκαρες» (Ὀδ. ζ, 154) καὶ «δεσμοὶ μὲν τρίς τόσσοι ἀπείρονες» (θ, 340). Ὑπομνηστέον δ' ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς σχετλιαζούσης Μηδείας παρ' Εὐριπίδῃ (στ. 248 ἐξ.) «λέγουσι δ' ἡμᾶς (=τάς γυναῖκας) ὡς ἀκλίνδυνον βίον | ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ μάρνανται δορί· | κακῶς φρονούντες· ὡς τρίς ἂν παρ' ἀσπίδα στήναι θέλομ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἄπαξ».

³⁾ Αἰνίττεται Διονυσ. Περιηγ. 476 Ἀονίῳ τμηθεῖσα πολυγλώχινι σιδήρῳ. Εἰς τοῦτο σημειοῦται ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος (σελ. 190 Bernh.) «ἔθεν καὶ μῦθος φέρεται, τὸν Ποσειδῶνα οἷα ἐπιστατοῦντα τοῖς σεισμοῖς ἀποτεμεῖν τὸν ἰσθμὸν Ἀονίῳ πολυγλώχινι σιδήρῳ, καὶ παρειαγαγεῖν τὴν ἐκατέρωθεν ζωννύουσαν αὐτὸν θάλασσαν, καὶ οὕτω νῆσον ποιῆσαι τὴν τῶος χειρόνησον (Σικελίαν)».

⁴⁾ Ἀριστοφ. Ἀχ. 1024. Εἰρ. 1271. Βάτρ. 19. Θεσμοφ. 209. Ἐκκλ. 1098.

πολημένος¹⁾). Σοφοκλῆς δὲ τριδουλον τὸν ἐκ προγόνων δοῦλον ἔφη²⁾, Ἀνακρέων δὲ τρισκεκορημένον τὸν πολλάκις ἐκσεσαρωμένον, Ἀρχιλόχος δὲ τρισσιζυρὴν πόλιν ἔφη τὴν Θάσον³⁾, Ἰππῶναξ δὲ τὸν τρία ὑπεραναβάς ἀριθμὸν ἐπιτάδουλον ἔφη τινά· ὑπὲρ δὲ ταῦτα ἔστι τὸ τοῦ Κωμικοῦ εἰπόντος τρίπαλαι καὶ δεκάπαλαι καὶ μυριάπαλαι (Ἀριστοφ. Ἰππ. 1153)· πρβλ. καὶ 1542, 46: «Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ συνθέσεις τοῦ τρις ἐπιρρήματος, ποτὲ μὲν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐδηλώθη (πρβλ. 725, 10), αὐτόχροημα τριάδα δηλοῦσιν, ὡς ἐν τῷ τρισμάκαρες καὶ τετράκις, καθὰ εἴρηται, ποτὲ δὲ πληθὸς σημαίνουσιν, ὡς ἐν τῷ τρισγαυμύριοι εἰσι παρ' Ἡσιόδῳ καὶ ἐν τῷ, ἀλλ' ὃ τρισκεκορημένε Σμερδίη παρ' Ἀνακρέοντι, ἤγουν πολλάκις ἐκσεσαρωμένε καὶ Θάσον δὲ τὴν τρισσιζυρὴν πόλιν παρ' Ἀρχιλόχῳ, ἦτοι τὴν λίαν διζυράν»⁴⁾).

Ὁ Ἀριστοφάνης Εἰρ. 242 εἶπεν «ὦ Πρασιαὶ τρισάθλιαι καὶ πεντάκις καὶ πολλοδεκάκις»⁵⁾ καὶ ἐν Πλουτ. 850 ἐπὶ τὸ κωμικώτερον «οἴμοι κακοδαίμων, ὡς ἀπόλωλα δελταῖος, καὶ τρίς κακοδαίμων καὶ τετράκις καὶ πεντάκις καὶ δωδεκάκις καὶ μυριάκις»· ἐπίσης τρισμακάριος εὕρηται πλειστάκις παρ' Ἀριστοφάνει (Ἀχ.

¹⁾ Ἰδ. Blaydes τόμ. IB' σελ. 395).

²⁾ Οἰδ. Τ. 1062. πρβλ. καὶ Ἀντ. 858 πατὴρ τριπόλιστον οἶτον (ἰδ. κατωτέρω).

³⁾ Ἀποσπ. 116.

⁴⁾ Τὰ αὐτὰ δὲ τὸ τρίτον ἐπαναλαμβάνει ὁ Εὐστάθ. καὶ ἐν 89, 13 «Ἐοικε δὲ Ἀχιλλεὺς ἀρέσκεισθαι ἐν τοῖς ἀδικήμασι τῇ εἰς τὸ τριπλάσιον ποινῇ. Τῷ μὲν γὰρ Ἀγαμέμνονι κατ' ἄλλον λόγον τριπλῇ καὶ τετραπλῇ τοὺς Ἕλληνας ἀπετίσαι τὸ γέρας ὑπέσχετο, ἑαυτῷ δὲ ἀδικηθέντι τρίς τόσα φησὶ παρέσσεσθαι. Καὶ ὅρα ὅτι ποιητικῶς φράζων ὁ ποιητὴς τὸ τριπλᾶ τρίς τόσα φησίν. Εἰκὸς δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ πολλάκις εἰρησθαι τὸ τρίς»· ἐπεὶ καὶ οἱ τρισμάκαρες καὶ ὁ τρισευδαίμων καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τοιοῦτον σημαίνόμενον σύγκειται ἀπὸ τοῦ τρις ἐπιρρήματος, εἰ καὶ τὸ τρισάθλιος ὁ Πινδαρικός μῦθος ἄλλως νοεῖ· οὕτω καὶ τρίαῖνα ποτὲ μὲν ἢ τριγλώχιν, ποτὲ δὲ ἢ πολυτοιαῖτη».

⁵⁾ Παρ' Ἀλκ. 51 ἐλέχθη καὶ δις ἄθλιος. Πρβλ. καὶ τὸ τοῦ Πλάτ. Γοργ. 428 «εἰς καὶ τρίς καλὸν εἶναι τὰ μάλα λέγειν», καὶ τὸ Πινδαρικὸν Νεμ. Ζ', 104 «ταῦτά δὲ τρίς τετράκις τ' ἀμπολεῖν ἀπορίτ τελέθει». Γνωστὸν δ' ἔστιν ὅτι καὶ τὰ νῦν ἔτι ὑπάρχουσι λαοὶ ὧν αἱ ἀριθμητικαὶ ἔννοιαι μόλις πρὸς τὸν ἀριθμὸν δύο ἢ τρία ὑπερβαίνουν (Usener, Rh. Mus. 3. ἀν. σελ. 360) καὶ παρ' οἷς ὁ ἀριθμὸς τρία τὸ πολὺ δηλοῖ. Διὸ καὶ ὁ H. Diels ἐν Archiv für Gesch. der Philos. τόμ. I' (1897) 232 καὶ ἐν Festschrift für Gomperz σελ. 8,3 τὴν τυπικὴν ἐπισημασίαν τοῦ ἀριθμοῦ τρία τεκμαίρεται ἐκ τοῦ ὅτι οὗτος ἦν «die ursprüngliche Endzahl der primitiven Menschheit». Ἰδὲ καὶ Weinreich, Trisked. σελ. 78.

400. Νεφ. 166. Σφ. 1293. Εἰρ. 1333. Ὅρν. 1213. 1707 κτλ.), ἐν ἀναλύσει δὲ *τρεῖς δ' ὄλβια κύματα* εἶπεν ὁ Σοφοκλ. Ἀποσπ. 719. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος δ' ἐρρήθη (Ἀναδ. Γ' 2, 24) καὶ *τρισάσμενος*. Παρὰ Διον. Ἐλ. Ρωμ. Ἀρχ. Γ' 68 λέγεται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου κατασκευασθέντος μεγίστου τῶν ἱπποδρόμων ὅτι μετὰ τὸν εὐριπον αὐτοῦ «ὠκοδόμηγνται στοαὶ *τρίστεγοι*», καὶ παρὰ Φλαβ. Ἰωσήφ. Ἰουδ. Πολ. Ε', 5, 5 φέρεται περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος «περὶ δὲ τὰ πλευρά τοῦ κάτω ναοῦ δι' ἀλλήλων ἦσαν οἴκοι *τρίστεγοι* πολλοί». Καὶ ἐν τοῖς παπύροις δὲ εὐρίσκομεν (Pap. Ox. σελ. 138 στ. 18. καὶ 162 στ. 5 καὶ 16) ἀναγραφομένην καὶ οἰκίαν *τρίστεγον*· αὕτη σημαίνει μὲν ἀκριβῶς τὴν τρεῖς στέγας («πατώματα») ἔχουσαν, ἀλλ' ὅμως τῷ σκοπούμεν τὰ παρὰ τοῖς τότε ἀνθρώποις μᾶλλον ἢ τὴν μεγάλην τε καὶ ὑψηλὴν δηλῶσαι βούλοιοτο. Πλὴν τοῦ Εὐσταθίου καὶ ὑπ' ἄλλων ἤδη Γραμματικῶν παρετηρήθη τὸ πρᾶγμα. Αὐτίκα Φρόνιχος ὁ Ἀράδιος ἐν Ἐπιτομῇ (ἐκδ. de Borries. ἐν Λιψία, 1911, σελ. 111, 14) σημειοῦται: «*τριπάλαια*, τὰ πάνυ παλαιὰ» καὶ 112, 12 «*τρισέχθιστος* ἄνθρωπος οἷον παντὸς μίσους καὶ παντὸς ἔχθους ἄξιος», καὶ ὁ Σχολιαστὴς εἰς Ἰλ. Ω, 16 «*τρεῖς ἐρύσας* περὶ ἄστει ἀντὶ τοῦ *πολλάκις*».

Τούτοις δὲ προσθέσθαι χρή, ὥς ἐγῶμαι, καὶ τὴν λέξιν *τρικυμῖαν*. Ἀναμφισδήτητον γὰρ τὴν *τρικυμῖαν* ἀντὶ τοῦ *πολυκυμῖαν* ρηθῆναι. Τοῦτο δὲ καὶ βραδύτερον παρὰ Μανασσῇ εὑρηται (Χρονικ. 5443). Τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι σημαίνει τὸ τρίτον κύμα, ὥς τούτου φοδερωτέρου ὄντος τῶν προηγηθέντων δύο, ὅλως ἐν παιδιᾷ ἐρρήθη. Παίζει τοίνυν ὁ Πλάτων εἰς τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως λέγων (Πολιτ. 472 α): «Οὐκ οἶσθα ὅτι μόγις μοι τὰ δύο κύματα ἐκφυγόντι νῦν τὸ μέγιστον καὶ χαλεπώτατον τῆς *τρικυμῖας* ἐπάγεις;» ὥσπερ καὶ ὁ Δουκιανὸς ὃς παρίστησι τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας (Κεφ. 2) διηγούμενους «τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις χειμῶνας καὶ τὰς *τρικυμῖας* καὶ νῆ *Δία πεντακυμῖας* τε καὶ *δεκακυμῖας*, εἰ οἶόν τ' εἶπειν».

Καὶ τί με χρή μνημονεῦσαι τῶν πολλῶν ἐκείνων ἄλλων καὶ ποικιλοτάτων ὀνομάτων τῶν τῷ τρία συνθέτων, οἷον *τρίβροχος* τε (Διοσκ.) καὶ *τρίγαμος*, Θεοκρ. 12, 5 «ὅσον παρθενικὴ προσφέρει *τριγάμοιο* γυναικὸς» (παρὰ Πολυδ. Γ' 48 φέρεται ἄγαμος καὶ πολύγαμος κοινὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ γυναικῶν) καὶ *τρίγigas* (περὶ τοῦ Τάλω

τοῦ τὴν Κρήτην φυλάττοντος, Ὁρφ. Ἀργον. 1348) καὶ *τριγλῆνος* (ἔρματα τριγλήνα ἐν Ἰλ. Ε, 183, «πολλῆς θεᾶς ἄξια» κατὰ τὸν Σχολ. καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχ. πολυθέατα) καὶ *τριδύστηνος*· εἶπε δὲ καὶ ὁ Κωμικὸς Ὅρν. 1256 περὶ τοῦ Πειθεταίρου «ὥστε θαυμάζειν ὅπως οὕτω γέρων ὢν στύομαι *τριέμβολον*» (ἰδ. Blaydes). Πᾶσι δ' ἡμῖν γνωστὸς ἐστὶν ὁ *τριέσπερος* Ἡρακλῆς, («τὸν γὰρ Δία μισγόμενον Ἀλκμήνῃ (λέγεται) τριπλάσιαν τὴν νύκτα ποιῆσαι» Διοδώρ. Σικελ. Δ', 9)· ὁ Ἀριστοφάνης εἶπεν (Ἀποσπ. 812) *τρίκλυσιος*, *τρίκλωστον* ἐπισπαστήρα εὐρίσκομεν ἐν τῇ Παλ. Ἀνθ. ΣΤ', 109, («καὶ κρυφίου τρίκλωστον ἐπισπαστήρα βόλοιο»)· σαφέστατα ὁ *Ἡούχιος* λέγει ἐρμηνεύων τὸ *τρικόνητος* «ὁ πολλὰκις ἀπολέσθαι ἄξιος καὶ καταχωσθῆναι», περὶ δὲ τοῦ Ἐπικούρου διηγεῖται Διογ. ὁ Λαέρτ. Βίοι Φίλοσ. 10, 5 ὅτι τινὲς διαβάλλοντες αὐτὸν ἄλλας τε πολλὰς καὶ πικροτάτας διαβολὰς ἔλεγον καὶ ὡς ἔγραφε πρὸς τὴν Θέμισταν τὴν Λεοντέως γυναῖκα «οἶος, φησὶν, εἰμὶ ἂν μὴ ὑμεῖς πρὸς ἐμὲ ἀφίκησθε, αὐτὸς *τρικύλιστος* ὅποι ἂν ὑμεῖς καὶ Θεμίστα παρακαλῇτε ὠθεῖσθαι». Ἐν ἐπιγράμματι Παύλου Σιλενταρίου εἰς κόττυφον ἐμπεπτωκότα εἰς δίκτυον καὶ ἐξολισθήσαντα (Παλατ. Ἀνθολ. Θ', 396) λέγεται περὶ αὐτοῦ «ἡ τάχα που *τριμάκαιρα* φιλαγρέτις ὄρνιν ἀοιδὸν | Ἀριεμς εὐμόλῳ λῦσεν ἄνακτι λύρης». Ὁ χορὸς (ἡ Ἰσμήνη μᾶλλον ἢ ἡ Ἀντιγόνη) ἐν τῷ *Αἰσχυλ.* Δράματι Ἑπτὰ ἐπὶ Θηβ. 895 ταλανίζων ἀναφωνεῖ «(κῆδεα) δίνυγρα *τριπάλτων* πημάτων» (πρβλ. ἀνωτ. 978 δυσθέατα πῆματα) ὁ δὲ Σχολ. ἐρμηνεύει «πολυορμήτων πολυκινήτων, σφοδρῶς πηδησάντων». Ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολ. IB', 57 καλεῖται ὁ ἔρως *τριπάνουργος* («*ter-perfidus*»). Ἡ Κλυταιμῆστρα ἐν *Αἰσχυλ.* Ἀγαμέμν. 1475 ἀποκρινομένη πρὸς τὸν χορὸν λέγει «νῦν δ' ὥρθωσας στόματος γνώμην, | τὸν *τριπάχυντον* | δαίμονα γέννης τῆσδε *κικλήσκων*»¹⁾. Καὶ αἱ Χορηφοὶ (στ. 312 ἐξ.) τὸν Ὁρέστην ἐπὶ τὴν πρᾶξιν παραθαρρύνουσαι καὶ παρορμῶσαι ἐπιβοῶσιν αὐτῷ «ἀντὶ δὲ πληγῆς φονίας φονίαν | πληγὴν τινέτω. ὀράσαντι παθεῖν, *τριγέρων* (= παλαιότατος) μῦθος ἔφυ. Παρὰ Πλουτάρχ. Ἡθ. 1071 c λέγεται ὑπὸ τοῦ Διαδουμένου οὕτως «οἱ *τριπέμπελοι* (---) περιπάτους τινὰς καὶ ἀναφωνήσεις καὶ τομὰς νῆ

¹⁾ Οὕτω διωρθώθη τὸ *τριπάχυντον* τῶν ἀντιγράφων ὑπὸ τοῦ Bamberger καὶ Hermann. Πρβλ. Ἑπτὰ ἐπὶ Θηβ. 770 ὅλβος ἄγαν *παχυνθείς*.

Δία καὶ φαρμακείας εὐλογίστους τέλη (ποιοῦνται) τῆς ὑγείας» ἐνθα τριπέμπελοι λέγονται οἱ ὑπὸ γήρως παιδαριώδεις καὶ παλὶμπαιδες γενόμενοι. Ὁ Πολυδεύκης λέγει ΣΤ', 165 *τρίπαλαι* («τὸ γὰρ τριπέρυσιν ἡρέμα φορτικόν»). Γνωστὸν δ' εἶναι τὸ τοῦ Ἡσιόδ. Ἔργ. 423 «ὄλμον μὲν *τριπόδην* τάμνειν, ὕπερον δὲ *τρίπηχυν*, | ἄξονα δ' ἐπταπόδην» καὶ τὸ τοῦ Σειληνοῦ πρὸς τὸν Κύκλωπα (Εὔρ. Κύκλ. 234) «δῆσαντες δὲ σὲ κλωῶ (=κλοιῶ) *τριπήχει* (=μεγάλῳ) κατὰ τὸν ὀφθαλμόν μέσον | τὰ σπλάγχχ' ἔφασκον ἐξαμήσεσθαι βία». Ἐν δὲ τῇ Παλατ. Ἀνθολογ. ΙΑ', 267 εὔρηται καὶ *οἷς τρίπηχυσ*. Κράτης δὲ (παρ' Ἀθην. 418, c) φησιν ἐν Λαμίᾳ

«ἔπη *τριπήχη* Θετταλικῶς τετιμημένα»

τοῦτο δ' εἶπεν ὡς τῶν Θετταλῶν μεγάλα κρέα τεμνόντων. *Τριπιθήκινον* ῥύγχος εἶχεν ἢ Βιτὼ (Παλατ. Ἀνθολ. ΙΑ', 196) οἷον ἰδοῦσαν τὴν Ἑκάτην [αὐτήν] οἶοι' ἀπαγχονίσαι. *Τριπλανῆ* δὲ *ποδηγίαν* ἐκάλεσεν ὁ *Λυκόφρ.* Ἀλεξ. 846 τὴν περίπυστον πλάνην τῶν τριῶν Γοργόνων («λαμπτηροκλέπτης, ὁ Περσεύς, τριπλανοὺς ποδηγίας»). *Τριπόθητος-τριπόθατος* συχρὸν ἐστὶ παρὰ τοῖς Βουκολικοῖς ἐπιθετον, ὃ νῦν ἡμεῖς *περιπόθητος* λέγομεν· πρβλ. [Θεοκρ.] Ἐπιταφ. Βίων. 51 (σελ. 93, Wilamowitz, ἐκδ. Ὁξων.) «τίς ποτὶ σῶ σύριγγι μελίζεται ὦ *τριπόθητε*», Βίων. 14, 15 (σελ. 144 Wilamowitz) «εἶαρ ἔμοι *τριπόθατον* ὄλῳ λυκάδαντι παρείη». *Τριπόθητος* δὲ καλεῖται ἢ εὐδαιμονία, ὁ θρίαμβος, ὁ ὕπνος κτλ. (ἰδ. καὶ Δεξικ., πρβλ. καὶ Ἀννης Κομνηνῆς ΙΓ' 12 «καὶ τοῦ τριποθήτου υἱοῦ σου τοῦ βασιλέως κυρίου Ἰωάννου»)· παρὰ *Δικαιάρχῳ* 29 δὲ εὔρηται καὶ *τρίποκα* κώδια, τὰ πυκνὸν μαλλὸν ἔχοντα.

Τίς δ' ἄγνοεὶ τὸ *Σοφόκλειον* ἐκεῖνο Ἀντιγ. 857 «ἔψαυσας ἀλγεινοτάτας ἔμοι μερίμνας | πατρὸς *τριπόλιστον* οἶον» τοῦ ἀτυχοῦς Οἰδίποδος οὗ τὴν συμφορὰν «πᾶς τις Ἑλλήνων θροεῖ» (Οἰδ. Κολ. 597). Ὁ Σχολ. σημειοῦται εἰς τοῦτο «τὸν πολλὰκις ἀναπεπολημένον ἢ διάσημον καὶ πανταχοῦ ἀκούμενον καὶ πολούμενον»· «πολυθρύλητον καὶ πάνδημον δυστυχίαν, ἣν πᾶς ἐλεεῖ». Θεόπομπος δ' ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον Ἐπιστολῇ (παρ' Ἀθην. 595 β) τὴν Ἀρπάλου διαβάλλων ἀκολασίαν φησὶν «ἐπίσκεψαι δὲ καὶ διάκουσον σαφῶς παρὰ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος ὃν τρόπον Πυθιονίχην περιέστειλεν τελευτήσασαν ἢ Βακχίδος μὲν ἦν δούλη τῆς αὐλητρίδος, ἐκείνη δὲ Σι-

νώπης τῆς Θράττης τῆς ἐξ Αἰγίνης Ἀθήναζε μετενεγκαμένης τὴν πορνείαν ὥστε γίνεσθαι μὴ μόνον τριδουλον, ἀλλὰ καὶ τρίπορνον αὐτήν». Τρισάλαστος εὐρηται ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολ. IB', 137 ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τρισάθλιος («Ὁρθοδόξας, δυσέρωτι κακᾷ γέλε, νῦν τρισάλαστε»), παρὰ δὲ Θεοφρ. περὶ Φυτ. Ἱστορ. 2, 4, 2 φέρεται τρισόλυπος ὁ τελείως ἄλυπος, πρὸς δὲ παραδληγέα τὰ τρισαλιτήριος (Προδρομ. Α' 269 τοιαῦτα πέπονθα δεινά, κρατάρχα στεφηφόρε, | παρὰ μαχίμου γυναικὸς καὶ τρισαλιτηρίας), καὶ τρισανόριθμος ὁ σφόδρα ἀναρίθμητος (ἰδ. Rutgers, Var. lect. Ἐν Λουγδ. Βατ. 1618, 5, 8)· τρισανόθρωπος ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τρισάθλιος ἐρρήθη ὑπὸ Διογένους τοῦ Σινωπέως τοῦ περιπύστου Κυνικοῦ (ἰδ. Διογ. Λαέρτ. ΣΤ', 47 «τοὺς ῥήτορας καὶ πάντας τοὺς ἐνδοξολογοῦντας τρισανθρώπους ἀπεκάλει ἀντὶ τοῦ τρισαθλίου»)· παρὰ δὲ Νικήτα τῷ Εὐγενειανῷ εὐρίσκομεν ΣΤ' 204 (ἐκδ. Boissonade, παρὰ Didot) τρισάποτμος¹⁾ καὶ 333 τρισανόητος, ὁ πάνυ ἀνόητος. Ὁ Κικέρων εἶπε (ad Attic. 4. 15, 4) τρισαρεοπαγίτης περὶ ἀνηλεοῦς δικαστοῦ. Πρὸς τὸ παλαιὸν τρισάσμενος παραδληγέα τὰ τῶν μεταγενεστέρων τρισαριστεργάτης (Μανασσ. Χρον. 3192), τρισάριστος (Κοσμ. Ἱεροσολ. 496 παρὰ Migne), τρισάρητος (Θεοδ. Στουδ. 412 α'), τρισασπᾶσιος (Νικ. Χωνιάτ. παρὰ Σάθα Μεσ. Βιβλ. Α', σελ. 135), τρισαύγουστος (Θεοφ. 279, 443), τρισβδέλυκτος, τρισβδέλυρος. Μνημονευτέα τέλος ἔτι καὶ τὰ τῆς Ἀνθολ. τρισάωρος (ὁ λίαν ἄωρος ἀποθανὼν Ζ', 527), τρισδεύλιος (Ζ', 737), τρισδύσιγνος (Θ', 574), τρισθανῆς (Η', 170), τριχάλεπτος (IB', 229), τριχόλωτος (Θ', 168). Ἐπίτασιν τοῦ ἔωλος μεγάλην δηλοῖ τὸ παρ' Αἰλιανῷ (περὶ ζῴων ΙΘ' 44) τρισέωλος («ῥινοκέρωτος εἶδος γράφειν τρισέωλόν ἐστιν» rhinocerotis figuram nimis frivolum esset describere), τοῦ κατὰ πινυτος τὸ τρισκατὰ πινυτος (Πολυδ. ΣΤ' 105), τοῦ κατάρματος τὸ τρισκατάρματος (Δημοσθ. κατ' Ἀριστογ. Α', 82), τοῦ *κοπανιστὸς τὸ τρισκοπάνιστος (ἄρτος, Βατραχομ. 35), τοῦ ὀλβιος τὸ τρισόλβιος (Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 1129,

¹⁾ Ὁ Σχολιαστὴς ὁρθῶς ἡρμήνευσε τὸ τρισάποτμος διὰ τοῦ τρισθάνατος (οὐχί: τρισθάνατος) ὅσον τρισθανῆς, τρεῖς θανάτου ἄξιος· τὸ δὲ τοῦ Boissonade (ἐκδ. Λουγδ. τόμ. Β' σελ. 299) «*voluit ne* τρισθάνατος» πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου ἀντικρὺς μάχεται.

κτλ.), καὶ τοῦ φιλήτορος τὸ τριφίλητος («ὁ τριφ. Ἀδωνις, ὃ κῆν Ἀχέροντι φιλεῖται» Θεοκρ. ΙΕ', 86).

Ἀλλὰ τίνας ἔνεκα ὁ τρία ἀριθμὸς οὕτως ἱερὸς ἐνομισθή, ἐξ ἧς ἱερότητος εἶτα ἡ πρὸς ἐπίτασιν δύναμις εὐκόλως ἐγεννήθη; Ὑπὸ πολλῶν ὁμολογεῖται ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι πεντακόσια πρὸ Χριστοῦ ἔτη ταύτην τὴν τῶν ἀριθμῶν μυστικότητα ἢ συμβολικὴν δύναμιν εἰσηγάγοντο, ταύτην δὲ πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὴν ἡμετέραν χρονολογίαν βλέπομεν σφριζομένην. Ὁ δ' Ἀριστοτέλης παραδίδωσιν ἡμῖν (περὶ οὖραν. Α 1=268 α 10) ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ἔλεγον τὸ πᾶν κατὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὀρίσθαι· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός, ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος. διὸ παρὰ τῆς φύσεως εἰληφόρες ὥσπερ νόμους ἐκείνης, καὶ πρὸς τὰς ἀγιοτείας χρώμεθα τῶν θεῶν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ ¹⁾).

Τῶν Πυθαγορείων τούτων περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τρία δογμάτων ἀνάμνησιν καὶ ἐπενέργειαν εὑροὶ ἂν τις καὶ παρὰ τοῖς ὕστερον συκνήν καὶ πρόθυμον ²⁾. Αὐτίκα Πλάτ. ἐν Φιλήβ. 66 d εἰσάγεται Σωκράτης πρὸς Πρώταρχον λέγοντα «ἔθι δὴ, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι τὸν αὐτὸν διαμαρτυράμενοι λόγον ἐπεξέλωμεν» καὶ ἐν Χαρμίδῃ 167, α «πάλιν τοῖνυν, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκοπώμεθα» (πρβλ. καὶ Πολιτ. Ι' 583 β) πρὸς ἃ οἱ Σχολιασταὶ ἐσημειώσαντο «ἐκ μετα-

¹⁾ Πρβλ. καὶ Σχολ. Θεοκρ. Β' 43 τρίς· παρόσον τέλειός ἐστιν ἀριθμός· ὁ τρεῖς, ἀρχὴ ὦν, καὶ μέσα καὶ τέλος, ἔστι φύσει τριγώνος· παραβλητέον καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Φιλήβ. 31, α «ἡδονὴ δὲ ἄπειρός τε αὐτὴ καὶ τοῦ μήτε ἀρχὴν μήτε μέσα μήτε τέλος ἐν αὐτῷ ἄφ' ἑαυτοῦ ἔχοντος μηδὲ ἔξοντός ποτε γένους». Ἀλλὰ καὶ ἄλλας τοῦ πράγματος ἀφορμὰς ῥάδιον ἦν ἐξευρεῖν. Τρία δήπου τινὰ συνορᾷ τις ἐν τῷ οὐρανῷ, τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, εἶτα δὲ ἐν τῷ ἡλίῳ, σελήνῃ καὶ ἐν τοῖς ἀστράσι, ἐν τῷ νῦν καλουμένῳ «Βασιλείῳ» τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ὀρυκτῶν, ἐν τῷ μήκει, πλάτει καὶ ὕψει τῶν πραγμάτων, ἐν τῇ γενέσει, ἀξίῃσει καὶ ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν (ἰδ. ἀνωτ.), καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τέλος τοῦ χρόνου εἰς παρελθόν, παρόν καὶ μέλλον· καὶ ὁ Ἐπικτήτος δ' ἔλεγε (Γ', ζ', 2) ὅτι τρία ἐστὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον, ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ τὰ ἐκτός, Μνημονευτέον δ' ἐνταῦθα ἐκ παρόδου καὶ τῆς παρὰ Πλάτωνι (Λυσ. 216, δ) διαιρέσεως καθ' ἣν «δοκεῖ ὥσπερ εἰ τρία ἄττα εἶναι γένη, τὸ μὲν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακόν, τὸ δ' οὐτ' ἀγαθόν οὔτε κακόν» (πρβλ. καὶ 220, γ), καὶ τῶν ἐν Φιλήβῳ (43, γ) *τριτῶν βίων* ἐνός μὲν ἡδέος, τοῦ δ' αὖ λυπηροῦ, ἐνός δὲ μηδέτερα.

²⁾ Περὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀριθμῶν παρὰ τοῖς Πυθαγ. ἰδ. Gomperz, Griech. Denker A², 87 ἐξ. M. Wundt, Gesch. der gr. Ethik, A¹, 142 καὶ Überweg-Prächter, Gesch. der altgr. Philos. ἐκδ. 11η (ἐν Βερολίῳ 1920) σελ. 80. Πρβλ. καὶ Roscher, Altpythagoreismus σελ. 44 καὶ Lobeck, Aglaoph. 384 ἐξ.

φορᾶς εἴρηται τοῦ ἐν ταῖς συνουσίαις ἔθους· Σοφοκλῆς ἐν Ναυπλίῳ καταπλέοντι. ἐκινρῶντο γὰρ ἐν αὐταῖς κρατῆρας τρεῖς. καὶ τὸν μὲν πρῶτον Διὸς Ὀλυμπίου καὶ θεῶν Ὀλυμπίων ἔλεγον, τὸν δὲ δεύτερον ἡρώων, τὸν δὲ τρίτον σωτήρος, ὡς ἐνταῦθα τε καὶ δὴ καὶ ἐν Πολιτεία. ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ τέλειον, ὡς Εὐριπίδης Ἀνδρομέδᾳ καὶ Ἀριστοφάνης Ταγηνισταῖς· καὶ «τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, ἐπὶ τῶν τελειῶς τι πραιόντων. τὰς γὰρ τρίτας σπονδὰς καὶ τὸν τρίτον κρατῆρα ἐκίρνων τῷ Διὶ τῷ σωτῆρι. τέλειος γὰρ ὁ τρία ἀριθμός, ἐπειδὴ καὶ ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος ἔχει, καὶ πρῶτος οὗτος τῶν ἀριθμῶν ἀρτιοπέριττος». ἰδὲ Ἡσυχ. ἐν λ. καὶ Φωτ. Λεξ. τρίτου κρατῆρος (Β' σελ. 227 Naber) καὶ Σουίδ. ἐν λ. καὶ Σχολ. Πινδαρ. Ἰσθμ. Ε' 10. Καὶ Φιλόχορος δὲ ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν (*A. Tresp. Die Fragm. der gr. Kultschriftsteller* σελ. 78) τοῦ τρίτου κρατῆρος μέμνηται τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰδώς. Ἐκ τοῦ Φιλοχόρου δὲ πάλιν Ἀθήναιος τὰ ἑαυτοῦ συνήγαγε (ΙΕ' 692 f ἐξ.).

Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τρίτην τοῦ μηνὸς ἡμέραν ἀποφράδα ἐνόμιζον (*Εὐριπ. Ἀλκήστ.* 320 : δεῖ γὰρ θανεῖν με, καὶ τόδ' οὐκ ἐς αὔριον' | οὐδ' εἰς τρίτην μοι μηνὸς ἔρχεται κακόν, | ἀλλ' αὐτίκ' ἐν τοῖς μηκέτ' οὔσι λέξομαι)· καὶ πολλαὶ μὲν τούτου αἰτίαι ἠγάσθησαν, ἀλλὰ πᾶσαι φαίνονται ἀπίθανοι οὔσαι. Οὕτως ἐλέχθη ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ἐνομίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποφράς διὰ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς φόδον, αὐτῆς ταύτης τῆς «πολιούχου Παλλάδος» καὶ ἀνάσσης Ἀθηνᾶς! Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ῥωμαῖοι βραδύτερον τὴν πέμπτην τοῦ μηνὸς (τὴν κατ' αὐτοὺς γενέθλιον τῆς θεᾶς) ἀποφράδα (*dies ater*) ἠγοῦντο (πρβλ. Σερούιον εἰς Οὐεργιλ. *Georg. I* 277 καὶ περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλ. ἰδ. W. Schmidt, *Geburtstag* σ.109). Ὑπ' ἄλλων δ' ἔτι ἀπιθανώτερον ἐρρήθη ὅτι ἡ τρίτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς ἐνομίσθη ἀπαίσιος ὡς γενέθλιος οὔσα τοῦ Ἄρεως· ἵνα δὲ τὸ ἀπαίσιον ταύτης μετριάσωσιν ἔταξαν εἰς τὴν τρίτην καὶ τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη βραδύτερον ἐκ τῆς τρίτης τοῦ μηνὸς μετηνέχθη καὶ εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος (ἰδ. R. Wünsch *Sethianische Verfluchungstafeln*, 1898 σελ. 79 καὶ A. Thumb ἐν *Zeitschr. f. dtsh. Wortf. I* (1901) 171, 173), ἧς καὶ τὸν ἡγήτορα πλανήτην ἢ θεόν, τὸν Ἄρη, τὸν «κακοεργόν» καὶ «κακομήχανον» αἰείποτε βλαδερὸν ἠγοῦντο (πρβλ.

Εὐδοκᾶθ. Παρεκδ. 32, 30 "Αρης ἀπὸ τοῦ βλέπειν ὀνομασθῆναι δοκεῖ, ἐπεὶ καὶ βροτολογίος ὁ αὐτός). Συμπιπτούσης δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνὸς πρὸς τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ὁ μὴν ἀπρόσφορος πρὸς πᾶν ἔργον ἐνομίζετο («ἴσχεο δ' ἔργων» Ὅρφ. ἀποσπ. 26). Καὶ μέχρι καὶ τοῦ νῦν χρόνου ἡ Τρίτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος παρὰ τοῖς νεωτέροις "Ελλήσιν ἀπαίσιος νομίζεται, καὶ εἰς τὴν κατ' αὐτὴν γενομένην μεγάλην ἐφοδὸν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπανεφέρετο ὑπὸ τῆς Βυζαντιακῆς δεισிடαιμονίας ἢ πτώσις τῆς νῦν που ἀπελευθερωθησομένης Βασιλευούσης.

Καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τοίνυν Ἑλληνικῇ φωνῇ λέγεται *τρισκατάρατος*¹⁾ ἢ *τρισκαταραμένος* (*Passow*, *Carm.* 636), *τρισμέγιστος*, *τρισαφόρεστος* (ἐν Οἰνότη), *τρισάθλιος*²⁾, *τρίβουλος* ὁ εὐμετάβολος τὴν γνῶμην (ὦ δίδουλε, ὦ τρίδουλε, *Passow* ἐνθ. ἀν. *Distich.* 1097), *τρίκαλα* (ἐν Κρήτῃ), *τριπύρινος* ὁ λίαν θερμός, *τρισεύγενος* (ἐν Κεφαλληνίᾳ, πρὸβλ. ἡ *Τρισεύγενη*), *τρισμακάριστος* κτλ.³⁾ ἐνθα τὸ *τρίς* (=πολὺ) ἐπιτείνει τὴν δύναμιν τοῦ ἐπιθέτου. Σφόδρα δὲ δυσχερὴς ἐστὶν ἡ δῆλσις τοῦ ὀρίου τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς χρήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τούτου⁴⁾.

¹⁾ Ἡδὴ τοῦτο παρὰ *Δημοσθένει* κατ' Ἀριστογ. Α' 82 εὔρηται: «ὁ *τρισκατάρατος* ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὁ πᾶσι δυσμενής». ἰδ. καὶ ἀνωτ. βραδύτερον δὲ καὶ παρὰ *Λουκίαν.* Ἀλεξ. ἡ ψευδομ. 31 «ἀλλὰ καὶ μηχανᾷται τὸ *τρισκατάρατος* οὐκ ἄσπονον».

²⁾ Σοφ. Οἰδ. Κ. 372 τρίς ἄθλιος. Ὁ *Porson*, Προλογ. εἰς Εὐρ. Ἐκ. σελ. 30 ἐκδ. Λιψ., τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα διαλελυμένα ἔγραφε.

³⁾ Παρὰ *Προδρόμῳ* Α, 269 κτλ., ἐκδ. *Hesseling-Pernot*, εὔρηται καὶ *τρισαλιτήριος* (ἰδ. ἀνωτ.), καὶ *τριπίνανος* (Γ' 104 «μαγειρεῖα τρ.») καὶ *τρισκρατίστος* (Δ' 277 «κράτος τρ.» πρὸβλ. καὶ 292 g) καὶ *τρι(σ)πίθαμος* (Γ' 153 «καὶ κέφαλος *τριπίθαμος* αὐγᾶτος ἐκ τοῦ Ῥήγιν») ἐν τῇ σημασίᾳ *μέγας*: τοῦτο ἐν τῇ δημῳδαί λαλιᾷ λεγόμενον περὶ ἀνθρώπου δηλοῖ τὸν ἔχοντα βραχὺ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος, τὸν βραχύν (βραχὺς τὴν μορφήν *Πίνδ.* Ἰσθμ. Δ' 89), τὸν κοινῶς λεγόμενον «κοντόν».

⁴⁾ Περί τοῦ *τρία* ὡς ἀριθμοῦ συστήματος ἀρχαίων θεῶν (τριάδος) καὶ καθ' ὅλου ἱεροῦ ἀριθμοῦ ἰδὲ τὴν μακρὰν καὶ ἐμβριθῆ μελέτην «*Dreiheit*» τοῦ *Usener* τὴν καταχωρηθεῖσαν ἐν τῷ περιοδ. συγγρ. «*Rheinisches Museum*» τόμ. ΝΗ' (1903) σελ. 1-47, καὶ 161-208, καὶ 321-362, ἐν ᾗ εὔρηται καὶ τινα καὶ περὶ τῶν ἄλλων συμβολικῶν καὶ τυπικῶν λεγομένων ἀριθμῶν πρὸβλ. καὶ *Gruppe*, *Griech. Mythol.* Β', 1088 σημ. 3, ἰδὲ καὶ *Th. Neidhardt*, *Über Zahlungssymbolik der Griechen und Römer. I Heft: Die Drei- und Neunzahl*, Fürth, 1895 (II Heft: *Zwölf- und Siebenzahl*, F. 1896) σελ. 3-33. Τοῦτο τὸ βιβλίδιον δυσεύρετον λίαν ὃν ἔλαβον παρὰ τῆς ἐν Μονάχῳ Βιβλιοθήκης τοῦ Κράτους (Ant. 272^α). Μνημονευτέον τέλος καὶ τῆς δημῳδοῦς διαλέξεως *Zahlungssymbolik* τοῦ

Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Πασπάτη* συντεταγμένῳ «*Χιακῷ Γλωσσάρῳ*» σελ. 363 φέρεται: «*τριμύσταρον* ἀντὶ τριμυστήριον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἀκατανόητον, φρικτόν, τρομερόν». Σημειῶσαι τὴν μεγεθυντικὴν λεγομένην κατὰλήξιν -αρὸν (ἀντὶ -ηρον), ἣν καὶ ἐπ' ἄλλων λέξεων τῆς δημώδους φωνῆς εὐρίσκομεν συχνήν.

Μνημονευτέον τέλος καὶ τῶνδε: *τριάλαμος* ὁ ἄγαν φωτεινὸς λαμπρὸς (ἐν Ἀμισῷ), *τρικαψίδιν* (τὸ) περὶ δυσηγίου παιδὸς τοὺς ἑαυτοῦ γονέας ταλαιπωροῦντος (*τρικέφαλον ὀφείδ'*, ἐν Πόντῳ), *τριέρης* (ἐν Κεφαλληνίᾳ) ἐπὶ συζύγου οὗ ἡ γυνὴ ὑπὸ πολλῶν μοιχεύεται *τρικοίλης* ἐν Πάρῳ καὶ Σμύρνῃ λέγεται ὁ γάστρων, *τριλόχι* (ἐν Κεφαλληνίᾳ) ὁ σφοδρὸς ἄνεμος, *τριμμάτης* (ἐν Κυθήροις) ὁ κοινῶς λεγόμενος ἀνοιχτομμάτης, ὁ πανοῦργος καὶ ὀξύς τὴν διάνοιαν (πρὸλ. κατωτέρω ἐφτάπατος).

Τούτοις προσθετέον τό τε ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος *τριγύρω* ἐσχηματισμένον συνηθέστατον ῥῆμα *τριγυρίζω* (περιτριγυρίζω) ἢ *τριγυρνῶ* ὅπερ δηλοῖ περιπλανῶμαι, περιέρχομαι ἀσκόπως, περιφέρομαι, περιπολῶ ¹⁾ καὶ τὸ *τριποδῶ* λεγόμενον, ὅσον γ' ἐμὲ εἰδέναι, ἐπὶ τοῦ ἐκ πόνου ἢ ὑπὸ χαρᾶς ἄλλομένου ²⁾. Τρι- tri- καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ εἰς

Moritz Cantor, τῆς ἐκδοθείσης ἐν τοῖς *Neue Heidelberger Jahrbücher* τόμ. Ε', (1895), σελ. 25-45, καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ *Karl Marbe* περὶ τῶν ἀριθμῶν λεγομένων ἐν τοῖς *Grundzüge der forensischen Psychologie* (ἐν Μονάχῳ, Beck) 1913.

¹⁾ Τὰ παρὰ *Simon Portius* publ. par W. Meyer σελ. 229 λεγόμενα περὶ τοῦ τρι- ὡς ἴσως ἐκ τοῦ *τρίγωνος* οὐδαμῶς ἔχουσιν ὀρθῶς. Παρὰ *Μαυροφρύδη* Ἐκλογ. μνημ. σελ. 331 ἔχομεν καὶ ῥῆμα *τριοκοποῦμαι* («ὁ νοὺς μου εἰς τοιαύτην μέριμναν ἐτριοκοπάτο») σημαίνει βασανίζομαι, τυραννοῦμαι, ἐν τῇ αὐτῇ δέ που σημασίᾳ εὐρίσκω παρὰ *Σακελλαρίῳ*, Κυπριακῶν τόμ. Γ' (Ἀθ. 1868) σελ. 404 τὸ *τριβικιάζομαι* (=στενοχωροῦμαι, μικροψυχῶ). Ἐν τούτοις οὐ τὸ *τρία* ἀλλὰ τὸ *τριβῶ* ὑπόκειται. Ἐν Σύμῃ λέγεται *τριβιδιάζ(ε)ομαι* σημαίνει δὲ «ἀνατριχιάζω» φόβῳ φρίττειν.

²⁾ Ὑπεκατιῆμαι νῦν βούλομαι τὸν ἐπιφερόμενον λόγον περὶ τῶν μετὰ τοῦ *τετρα-* (τέσσαρα) καὶ ἑξα- (ἕξ) συνθέτων, ὧν σύντομον μνείαν ποιεῖται *John Schmitt* ἐν *Byz. Zeitschrift* Β' 216 σημ. «Περὶ τῆς κατὰ δώδεκα ἀπαριθμήσεως» ἔγραψε πραγματεῖαν ὁ αὐτίδης *Κοραῆς* (Ἀτ. Γ', 425—436) ἐν ᾗ ἐξετάζεται τὸ «πῶθεν εἰσέβη καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ εἰς ὅλα τὰ Εὐρωπαῖα ἔθνη ἡ ἄλογος συνήθεια τῆς κατὰ δώδεκα ἀπαριθμήσεως, τῆς κοινῶς ὀνομαζομένης *δοξίνας*, ἀντὶ τῆς φυσικῆς δεκάδος» εὐρίσκει δ' ὁ Κοραῆς πιθανώτατον «ὅτι τὰ γενέθλιά της εἶναι Αἰγυπτιακά. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Φοινίκην ἐπέρασε πρῶτον εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἀπὸ τούτους καθέξῃς εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ὅπου διαμένει ἀκόμη εἰς πολλὰ της μέρης». Ἰδὲ καὶ τὸ βιβλίδιον τοῦ *Konrad Nagel*, *Untersuchungen zur Geschichte der Zwölfzahl* ὃ ἐγὼ οὐχ οἷός τε ἐγεγόμεν ἰδεῖν. Οὐδὲν δὲ

δήλωσιν σφοδρᾶς ἐπιτάσεως ἔχομεν ἐν τοῖς τοῦ Πλαύτου *trifur* (Aul. 4, 4, 6 non fur, sed trifur) *trifurcifer* (Aul. 2, 4, 47), *triparcus* (Pers. 2, 3, 14), *trivenefica* (Aul. 1, 2, 8). Πρὸς δὲ ἐν τῷ *Triphallus* (Auct. Priap. 83, 9), ἐν τῷ ἐπιθέτῳ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Ἑρμοῦ *Trismegistus* (Lactant. 1, 6, 3. καὶ 6, 25, 10· ἰδὲ καὶ R. Reitzenstein, Poimandres, σελ. 2 ἐξ.) καὶ ἐν τῷ Trimalechio τοῦ Πετρωνίου (ἰδ. Friedländer σελ. 209). Περὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς τριτογενοῦς καὶ Τριτογενείας καλουμένης βλ. κατωτέρω¹⁾.

Ὅτι δὲ τὸ ἀριθμητικὸν πέντε ἐν συνθέσει τοιαύτην ἐπιτατικὴν σημασίαν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ γλώσσῃ προσέλαβεν, αἴτιον τοῦτου τὴν σύγχυσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ πᾶς, πάντι· γεγονέναι, πᾶς τις ἂν δικαίως ὁμολογήσειε²⁾. Τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ πέντε δηλωτικώτατον παράδειγμα ἔχομεν ἐν τῷ τῶν παλαιῶν πεντακόρωνος, (πρὸλ. Lobeck εἰς Φρύν. 413 καὶ Brugmann-Thumb, Gr.

πρὸς τὸ ἐμὸν θέμα παρέχει ἡ τοῦ T. Maretie πραγματεία Die typischen Zahlen in der russischen Volksepik ἐν τῷ Archiv für slavische Philologie τόμ. KB' σελ. 452 — 462 ἣν τότε μὲν ἠγνόουν, καὶ νῦν δὲ ταύτης ἀμελῶ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπαινέτου ἄλλως χριτικοῦ.

¹⁾ Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τρία ἰδὲ καὶ Fr. Boll, Die Lebensalter σελ. 8-11.

Περὶ τοῦ «ἀριθμοῦ 3 ἐν τῷ δικαίῳ» διέλαθε παρ' ἡμῖν ὁ Νικ. Π. Δημητρακόπουλος ἐν «Ἐφημερίδι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας» ἐκδιδ. ὑπὸ Σ. Κ. Μπαλάνου τόμ. 27φ (1907) σελ. 49-80. Καὶ ἐν μὲν τῷ προοίμιῳ λέγει τινὰ περὶ τῆς «ἐν τῷ δικαίῳ χρησιμοποίησεως τῶν ἀριθμῶν» καὶ τῶν «ἰδίων καὶ περιέργων μορφολογικῶν νόμων τῶν ἐν τῷ θετικῷ δικαίῳ ἀπαντῶντων» ποιεῖται δὲ καὶ μνείαν βιβλίου ἄλλοθεν ἐμοὶ ἀγνώστου D. Marchand, La Science des Nombres d'après la tradition des siècles 1877*. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τρία σημειοῦται ὅτι οὗτος αἵτε ὡς ἀκέραιος εἶτε ὡς κλασματικός, εἶτε ἅπλοος εἶτε ἐν συνθέσει, εἶτε φαινόμενος εἶτε λανθάνων, εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν προνομιοῦχος ἀριθμός, ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ χρόνου κατὰ τὰς ποικιλιτάτας αὐτοῦ χρήσεις, ἐν τῷ κανονισμῷ τῶν διαφορῶν ποσοτήτων, καὶ ἡ κυριαρχοῦσα ἀριθμητικὴ μορφή καθ' ἁπάσας τὰς σχέσεις καὶ ἀναφορὰς τῆς νομοθεσίας πρὸς τοὺς ἀριθμούς». Ἐν τῷ μετὰ τὸ προοίμιον κεφαλαίῳ «ὅ,τι προκύπτει ἐκ τῶν νομοθετικῶν κειμένων» ἐξετάζεται ἐπιμελῶς ἡ τοῦ ἀριθμοῦ τρία χρῆσις καὶ συντυχία ἐν τοῖς κειμένοις νῦν ἑλληνικοῖς νόμοις μετὰ παρεκβάσεως περὶ τοῦ τρία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Τὰ μετὰ ταῦτα κεφάλαια Β' «Ἱστορικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἔρευνα» καὶ Γ' «Ἐποικοδόμησις» εἰσὶν ἀτελέστατα καὶ στοιχειώδους μόνον ἐρεῦνης ἀπογεννήματα· καὶ ὀλίγα μὲν τινὰ τῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἅπλως ἐν τῷ Β' κεφαλαίῳ ἀναφέρονται, ἀγνοεῖται δ' ὡς μὴ ὤρελε πάντῃ ἡ τοῦ Usener θεμελιώδης μελέτη, ἐν ᾗ ἄλλα τε καὶ νομικὰ ὠφελήματα εὗρίσκει ὁ νομικός ὁ ταύτην πρὸς ἴδιον ὄρελος ἀναγιγνώσκων.

²⁾ Πρὸλ. Πρόδρομ. Β' 2 «ὁ πέντης ὁ παντάπορος ὁ περιστάτημένος».

Gramm. σελ. 198 καὶ 250), ὁ πεντάκις κορώνης μακροδιώτερος (πρὸλ. τὸ τοῦ Πολυδ. Β' 16 ὁ ὑπὲρ τὰς κορώνας βεδιωκώς), γνωστόν δ' ἐστὶ καὶ τὸ τρικώρωνος (Παλατ. 'Ανθολογ. Ε' 288 ἡ γραῦς ἡ τρικώρωνος — ἄγριον ἦτορ ἔχει, κτλ.) ἐν τῇ αὐτῇ που σημασίᾳ εἰρημένον. Ἀμφότερα δὲ ὑπαινίσσονται τὸ Ἡσιόδειον (Χίρωνος ὑποθήκ. 170 (182), πρὸλ. Rzach ἐν μείζ. ἐκδ. σελ. 201) «ἐννέα τοι ζῶει ^{γενεᾶς} λακέρυζα κορώνη | ἀνδρῶν ἡδῶντων' ἔλαφος δέ τε τετρακώρωνος | τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκειται· αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ | ἐννέα μὲν κόρακας» κτλ. Μνημονευτέα δ' ἐν προσθήκης μέρει καὶ ἡ ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ παροιμία «ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται» οἷον ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ ἐστίν, παρ' ὅσον πέντε κριταὶ τοὺς κωμικοὺς ἔκριναν. Οὕτω δὴ εἰρῆσθαι συμβέβηκε τό τε πεντάμορφος (ὁ παντεύμορφος, ὁ παρὰ Τζέτζη Ἱστορ. Ε' 949 εὑρηται, καὶ παντόμορφος ἐν Σοφοκλ. Ἀποσπ. 548 Dindorf κτλ. καὶ Grenfell, Greek Papyri 49, 20)¹⁾, καὶ πεντάρφανος (παρὰ Σομαβέρου 306 ἀνομοιώσει παντάρφανος) ὁ παντάρφανός ἐστι. Τοῦτο δὲ καὶ εὑρηται παρὰ Σπανέα στίχ. 34 (Wagner, CGMA σελ. 3), ἀνθ' οὗ τὸ Δοχειαριτικὸν ἀπόγραφον (ἐκδ. ὑπὸ Σπ. Π. Δάμπρου ἐν Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἑθν. Ἑταιρ. τόμ. Ε' (1896) στίχ. 46 παρέχει ἡμῖν τὸν τύπον πεντάρφενος. Τὸ δὲ πεντάγνωμος ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ δηλοῖ τὸν εὐμετάβλητόν τε καὶ ἀστάθμητον (οἷον ἐν τῇ διστιχῇ «Ὁ Μάρτις ὁ πεντάγνωμος | πέντε φορὲς ἐχιόνισε | καὶ πάλιν τὸ μετὰγνωσε | πῶς δὲν ἐξαναχλόνισε), ἐν Ἡπειρῷ δὲ τὸν συνετώτατον. Οὐδεὶς δὲ παραλιπεῖν καὶ τὰ πεντέρημος (=δὲ πάντ' ἔρημος) καὶ πενταπλουμισμένος ὁ πολυποικιλὸς τε καὶ πάγκαλος («ἐπήραμε τὴν πέρδικα τὴν πενταπλουμισμένη | κ' ἀφήκαμε τὴ γειτονιά ἴσάν χώρα κουρσεμένη» γαμήλιον ἄσμα ἐν Κρήτῃ) καὶ πεντάκαλος (ἐν Ἡπειρῷ, ὁ κατὰ πάντ' ἀγαθός). Παρὰ Passow PCGR σελ. 498 εὑρηται καὶ ἐπίθετον πεντοκάνουλος («βρυσοῦλα πεντοκάνουλη νερό μου χαηδεμένο | ἀγγελικὸ μου πρόσωπο

¹⁾ Ἴδὲ καὶ Φ. Κουνουλέν, Παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς Ἑλλήν. Παπύρους, Αθῆναι, 1911, σελ. 17. — Ὑπομνηστέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ παντόμορφος τοῦ Σοφοκλ. ἀποσπάσματος (τὰ χφα ἔχουσιν παντάμορφος) ἀναφέρεται εἰς τὴν Θέτιν, ἢ διωκομένη ὑπὸ τοῦ Πηλέως μετέβαλλε τὰς μορφάς, ὅτε μὲν εἰς πῦρ, ὅτε δὲ εἰς θηρία (Σχολ. Πινδ. Νεμ. Γ' 60). — Ἐν Ἀνδρῷ λέγεται ἐφτάμορφος=πεντάμορφος.

πῶς εἶσαι πικραμένο;»), τ. ἔ. ὁ ἔχων πέντε «κάννουλες», καλαμίνους «κρουνοὺς» οἶονεῖ πεντάκρουνος¹. Ὑπομιμνήσκει δὲ τοῦτο ἡμᾶς τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο Ἑννεάκρουνος περὶ οὗ ἰδὲ Pauly-Wissowa-Kroll τόμ. Ι' στηλ. 1669 ἐξ. καὶ *Alb. Dieterich*, Kl. Schr. σελ. 353. Ἰδίως δ' ἄξιον μνείας ἐστὶν ὅτι τῷ ἀριθμητικῷ πέντε ἐχρῶντο οἱ παλαιοὶ εἰς δῆλωσιν μικροῦ καὶ ἀορίστου πλήθους, ἔστι δ' ὅτε καὶ πράξεως ἐνίοτε ἢ καὶ πολλάκις ἐπαναλαμβανομένης. Ἐγένετο ἤδη ἀνωτέρω λόγος περὶ τοῦ Ἀριστοφανείου Εἰρ. 242 ἰὼ Πρασιαὶ τρισάθλια καὶ πεντάκις καὶ πολλοδεκάκις· καὶ ὁ Ἰσοκράτης δ' ὁμοίως ἐν Φιλίππῳ ὁ συμβουλευεῖ τῇ αὐτοῦ πόλει φεύγειν τοιαύτας ἀποικίας (οἷα ἢ Ἀμφίπολις) «αἵτινες τετράκις καὶ πεντάκις ἀπολωλέκασιν τοὺς ἐμπολιτευθέντας». Δίαν δὲ τῷ προκειμένῳ πρόσφορόν ἐστι τὸ παρὰ Ἡρώδη (Προκυκλ. ἢ Μαστροπ. 9 ἐξ.) ὑπὸ τῆς Μητρίχης πρὸς τὴν Γυλλίδα λεγόμενον «τί σύ θεὸς πρὸς ἀνθρώπους; | ἤδη γάρ εἰσι πέντε κου δοκέω μῆνες, | ἐξ οὗ σε, Γυλλίς, οὐδ' ὄναρ, μὰ τὰς Μοίρας | πρὸς τὴν θύρην ἐλθοῦσαν εἶδέ τις ταύτην» ἐνθα ἐν τῇ νῦν λαλουμένῃ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ «ἐξ μῆνες» ἂν εἴποις. Παρὰ τῷ Μενάνδρῳ (Ἐπιτρεπ. 202) ὁ Ὀνήσιμος λέγει ὅτι ὥρμηκε πλεῖν ἢ πεντάκις τὸν δακτύλιον δεῖξαι τῷ δεσπότη τ. ἔ. πολλάκις. Πολυπαθὲς δ' ἐστὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου χωρίον πρὸς Κορινθ. Α' 14, 19 «ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε (= ὀλίγους) λόγους τῷ νοῦ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ». Ἀπλῶς δ' ἐπιτείνει τὸ πέντε ἐν τοιοῦτοις χωρίοις οἷα τὰ τῆς Παλατ. Ἀνθολ. ΙΑ' 320, 2 «ὁ τλήμων Ἴρου πέντε πενιχρότερος» καὶ ἐνθ. ἀν. 207 περὶ πεινῶντος ὅς ἐσθίει «ἔσα πέντε λύκοι». Πλεῖω τῆς σημασίας ταύτης παρέχει ἢ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων Γραμματεῖᾳ

¹) Τὰ περὶ τὸ πεντάνευρον ἢ πεντανεύρι (*Plantago major* L., Γερμ. *Wegerich*) ἰδ. παρὰ *Χελδράχ-Μηλιαράκη*, Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν, σ. 76, καὶ πρβλ. *Κορᾶν*, ἐν Ἀτάκτ. Δ' 406 ἐνθα πλὴν ἄλλων σημειοῦται ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ «τὸ μεῖζον (πεντάνευρον) ὀνομάσθη καὶ πολύνευρον καὶ πεντάπλευρον (*plantain commun* ἢ *grand plantain*), διότι ἀληθῶς φέρει φύλλα χαραγμένα μὲ ἐπτά νευροειδεῖς χαραγὰς» — Περὶ προθεσμιῶν πέντε ἡμερῶν, πέντε ἔτων κτλ. παρ' Ἑλλήσιν ἰδ. *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 101 ἐξ. Ἐλέχθη δ' ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ποντικῇ διαλέκτῳ καὶ πεντικὸς ἀντὶ ποντικὸς κατὰ παρετυμολογίαν, περὶ οὗ ἰδὲ *Δημ. Οἰκονομίδην* ἐν *Λεξικογραφ.* Ἀρχαίῳ τόμ. Ε' (1920) σελ. 199.

χρήσις τοῦ *quinque*, μάλιστα δ' ἐν τῇ Σατίρα, τῇ ἐνασμενίζουσῃ τῇ τοῦ λαοῦ γλώσσῃ¹.

Γ' Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΤΑ ΕΝ Τῇ ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΓΝΩΣΙΣ
ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΟΤΗΤΟΣ ΑΥΤΟΥ.

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ *ἐπτά* ἐν τῷ μύθῳ καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν Ἑλλήνων διέλαθεν οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ μάλα εἰδότης καὶ σαφῶς καὶ μετὰ μεγάλης πολυμαθείας, μετερχόμενος καὶ διὰ σπουδῆς ἔχων ταύτας τὰς ἀπὸ πολλοῦ εὐδοκίμως ἀρξαμένας θρησκευτικὰς ἄμα τε καὶ ἱστορικὰς αὐτοῦ μελέτας ὁ *W. H. Roscher*, ἀνὴρ λογιώτατος, ἐν δυσὶ μάλιστα πραγματείαις ἐπιγραφομέναις «*Zur Bedeutung der Siebenzahl im Kultus und Mythus der Griechen*» ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι *Philologus* τόμ. Ε' (1901) σελ. 360-371² καὶ *Die enneadischen und hebdomadischen Fristen und Wochen der ältesten Griechen*» ἐν ταῖς «*Abhandlungen*» κτλ. τόμ. ΚΑ' (1903) σελ. 1-92³. Ταύτας οὖν τὰς ἐπ' ἄλλο

¹) Ἴδὲ περὶ τοῦτου καὶ τῶν προειρημένων *Th. Birt*, ἐν *Rh. Mus.* Ο' (1915) σελ. 255 ἐξ. καὶ *Friedländer* εἰς Ἰουδεναλ. Σατ. Δ', 11, 206. Καλὸν δ' ἡγοῦμαι παραθέσθαι ἀπλῶς τινα χωρία ἐνταῦθα. Ὅρατ. Σατ. Α' 3, 16 *quinque diebus nil erat in loculis*. Επ. Α' 7, 1 *quinque dies tibi pollicitus me rure futurum* κτλ. Σατ. Β' 3, 289 *mater ait pueri menses iam quinque cubantis*. Σατ. Α' 6, 108 *praetorem quinque sequuntur te pueri* («μερικοί»). Ἄλλ' ἐν Ἐπιστ. Α' 6, 43 *quinque milia chlamydatum* = πολλὰι (παρὰ Πλουτ. Δουκ. 39 τοῦ δ' ἐκτὸν ἀρκέσειν φήσαντος ἐκέλευσε λαβεῖν δις τοσαύτας). *Martial.* Α' 26, 1. Η' 67, 1. ΙΑ' 107, 4, κτλ. *Gaius Digg.* Β' 11, 8 *post tres aut quinque pluresve dies*. *Script. Hist. Aug. Hadr.* 22, 14 *quando in Africam venit* (ὁ Ἀδριανός), *ad adventum eius post quinquennium (!) pluit*.

²) Αὕτη ἡ μελέτη ἐξεδόθη πολλῶ πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον ἐν ταῖς «*Abhandlungen der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften*», *Phil.-hist. Classe*, τόμ. ΚΔ' (1904) σελ. 1-126, ἐπιγράφεται δὲ «*Die Sieben- und Neunzahl im Kultus und Mythus der Griechen*».

³) Ἄλλας τινὰς τοῦ λογίου ἀνδρὸς ἐργασίας συγγενεὶς πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα ἴδ. ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ, πρὸλ. περὶ πασῶν τούτων τῶν ἐργασιῶν βραχεῖαν κρίσιν ὑπὸ *N. Γ. Πολίτου* ἐν «*Λαυγραφίας*» Γ' 336-338 καὶ κρίσιν περὶ τοῦ ἱπποκρατείου ἔργου διὰ μακροτέρων ὑπὸ *H. Diels* ἐν *Deutsche Literaturzeitung*, 29 Ἰουλίου 1911 (στῆλ. 1861-66). Παραβλητέαι ὁμοίως καὶ αἱ ἐξῆς ἐργασίαι τοῦ *Roscher* ἐν *Philologus* 1900, σελ. 21 ἐξ. καὶ 1902, σελ. 513 ἐξ., *Hermes* 1901, σελ. 470, *Archiv für Religionswiss.* ΣΤ', 64 ἐξ. καὶ τὰ ἐν τῷ *Μυθολογ.* αὐτοῦ *Λεξικῷ* συγγενῇ ἄρθρα.

γενομένας μελέτας όμολογητέον λυσιτελή διδάγματα καί τή ήμετέρα μελέτῃ παρεσχηκέναι, ἐφ' ὃ ἂν μέρος ἀμφοτέραι αἱ προαιρέσεις ἀλλήλων ἀπτῶνται. Καί ἐν τούτοις δέ τινα (καί ταῦτα οὐκ ὀλίγα) ὑφ' ἡμῶν τὸ πρῶτον παρατηρηθέντα καί ἀναγραφέντα εὐρήσονται οἱ ἀκριδέστερόν τε καί φιλοτιμότερον παρ' ἀλλήλας τὰς πραγματείας ἀναγνωσόμενοι. Κοινῶν γάρ καί φανερῶν τῷ ἐπαύοντι τῶν πηγῶν οὐσῶν, ἄλλος ἄλλοις τὰ αὐτὰ ἐρμηνεύσαι ἂν δύναιτό τε καί τήν αὐτοῦ γνώμην δηλῶσαι οὐκ ἂν ἀποσταίῃ. Συνείλεκται δέ μοι ἡ ὕλη, ὡς τὰ πολλά, ἰδίᾳ περὶ τὸ ζήτημα σπουδάζοντι καί οὐ ξένῳ τινι ἔργῳ ἀμούσως καί ἀμαθῶς προσκειμένῳ.

Ἔτι δὲ ἰδίας καί λαμπρᾶς μνείας ἄξιόν ἐστι τὸ ἐν τῇ RE τοῦ Pauly-Wissowa-Kroll ἄρθρον Hebdomas τοῦ Franz Boll καί ἡ πραγματεία αὐτοῦ Die Lebensalter (ἰδ. Βιβλιογραφίαν ἐν ἀρχῇ).

Ἐρω-ᾶται τοίνυν κατ' ἀρχᾶς πόθεν ἂν τις εἰκάσειε τήν χρῆσιν τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπὶ πλήθους καί μεγέθους καί ἐπιτάσεως καί τῶν τοιούτων ὥρμησθαι. Εἶτα δὲ τίνος ἔνεκα ἄλλων ἀριθμῶν ἀρτίων καί εὐκολωτέρων καί τὸ δὴ λεγόμενον «στρογγυλωτέρων» (ἕξ, ὀκτώ, δέκα κτλ.¹) σπανία ἐστὶ ἢ καί ὅλως

¹) Τοῦ ἀριθμοῦ ἑκατὸν ἡ χρῆσις ἐπὶ πλήθους ἐρμηνεύεται μόνον ἐκ τοῦ πολλοῦ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ πρὸς. Διοδ. Α, 45 «(Θ)έας, πόλιν) ἑκατόμυλον ὠνομάσθαι καταπερὶ πολύμυλον», καί τὸ Ὅμηρ. ἑκατόμβη (ῥῆθ ἐν Ἰλ. Β, 93, 115 ἑκατόμβη ἐκ δώδεκα μόνων βοῶν), περὶ οὗ τε καί ἄλλων ὁ Εὐστάθιος σημειοῦται (49,14) «ἄλλοι δὲ εἰς ἀοριστίαν τὸν λόγον ἐξαγαγόντες καί τὸ ἑκατὸν ἀντὶ τοῦ πολλὰ νοήσαντες ἀορίστως ἑκατόμβην φασὶ τὴν ἐκ πολλῶν ἀπλῶς ζῶων, οἷα τὸν ἑκατὸν ἀριθμὸν πολλάκις καί ἐπὶ τοιούτου σηματομένου εὐρίσκοντες κείμενον, ὡς καί ἐν τῷ ἑκατόνζυγος ναῦς ἡ πολύζυγος, καί, ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἀμάξης, καί ἑκατόγχειρ Αἰγαίων καί ἑκατόμπολις Κρήτη» ἰδὲ καί 1541, 10-13. Καί ἐν μὲν τῇ Ἰλ. Β, 649 φέρεται Κρήτη ἑκατόμπολις ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσ., τ 174 συστέλλονται αἱ πόλεις εἰς μόνον ἐνενήκοντα («ἐν δ' ἄνθρωποι | πολλοί, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόλεις») διαφορὰ ἢ καί τοῖς ἀρχαίοις καί τοῖς νεωτέροις πράγματα παρέχει· ὁ Roscher, Fristen σελ. 23 σημ. 87 πειράζεται τὸ πρᾶγμα ἐρμηνεύσαι ἐκ τυχόν διπλῆς περὶ τούτου παραδόσεως, πρὸς δὲ καί ἐκ τῆς ἱερότητος τοῦ ἀριθμοῦ ἐννέα παρὰ τοῖς Κρησί, πρὸς. Καλλιμ. Ὑμν. εἰς Ἀρτεμ. 193. Διοδ. Δ' 61. Ε' 65. Πλουτ. Θησ. 15. Ovid. Μεταμ. 8, 171. Πορφυρ. β. Πυθαγ. 17. Σιγάβ. 472 καί 473 κτλ. πρὸς. Jebb ἐν Σοφ. Οἶδ Κολ. 718 «ἑκατόμφοδες Νηρηίδες». Ἡ ζήτησις περὶ τοῦ «τελέεσσα ἑκατόμβη» ἔξω τοῦ πράγματός ἐστι. Γνωστότατον δὲ τυγχάνει τὸ Ὀμηρικὸν (Ζ, 236) «χρύσεια χαλκείων, ἑκατόμβοι» ἐννεαβοίων». Ἐν τέλει μνημονευτέον καί τοῦ Εὐριπ. Βακχ. 406 ἑκατόστομοι βαρδάρου ποταμοῦ ροαί, περὶ οὗ ἰδὲ Oberhummer ἐν Festschrift W. von Christ 1891 σ. 92.

ἐλλείπει ἢ τοιαύτη χρῆσις. Τοῦτο τοίνυν σκοπούμεν· τινὲ καὶ τὴν παλαιοτάτην, ὡς εἰκός, καὶ πρώτην χρῆσιν διατηροῦντι, ῥᾶδιόν ἐστι καταμαθεῖν αἷτιον γενέσθαι φαινόμενον περιφανές καὶ λαμπρὸν ἐν οὐρανῷ, πᾶσι τε δῆλον καὶ εὐκατάληπτον καὶ ἀξιωματικόν· πρὸς δὲ καὶ μεγάλην καὶ θαυμαστὴν παρέχον τοῖς ἀνθρώποις αἴσθησιν. Τοῦτο δὲ τὸ φαινόμενόν ἐστιν, αἱ ἐφ' ἡμέραι φάσεις τῆς σελήνης, «τὰ πάθη ἢ σχήματα τῆς σελήνης», ἣ δὴ ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου ἐνομίσθη αὐτὸ τοῦτο μεγάλη θεότης, μέγιστον ἰσχύουσα ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ γῇ ζώην, τὴν τε ἄψυχον καὶ τὴν ἔμψυχον (πρὸς τὰ τῶν γυναικῶν καταμήνια καὶ τὴν κύησιν τοῦ βρέφους). Ἡ δὲ ἀρχαιοτάτα παρὰ τε τοῖς Ἀσιατικοῖς λαοῖς καὶ τοῖς Ἑλλήσι παρατηρήθη τὸ φαινόμενον τῶν τῆς σελήνης φάσεων καὶ τὰ κατ' αὐτὸ σημεῖα ὑπὸ τῶν ἀστρολογούντων ἀνθρώπων ἐσπουδάζοντο, οἳ δὴ ἐπὶ τε τὰς ἐκλείψεις αὐτῆς καὶ τὰς μηνιαίας ἀποκρύψεις τὸν νοῦν προσσχόντες καὶ οὐ μόνον τῷ αὐξομένῳ ἢ μειομένῳ τῆς σελήνης φωτὶ, ἀλλὰ καὶ ταῖς μορφαῖς τῶν κεράτων αὐτῆς ὀρθῆς ἢ νευσταζούσης ἢ ὑπτίας, μύθους ἐν δυσθεωρήτοις καὶ ἀπόροις σκέψει καὶ ἀλληγορίας καὶ μαγείας ἐπινοήσαντες καὶ τούτων τοῖς κοσμητοῖς παθήμασι συγγένειαν πλασάμενοι, πολλὴν ἐπὶ φόβον τε καὶ δέος αὐτῆς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, δεδιδόσιν οὕτω ἀδεὲς δέος. Ἀλλὰ μὴν γε καὶ παράδειγμα τῆς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀνθρωπίνων μεταβολῆς ἐποιοῦντο ταύτην τοῖς ἐπαιρομένοις καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐπιφέροντες τὸ τοῦ Σοφοκλείου Μενελάου (713 Dindorf, σελ. 253 Nauck): ὥσπερ σελήνης ὄψις εὐφρόναις δύο | στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μόρφῃ μιᾷ, | ἀλλ' ἐξ ἀδῆλου πρῶτον ἔρχεται νέα | πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη, | χῶταν περ αὐτῆς εὐπρεπεστάτη φανῇ, | πάλιν διαρρεῖ καπλὶ μηδὲν ἔρχεται. (Πρὸς Πλουτάρχ. βίον Δημητρ. κεφ. 45. Ἡθικ. 282, b καὶ 517, d). Ἡ τῆς σελήνης τοίνυν εὐλογος λατρεῖα¹ (ἦν βραχύτατα ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ κεφαλαίων ἐπισκέφασθαι βούλομαι), ἀρχαιοτάτα, ὡς ἄρτι εἴρηται, παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπινοηθεῖσα καὶ ἀσπαστὴ αὐτοῖς γενομένη, οὐ μόνον πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου λατρείαν

¹) Περὶ τῆς σελήνης μακρὰν πραγματείαν ἔγραψεν ὁ *W. H. Roscher*, *Selene und Verwandtes*, ἐν Λιψία 1890, καὶ *Nachträge zu meiner Schrift über Selene und Verwandtes*, ἐν Λιψία 1895.

συνεδέθη ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπέδωκεν ὥς ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων ἀριδῆλως μαρτυρεῖται· καὶ ἐπίθετα δ' ἐδόθησαν τῇ σελήνῃ οἷα τὰ ἄγαλμα νυκτός, καὶ ἀκοίμητος, καὶ ἐριφεγγής, καὶ θυγάτηρ Ἀελίου, καὶ ἱερή, καὶ πανδερκής, καὶ πανδία, καὶ πότνια κ.τ.τ.¹ Οὕσα δ' ἡ σελήνη ἢ τῇ γῇ ἐγγυτάτῃ οὐράνιος δύναμις ὑπὸ πολλῶν ὑμνήθη. Καὶ παρὰ Πλάτωνι ὁ Τίμαιος (38, c) λέγει ὅτι ὁ χρόνος μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις αὐτῶν γίγνηται, εἰς διορισμὸν δὲ καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε ἥλιος τε καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητά, τὴν δὲ περιφορὰν τῆς σελήνης ἔταξεν εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον κύκλον. Ἥλιος καὶ σελήνη συνδέδονται ἀείποτε καὶ συγγενῇ νομίζονται. Ὁ Πλούταρχος (Ἠθικ. 282, β) περὶ ἡλίου καὶ σελήνης αὐτὸ τοῦτο ὡς περὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὡς περὶ «ἀνδρογύνου» ὡς μετὰ τοὺς Βυζαντινοὺς παρ' ἡμῖν λέγεται, γράφει: τῶν μὲν ἀοράτων θεῶν καὶ νοητῶν βασιλεύουσι Ζεὺς καὶ Ἥρα, τῶν δ' ὁρατῶν ἥλιος καὶ σελήνη· ποιεῖ δ' ὁ μὲν ἥλιος τὸν ἐνιαυτόν, ἡ δὲ σελήνη τοὺς μῆνας. Δεῖ δὲ μὴ νομίζειν ἀπλῶς εἰκόνας ἐκείνων τούτους, ἀλλ' αὐτὸν ἐν ὕλῃ Δία τὸν ἥλιον, καὶ αὐτὴν τὴν Ἥραν ἐν ὕλῃ τὴν σελήνην· διὸ καὶ Ἰουδῶνες ὀνομάζουσιν (οἱ Ῥωμ.) τὴν σελήνην κτλ. Πρὸς καὶ Εὐστάθιον εἰς Ἰλ. Σ 484 (1155, 22). Παρ' Ἰουλιανῷ ἐν ἐπιστολῇ ν', Ἀλεξανδρεῦσι, (σελ. 370 Hercher) καλεῖται ἡ Σελήνη ἡ δημιουργὸς τῶν ὄλων, ἡ ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ παρὰ τοῦ ἡλίου τὴν δύναμιν ἔλαθε καὶ πολλῶν ἀγαθῶν τοῖς ἀνθρώποις αἰτία γίγνεται. Παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ, περὶ Ἰσιδ. καὶ Ὀσίρ. 41, γίγνεται καταφανέστερος ὁ παραλληλισμὸς τῶν δύο τούτων οὐρανίων σωμάτων παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς αἰγυπτιαζούσιν Ἕλλησι, σωμάτων δ' οἱ Ὀρφικοὶ ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ ὅμματα ἐνόμιζον².

Πότε οἱ ἐν Ὀλύμπῳ θεοὶ ἐγένοντο παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οἱ τοῦ

¹) Πρὸς. Orphica ed. E. Abel σελ. 62 καὶ C. F. H. Bruchmann, Epitheta deorum quae apud poetas Graecos leguntur, ἐν Λιψία, 1893 σ. 204-210.

²) Οἱ Νέοι Πυθαγόρειοι, οἱ τὸν κόσμον ἐμψυχον ὄν νομίζοντες, ἔλεγον τὸν μὲν ἥλιον τὴν καρδίαν, τὴν δὲ σελήνην τὸ ἥπαρ αὐτοῦ εἶναι· πρὸς. A. Dieterich, Jahrb. f. Klass. Philol., XVI. Suppl. (1888) 777.

παντὸς θεοί, ἐν ἀφανεί ἔτι κεῖται ἴσως δὲ καὶ ἀφανὲς διαμενεῖ.
 Ἦδη δ' Ὅμηρος (ἐν τῷ ἐλληνικῷ ἔπει ἐλλείπουσι τελῶς ἴχνη λα-
 τρείας ἢ ἀστρολογίας ἀνατολικῆς) ἀναφέρει εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ
 ἐπὶ γῆς γιγνόμενα (ὁ Ζεὺς ἐστὶ κατ' αὐτὸν ἐρίγδουπος, νεφεληγερέτης,
 καταχθόνιος, ἀστεροπητής, τερπικέραυνος, κτλ., ὁ Ποσειδῶν καλεῖται
 γαιήροχος, ἐνοσίχθων, ἐννοσίγαιος, κτλ.), καὶ ὁ Ἀριστοφάνης Νεφέλ.
 365 ἐξ. διδάσκει ἡμᾶς ἐπιχαρίτως τὰ τοῦ δμβρίου (Λυκοφρ. 160) Διός,
 Πρδλ. καὶ Ἀριστοφ. Νεφέλ. 1279. Σφηκ. 774. 261. Ὀρν. 1501-2.
 Ἡροδότ. Δ' 28. Θεόγν. 25 «οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς | οὐθ' ὕων πάντεσσ'
 ἀνδάνει οὐτ' ἀνέχων», Θεοκρ. 4, 43. κτλ. Καὶ ἐν Ἀριστοφ. Βατράχ.
 246 λέγεται «Διὸς ὄμβρος». Τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ θεῶνται οἱ
 Ἕλληνες μετὰ θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ, γινώσκουσιν αὐτὰ οἱ
 ἀγρόται, οἱ κυνηγοί, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' οὐδεμίαν δέησιν
 πρὸς ταῦτα ποιοῦνται. Ὁ μεγαλοφυῆς Ἴων ποιητὴς Ἀρχίλοχος
 θεᾶται μὲν τὴν ἐκλειψιν τῆς σελήνης τῷ 648 π. Χ. (ἰδ. Pauly-
 Wissowa, Β' στήλ. 489) τὴν ἐκ μεσημβρίας νύκτα ἐν τῇ γῇ
 ποιήσασαν, ἀλλ' οὐδένα φόβον ἢ ἱεράν φρίκην αἰσθάνεται, μᾶλλον
 δ' ἀπορεῖ περὶ τούτου ὅτι ὁ Ζεὺς ὁ πατήρ τῶν Ὀλυμπίων, ὃ τοῦ
 οὐρανοῦ τὸ κράτος ἐστὶ, καὶ ὃς ἐπ' ἔργα ἀνθρώπων ὁρᾷ λεωργὰ
 καὶ θεμιστὰ (Ἀποσπ. 84.6) «ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νυκτ' ἀποκρύ-
 φας φάος | ἡλίῳ λάμποντι· λυγρὸν δ' ἦλθ' ἐπ' ἀνθρώπους δέος. |
 ἐκ δὲ τοῦ καὶ πιστὰ πάντα κάπνιστα γίγνεται | ἀνδράσιν» (Ἀποσπ.
 71. (31)). Καὶ ὁ Τρυγαῖος παρ' Ἀριστοφ. Εἰρήν. 406 ἐξ. λέγει
 ὅτι ἡ σελήνη καὶ ὁ πανοῦργος ἥλιος ἐπιβουλεύουσι πολὺν ἥδη
 χρόνον τῇ Ἑλλάδι καὶ ταύτην τοῖς βαρβάροις προδιδόασιν, ὅτι οἱ
 μὲν Ἕλληνες τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς θύουσιν, οἱ δὲ βάρβαροι τῇ σε-
 λήνῃ καὶ τῷ ἡλίῳ καὶ ταῦτα ὡς ἱερά καὶ θαυμαστὰ προσκυνοῦσι.
 Πρδλ. περὶ τούτων Wilamowitz, ἐν τῇ Εἰσαγ. τῆς μεταφρ. τῶν
 Εὐμενίδων τοῦ Αἰσχύλ. Griech. Tragöd. Β' σελ. 210 ἐξ. Pfeif-
 fer, Studien σελ. 14 σημ. 2. Zielinski ἐν Philologus NE'
 (1896) σελ. 494. 500.

Εὐνόητον δ' ἐστὶ ἡ σελήνη ἐνομιζέτο οὐράνιον σῶμα ἀρχαιότατα
 καὶ πρόπαλαι ἀναφανέν. Πολυθρύλητόν ἐστι τὸ τῶν Ἀρχάδων ἐπί-
 θετον προσέληνος («οἱ καὶ πρόσθεν σεληναίης ὑδέονται ζῶειν, φηγὸν
 ἔδοντες ἐν οὐρεσιν» Ἀπολλ. Ροδ. Δ' 264) οὗ δ, τε Στέφανος Bu-

ζάντιος (ἐν λ. Ἀρχάς, σελ. 120 Meineke) καὶ Σουΐδας (ὅς ἐσφαλμένως σημειοῦται ὅτι ἤδη Ἡρόδοτος αὐτοὺς οὕτω λέγει) καὶ οἱ Σχολ. εἰς Ἀπόλλ. Ρόδ. ἐνθ. ἀν. καὶ εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. 398 ποιοῦνται ἐρμηνείαν. Παραλείπων δὲ τὸ ψευδεπίγραφον Λουκιάν. περὶ τῆς ἀστρολογίης 26 ὅτι Ἀρχάδες μόνοι οὐκ ἐτίμησαν τὴν ἀστρονομίαν ἀλλ' ἀνοΐα καὶ ἀσοφία λέγουσι καὶ τῆς σελήνης εἶναι προγενέστεροι, παρατίθημι ἐνταῦθα τὰ συνοπτικὰ τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ἰλιάδ. Β, 603 ἐξ. (300,24): δοκεῖ δὲ παλαιότατα εἶναι Ἑλλήνων εἶναι τὰ Ἀρχαδικά· διὸ καὶ προσέλγονι ἐλέγοντο οἱ Ἀρχάδες, ὃ πέρ, φασιν, Ἴππυς ὁ Πηγίνος (πρόβλ. Στεφ. Βυζ. ἐνθ. ἀν.) πρῶτον αὐτοὺς ἐκάλεσε. Τοῦτο δὲ ὁ Λυκάφρων παραφράζων πρόσθε μήνης τοὺς Ἀρχάδας βαλανεφραγεῖν ἔφη¹.

Οὐ δύναται τις δὲ ἰσχυρίσασθαι ἀσφαλῶς ὅτι Ἡσίودος τὸν ἥλιον ἀρχὴν τοῦ ἐν τῇ γῇ βίου ἐνόμιζεν. Τὰ γὰρ ἐν Ἑργ.στ.414 καὶ 564 καὶ 575 περὶ τοῦ ἡλίου λεγόμενα πόρρω ἀπέχουσι τοῦ τὸ πρᾶγμα σαφῶς ἢ καὶ ἀσφαφέστερον ὑποδηλώσαι. Ὅτι δὲ Σεΐριος οὐχ ὁ Ἥλιός ἐστιν καὶ ἀλλαχοῦ δεδηλωταί μοι (Mittel- und neugriech. Erklär. bei Eustathius § 251). Πολύς, ὡς φαίνεται, διεγένετο χρόνος μέχρις οὗ οἱ Ἕλληνες τὸν ἥλιον ὡς τὴν πρώτην πηγὴν τῆς ἐν τῇ γῇ ζωῆς γνωρίσωσιν, ὡς τὸν «γεννητὴν θεῶν καὶ πατέρα πάντων» (Σοφοκλ. ἀποσπ. 1017 Науек), ὡς καρδίας ἔχοντα δύναμιν καὶ αἷμα καὶ πνεῦμα διαπέμποντα (Πλουτ. Ἡθ. 928. β). Ὑπὸ τοῦ Προμηθέως ἐν Αἰσχύλου Προμ. Δεσμ. 454 ἐξ. ἐξαίρεται μὲν προφανῶς ἡ διαίρεσις τοῦ ἔτους εἰς χειμα, ἀνθεμῶδες ἦρ καὶ κάρπιμον θέρος ἀλλ' οὐδὲν σαφές περὶ τοῦ ἡλίου λέγεται. Τοῦναντίον ἡ σελήνη ἐξυμνεῖται ἐν Ἑπτ. ἐπὶ Θῆβ. 389

λαμπρὰ δὲ πανσέληνος ἐν μέσῳ σάκει

πρέσβιστον ἄστρων, νυκτὸς ὀφθαλμός, πρέπει

ἐνθα βέβαιόν ἐστι ὅτι τὸ πρέσβιστον οὐχὶ τὴν ἡλικίαν ἀλλὰ τὸ μέγεθος

¹) Ὁ Heyne ἔγραψε πραγματεῖαν de Arcadibus Luna antiquioribus, ἐν Ἰστίγγῃ (πρόγρ.) 1775, (πρόβλ. καὶ Op. Β' 334). Περὶ τῆς ἡλικίας τῆς σελήνης ἴδ. Pott, Fleckeisen's Jahrb. 1859 Suppl. 305 καὶ Göttling, op.acad. 238-242. Γνωστὰ δ' εἰσιν ἐκ τοῦ Ἡσυχίου αἱ προσεληνίδες νόμοι ἐν Ἀρχαδίᾳ. Ἰδὲ περὶ τῶν ἀνοτ. καὶ Πλουτάρχ. Ἡθ. 282, α ἐξ.

καὶ τὴν τούτῳ παρακολουθοῦσαν τιμὴν δηλῶσαι βούλεται. Καὶ κατὰ τὰς περὶ γενέσεως δὲ δοξασίας τῶν Βαβυλωνίων ἢ σελήνῃ ἐπλάσθη πρὸ τοῦ ἡλίου· καὶ ἐν τῇ ψευδεπιγράφῳ Ἰπποκρατ. συγγράμματι περὶ ἑβδομάδων (κεφ. β') οὗ ὁ συγγραφεὺς ἐκ παλαιῶν πηγῶν ἀρύεται, φέρεται «ἡ δὲ σελήνῃ μέσθι οὐσα συναρμόζει αὐτά· τὰλλα πάντα ἐν ἀλλήλοισι ζῶντα καὶ δι' ἀλλήλων διῶντα αὐτὰ ὑφ' ἐωυτῶν καὶ ὑπὸ τῶν αἰεὶ ὄντων ῥηϊδίως κινεῖται»¹. Τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ὠριζον οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ πρακτικῇ βίῳ κατὰ τὴν φαινομένην ἀνατολὴν καὶ δύσιν τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ τῆς εἰσόδου τοῦ ἡλίου εἰς ζώδια τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐπιστημονικωτέρας ἐργασίας τῶν Ἰώνων φιλοσόφων καὶ διὰ τῶν ἐξ Ἀνατολῶν ἐλθόντων ἀστρολογημάτων ἐτιμήθη παρὰ τοῖς Ἕλλησι προσηκόντως ὁ ἡλῖος². Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἰουλιανὸς (ἐν τῇ ἀνωτ. ἐπιστολῇ ν') γράφων πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρέας καὶ πειρώμενος αὐτοὺς εἰς τὴν τῆς ἀληθείας δδόν, ὡς αὐτὸς ἡγεῖτο, ἐπαναγαγεῖν καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἐχθίστων Γαλιλαίων αὐτοὺς ἀποστῆσαι βουλόμενος, ἔλεγε περὶ τοῦ Ἡλίου «μόνοι θέρος οὐκ ἴστε καὶ χειμῶνα παρ' αὐτοῦ γινόμενον; μόνοι ζωογονούμενα καὶ φούμενα παρ' αὐτοῦ τὰ πάντα;»

Εἴρηται ἀνωτέρω ὅτι μεγάλη ἀπεδίδοτο ῥοπή τῆς σελήνης ἐπὶ τὴν κύησιν καὶ γέννησιν τοῦ βρέφους. Παρεμβλητέον μοι ἐνταῦθα τὸ τοῦ Πλουτάρχου χωρίον Ῥωμαϊκ. 77 (Ἡθικ. 282 c) σημειουμένου ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι «νομίζουσι τὴν Λουκίναν Ἥραν ἐπὶ ταῖς λοχειαῖς καὶ ὠδῖσι βοηθεῖν ὥσπερ καὶ τὴν σελήνην, διὰ κυάνεον πόλον ἀστρων διὰ τ' ὠκυτόκιο σελάνας»³. εὐτοκεῖν γάρ ἐν ταῖς πανσελήνοις μάλιστα δοκοῦσι»⁴. Οὐ μόνον δὲ περὶ τὰ ἐμψυχα ἀλλὰ καὶ

¹) Πρὸλ. περὶ τούτων *Roscher*, Über Alter seil. 72, *Pfeiffer*, Studien seil.

6) ἐξ. καὶ *Troels-Lund*, Das Himmelsbild im Wandel der Zeiten seil. 26.

²) Ἰδὲ *P. Cumont*, La théologie solaire du paganisme romain (Mém. prés. p. div. sav. à l'Acad. des inscript. XII, 2 (1909) 447 ἐξ. καὶ πλείω βιβλιογραφίαν παρὰ *Pfeiffer*, Studien seil. 7 σημ. 5 καὶ *P. Wendland*, Die Hell.-röm. Kultur seil. 158.

³) Ἐκ τοῦ Τιμοθέου τούτου, πρὸλ. *Bergk* τόμ. Γ' 620 καὶ *Wilamowitz* *Timotheos* seil. 114 καὶ *Wytttenbach* εἰς Πλουτ. ε. ἀν. (*Animadv.* Γ' seil. 34).

⁴) Ἰδ. τὰ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν *Εἰλείθυιαν* παρὰ *Usener*, ἐν τε τοῖς ΚΙ.

περί τὰ ἄψυχα ἐπίδηλός ἐστιν ἡ τῆς σελήνης δύναμις. Τῶν γὰρ ξύλων, λέγει ὁ Πλούταρχος (Συμποσιακ. Γ' 10, 3) τὰ τεμνόμενα ταῖς πανσελήνοις ἀποβάλλουσιν οἱ τέκτονες, ὥς ἀπαλὰ καὶ μυδῶντα ταχέως δι' ὑγρότητα¹ τοὺς δὲ πυροὺς οἱ γεωργοῦντες σπεύδουσι φθίνοντος τοῦ μηνὸς ἐκ τῆς ἄλλω συναίρειν, ἵνα παγέντες τῇ ξηρότητι μᾶλλον πρὸς τὸν χρόνον ἀντέχωσιν· οἱ δ' ἀκμῇ τῆς σελήνης διακομιζόμενοι κόπτονται μάλιστα διὰ τὴν ὑγρότητα μαλακώτεροι γιγνόμενοι. λέγουσι δὲ καὶ τᾶλευρον ἐν ταῖς πανσελήνοις ζυμοῦσθαι βέλτιον. Καὶ ἐν τῷ «περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου ἐν τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης» συγγράμματι ἐπαναλαμβάνονται (κεφ. ΚΕ', : 'Ηθικ. 939, f) τὰ αὐτά που, ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τῆς σελήνης ξηρότητος πάθος ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς, πολλὰ δὲ ὑγρότητος καὶ θηλότητος, ὅλον αὐξήσεις φυτῶν, σήψεις κρεῶν, τροπαὶ καὶ ἀνέσεις οἴνων, μαλακότητες ξύλων, εὐτοκίαι γυναικῶν. Πρὸβλ. καὶ 'Αθῆν. 276, d ἐξ. καὶ Schweighäuser αὐτόθι, ἐν τόμ. Θ' σελ. 13-14². Ἐν τῷ ψευδεπιγράφῳ Λουκιανείου συγγράμματι «περὶ τῆς ἀστρολογίης» 25 φέρεται ὅτι ὁ Λυκούργος τοῖς Λα εδαμονίοις πᾶσαν τὴν πολιτείαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διετάξατο καὶ νόμους αὐτοῖς ἐποιήσατο μηδαμὰ μηδὲ εἰς πόλεμον προχωρεῖν πρὶν τὴν σελήνην πλήρῃ γενέσθαι· οὐ γὰρ ἴσῃ ἐνόμισεν εἶναι τὴν δυναστείαν αὐξανομένης τῆς σελήνης καὶ ἀφανιζομένης πάντα δ' ὑπ' αὐτῇ διοικεῖσθαι.

Τὴν νομιζομένην δύναμιν καὶ ῥοπὴν τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης ἐπὶ τὰ τῆς γῆς σαφῶς τὸ παρὰ Φίλωνι, περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοπ. § 56, λεγόμενον μηνύει: «τοῦ σύμπαντος χρόνου διανεμηθέντος εἰς δύο τμήματα, ἡμέραν τε καὶ νύκτα, τῆς μὲν ἡμέρας τὸ κράτος ὁ πατὴρ ἀνεδίδου τῷ ἡλίῳ, οἷα μεγάλῳ βασιλεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς σελήνῃ καὶ τῷ πλή-

Schrift. τόμ. Δ' σελ. 24 λεγόμενα, καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς θεᾶς σελήνης καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ θεῶν ἔ. ἀν. σελ. 508, καὶ ἐν Rh. Mus. ΚΓ' 324 ἐξ. ΜΘ' 471 καὶ ἐν Götternam. 238 ἐξ.

¹) Τοῦτο καὶ νῦν ἐτι οὕτω δοξάζεται καὶ περὶ τὴν τμήσιν τῶν δένδρων ἀκριδῶς φυλάττεται, ἃ μόνον κατὰ τὴν «λίγωσιν» κόπτονται. Σημείωσαι δ' ὅτι καὶ οἱ τῶν πεπόνων φυτεύται σπείρουσιν αὐτοὺς μετὰ τὴν πανσέληνον.

²) Ἴδὲ καὶ Πλινίου Hist. Nat. 18, 321 ἐξ. *omniaque caeduntur, carpuntur, conduntur innocentius decresciente luna quam crescente fiunt.*

θαι τῶν ἄλλων ἀστέρων»¹. Ῥητέον δ' ἐν παρέργου μέρει ὅτι καὶ εἰς χρόνου καταμέτρησιν, εἰ καὶ οὐχὶ ἀκριβεστέραν ἀλλὰ μόνον ἄδρομερῇ καὶ μεταφορικῇ, παλαιάτατα ἤδη ἢ σελήνῃ παρελαμβάνετο, αὖσα πρόχειρος καὶ εὐθετος τοῦ χρόνου μετρητῆς, «τέκμωρ δὲ βροτοῖς καὶ σῆμα τέτυκται» (Ὅμηρ. Ὕμν. ΑΓ' 13)· μνημονεύω δὺο τῆς μεταφορικῆς χρήσεως χωρίων ἃ πρόχειρα ἔχω.

Ἡ Ἑλένη παρ' Εὐριπ (Ἑλ. 113) διερωτᾷ Τεῦκρον πόσον ἄλλον χρόνον πλὴν τῶν ἐπὶ αἰῶν διέμειναν ἐν Τροίᾳ, ὃ δὲ Τεῦκρος εἰς τὴν σελήνῃ ὥς εἰς χρόνου μέτρον ἀναφερόμενος, ἀποκρίνεται «πολλὰς σελήνας, δέκα διελθούσας ἔτη» καὶ τὸν ἥλιον σὺν τούτῳ παρεισάγων. Γνωστότατος δὲ τυγχάνει ὁ τοῦ Στρεψιάδου ὁδυρμὸς ἐπὶ τῷ υἱῷ (Ἀριστοφ. Νεφ. 17 ἐξ.) δι' ὃν κατὰ χρεων ὄντα ἀπώλλυτο ὁ πατήρ ὁρῶν τὴν σελήνῃ εἰκάδας ἄγουσαν τῶν τόκων χωρούντων².

Διὰ πάσης δὲ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματείας μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων δύναται τις ἰδεῖν διήκουσαν τὴν τοιαύτην περὶ τῆς σελήνης ἱερὰν γνώμην. Αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ Γλυκᾶς (42, 15 ἐξ. ἐκδ. Βόννης) τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ λέγει (ὃν ἐκ τῆς Ἑξαήμερου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου παραλαμβάνει) καλῶν τὴν σελήνῃ σῶμα μέγα καὶ φανότατον μετὰ τὸν ἥλιον. Εἰ γὰρ (ἐπιφέρει ὁ αὐτὸς) καὶ μὴ διόλου τὸ φῶς αὐτῆς ἀμετακίνητον μένει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄρρητου σοφίας τοῦ δημιουργοῦ πάντων, ὥστε τῷ κατὰ τὴν σελήνῃ θεάματι παιδεύεσθαι ἡμᾶς, τὰ ἡμέτερα δὲ καὶ τῆς ταχέας τῶν ἀνθρωπίνων περιτροπῆς ἐντεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἔρχεσθαι. Οἶμαι δὲ (λέγει) καὶ τῇ τῶν ζῴων κατασκευῇ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἀπὸ γῆς φυομένοις μὴ μικρὰν ὑπάρχειν ἐκ τῆς κατὰ τὴν σελήνῃ μεταβολῆς τὴν συντέλειαν. Ληγούσης μὲν γὰρ τῆς σελήνης ἀραιὰ γίνονται τὰ σώματα καὶ κενά, αὐξομένης δὲ καὶ πρὸς τὸ πλήρες ἐπαγομένης καὶ αὐτὰ πάλιν ἀναπληροῦνται, διότι ἡ σελήνῃ ὑγρότητά τινα θερ-

¹) Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑξαήμερῳ τοῦ Μ. Βασιλείου λεγομένων περὶ τῆς ἐπὶ τὴν γῆν ἐπιδράσεως τῆς σελήνης πρὸλ. Gronau, Poseidonios σελ. 17, ἐνθα καὶ πολλὴ περὶ τοῦτο βιβλιογραφία ἐξ ἄλλων συγγραφέων.

²) Καὶ νῦν δ' ἔτι ἐν τῇ ἡμᾶς Ἑλληνικῇ συχὴ ἐστὶν ἡ ἐν τοιαύτῃ ἐκδοχῇ χρήσις τῆς λέξεως *φεγγάρι* (φεγγαράκι) ὥς ἐπὶ παραδείγματος εἰμῖνε ἓνα φεγγάρι (φεγγαράκι) εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν κττ. πρὸλ. καὶ F. Pradel, Griech. Gebete σελ. 31, 3 καὶ 114.

μότῃ κεκραμένην εἰς αὐτὰ λεληθότως ἐνίησι¹. Δηλοῦσι δὲ τοῦτο (ὡς ὁ αὐτὸς προϊónτας τοῦ λόγου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰς παρὰδοξολογίας σωρεύει) καὶ οἱ καθεύδοντες τῆς ὑπὸ σελήνης ὑγρότητος περισσῆς τὰς τῆς κεφαλῆς εὐρυχωρίας πληροῦμενοι, ἔτι δὲ τὰ νεοσφαγῇ τῶν κρεῶν τῇ προσβολῇ τῆς σελήνης ταχέως τρεπόμενα. Κατὰ τοῦτο καὶ ἐφ' ἄρματος αὐτὴν καὶ δύο ταύρων καθίζουσιν ὡς κυκλοῦσαν τὸν κόσμον καὶ ἀροτριῶσαν καὶ σπείρουσαν, ὑγραίνουσάν τε καὶ θερμαίνουσιν. Ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἂν ἐξήρκεσε (ἐπιφέρονται πρὸς θεολογικὴν τοῦ πράγματος ἐρμηνείαν) τῇ ἑαυτῆς ἀλλοιώσει συμμεθιστάν, εἰ μὴ γε κατὰ τὴν τῆς Γραφῆς μαρτυρίαν ὑπερφυῆς τις ἐτύγχανε τῇ δυνάμει τε ὑπερέχουσα. Οὕτω μὲν οὖν ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀέρα πάθη συνίστανται, ὡς μαρτυροῦσιν ἡμῖν οἱ κατὰ τὴν νοσηνίαν πολλάκις ἀπὸ γαλήνης καὶ νηνεμίας αἰφνίδιοι ταραχαὶ τῶν νεφῶν κλονουμένων καὶ συμπιπτόντων ἀλλήλοις, αἱ περὶ τοὺς εὐρίπους τε παλίσροισι, καὶ ἡ περὶ τὸν λεγόμενον ὠκεανὸν ἄμπωτις, ἣν ταῖς περιόδοις τῆς σελήνης τεταγμένως ἐπομένην ἐξεῦρον οἱ προσοικουντες².

Ἀληθὲς δ' ὅμως εἰς τὴν σελήνην εὔρηται ἐν τῷ περιπύστῳ Παρισινῷ μαγικῷ παπύρῳ (ιδ. *C. Wessely*, Griech. Zauberpapyrus von Paris und London. σελ. 116)³ ἐξέστω δ' ἡμῖν παραθεῖναι ἐνταῦθα τοῦτο τὸ μεταγενέστερον μὲν τοῦ πράγματος μαρ-

¹ Πρὸλ. καὶ Κικέρωνος *de deor. nat.* II, 19, 50 *multaque ab ea (luna) manant et fluunt, quibus et animantes alantur augescantque et pubescant maturitatem assequantur quae oriuntur ex terra*. ιδ. καὶ Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. Σ, 484 (1155, 25). Ἀλλὰ τὸ πάντων θαυμασιώτατον φάρμακον κάμνοντος, τὸ παρὰ Μαρκέλλῳ *de medicam. empir.* 2, 13 ἐστὶ. Ὁ λόγος ἐστὶ περὶ ἀλοῦντος τὴν κεφαλὴν (ἐξ ἡμικρανίας): *Si vir aut adulescens aut infans hemicranium patietur. observet, ut semper luna septima et septima decima et vicessima septima se tondeat: mirum remedium habebit (!) neque curet si dies Martis aut Saturni in has lunas incidit.*

² Ἰδὲ τὰ κατὰ τὸ πρᾶγμα παρὰ *Roscher*, *Selene* σελ. 55 ἐξ., καὶ *Siebenzahl* σελ. 4 καὶ τὸ ἐν σημειώσει μνημονευόμενον χωρίον τοῦ *Reville*, *Les religions des peuples non-civilisés* II, 226 περὶ τῆς δυνάμεως ἣν ἐπὶ τὸ παιδίον καὶ ἐπὶ τὸν νηπιώδη ἄνθρωπον ἔχει τὸ γλυκὺ τῆς σελήνης φῶς. Πρὸλ. καὶ *Fr. Boll* ἐν *Pauly-Wissowa* Z', στήλ. 2552 καὶ *Lebensalter* σελ. 33 (121). *Roscher*, *Enneadische* σελ. 17 σημ. 69. *Reitzenstein*, *Poimandres* σελ. 265.

τύριον λίαν δὲ σημαντικόν, καὶ ἀναμφιδόλως καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην
ἐξ ἀρχαίας πηγῆς ἀρυσθέν, ὀρφικὸν δ' ὕμνον νῦν ὑπολαμβανό-
μενον, ἰδ. *Miller*, *Mélanges de littérature grecque*, Paris.
1868 σελ. 453 καὶ *Orphica* rec. E. Abel. ἐν Λιψ. 1885 σελ.
293 στίχ. 29 :

« Ἡ πολυχώρητον κόσμον νυχὸς (νυκτὸς) ἀμφιέπουσα·
δαίμονες ἦν φρίσσουσι καὶ ἀθάνατοι τρομέουσι,
κυδιάνειρα θεά, πολυώνυμε, καλλιγένεια,
ταυρώπις κερόεσσα, θεῶν γενέτειρα καὶ ἀνδρῶν,
καὶ φύσι παμμήτειρα· σὺ γὰρ φοιτᾷς ἐν Ὀλύμπῳ·
εὐρεῖαν δέ τ' ἄβυσσον ἀπείριτον ἀμφιπολεύεις·
ἀρχὴ καὶ τέλος εἶ, πάντων δὲ σὺ μούνη ἀνάσσεις·
ἐκ σέο γὰρ πάντ' ἐστι καὶ ἐκ σέο πάντα τελευτᾷ·
ἀέναντος διάδημα τοῖς φορέεις κροτάφοισι».

Πρβλ. *Wessely* ἔ. ἀν. στ. 2545. 2558. 2785. Καὶ ἐν τῇ
Λονδινίῳ δὲ τοῦ Ι' αἰῶνος παπύρῳ 121 (ἰδ. *Wessely* ἐθν. ἀν. 1893
σελ. 47 στίχ. 827. *Kenyon*, *Greek Pap. Catal.* I σελ. 108)
ἀναγιγνώσκωμεν εὐχὴν πρὸς τὴν θεὰν σελήνην «ἐπικαλοῦμαι σε
πάνμορφον καὶ πολυώνυμον δικέρατον θεὰν Μήνην, ἥς τὴν μορφὴν
οὐδὲ εἰς ἐπίσταται πλήν ὁ ποιήσας τὸν σύμπαντα κόσμον Ἰάω»
κτλ. πρβλ. *Reitzenstein*, *Poimandres* σελ. 262 ἐξ· ἐν ἀποκρύ-
φῳ δέ τινι ἀποκαλύψει (παρὰ Tischendorf σελ. 36 ἐξ.) παρίστα-
ται ἡμῖν ἡ θεία οὕτως εἰπεῖν τῆς σελήνης (καὶ τῶν ἀστρῶν) δύναμις
«πολλάκις δὲ καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα προσήλθον τῷ Κυρίῳ
λέγοντες· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἡμῖν δέδωκας τὴν ἐξουσίαν
τῆς νυκτὸς καὶ οὐκέτι στέγομεν τὰς κλοπὰς καὶ μοιχεύας καὶ αἱμα-
τοχυσίας τῶν ἀνθρώπων· κέλευσον ἡμῖν καὶ ποιήσωμεν εἰς αὐτοὺς
τέρατα»¹.

¹) Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 1265 χειρογράφῳ (ΙΖ' αἰῶνος) τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑθν. Βι-
βλιοθήκης (Σολωμονικῇ, *Clavicula Salomonis*) φέρεται ἐν σελ. 15 αἷ δὲ σελήνη
κυριεύει τῇ δευτέρᾳ ὥρᾳ ᾧ ἡ ἰε κβ καὶ εἶναι ὠφέλιμος νὰ κάμῃς γραφὴν τοῦ ὑποτάξαι
ἐχθροὺς καὶ τοῦ ἐλέγξαι λαόν (- - -) καὶ εἰς πούλησιν καὶ ἀγοράν καὶ τοῦ ζητεῖν
(- - -) καὶ δανείσασθαι». Περὶ τῶν ἐπτά πλανητῶν ἰδ. σελ. 16 ἀγίνωσκε δὲ ὅτι αἱ
ἡμέραι τῶν ἐπτά πλανητῶν ἄρχονται ἀπὸ τῆς ιγ' τοῦ Ἰουνίου μηνός.

Καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ δ' ἑλληνικῇ Λαογραφίᾳ πλειστάκις καὶ πλεισταχοῦ εὔρηται ἀποδιδομένη τῇ σελήνῃ θεία δύναμις. Αὐτίκα ἐν Σφακίοις τῆς Κρήτης (ὡς ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις Λαογραφικοῦ Ἀρχείου μανθάνω) μεγάλη αὐτῇ ῥοπή ἐπὶ τὰς ἐργασίας, καὶ τοὺς γάμους κτ. ἀποδίδεται· ἡ νέα σελήνη κομίζει, ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἀπειρίαν κακῶν μεθ' ἑαυτῆς, ἃ τοῖς τὸ πρῶτον ὀρθοῖς ὄμμασιν αὐτὴν θεωμένοις ἤκουσιν, οὗτοι δὲ πάλιν ἕνα τούτων ἀπαλλαγῶσι θέον εὐθὺς ἀποσπῶντες τὸ βλέμμα αὐτῶν ἀπὸ τῆς σελήνης ἄλλον τινα προσιδεῖν ἐφ' ὃν οὕτω ταῦτα ἐπιρρίπτεται. Καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιοῦνται οἱ τὸ πρῶτον τὴν νέαν σελήνην θεώμενοι ἀλεξητηρίῳ τούτῳ πρὸς τοῦτο χρώμενοι¹. Ἰδίᾳ δ' ἐπὶ γάμου ἀκριδῶς τῶν τῆς σελήνης ἔχονται καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ὁ γάμος ἐπιτελεῖται σπουδαίως τὸν νοῦν προσέχουσι· ἀτυχήματος γιγνομένου λέγεται αὐτὸ ἄστρο ἦτο ἀπ' ὀμπρός»². Ταῦτα παρεκθατικώτερον, νῦν δ' ἐφ' ἃ νῦν ἐστὶν ἡμῖν ἡ βουλὴ ἐπάνειμι.

Δηλωτικώτατον τῆς τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ συγγενείας πρὸς τὰ σχήματα τῆς σελήνης ἐστὶ τὸ ἐκ τοῦ *Ποσειδωνίου* τὴν ἀρχὴν ἔχον χωρίον (ιδ. Στοδ. Φυσ.ΚΣΤ') παρὰ *Φίλωνι* περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοπ. 101 Cohn «αὖξεται μὲν γὰρ (ἡ σελήνη) ἀπὸ τῆς πρώτης μηνοειδοῦς ἐπιλάμψεως μέχρι διχοτόμου ἡμέραις ἑπτὰ, εἴθ' ἐτέραις τοσαύταις πλησιφαῆς γίνεται καὶ πάλιν ὑποστρέφει διαυ-

¹) Καὶ ἐν Μεσολογίῳ δὲ νέας ἀνατελλούσης σελήνης προσφωνοῦσιν αὐτὴν οἱ θυγῶς ἔχειν βουλόμενοι (τεμάχιόν τι ἀργύρου ἐν τῇ χειρὶ ἔχοντες) ὧδε «καλῶς τὸ τὸ νεὸ φεγγάρι | καὶ τ' ἄξιον παλληκάρει», καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ που λέγουσι προστιθέντες ἔτι «καλὰ μὰς ἡῤῥηκες | καλὰ νὰ μας ἀφήσης | ὡς στέκει ἡ ῥίζα τοῦ βουνοῦ νὰ στέκη τὸ κορμί μας | καὶ ὡς τρέμουν τ' ἀμπελόφυλλα νὰ τρέμουν οἱ ἐχτροὶ μας». Καὶ ἐν Κρήτῃ δέ ἐστι γνωστὴ ἡ δεισιδαιμονία τῆς προσφωνήσεως τῆς νέας σελήνης ἣ καὶ ἐπάρδουσι «καλῶς ἡλθες νεὸ φεγγάρι | δόξα νὰ 'χῃ ὅπου σὲ κάνει | ὡς γυαλίζει νὰ γυαλίζω | ὡς γεμίζει νὰ γεμίζω». Ἐχει δ' ἐν τῇ χειρὶ ὁ τὴν νέαν σελήνην προσφωνῶν τεμάχιον χρυσοῦ ἢ ἀργύρου. Ἀναγραφῆς ἁξίον ἐστὶν ὅτι ἐν Ἑλλάδι πολλαχοῦ (ὡς φέρ' εἶπεν ἐν Πάτραις, ἐν Μεσολογίῳ κτλ.) οἱ μυρμηκιῶντες τὴν ἀνατέλλουσαν σελήνην πρὸς ἴασιν ἐπικαλοῦνται, καὶ αὐτῆς ἀνατελλούσης τρία λιθάκια, ἃ ἐκ τριῶν λαμβάνουσι, ὅπισθεν αὐτῶν βάλλουσιν ἐπιλέγοντες «καὶ εἴχα κ' ἔχασα».

²) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς σελήνης ἐπὶ τὰ τῆς γῆς κατὰ τὰς δόξας τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἰδὲ *N. Γ. Πολίτην*, ἐν *Roscher, Selene* σελ. 184, καὶ περὶ τῶν σεληνιαζομένων - σεληνιασμός, *Roscher*, ἐνθ. ἀν. σελ. 69.

λοδρομοῦσα τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἀπὸ μὲν τῆς πλησιφαοῦς ἐπὶ τὴν διχοτόμον ἐπὶ πάλιν ἡμέραις, εἴτ' ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὴν μηνουσιδῇ ταῖς ἡμέραις· ἐξῶν ὁ λεχθεὶς ἀριθμὸς (κη') συμπεπλήρωται». Μνημονευτέον καὶ *Κλήμ. Στρωματ. ΣΤ'* 16, 143 «ἡ σελήνη τε δι' ἐπὶ ἡμερῶν λαμβάνει τοὺς μετασχηματισμούς· κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἐδόδομάδα διχότομος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν πανσέληνος, τρίτη δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρούσεως αὐτῆς διχότομος, καὶ τετάρτη ἀφανίζεται». Οἱ δὲ τὰ πάντα δι' ἀριθμῶν ἐξηγούμενοι Πυθαγόρειοι ('Αριστοτέλ. Μεταφ. 1090α) ὑπετίθεντο αἰτίαν τῶν φάσεων τῆς σελήνης τὸν ἐπὶ ἀριθμὸν (ἰδ. Σχολ. εἰς Ἀρατ. στ. 806 σ. 122, 23 Bekker).

Οὐδαμῶς τοίνυν ἄπορον ὅτι τὴν φυσικὴν ταύτην διαίρεσιν εὐρίσκωμεν ἐν τῷ χρόνῳ οὐ μόνον παρ' Ἑλλήσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιότερον παρὰ Βαβυλωνίοις τε καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Αἰγυπτίοις καὶ Πέρσαις καὶ Ἰνδοῖς καὶ πολλοῖς ἄλλοις (ἰδ. *Roscher*, *Fristen* 28ἔξ. 85ἔξ. 98ἔξ.) ¹.

¹) Καὶ ἐγὼ δὲ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἐννημέρου τῶν τῆς σελήνης σχημάτων διαιρέσεως, ὡς ταύτης πρώτης οὔσης καὶ ἐξ ἀρχῆς γενομένης (ὡς δοξάζει ὁ *M. P. Nilsson* ἐν τῇ διατριβῇ *Die älteste Griech. Zeitrechnung, Apollo und der Orient* : ἐν *Archiv für Religionswiss.* 14' (1911) σελ. 432 οὐ πάνυ πιθανὴν νομίζω (ἰδὲ καὶ τὰ ὑπὸ *Boll* ἐν *PW Z'* 2550 ἀντιλεγόμενα) εἰ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς μοι δοκεῖ, μάχονται τὰ τε παρὰ *Θουκυδίδῃ* 7, 50, 4 μνημονευόμενα περὶ τῆς ἐκλείψεως τῆς σελήνης, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισχεῖν ἐκέλευον τοὺς στρατηγοὺς καὶ ὅ ἄν θειασμῷ τε καὶ τῷ τοιοῦτῳ προσκείμενος Νικίας εἶπε οὐδ' ἂν διαβουλευσασθαι ὅπως ἂν κινηθεῖ πρότερον, πρὶν ὡς οἱ μάντις ἐξηγοῦντο, τοῖς ἐννέα ἡμέραις μείναι, (πρὸλ. καὶ *Πλουτ. Νικ.* 23), καὶ ἡ νῦν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ εἰς τρία μέρη διαίρεσις τῆς περιόδου τῆς σελήνης, τὴν ἄρχειν, λέγω, καὶ τὴν γέμειν ἢ γέμωσιν (οὕτως ἐν Κρήτῃ ἢ πανσέληνος ἢ ἡ πληθούσα σελήνη λέγεται) καὶ τὸ ταίμισμα τ. ἔ. τὴν φθίνουσαν σελήνην. Ἡ τριαδικὴ τοῦ μηνὸς διαίρεσις (εἰς τρεῖς δεκάδας ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος πρὸλ. *Πολυδ. Α*, 63 ἀδιελόντι δὲ εἰς τρία τὸν μῆνα τὸ τρίτον ἂν αὐτοῦ καλοῖτο *δεχήμερον*) οὐδὲν ἰσχύει πρὸ τῆς κατὰ φύσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐφημέρου. Ἡ παλαιά τε τοῦ μηνὸς διαίρεσις ἐστὶν ἡ δυαδική, ἡ *διχομηνία*, ὁ μὴν *ιστάμενος* καὶ *φθίνων*. Ἐκ ταύτης δὲ διαιρεθείσης ἡ *εφθήμερος* ἐβδομάς ἐγένετο· πρὸλ. καὶ *Fries* ἐν *II-berg's N. Jahrb. f. cl. Alt.* κτλ. 1902 σελ. 693 ἐξῆς. Καὶ ἡ σελήνη δὲ διηρεῖτο εἰς μηνουσιδῇ, διχότομον, ἀμφικυρτον καὶ πανσέληνον. Ἐν τέλει δὲ παρατηρητέον ὅτι ἡ ἐξ ἀρχῆς τοῦ χρόνου διαίρεσις παρὰ τε Βαβυλωνίοις καὶ Ἀσσυρίοις καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς ὡρμήθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ πέντε τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς. Ἡρίθμει τις κατὰ ταῦτα τὰς ἡμέρας ἀνὰ πέντε. Τοιαῦτα ἀδακτυλικαῖα ἐβδομάδες ἐγίνοντο τρεῖς μὲν μεταξὺ πανσέληνου καὶ νέας σελήνης, τρεῖς δὲ μεταξὺ νέας σελήνης καὶ πανσέληνου. Ἀλλ' ἐν τῇ διαίρεσει ταύτῃ ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ ὁρμηθεὶς ἐκ τῶν ἐπὶ πλανητῶν—

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων εὐκολόν ἐστι διασαφεῖν τὴν πολλήν καὶ ἱερὰν τοῦ ἀριθμοῦ χρήσιν ἐπὶ τεταγμένου χρόνου ἢ προθεσμίας εἴτε ἐφθήμερου, εἴτε ἐπταμήνου, εἴτε ἐπταετοῦς κτλ. ἢ ἐπὶ χρονικοῦ ὁρίου (ἰδὲ κατωτέρω). Ἡ ἐπταδικὴ αὕτη παρατήρησις τῶν τῆς σελήνης σχημάτων ἠδύνατο, ὥς εἰκός, παρὰ παντὶ ἔθνει αὐτομάτως γενέσθαι, ὥς περὶ τούτου ἐκτενῶς διέλαθεν ὁ *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 73 ἐξ. 88 ἐξ. (ἐνθα ὁ λόγος περὶ τῶν παρὰ Κέλταις ἰσχυόντων), καὶ ὁ *F. Boll* ἐν *PW.Z'* στίλ. 2256. Τχύτας τὰς ἐπταδικὰς προθεσμίας βλέπομεν ἤδη παλαιότατα καὶ πολλάκις ὑπαρχούσας ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ ἄλλων μὲν θεῶν (Διονύσου: Διόνυσος Ἑβδομεὺς ἐν *IG Ins. B' 123*, Ἡρας, Δήμητρος), μάλιστα δὲ πάντων τοῦ Ἀπόλλωνος¹. Τοῦτου δὲ σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἀποδεδειγμένου καὶ ὁμολογουμένου, οὐ χαλεπὸν ἐρμηνεύσαι τὰς πολλὰς τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναφορὰς πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἐπτά, ὅς τῃ χρόνῳ ἀπέδῃ ἱερός τοῦ θεοῦ τούτου².

ἢ μάλλον κατ' ἐμὴν γνώμην ἐκ τῆς σελήνης—τοιαύτην σύγχυσιν καὶ ταραχὴν ἐπήνεγκεν, ὥστε ταύτην καὶ νῦν ἔτι καθορῶμεν ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν Χαλδαίων βιβλίοις³ ἰδὲ καὶ *Troels-Lund*, *Himmelsbild* σελ. 29.

¹) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Λυδοῦ* (περὶ μηνῶν σελ. 25 ἐκδ. Βόνης) «οἱ μαθηματικοὶ πρὸς τὸ μυθικώτερον ῥέποντες τῷ *Κρόνῳ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν* προσφωνοῦσιν οἰονεῖ τῷ πατρὶ τῶν ἐμφανῶν θεῶν», οἱ δὲ *Πυθαγόρειοι τῇ Ἀθηνᾷ «τῇ γὰρ περιόδῳ τῆς ἑβδομάδος πάντα ἀθάνατα διασφύζεται»*. (Λυδ. ἔ.ἀν. 43) *πρόλ.* καὶ *Ἰωάνν. Στοβ. Φυσ. Α'*, 10 «*Πυθαγόρας ἐπωνόμαζε τὴν ἑβδομάδα Καιρὸν καὶ Ἀθηνᾶν*» καὶ ὁ *Πρόκλος* δὲ εἰς *Πλατ. Τίμ.* 24, α (τόμ. Α' σελ. 151 ἐκδ. Diehl) τάδε περὶ τῆς Ἀθηνᾶς μαρτυρεῖ: «εἰ δὲ τὸ τῆς φρονήσεως ἐπιμελούμενον προσθείης, πάντως Ἀθηναϊκὴν εὐρήσεις οὖσαν τὴν ἐπιτάδα. Καὶ ἔστι καὶ τοῦτο τῶν τεθρυλημένων, καὶ τὸ ἀθῆλυντον τῆς ἐπιτάδος ὕμνηται. Καὶ τὸ ἐκ μόνης εἶναι μονάδος, καὶ ὅτι μάλιστα τῆς Ἀθηνᾶς εἰκὼν ἡ μονάς, ἡ τρίτη καὶ <ῆ> ἐπτάς». Περὶ τῆς ἐπιτάδος ὡς «εἰκόνος τῆς Ἀθηνᾶς», Ἀθηναϊκῆς ἰδ. καὶ *Πρόκλ.* εἰς *Πλάτ. Πολιτ.* τόμ. β' σελ. 192 ἐκδ. Diehl. Ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἐνομιζέτο καὶ θεὰ τῆς σελήνης παραδίδωσιν ἡμῖν Ἀριστοτέλης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρνοβίου (*adv. nat.* III, 31) καὶ πολλοὶ τῶν Λεξικογράφων ἰδ. *Μέγ. Ἐνυμολ.* ἐν λ. *Τριτογένεια* (767 στίχ. 46), Ἀρποκρατ. καὶ *Σουῖδ.* ἐν λ. *τριτόμηις* (τριτομηνίς) *πρόλ.* καὶ *Roscher*, *Selene* 124 καὶ σημ. 530, καὶ *W. Schmid*, *Geburtstag* 101 σημ. 2. Περὶ τῆς Ἡρας ἰδ. *Roscher*, *Siebenzahl* 27.

²) *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 4, ἐξ. Πλείστοι εἰσιν οἱ συγγραφεῖς, Ἑλληνεῖς τε καὶ Ῥωμαῖοι, παρ' οἷς ὁ ἀριθμὸς ἐπτά εὐρεται ἔχων τὴν τοιαύτην ἱερὰν καὶ μαγικὴν σημασίαν. Πλὴν Ὀμήρου ἀναγράφω ἐνταῦθα Ἠϊσιδὼν τε καὶ Ἠρόδοτον καὶ Ἰάμβελιχον καὶ Πλούταρχον καὶ Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον καὶ Ἰώσηπον καὶ Ἰουστίνον τὸν μάρτυρα καὶ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα καὶ Πλωτίνον καὶ Πορφύριον

Ὁ Ἀπόλλων ἐγεννήθη τῇ ἐβδόμῃ τοῦ μηνός, ἡ δ' ἀδελφή αὐτοῦ Ἀρτεμις τῇ ἕκτῃ¹, καὶ ἑορταί ὃ αὐτοῦ ἦν ἡ ἐβδόμῃ τοῦ τε Θαρρηγιῶνος (Μαΐου) καὶ Πυανοψιῶνος παρ' Ἀθηναίοις, τούτου μὲν φθινοπωρινοῦ μηνός ὅτε καὶ προσεφέρετο τῷ θεῷ «πόπανον», ἐκείνου δὲ τοῦ μηνός τῆς ἀρχομένης θερμότητος καὶ πεπάνσεως τῶν καρπῶν, καὶ ἡ ἐβδόμῃ τοῦ Θαρρηγιῶνος παρὰ Δηλίοις (παρ' οἷς ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν καὶ ἡ ἐβδόμῃ τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς τὸν Ἀνθεστηριῶνα τῶν Ἀθηναίων Ἱεροῦ (;) μηνός (ἰδ. *W. Schmidt, Geburtstag* σελ. 13 καὶ 91 καὶ *Preller-Robert I*, 245 σημ. 4). Ὡσαύτως δ' ἐνομιζέτο ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ἐβδόμῃ τοῦ Πυανοψιῶνος παρὰ τοῖς Ἐλευσινίοις (*Dittenberger, Syll.*² 628,7), καὶ τοῦ μηνός Βυσίου παρὰ τοῖς Δελφοῖς (Πλουτ. Ἡθ. 292, e. *Ditt. ἔ. ἀν.* 438, 70; *BCH. XIX* (1895) 66, *Mommesen, Delphika* 280 ἐξ.) καὶ τοῦ Ἑκατομβαιῶνος παρὰ τοῖς Μυκωνίοις (*Ditt ἔ. ἀν.* 615, 30. *Preller-Robert I*, 263,1) καὶ τοῦ Καρνείου παρὰ τοῖς Κυρηναίοις (Πλουτ. Συμποσ. Η', 1, 2 «Κάρνεια Κυρηναίων ἀγόντων ἐβδόμῃ δ' ἀμφοτέρας ἑορτάζουσι») καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου παρὰ τοῖς Ἀντιοχεῦσι. Ἐπὶ δὲ τὴν λατρείαν τῶν ἄλλων θεῶν μετηνέχθη ὁ ἀγιασμός τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ κατ' ἐμὴν γνώμην ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, γεννηθείσης, καθ' ἃ ὁ *Wilamowitz* (*Hermes* ΛΗ', 575) ἀπέδειξεν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Καὶ οἱ Δελφοὶ δὲ ὁ κατὰ Πίνδαρον γὰρ ὁμφαλὸς (Πυθ. ΣΤ' 3 Η' 85. κτλ. *Πλατ. Πολιτ.* Δ' 427, e) ἦν ἡδὴ ἀρχομένου τοῦ ἐβδόμου π. Χ. αἰῶνος μέγα ὀρμητήριον τῆς ἱεράς τοῦ ἀριθμοῦ λατρείας².

Παρατιθέμεθα νῦν τινα τῶν πρὸς τὴν Ἀπολλωνιακὴν ἱερότητα τοῦ ἀριθμοῦ χωρίων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γραμ-

καὶ Πρόκλον καὶ Ἱεροκλέα—καὶ τοὺς Ῥωμαίους Αὐλον Γέλλιον καὶ Ἀμμιανὸν Μαρκελλίνον καὶ Αὐγουστίνον καὶ Μαρτιανὸν Καπέλλαν, καὶ εἴ τινα ἄλλον.

¹) Πάντες δ' οἱ μῆνες ὁμοίως διερχόμενοι ἰδίου ὀνόματος ἐστεροῦντο ἐν τοῖς τοῦ Ἡσιόδου χρόνοις, βραδύτερον δ' ἔλαβον ὀνόματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἑορτῶν, καὶ λατρεῖαι δὲ τινες θεῶν ἢ ἀνθρώπων θεοποιηθέντων ἐπανελαμβάνοντο κατὰ μῆνα πρὸλ. Σοφ. Ἡλεκτρ. 281, ἰδ. *W. Schmidt, Geburtstag* σελ. 12 ἐξ.—Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφ. Πλουτ. 1126 σημειοῦται ἀεχάστου μηνός ἡ νομμηνία καὶ ἡ ἐβδόμη ἀφιέρωτο τῷ Ἀπόλλωνι, ἡ δὲ τετάρτη τῷ Ἐρμῇ, ἡ δὲ ἕκτη τῇ Ἀρτεμίδει.

²) Ἰδ. *Diels DL.* 29 Ἰουλ. 1911, στήλ. 1863.

ματείας, ὧν τὸ πλῆθος ἀμήχανον. Ἦδη Ἡσίοδος (Ἔργ. καὶ Ἡμ. 769 ἐξ.) ἐκτιθέμενος τὰς ἡμέρας αἷ «εἰσι Διὸς πάρα μητιόεντος» ποιεῖται μνείαν καὶ τῆς ἐβδόμης ὡς ἱερᾶς ἡμέρας «τῇ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσάορα γείνατο Λητώ»¹. Καὶ ὁ Ὀρφεὺς δὲ (ἐκ τῶν παρὰ Ἰωάννη τῷ Λυδῷ, περὶ μηνῶν 2, 11, σελ. 212 παρὰ Abel) εἶπεν «ἐβδόμην ἐφίλησεν ἀναξ ἐκάεργος Ἀπόλλων». Ὁ Λιονύσιος Ἀλικ. Τεχν. Ρητορ. 3, 243 (R) σημειοῦται τάδε «ἐβδόμη καὶ ἕκτη ἱεραὶ τοῖν θεοῖν» (τ. ἔ. Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος) καὶ ὁ Πρόκλος εἰς Ἡσιόδ. Ἔργ. στ. 767 «Οἱ Ἀθηναῖοι ταύτην τὴν (ἐβδόμην) ἡμέραν» ὡς Ἀπολωνιακὴν τιμῶσι δαφνηφοροῦντες καὶ τὸ κανοῦν ἀποστρέφοντες (ἐπιστρέφοντες Scaliger) καὶ ὑμνοῦντες τὸν θεόν». Περί τῶν ἐν Κρότωνι ἰδ. Ἀθην. 522, c. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ἡ ἐβδόμη ἡμέρα ἐκ τούτου καὶ αἷσιος ὑπελαμβάνετο. Καλλιμ. Ἀποσπ. 15 «ἐβδόμη εἰν ἀγαθοῖσι, καὶ ἐβδόμη ἐστὶ γενέθλη»². Γινώσκωμεν δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα τοῦ Ἀπόλλωνος ἐβδόμειος ἐν Ἀττικῇ (CIG 463. CIA τόμ. Β' 1653, κτλ.), ἐβδομαγέτης (Αἰσχ. Ἐπτ. 800) καὶ Ἐβδομαγένης (παρὰ Πλουτάρχῳ «τῷ Δελφικῷ ἱερεῖ διὰ βίου» Ἠθ. 717, d.³

¹ Πρὸς ταῦτα ὁ Μοσχόπουλος σημειοῦται (ἰδ. Poet. minor. Graec. ἐκδ. Gaisford II, σελ. 421: εἶτα ἐπάγει (ὁ ποιητὴς) τὴν αἰτίαν ὅπως ἱερὰ ἡ ἐβδόμη, καὶ φησὶ κατὰ ταύτην γὰρ ἔτεκε ἡ Λητώ τὸν Ἀπόλλωνα, ἤγουν τὸν ἥλιον τὸν χρυσοειδὲς ἄκτινος ἔχοντα· τοῦτο γὰρ δύναται τὸ χρυσάορα, τὸν χρυσοῦν σπάθην φέροντα δηλονότι. Πρὸβλ. καὶ Πρόκλον εἰς Ἡσ. ἔργ. 767 (Gaisford ἔ. ἀν. σελ. 420). καὶ Εὐσταθ. 1908, 52 α' Ἀπόλλωνος ἱερὰ πᾶσα νομηνία καθὰ καὶ ἡ τοῦ σεληνιακοῦ μηνὸς ἐβδόμη ὡς γενέθλιος Ἀπόλλωνος». Σημειῶσαι δ' ὅτι ἐν Ἑλλάδι μάλιστα ἐξηυρέθη ἡ διδασκαλία περὶ τῶν αἰσίων ἢ ἀπαισίων ἡμερῶν τῶν μηνῶν. ἰδὲ Boll, Sternglaupe σελ. 22.

² Περὶ τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ὡς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος ἰδ. καὶ Usener ἐν Rh. Mus. NII' (1903) σελ. 349 ἢ ἐν Kl. Schriften τόμ. Δ' (1913) σελ. 135 ἐξ. καὶ Dittenbeger Sylloge³ 438, 170. καὶ Roscher, Hipp. Schrift σελ. 31.

³ Ἰδ. Pomtow ἐν Jahrb. f. cl. Phil. 1889 σελ. 551 ἐξ. Ὁ Valckenaer ἐν διατριβῇ εἰς Ἀριστοῦδουλον τὸν Ἰουδ. ἐκδ. Luzak, ἐν Λουγδ., 1806 σελ. 115, μεταβάλλει αὐτὸ εἰς ἐβδομαγέτης (πρὸβλ. τὸν τὰ τοῦ Φιλοχόρου οἰκείουμενον Πρόκλον εἰς Πλάτ. Τίμ. 200 c d καὶ 233. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐκαλεῖτο τριτογενὴς καὶ Τριτογένεια. Ἄλλην μαρτυρίαν πρὸς τὴν ἱεράν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐβδόμην ἡμέραν ἰδὲ παρὰ τῷ Ῥωμ. γραμματικῷ Κηνσωρίνῳ, De die natali 14, 13 (ἐκδ. Hultsch). Αἱ ἐβδομαὶ ἡμέραι τῶν μηνῶν ἐνομίζοντο πολλαῖς καὶ ἑορταὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. ἰδ. ἀνωτέρῳ καὶ A. Mommsen, Feste d. Stadt Athen 1898, σελ. 325. 444, 5. 469. καὶ Prott, Leg. sacr. 7 καὶ 10. Ὁ Usener (Rh. Mus. ΛΔ' 421 ἀνα-

πρόβλ. καὶ περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ε 17 «καὶ τί δεῖ περὶ τῶν ἄλλων λέγειν; ἢ γὰρ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐδόμας ἀναλώσει τὴν ἡμέραν πρότερον ἢ λόγῳ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ἀπάσας ἐπεξελεῖν»). Ἐν τῷ παραμυθητικῷ πρὸς Ἀπολλώνιον τοῦ Πλουτάρχου 14 (Ἡθικ. 109 a) φέρεται ὅτι περὶ Ἀγαμήδους καὶ Τροφωνίου φησὶ Πίνδαρος τὸν ναὸν τὸν ἐν Δελφοῖς οἰκοδομήσαντας αἰτεῖν παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μισθόν, τὸν δ' αὐτοῖς ἐπαγγεῖλασθαι εἰς ἐβδόμην ἡμέραν ἀποδώσειν, ἐν τοσούτῃ δ' εὖωχεῖσθαι παρακελεύεσθαι· τοὺς δὲ ποιήσαντας τὸ προσταχθὲν τῇ ἐβδόμῃ νυκτὶ κατακοιμηθέντας

φερόμενος εἰς τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος *νομήμιος* (πρόβλ. καὶ *Wilamowitz* *Hom. Unters.* 54) καὶ εἰς τινὰ ἐπιτύμβιον ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπιγραφὴν (*Kaibel*, *Ep. Gr.* 518) ἡγεῖται παρὰ τοῖς Μακεδόσι τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς γενεθλίον νομίζεσθαι τοῦ Ἀπόλλωνος, ὥς ἐνότιε καὶ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ὁ ἀριθμὸς ἐν ὑπελαμβάνετο τούτου ἱερὸς (ἰδ. Σγολ. Ἀριστοφ. Ἰππ. 1126). Καὶ ἡ εἰκοστὴ τοῦ μηνὸς ἐνομίζετο ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος (ἰδ. *M. Έτυμ.* 297,57 ἐν λ. *Εἰκάδιος*) «ἐν τῇ εἰκάδι τοῦ μηνὸς ἑορτὴ ἐπετελεῖτο τῷ Ἀπόλλωνι» καὶ ἐλέγετο ἡ ἰέφεια εἰκάς. Ἐπειδὴ οὖν ἐν ταύτῃ τῇ ἑορτῇ ἐγεννήθη, λέγεται *Εἰκάδιος*, τοῦτο δ' ἐγὼ οὐχὶ πρὸς τὸν εἰκοστὴν ἀλλὰ πρὸς τὴν εἰκοστὴν πρώτην (7-14-21) ἀναφέρω. Κατὰ τὸν Πλουτάρχ. Δίων. 23 καὶ ἡ *διχομηνία* ἦν ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὴν δὲ ἐβδόμην παλαιότατα ᾗδῃ *κρίσιμον ἡμέραν* νομίζεσθαι διδασκόμεθα ὑπὸ τε τῶν Πυθαγαρείων καὶ ὑπὸ τοῦ ψευδεπιγράφου ἱατροῦ Ἰπποκράτους (π. ἐπταμήν. I σελ. 451 Kühn) «αἱ μὲν οὖν ἡμέραι ἐπισημύταται εἰσὶν ἐν τοῖς πλείστοις α' τε πρώται καὶ ἐδόμαί πολλαὶ μὲν περὶ νοῦσαν πολλαὶ δὲ καὶ τοῖς ἐμβροῖσι. Τρωσμοὶ τε γὰρ γίνονται καὶ οἱ πλείστοι ταύταις ταῖς ἡμέραισι». Ἰπποκρ. I σελ. 249 K.: «Ἰκτερος πρό μὲν τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἐπιγενόμενος κακόν. ἐβδόμη δὲ καὶ ἐνάτη καὶ ἐνδεκάτη καὶ τεσσαρεσκαίδεκάτη κρίσιμον. Πρόβλ. *Roscher*, *Hipp. Schrift* σελ. 104 καὶ 47 ἐξ. ἰδὲ καὶ *M. Wellmann*, *Fragm. der gr. Aerzte A'* 1901, σελ. 42, 161 [ἀποσπ. 110] καὶ *Γαλην.* περὶ κρίσιμ. ἡμερῶν IX, 775 (καὶ παρὰ *Wellmann*ῆ. ἀν. σελ. 159 [ἀπόσπ. 101]) ὅταν οὖν μὴ μόνον ἐμοὶ τῷ τοσούτοις ἔτσι παραφυλάττονται τοιαύτη τις ἐδοῖσκειται διαφορὰ τῶν ἡμερῶν (τ. ἔ. τὴν ἐβδόμην καὶ ἑκτὴν ἡμέραν κρίσιμον εἶναι, τὴν δὲ δωδεκάτην καὶ ἑκαταδεκάτην οὐ) ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀρχιγένην πάνυ δὴ τι τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης προσεδρεύσασι, καὶ τούτων ἔτι ἀνωτέρω τοῖς περὶ [τὸν, *Kalbfleisch*] Ταρχντίων Ἡρακλείδην, ἐκ τῆς πείρας ἀθροίσασι τὴν θεωρίαν, ἔτι τε τοῖς περὶ τὸν Φυλότιμόν τε καὶ Διοκλέα (*Fraenkel* σελ. 7) καὶ τοὺς ἄλλους παλαιούς, καὶ πρὸ τούτων ἀπάντων τοῖς περὶ τὸν θειότατον Ἰπποκράτην, πῶς οὐκ ἂν τις δικαίως ἡγοιτό τινα διαφορὰν ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ;». Κατὰ τὸν Ψ. Ἰπποκρ. περὶ ἐδόμ. 26 (8,650 Littré) κρίσιμοι ἡμέραι τῶν ἀσθενειῶν ἐνομίζοντο αἷδε: ἡ 7μη, 14τη, 21τή, 28τή, 35τή, 42τή, 49τή, 56τή, 63τή. Τοῦτο δὲ κατὰ τὸν *Roscher* (*Fristen* 50) ἐμφαίνει ἡμῖν σειρὰν ἀριθμητικὴν ὑπομνή-σκουσαν τὴν προϋούσαν ἐφθήμερον ἐβδομάδα τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν βραδύτερον

τελευτῆσαι. Καὶ ἐν Ἑλληνικῶν κεφ. Θ' (Ῥηικ.292, d) λέγει ὁ αὐτὸς ὕτι ἐν τῷ μηνί τούτῳ (τ. ἔ. τῷ Βυσίῳ) χρηστήριον ἐρίγνετο καὶ ἐβδόμην ταύτην νομίζουσι τοῦ θεοῦ γενέθλιον (πρβλ. καὶ Dittenberger Syll.² 438, 170 καὶ *Usener*, *Dreiheit* ἐν *Rhein. Mus.* NII' (1903) σελ. 347. *A. Thesp*, *Die Fragmente* σελ. 78 καὶ *W. Schmidt* *Geburtstag* σελ. 89). Ὁ Wilamovitz ἐξέδωκεν (ἐν *Abhandl. τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημείας* 1904 σελ. 622) ἐπιγραφὴν ἐκ Μιλήτου, χαραχθεῖσαν μὲν περὶ τὸ 100 π. Χ. ἀναγομένην δ' ὅμως εἰς τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ., ἐξ ἧς διδασκόμεθα καὶ νέαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἑορτήν, ἄγνωστον ἡμῖν ἀλλαχόθεν, τὰ ἐβδομαῖα (ἰδὲ

ἀστρολόγων. Ἔτι δ' ὁ Γαληνὸς σημειοῦται τὰδε «εἰς τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίον Ἰπποκράτους ὑπόμνημα» σελ. 52 (*Corp. Medic. Graec.* E' 9, 1) «βοῦλεται γὰρ αὐτὸς (τ. ἔ. ὁ Ἰπποκράτης, πρβλ. 1, 43—8, VI, 50, 14—52 1 L.) ὅσα χρονίζει νοσήματα καὶ μὴ κατὰ περιόδους ἡμερῶν, ἀλλὰ μηνῶν κρίνεται. λύεσθαι ταῦτα κατὰ τὴν ἐναντίαν ὥραν ἢ συνέστη, τοῦτέστιν ἐβδόμῃ μηνί· μὴ λυθέντων δ' αὐτῶν οὕτως ἐνιαυσιαῖον γίνεσθαι φησι (ὁ Ἰππ.) τὸ νόσημα. Τὸ δ' ἐνιαύσιον ὄνομα δύναται μὲν δηλοῦν καὶ τὸ μετὰ ἐνιαυτὸν τῆς πρώτης ἑαυτοῦ γενέσεως λυόμενον, δύναται δὲ καὶ τὸ κατὰ περίοδον ἐνιαυτῶν ἐπὶ, ὥς <λέγει νοσήματα λυόμενα κατὰ περίοδον ἐπ>τὰ (Mewaldt) μηνῶν. ἔλεγε γοῦν καὶ κατὰ τοὺς Ἀφορισμοὺς (III, 38. IV 500, 4-6 L.) ὧδε· τὰ πλεῖστα τοῖσι πεδίοισι πάθεα κρίνονται· τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δ' ἐν ἐπτά μηνί, τὰ δὲ ἐν ἐπτά ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προάγουσι». Πρβλ. καὶ Ἀρετ. σ.21 K. (περὶ πλευρίτιδος) «ἦν μὲν οὖν ἐς κακὸν τρέπηται ἡ νοῦσος, πάντων ἐπὶ τὸ κακίον ἐπιδιδόντων, ἐντὸς ἐβδόμης οἶδε θνήσκουσι ἐς συγκοπὴν ἐμπεσόντες». — Οἱ Πυθαγόρειοι ἄλλα τε καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ ἐκ τῆς Ἀπολλωνιακῆς παρέλαβον λατρείας. Ὁ Πυθαγόρειος δ' οὗτος «*Ἐβδομ. διμοῖς*» ὡς νῦν ἐκλήθη (ἰδ. *H. Diels*, *Die antike Technik* ἐκδ. Β' ἐν *Λιψία* 1920, σελ. 25 ἐξ.) ἀναφαίνεται παρὰ προσδοκίαν καὶ παρὰ ψυχολόγοις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τοιοῦτοί εἰσι (ἰδ. *Diels* ἐνθ. ἀν.) ὅτε *P. J. Möbius* καὶ ὁ *H. Swoboda*. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπειράθη ὑπαγαγεῖν τὰ ἀχρότατα σημεῖα τῆς τε ἐρωτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς τοῦ *Goethe* ἐξελέγξας εἰς ἐπταετείς χρονικὰς διαιρέσεις (ἰδ. *Ausgew. Werke* II, 1, ἐν *Λιψία* 1903, σελ. 218 ἐξ.), ὁ δὲ *Swoboda* πειράται τὸν ἐπταετὴ χρόνον κύριον ἀποδεῖξαι καὶ ῥοπήν ἔχοντα ἐπὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. ἰδὲ *Das Siebenjahr. Untersuchungen über die zeitl. Gesetzmässigkeit des menschl. Lebens. Die Lösung des Vererbungsproblems mit Hilfe der Menschentheorie* Ἐν Βιέννῃ 1917. Περὶ τὰς Πυθαγορικὰς ταύτας τῶν καθ' ἡμᾶς ψυχολόγων θεωρίας ἐσπουδασάν τινες τῶν νεωτέρων φυσιοφύων (ἰδὲ *W. Hellpach*, *Geopsychische Erscheinungen* ἐκδ. Β' ἐν *Λιψία* 1917 σελ. 292), ἄλλοι δὲ ταύτας ὡς ἀυστάτους καὶ καταγελάστους ἀπετρίψαντο ἰδ. *von Luschan*, *Altweiber-Psychologie* ἐν *D. Med. Wochenschr.* 1916, 1 ἐξ.

καὶ Athen. Mitteilungen 1898 σελ. 24 « ἐβδόμη ἰσταμένου εἰς ἑβδομαῖον οἷς λειπογνώμων Πυθαίσταις θύων»). Καὶ Τειρεσίας δὲ ὁ «τῷ Λοξίᾳ δοῦλος ζῶν» (Σοφ. Οἰδ. Τ. 410) πολλάκις τῷ ἀριθμῷ ἑπτὰ συνάπτεται¹. Ἐπὶ τοσοῦτο δ' ἐπέδωκεν ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ σύνδεσις, ὥστε συνέβη τὸν θεὸν καὶ ἐπταμηνιαῖον κληθῆναι («ἐπταμηνήτικος»). Ἰδὲ Σχολ. εἰς Πινδ. Πυθ. σελ. 297 (Boeckh) καὶ εἰς Καλλίμ. ὕμν. σελ. 128 καὶ 314 (Schneider)². Καὶ Ἀέσιος δὲ περὶ τῶν ἀρεσκ. 18,1 (ἰδ. Diels, Doxographi σελ. 427. Fragm. der Vorsokr. Α' 214) ἐπισκοπῶν διὰ τί τὰ ἐπταμηνιαῖα γόνιμα, ἐπάγεται τὴν τοῦ Ἐμπεδοκλέους γνώμην ὅτι ὅτε ἐγεννᾶτο τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐκ τῆς γῆς τοσαύτη ἐγένετο τῷ μήκει τοῦ χρόνου διὰ τὸ βραδυπορεῖν τὸν ἥλιον ἢ ἡμέρα, ὁπόση νῦν ἐστὶν ἢ δεκάμηνος· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁπόση νῦν ἐστὶν ἢ ἐπιάμηνος. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ ταύτης δήπου τῆς αἰτίας ἐνομίζετο βραδύτερον παρὰ τοῖς ἀστρολόγοις σφόδρα αἶσιον τὸ ἐπταμηνιαῖον γενέσθαι ἰδ. Cens. de die nat. 8, 10, καὶ πρβλ. Schömann-Lipsius, Gr. alt. II, 399 καὶ W. Schmidt, Geburtstag 93 σμ. 2.

Τῶν νεογενῶν δὲ παιδίων ἑορτὴ ἦν ἡ ἐβδόμη ὡς τοῦτο πολλοῖς μαρτυρεῖται. Οἷον Ἀρποκρατίων ἐν λ. ἐβδομομενομένου σημειοῦται ὅτι «τοῖς ἀποτεχθεῖσι παιδίοις τὰς ἐβδόμας (Dobree, ἐβδομάτας τὰ χρα) καὶ τὰς δεκάτας ἤγον», καὶ ἐν τῷ Μεγαλ. Ἐτυμολ. 308, 41 προστίθεται «καὶ τὰ γε ὀνόματα ἐτίθεντο αὐτοῖς· οἱ μὲν, τῇ ἐβδόμῃ· οἱ δὲ, τῇ δεκάτῃ» τοῦτο δὲ καὶ παρ' Ἡσυχίῳ (ἐν λ. ἐβδομαι)

¹ Πρβλ. Τζέτζην εἰς Δουκρο. 682 Τειρεσίαν (...) φασὶν (...) ἑπτὰ γενεὰς ζῆσαι, ἄλλοι δὲ ἐνέναι. ἰδ. καὶ Ὑγίν. Ἀπ. 75 καὶ πλείω περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Τειρεσίου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Τειρεσίου Μαντοῦς Roscher, ἐν Philologus 364, Siebenzahl σελ. 8 καὶ A. Bouché-Leclercq Histoire de la divination dans l'antiquité, ἐν Παρισίοις, τόμ. Β' (1880), σελ. 33 ἐξ.

² Τὰ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἰδὲ παρὰ Καλλιμάχῳ, Ὕμν. εἰς Δῆλον 249 ἀκούει δὲ θεοῦ μέλποντες ἄοιδοι (μέλλοντες ἄοχοι, Meineke) | Μῆρόνιον Πакτωλὸν ἐκυχλώσαντο λιπόντες | ἐβδομάκις περὶ Δῆλον». Ἐπταμηνιαῖος λέγεται ὅτι καὶ ὁ Διόνυσος ἐτέχθη. ἰδ. Δουκ. διάλογ. θε. 9, 2. «Βάκχος ἐπταμηνιαῖος» κατὰ τὸν Ῥωμαῖον Κορνοῦτον II, 3. Λέγεται καὶ περὶ τοῦ Εὐρουσθέως τὸ αὐτό. Τὸν Ἀπόλλωνα ἐκάλουν καὶ Νεομήμιον (Σχολ. εἰς Ὀμ. Ὀδ. υ 155). Πρβλ. Schmidt, Geburtstag σελ. 88.

εὔρηται πιστούμενον «ἐδδόμεν» ἡμέραν ἀπὸ γενέσεως παιδίου ἐορτάζουσι»· ἰδ. πλείω παρὰ *Preuner*, *Hestia-Vesta* σελ. 53¹.

Πάντες δὲ που ἴσμεν ὅτι οὐ μόνον τρεῖς ἀλλὰ καὶ ἐπτά (ἐν Λέσδω, ἰδ. *Preller-Robert*, Ἑλλ. Μυθολ. 491), ἥ ἐννέα αἱ Μοῦσαι ἐλέγοντο εἶναι, ὧν Μουσᾶνις Ἀπόλλων ἦν (πρὸλ. *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 19, 35 ἐξ.), ὅτι ἐπτά αἱ χορδαὶ τῆς τοῦ θεοῦ τούτου λύρας ἦσαν², ἐπὶ νέοι καὶ ἐπὶ νέαι ἐστέλλοντο ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κρήτην, τοῦτο δὲ ὀρθῶς ἐρμηνεύεται ὡς αἰνιττόμενον τὴν λατρείαν τοῦ Δελφινίου Ἀπόλλωνος³, ὅτι ἐπὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ καὶ ἐπὶ αἱ θυγατέρες τῆς Νιδῆς (κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν μετὰ τὸν Αἰσχύλον ἀττικῶν ποιητῶν)⁴. *Πανσανίας*

¹) Περὶ τοῦ πέμματος ὃ ἑβδομος βοῦς ἐκαλεῖτο καὶ ἄλλοις τε θεοῖς καὶ τῷ Ἀπόλλωνι προσεφέρετο ἰδ. *Lobeck*, *Agl.* 1064 ἐξ. *Roscher*, *Selene* 112 *Siebenzahl* 104 ἐξ. *Stengel*, *Hermes* ΔΗ' (1903) σελ. 567 ἐξ. καὶ ἐν *Berl. Phil. Woch.* 1905 στήλ. 78. Τὴν περὶ αὐτοῦ μακρὰν ζήτησιν οὐ δύναμαι νῦν ἐνταῦθα διευκρινεῖν καὶ ἐξελέγχειν.

²) Πρὸλ. *Πρόκλ.* εἰς Ἡσιόδ. Ἔργ. 768, καὶ τὰ ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολ. Θ', 250 περὶ τοῦ Ἀμφίονος λεγόμενα ὅτι ἐπιτάπυλον πάτην (Θῆβην ἰδ. τὰ ἐπόμεν.) ἐπιταμίτω εἰείχεσιν ἐν κισθάρῃ πρὸς ἃ ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν Φίλοστρ. Εἰκ. Α, 10 ὅτι φιλότιμοι καὶ ἡδέις οἱ λίθοι καὶ θητεύοντες μουσικῇ· τὸ δὲ τεῖχος ἐπιτάπυλον, ὅσοι τῆς λύρας οἱ τῆνοι. καὶ *Πausan.* Θ' 5. πρὸλ. καὶ *Wilamowitz*, *Timotheos* die *Perseer* σελ. 76 καὶ *Roscher*, *Hipp. Schr.* 129 ἐξ.

³) Πρὸλ. *Πλουτ.* Θησ. 15, 18, 21. *Βαχχολ.* 14 (17 *Ken.*) 1 Κυανόπρωρα μὲν ναῦς μενέκτυπον | Θησεία δις ἐπὶ τ' ἀγλαοὺς ἄγουσα | κούρους (=ἐφθόους καὶ παρθένους) Ἰαόνων | Κρητικὸν τάμνε πέλαγος. *Πλάτ. Φαίδ.* 58, α. ἰδ. καὶ *O. Müller*, *Dorier* I, 328. *Mommsen* ἔ.ἀ. 449 ἐξ. 286. *Roscher* ἐν *Philologus* Ε', 366, σημ. 10 (ἐν ᾗ καὶ πάντα που τὰ ἀνήκοντα εἰς τοῦτο χωρία) καὶ ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ *Siebenzahl* σελ. 17.

⁴) ἰδ. *Roscher*, ἐν *Philologus* Ε' 367. Κατὰ τὸν Σχολ. εἰς Εὐριπ. Μῆδ. 264 καὶ ἡ Μῆδεια εἶχεν ἐπτά ἄρσена καὶ ἐπτά θήλεα τέκνα «ταῖς δὲ Κορινθίαις οὐ βουλομέναις ὑπὸ βαρβάρου καὶ φαρμακίδος γυναικὸς (=Μηδείας) ἄρχεσθαι αὐτῇ τε ἐπιβουλεύσαι καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀνελεῖν, ἐπὶ μὲν ἄρσена, ἐπὶ δὲ θήλεα. ταῦτα δὲ διωκόμενα καταφυγεῖν εἰς τὸ τῆς Ἀκραιᾶς Ἥρας ἱερὸν καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν καθίσαι. Κορινθίους δὲ αὐτῶν οὐδὲ οὕτως ἀπέχεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πάντα ταῦτα ἀποσφάζαι. Λοιμοῦ δὲ γενομένου εἰς τὴν πόλιν πολλὰ σώματα ὑπὸ τῆς νόσου διαφθείρεσθαι. Μαντευομένοις δὲ αὐτοῖς χρησμοδῆσαι τὸν θεὸν ἰλάσκεσθαι τὸ τῶν Μηδείας τέκνων ἄγος. ὅθεν Κορινθίους μέχρι τῶν καιρῶν τῶν καθ' ἡμᾶς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ κούρους καὶ ἐπὶ κούρας τῶν ἐπισημοτάτων ἀνδρῶν ἐναπενδιαυτίζειν ἐν τῷ τῆς θεᾶς τεμένει καὶ μετὰ θυσιῶν ἰλάσκεσθαι τὴν ἐκείνων μῆνιν καὶ τὴν δι' ἐκείνους γενομένην τῆς θεᾶς ὀργήν.

δὲ (Β' 7. 8) πρὸς τούτοις ἡμῖν παραδίδωσιν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀιγιαλείας (Σικυῶνος) ἵνα ἐξιλάσωνται τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρταμιν ἀπέστελλον «παῖδας ἐπὶ καὶ ἴσας παρθένους ἐπὶ τὸν Σῦβαν ποταμὸν ἱκετεύοντας». Τέλος μνημονευτέα ἢ τε ἐν Δήλῳ εἰκαζομένη ἐπιτηροῖς περὶ ἧς διδάσκει ἡμᾶς μόνον ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ (κεφ. 54)¹, καὶ τὸ ὑπὸ Σωστράτου ἐν τῷ ἐλεγειακῷ ποιήματι Τειρεσίᾳ λεγόμενον (Ἰδ. Εὐστάθ. 1665, 49) φησὶ τοίνυν τὸν Τειρεσίαν θήλειαν τὴν ἀρχὴν γεννηθῆναι καὶ ἐκτραφῆναι ὑπὸ Χαρικλοῦς καὶ ἐπὶ ἐτῶν γενομένην ὀρειφοῖταιν. ἐρασθῆναι δ' αὐτῆς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐπὶ μισθῷ συνουσίας διδάξαι τὴν μουσικὴν. τὴν δὲ μετὰ τὸ μαθεῖν μηκέτι ἐκυτὴν ἐπιδιδόναι τῷ Ἀπόλλωνι, κἀκεῖνον ἀνδρῶσαι αὐτὴν, ἵνα πειρῶτο ἔρωτος. Καὶ ὁ Σχολ. Τζέτζ. εἰς Λυκόφρ. (ἐκδ. Müller Α' σελ. 455) ἀνακοινοῦται ἡμῖν «οὐκ οἶδα ὅθεν εὐρών ἢ ψευδεπιγραφῶν (ὁ Λυκόφρων) ἐπὶ παῖδας ἄρονας λέγει τὴν Θέτιν ἐκ Πηλέως τεκεῖν, καὶ τοὺς μὲν εἰς πῦρ βαλοῦσα ἀνείλεν ὥς μὴ κατὰ φύσιν αὐτῆς ὄντας καὶ ὥς ἀνάξια πάσχουσα ἐκυτῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως ἐφωράθη καὶ ἐκωλύθη» τὴν θειότητα τοῦ ἥρωος δηλῶσαι βουλόμενος. Οὐδεμιᾶ ἄρα ἀμφιβολία ὑπόκειται τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ διαφερόντως ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος νομοῖσθαι. Ἀλλ' ἐρωτᾶται τὸ ἐρώτημα τόδε: τίνας ἔνεκεν τοῦ Ἀπόλλωνος, οὐχὶ δὲ ἄλλου τινὸς θεοῦ οὕτως ἱερὸς ἐνομιζέτο; Ἡ πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπόκρισις εὑρηται ἤδη ἐκ πολλοῦ παρὰ τῷ Roscher (ἐν Philologus Ξ' (1901) 367 ἐξ. καὶ ἐν Siebenzahl σελ. 89). Οὗτος γὰρ τὸν νοῦν προσέσχε τῷ μὴ μόνον τὴν ἐδδόμην ἡμέραν ἱερὰν τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰουμηνίαν (Ἡροδ. 6, 57), καὶ τὴν διχομηνίαν (Ἰδ. ἀνωτ.) καὶ τὴν εἰκάδα καὶ τὴν τριακάδα, δῆλα δὴ πάσης τῆς ἡμέρας αἷς τις φύσει τὸν σεληνιακὸν μῆνα διακρίειν εἶωθε². Ἀγλὸν οὖν ἐκ τούτων ὅτι ὁ τῆς Σελήνης

¹ Ἡρβλ. II. Βιζουκίδου, περὶ τῶν Δηλίων, ἐν Αἰφίξ 1921 σελ. 10-14.

² Ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἐξ ἴσου θεῶ ἐτιμᾶτο διδάσκει ἡμᾶς ὁ Usener ἐν Götternamen, ἐν Βόννῃ 1896, σελ. 288, πρβλ. καὶ Πλάτ. Κρατύλ. 397 «φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους τοὺς θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕτως νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἧλιοι καὶ σελήνην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν». Περὶ τῶν ξένων τούτων διδασμάτων ἰδὲ καὶ Albr. Dieterich, Die Religion des Mithras ἐν Kleine Schriften, ἐν Αἰφίξ, 1911, σελ. 265.

(Φοῖβης) ἀδελφὸς Ἀπόλλων (Φοῖβος, ἥλιος) παλαιάτατα ὁ κατ' ἐξοχήν θεὸς τοῦ ἡλικικοῦ ἔτους καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ διαιρέσεων ἐνομιζέτο. Καὶ ὅρα ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐπτά οὐ μόνον τοῦ Ἀπόλλωνος ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡλίου ἦν ἱερός¹. Καὶ παλαιάτατα τοῦτο νομισθὲν καὶ ἰσχύσαν, μέγα μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων ἐν πολλοῖς ἠδύνατο παρ' Ἑλληνσί τε καὶ ἐλληνίζουσι. Παραδείγματι χρῶμαι ἐνὶ ἐκ τοῦ Φίλωνος περὶ τῆς κατὰ Μωυσ. κοσμοπ. 116 Cohn. (28 M.) τοῦ θεοπρεποῦς τῆς ἐβδόμης ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν ἥλιον «ὅ τε μέγας ἡγεμὼν ἡμέρας ἥλιος», σημειοῦται ὁ Ἰουδαῖος φιλόσοφος «διττὰς καθ' ἕκαστον ἐνικυτὸν ἀποτελῶν ἰσημερίας, ἕαρι καὶ μετοπώρῳ, τὴν μὲν ἑαρινὴν ἐν κριῷ, τὴν δὲ μετοπωρινὴν ἐν ζυγῷ, ἐναργεστάτην παρέχεται πίστιν τοῦ περὶ τὴν ἐβδόμην θεοπρεποῦς· ἑκατέρω γὰρ τῶν ἰσημεριῶν ἐβδόμῃ γίνεται μηνί, καθ' ἃς καὶ ἐορτάζειν διεύρηται τῇ νόμῳ τὰς μεγίστας καὶ δημοτελεστάτας ἐορτάς, ἐπειδὴ περ ἁμφοτέραις τὰ ὅσα ἐκ γῆς τελειογυνοῖται, ἕαρι μὲν ὁ τοῦ σίτου καρπὸς καὶ τῶν ἄλλων ὅσα σπαρτά, μετοπώρῳ δὲ ὁ τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἄλλων πλείστων ἀκροδρύων». Εὐρίσκομεν τοίνυν ἐν Ῥόδῳ τοὺς ἐπτά υἱοὺς τοῦ Ἡλίου Ἡλιάδας καλουμένους (Πίνδ. Ὀλ. Ζ' 131, Διοδ. Σικελ. Ε' 56, Στράβ. ΙΔ' 654), καὶ τὰς ἐπτά θυγατέρας, τὰς Ἡλιάδας (Υἱν. Ἀπ. 154). Ὁ Ἥλιος πρὸς τοῦτοις εἶχε καθ' Ὀμηρον (μ., 129) ἐν τῇ νήσῳ Θρινακίῃ «ἐπὶ βόῳ ἀγέλας, τόσα δ' οἶων πῶεα καλὰ»· ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις ἀπεδόθη αὐτῷ καὶ τὸ ἐπίθετον ἐπτάκις, ὥς καὶ ἐν τῇ τέχνῃ ἔστιν ὅτε παρίσταται. Ὁ δὲ Πορφύριος ἐν Εἰσαγ. σελ. 187 λέγει ὅτι καὶ ἕκαστος τῶν ἑπτά ἀκτίνων ἀφίησι, «τρεις μὲν εἰς τὸ ἄνω, τρεῖς δὲ εἰς τὸ κάτω, μίαν δ' ἐπὶ τὸ διάμετρον, ὣν δεξιὰ μὲν αἱ ἐπὶ τὰ ἄνω, εὐώνυμοι δὲ αἱ ἐπὶ τὰ κάτω». Ταύτην δ' ἴσως τὴν θεωρίαν ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐπιθέτῳ τοῦ Σεράπιδος ἢ Ἡλίου ὅς ἦν «ὁ ἀναγωγεὺς καὶ ὁ ἐπτάκις κατὰ τοὺς θεολόγους» (Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τίμ. 17, c: τόμ. Α' σελ. 34 Diehl)².

¹) Κλυμένη δεινοπαθοῦσα προσφυῶς λέγει παρ' Εὐριπ. Ἀποσπ. 781, 12 «ὦ καλλιφεγγὲς Ἥλι' ὧς μ' ἀπόλεσας καὶ τόνδ'· Ἀπόλλων δ' ἐν βροτοῖς ὀρθῶς χαλεῖ».

²) Πρόκλ. καὶ τὸ παρ' Ἰουλιανῷ Λύτοκράτ. Δόγ. Ε' 172 D λεγόμενον ὅτι αἱ δὲ τῆς ἀρρήτου μυσταγωγίας ἀφαίμην, ἣν ὁ Χαλδαῖος περὶ τὸν ἐπτάκινα

Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀκριβὲς γνῶσις καὶ ἡ λατρεία τῶν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων τὸ πρῶτον ἀνακαλυφθέντων ἐπτὰ πλανητῶν, ἐν οἷς ὁ ἥλιος τὴν ἀνωτάτην εἶχε τάξιν, φαίνεται νεωτέρων σχετικῶς χρόνων οὖσα, εἰ καὶ τὸ πολυθρόνητον χωρίον τοῦ Πανσανίου (Λακ. 20,9) «κίονες δὲ ἐπὶ [οἱ] τοῦ μνήματος τούτου (Ἰππου μνήμα) διέχουσι οὐ πολὺ οὕς κατὰ τρόπον οἶμαι τὸν ἀρχαῖον ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασιν ἀγάλματα», παρέχει ἡμῖν ἀπόδειξιν (καίπερ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν, πιστουμένην, πρβλ. *Roscher*, *Siebenzahl* 52) παλαιᾶς λατρείας τῶν πλανητῶν ἐν Σπάρτῃ¹. Γνωσθέντων δὲ μετὰ ταῦτα ἀκριβέστερον ἐκ ξένων, ἀσσυριακῶν, ὡς εἴρηται, καὶ βαβυλωνιακῶν, διδασκαλιῶν τῶν ἐπὶ πλανητῶν (Ἡλίου, Σελήνης, Ἑρμοῦ, Ἀφροδίτης, Ἄρεως, Διὸς καὶ Κρόνου) καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς² ἐπερρώσθη, ὡς εἰκός, ἡ ἐν Ἑλ-

θεόν [τ. ἔ. τὸν Ἥλιον ἢ Σάραπιν, πρβλ. *Roscher*, *Μυθολ. Λεξικ.* τόμ. Α' στήλ. 2003.] ἐδάχευσεν ἀνάγων δι' αὐτοῦ τὰς ψυχάς, ἄγνωστα ἔρω, καὶ μάλα γε ἄγνωστα τῷ συρφετῷ, θεουργοῖς δὲ τοῖς μακαρίοις γνώριμα».

¹) Ἡδὲ ὁ Wide (de sacris Treziniurum, ἐν Οὐψάλλῃ 1888 σελ. 47) τὴν ἀναφορὰν τοῦ μνημείου τούτου τοῦ Ἰππου πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ἡλίου ὑπέδειξε. Περὶ δὲ τῶν κίωνων οὐ δύναται τις σαφῶς εἰπεῖν εἰ οὗτοι πρὸς τὸ μνήμα ἀνεφέροντο ἢ μὴ. Ὁ Siebelis (ἰδ. Hitzig καὶ Bluemner ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πανσαν.) ὑπολαμβάνει αὐτοὺς εἰκόνας τῶν πλανητῶν ἀνηκούσας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἡλίου (ὃ ὁ Τυνδάρεως τὸν ἵππον θύει). Ὁ *Movers*, *Phönizier* I, 528 ἀνάγει αὐτοὺς εἰς Φοινικικὴν ἐπίδρασιν, τούτῳ δ' ἔπονται ὅ τε *Brandis* (*Hermes*, B' 271) καὶ ὁ *Trieber* (*Forschungen* 123), ἀπιθάνως κατ' ἐμὲ κριτήν. Παρατηρητέον δ' ἐν τέλει ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Πανσανίου οὐ πᾶν ὀρθῶς ἡμῖν παραδέδοται, καὶ ἄλλοι ἄλλαι λατρεῖαι αὐτὸ θεραπεῦσαι πειρῶνται. Εὐστοχωτάτη πασῶν φαίνεται ἡ τοῦ αἰοδήμου Κοραῆ ὅς (κατὰ τὴν ἐκδ. τῶν Hitzig καὶ Bluemner «οἱ αὐτὸς delendum censet»). Εἰς λατρείαν τῶν πλανητῶν ἀνάγεται ὑπὸ τινων καὶ τὸ χωρίον τοῦ Μενάνδρου (4, 233 Meineke) «ὁ μὲν Ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει ἀνέμους, ὕδωρ, γῆν, ἥλιον, πῦρ, ἀστέρας» πρβλ. *Zeller*, *Philos.der.Gr.A*³, 368,2. 430 ἐξ. 5 *Roscher*, ἐν *Μυθ. Λεξ. Γ'* 2525, ἐν ἄρθρῳ Planeten. Περὶ εἰκονικῶν τῶν πλανητῶν παραστάσεων πρβλ. *Müller*, *Archaeolog.* § 400,5.

²) Ὅτι οἱ πλανῆται ἦσαν ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνες, ἀληθῶς εἰπεῖν, τότε μόνον ὅτε τοῖς ἀνατολικῶς λαοῖς Βαβυλωνίοις καὶ Ἀσσυρίοις ἐπεκινώνησαν. Ὁ Πλάτων *Τιμ.* 38 b ποιεῖται μνείαν τοῦ πλανήτου «ὃς ἱερός Ἑρμοῦ λέγεται» πρβλ. καὶ Ἐπινορμ. 987, b ἐξ., παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοτέλει *Μεταφ.* Α, 8 (1073, β, 8 ἐξ.) εὐρίσκομεν καὶ τῶν πλείστων πλανητῶν τὰ ὀνόματα. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις πέντε μόνον πολλαῖς ἡριθμοῦντο πλανῆται (πρβλ. *Σερ.* εἰς Οὐεργιλ. *Αἰν.* VI, 714), οἵτινες καὶ ἀπαίσιτοι ἐνομιζοντο, τῶν δύο ἄλλων, τῶν

λάδι τῷ ἀριθμῷ ἤδη ἐκ παλαιτάτου (καὶ τοῦ Ὀμήρου πολὺ παλαιότερον) προσυπάρχουσα ἱερὰ σημασία (πρὸ βλ. ἀνωτέρω) καὶ ἡγήσθη ἔτι μᾶλλον ἢ χρήσις αὐτοῦ, ὁρμωμένου νῦν ἄλλως τε καὶ ἀπὸ λατρείας περὶ ἧς ἀναφωνήσῃ ἀναγκάζεται ὁ Εὐστάθιος (εἰς Ἰλιάδ. Α 46: 40, 19) ὡς «τὸ τῆς ἀποτελεσματικῆς (πρὸ βλ. 900, 34) σοφίας περίεργον οὐδὲν ἀφῆκε τῶν περὶ γῆν ὁ μὴ τέθεικεν ὑπὸ τῇ τῶν πλανήτων ἐπικρατείᾳ»¹. Ὑπὲρ πάντας

μεγάλων «φώτων» Ἡλίου καὶ Σελήνης οὐ μόνον ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις παρεχομένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φαινόμενον μέγεθος αὐτῶν ἰδίαν οὕτως εἰπεῖν τάξιν οὐρανίων σωμάτων ἀποτελούντων. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ «περὶ ποιότητος ψυχῆς» κεφαλῇ (Τετραβίβλ. Γ' 14) μόνον τοὺς πέντε κυρίους πλανήτας ἐξετάζει. Ὁ *Branclis* (ἐν *Hermes B'* (1867) 259) ἀναφέρει τὴν τῶν ἐπτά πλανητῶν γνώσιν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πυθαγόρου (ἰδ. καὶ *Roscher*, *Hipp. Schrift* σελ. 76, καὶ *Siebenzahl* σελ. 52). Καθ' ὅλου δὲ ἱστέον ὅτι αἱ ἀστρονομικαὶ τῶν Ἑλλήνων γνώσεις κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἦσαν τοιαῦται ὥστε οὐδεὶς ἂν βεβαίως ἰσχυρίζαιτο εἰ οἱ Ἑλληνες ἐωσφόρον καὶ ἔσπερον τὸν αὐτὸν ἢ διάφορον ἐνόμιζον ἀστέρα εἶναι, ἵνα τοῦτῃ τῇ γνωστοτάτῃ παραδείγματι χρῆσωμαι. Ὁ *Wilamowitz* ὑπεραπολογεῖται (*Hermes IH'* (1883) 417 ἐξ.) τῆς πρώτης γνώμης μετὰ θαυμασίας ἐπιδειξίτητος. Γνωστὸν δ' ὅτι οἱ μὲν ἔσπεροι Λοκροὶ (οἱ καὶ Ὀξόλοι) ἐπὶ τῇ δημοσίᾳ σφραγίδι τὸν ἔσπερον ἐγκεχαραγμένον εἶχον (*Στοράβ.* Θ' 116) οἱ δὲ Ὀπούντιοι Λοκροὶ τὸν ἐωσφόρον (ἡΐος ἀστήρ ἰδ. *Head-Σβορώνου*, *Νομισμ.* Α' σελ. 422) πρὸ βλ. καὶ *Rehm* ἐν *Hesperos* παρὰ *PW.* τόμ. 8^{ον} στήλ. 1250-5 καὶ *Erwin Pfeiffer*, *Studien zum antiken Sternglauben* σελ. 18 (*Gestirnkult in Locris*). Πρὸ βλ. καὶ τὸ πλανητικὸν σύστημα τοῦ Ἀναξίμανδρου (παρὰ *H. Diels*, *Über Anaximanders Kosmos* ἐν *Archiv für Geschichte d. Philosophie I'* (1897) σ. 228-237) καὶ τὸ κοσμικὸν σύστημα τοῦ Πυθαγόρου καὶ Φιλολάου (παρὰ *Diels*, *Vorsokratiker* τόμ. Α' ἐκδ. Γ' σελ. 301-320). Καὶ ἴδια φωνὰ τῶν πλανητῶν ὑπῆρχον ὁ δὲ *Γαληνός* (περὶ κρᾶσεως καὶ δυνάμ. τῶν ἀπλ. φαρμ. Α' 1) μνημονεύει τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἑρμοῦ περὶ τῶν *βοτανῶν τῶν ὠροσκοπῶν*. Τοιαῦτα πραγματεῖται εὐρηγνῆται καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μαγικοῖς ἱατρικοῖς βιβλίοις ὡς *Κυρανίδες* καλοῦνται (ἰδ. *Dieterich*, *Abraxas* σελ. 157 καὶ *W. Christ-N. Γ. Πολίτου* Ἑλλ. Γραμματολ. Β' σελ. 695-6). Ἐν τῷ προλόγῳ μεταφράσεως τούτων, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα γενομένης φέρεται: *est apud Graecos quidam liber Alexandri magni de VII herbis VII planetarum. Tὸν tractatum de septem herbis septem planetis attributis ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Σάδας*. *Monuments de l'histoire grecque* τόμ. VII σελ. LXIII ἐξ. (πρὸ βλ. καὶ *Haury* ἐν *Philologus MH'* (1889) 371). Ἐκ τοιούτων μαγικῶν βιβλίων ἀνεπύχθησαν αἱ περὶ μαγικῶν ἰδιοτήτων τῶν φυτῶν καὶ τῶν λίθων (ἰδ. *Christ-Πολίτου* ἑ. ἀ.) καὶ τῶν ζώων γνώμαι.

¹) Οὕτω κατ' ἐμὴν γνώμην νοητέον τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Εὐστάθιου. Ἐν τοῖς «Κυπριακοῖς» τοῦ Ἀ. Σακελλαρίου (τόμ. Β' ἐν Ἀθ. 1891 σελ. 43 ἰδ. καὶ

δ', ὡς εἰκός, οἱ Πυθαγόρειοι συνεβάλλοντο εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἐπύρρῳσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἀριθμοῦ, αὐτὸν παρθένον ἀμήτορα ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα πάντων, θεόν, ἕνα, ἀει ὄντα, μόνιμον, ἀκίνητον αὐτὸν ἑαυτῇ ὅμοιον, καὶ ἕτερον τῶν ἄλλων καλοῦντες (Φιλόλαος παρὰ *Φίλων*, κοσμοπ. 100)¹. Ἀκριβολογηθέντων δὲ διὰ τῶν στρατειῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ πέρα αὐτῆς τῶν τῆς παλαιότητος ταύτης μετεωρολογίας τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν λαῶν, ὅτε καὶ Βαβυλώνιος ἀνὴρ ἀξιόπιστος, ὁ τοῦ Βήλου ἱερεὺς Βηρωσός. Ἑλληνιστὶ κατέγραφε τὴν τῶν Χαλδαίων ἱστορίαν καὶ σοφίαν (πρὸλ. FIG II, 511 a) ἐφέροντο τὰ πρὸς δυσμὰς πρὸς τὴν Ἀσίαν ἔθνη ἀπλήστως πρὸς τὴν μάθησιν καὶ ἐπιστήμην τούτων, καὶ δεισιδαίμονες ᾗδ' ὄντες δεισιδαιμόνως περιεκόσμου (ὡς λέγει ὁ *A. Dieterich*. *Abrahamas* 44) τὰς διερωγυίας στοὰς τῶν περὶ αὐτὰ καταρρεόντων θρησκευμάτων αὐτῶν. Σὺν ταῖς ἐξ ἀνατολῶν θεαῖς, πλημμυροῦσι τὴν ἑλληνιστικὴν μάλιστα Ἑλλάδα Ἀστρολογία καὶ μαγεία καίπερ τῇ πλημμυρᾷ ταύτῃ ἰσχυρῶς ἀντιτασσομένην. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματος παρὰ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τὰ ἀστρονομικὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιδρασιν τῆς Βαβυλώνας, ξένη τῶν ἀρχαιότερων Ἑλλήνων ἐστὶ ἡ πίστις ὅτι ἡ τοῦ γεννωμένου ἀνθρώπου τύχη ὀρίζεται ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὥραν τῆς γεννήσεως θέσεως τῶν πλανητῶν πρὸς τὰ ζῳδια τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου². Οἱ ἀστέρες μέγιστοι θεοὶ καὶ δαίμονες ἐνομήσθησαν καὶ τὰ

σελ. 547) εὗρισκω τύδε τὸ δίστιχον «ἐφ'τὰ πλανῆτες τοῦρανοῦ τὴν ἀπὸ πλανᾶτε | νᾶρκεται μέσ' ἰς τάγαλία μου τὴν νύχτα νᾶ κοιμᾶται». Ὁ ἐκδότης «ἐφ'τὰ πλανῆτες» λέγει τὸν ἀστερισμὸν τῆς Ἀρκτου, ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Ν. Γ. Πολίτης (Παραδ. Β' 816). Νομίζω τὸ δίστιχον ἀπ' ἡλικίαν τινα τῆς λατρείας τῶν ἐπ'τὰ πλανητῶν. Οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γινώσκω ὄνομα τῆς Ἀρκτου «ἐφ'τὰ πλανῆτες». Ὁ *Σίτιλ* εἰς Ἡσιοδ. Θεογον. στίχ. 382 (σελ. 124) ποιεῖται μνεῖν καὶ παρομοίους ὀνομασίας «τὰ ἐφ'τὰ ἀδέρρηαι» ἄγνωστον καὶ ἐμοί. Παραπλησίας ὀνομασίας τοῦ ἀστερισμοῦ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς βλ. παρὰ *Πολίτη* ἔ. ἀν. καὶ *Γουλιέλμῳ Gundel*, de stellarum appellatione σελ. 73 σημ. 2.

¹) Ἀριδῆλως δὲ Πυθαγόρειόν ἐστι τὸ δόγμα ὅτι «ἐπ'τὰς ἀπὸ τοῦ σέδω οἰνοῖ σεπτάς τις οὐσα, ὡς θεῖα καὶ ἀμήτωρ καὶ παρθένο» (Μεγ. Ἑτυμ. 368,6). Καὶ ἐν τῇ Γουδιανῇ ἑτυμῳ. 197,8 *Sturz* φέρεται «ἐπ'τὰς οἰνοῖ σεπτάς; παρὰ τὸ σεδάσιμον καὶ τίμιον ὃ γὰρ ἐπ'τὰ ἀριθμὸς τίμιός ἐστιν, ὅθεν καὶ ἐπ'τὰ ἡμέραι τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐπ'τὰ οὐρανοὶ καὶ ἐπ'τὰ πλανῆται».

²) Πρὸλ. *W. Kroll* ἐν *Neue Jahrb.* VII, 559 ἐξ. καὶ *Fr. Boll*, ἐν τῷ αὐτῷ περιοδ. συγγραμμ. XXI, 103 καὶ *Cumont*, *Religions orientales* σελ.

κοσμολογικά συτήματα τῶν μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν χρόνων περιδεῶς ἐφέροντο καὶ εἶχον πρὸς τοὺς ἐπτά τοῦ σύμπαντος δυνάστας. Ἀξιωματικὸς δ' ἐνταῦθά ἐστι ὁ τοῦ Ἑρμοῦ ὕμνος (παρὰ Σιοβ. Ἑκλ. Α' 5, σελ. 45 Meineke) πρὸς τοὺς ἐπτά πολυπλανεῖς ἀστέρας, οἷς καὶ τὰ τῶν θνητῶν πάθη κατ' ἐπίνοιαν τοῦ ὀνόματος ἀναγράφονται.

Ἐπτά πολυπλανέες κατ' Ὀλύμπιον ἀστέρες οὐδὸν εἰλεδνται, μετὰ τοῖσι δ' αἰεὶ ἐπινίσσεται αἰῶν
 νυκτιφανῆς Μήνη, στυγνὸς Κρόνος, Ἥλιος ἡδὺς
 παστοφόρος Παφίη, θρασὺς Ἄρης, εὐπτερος Ἑρμῆς,
 καὶ Ζεὺς ἀρχιγένεθλος, ἀφ' οὗ ἡ φύσις ἐβλάστησεν.
 οἱ δ' αὐτοὶ μερόπων ἔλαχον γένος, ἔστι δ' ἐν ἡμῖν
 Μήνη, Ζεὺς Ἄρης Παφίη Κρόνος Ἥλιος Ἑρμῆς
 τούνεκ' ἀπ' αἰθερίου μεμερίσμεθα πνεύματος ἔλκειν
 δάκρυ γέλωτα χόλον γένεσιν λόγον ὕπνον ὄρεξιν
 δάκρυ μὲν ἐστι Κρόνος, Ζεὺς ἡ γένεσις, λόγος Ἑρμῆς,
 θυμὸς Ἄρης, Μήνη δ' ἄρ' ὕπνος, Κυθέρεια δ' ὄρεξις,
 Ἡελίος τε γέλως· τούτῃ γὰρ ἅπαντα δικαίως
 καὶ θνητῇ διάνοια γελᾷ καὶ Κόσμος ἀπείρων.

Καὶ Ἀλέξανδρος δ' Ἀφροδισιεύς ὁ περιπατητικὸς, σημειοῦται (Προδλημ. Β' 47 Phys. et Med. graec. ἐκδ. ὑπὸ Ideler Α' 66) «ὅτι δὲ τέλειος ὁ ἐπτά καὶ ὁ δέκα τῇ φύσει ἀριθμὸς δῆλον ἐκ τοῦ διοικεῖν τὸν θεὸν τὸν περίγειον κόσμον ἐπτά ἄστροις» (ἰδὲ καὶ Μακροβ. εἰς Somn. Scip. I, 6. Καὶ ἐν τῇ Μουσικῇ δὲ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἱερὸς ἦν ὁ ἐπτά ὡς ταύτης ἐξ ἐπτά τόνων συντεταγμένης· ἐπὶ πολλὰς δὲ τοῦτο θεωρίας παρῳρμήσε περὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς μουσι-

240 ἐξ. καὶ *Reitzenstein* Poimandres σελ. 69 ἐξ. Βραδύτερον βεβαίως ἡδύνατο ἐπὶ Μάρκου Αἰρηλίου ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ «Τετραβίβλῳ» αὐτοῦ τό δι' ἀστρονομίας προγονωσικὸν ἐπαινεῖν καὶ διδάσκειν· ἐν τοῖς μετὰ Χριστὸν δὲ χρόνοις ἔχομεν τὴν διδασκαλίαν ὅτι κατ' ἄστρον γεννᾶται ἄνθρωπος, καὶ ὅσοι ἀστέρες εἰσὶν ἐν τῇ οὐρανῷ τοσοῦτοι καὶ ἄνθρωποι εἰσὶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀστήρ αὐτοῦ ἐκλείπει, καὶ ὅταν γεννηθῇ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀστήρ αὐτοῦ προστίθεται, ἐπειδὴ οὕτε τὸ γεννηθῆναι ἐκλείπει οὕτε τὸ ἀποθανεῖν (ἰδὲ *Migne*, PG 86,1 στήλ. 453 ἐξ· καὶ τὸ κατωτέρω ἐν σημειώσει ἀναγραφόμενον χωρίον τοῦ Φίλωνος Μωυσ. Κοσμ. § 58 καὶ πρὸλ. *Boll* ἐν *Sokrates* Ε' 1).

κῆς πρὸς τὴν ἐναρμόνιον τοῦ σύμπαντος διάταξιν ¹.

Οἱ ἀρχαιότατοι καὶ ἐπιμελέστατοι λάτρες τοῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ τῇ ἡσαν οἱ Βαβυλώνιοι. Παρ' αὐτοῖς ἐναρμίζετο οὗτος ὁ ἀριθμὸς θεῖος καὶ ἱερός, διὸ πλὴν τῶν ἐπὶ τὰς πλανητῶν, ὧν τὰς κινήσεις ὑπελάμβανον ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρχούσης θείας τάξεως καὶ ἁρμονίας, ἡρῶν οὗτοι καὶ ἐπὶ ζεύγη ἀστέρων καὶ ἐπὶ οὐρανίους ζώνας καὶ μέρη τοῦ παντός καὶ ἐπὶ ποταμούς καὶ ἐπὶ ἀνέμους καὶ ἐπὶ μέταλλα ² καὶ ἐπὶ χρώματα καὶ ὅσα τοιαῦτα ³. Τὴν τοῦ πράγματος τούτου σαφὴ αἰτίαν οὐκέτι δυνάμεθα ἐπιστημονικῶς ὀρίσαι, εἰ καὶ γινώσκομεν αὐτοὺς τούτους τοὺς Βαβυλωνίους τοῦτο ἐκ τῶν ἄστρων καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τὰς πλανητῶν, ἐρμηνεύειν πειρωμένους ⁴.

¹) Herm. Abert. Die Musikanschauung des Mittelalters und ihre Grundlagen, ἐν Χάλλῃ 1905 σελ. 184

²) Πρβλ. 'Ερμύπου, 'Αστρολ. ἐκδ. Kroll καὶ Viereck σελ. 59,4 ἔξ. «Καὶ μὴν καὶ τὰ τῶν ἐπὶ τὰς μετὰ τῶν εἰδῶν καὶ τὰς ἴσας διαφορὰς τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἰσαριθμῶν χυμῶν τὰς ποιότητας κάλλιστ' ἂν τις ἐντεῦθεν (=ἐκ τῶν ζ' πλανητῶν) εἰδείη».

³) P. Jensen, Kosmologie der Babylonier, ἐν Στρασβούργῳ 1890. Πρβλ. καὶ W. Foerster, Himmelskunde und Weissagung, ἐν Βερολίῳ 1901 σελ. 10. ἰδὲ καὶ E. Schürer, Die sieben-tägige Woche im Gebrauche der christl. Kirche der ersten Jahrh. ἐν τῇ Zeitschrift für die neutestamentl. Wissenschaft ΣΤ' (1905) σελ. 3. ἔνθα καὶ πολλὰ βιβλιογραφία περὶ τῆς ἐκ τῶν πλανητῶν ἑβδομάδος. Περὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀστρολόγους ἀναλυομένων χρωμάτων τῶν ζ' πλανητῶν πρὸς τὰ χρώματα μετάλλων καὶ τινῶν ἀνθέων ἰδ. Fr. Pradel, Griech. Gebete σελ. 82 σημ. 3.

⁴) Ἰδ. τὴν ἀξιόλογον διατριβὴν τοῦ Φερδ. v. Andrian-Werburg «Die Siebenzahl im Geistesleben der Völker» ἐν ταῖς Mittheilungen der Anthropol. Gesellschaft in Wien τόμῳ ΛΑ (1901) σελ. 225-274, καὶ Jensen ἔ. ἀν., καὶ Neidhardt ἔ. ἀν. II, σελ. 17. Περὶ τῆς διαφερόντως ἱερᾶς σημασίας τοῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ τῷ παρ' 'Εβραίοις, παρ' οἷς ἡ λέξις «δοκιμῆσαι, δομῆσαι» ἀποδίδεται διὰ λέξεων σημαίνουσιν «ἐμπίπτειν εἰς τὴν δύναμιν ἐπὶ τὰς πραγματῶν (sich besieben)» ἰδὲ Neidhardt, II σ. 15 ἔξ. Καὶ ἀδυνατοῦμεν μὲν ἀκριβέστερον τοὺς χρόνους ὀρίσαι καθ' οὓς ἐκ τῶν Χαλδαίων εἰσῆλθεν καὶ εἰς τοὺς 'Εβραίους τὸ ἱερὸν τοῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ τὰς, δυνάμεθα δ' ὁμῶς εἰπεῖν ὅτι εἰσελθὼν ὁ ἱερός οὗτος ἀριθμὸς ἐπλήρωσε πάντα τὰ κενὰ ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν, οὐ μόνον ἐν τῇ πλανητικῇ ἐποχῇ ἐβδομάδι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως μέχρι τῆς ἐπταφώτου λυχνίας τοῦ Ναοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ κόσμου τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἱερέως. Μόνον δ' ἐν τῇ πίστι αὐτῶν πρὸς τὸν ἕνα καὶ ἀόρατον θεόν, παρέμεναν ἀκλόνητοι καὶ ἀνίκητοι ὑπὸ τῆς ξένης ἀστρολογίας, ἰδὲ καὶ Troels-Lund, Himmelsbild σελ. 77.80.

Ἡ δὲ τῶν Χαλδαίων φιλοσοφία ἐπενόησε καὶ τὴν ἀνὰ χιλιάδα ἐτῶν λογιζομένην «χρονοκρατορίαν» ἐκάστου τῶν ἐπτὰ πλανήτων : «οἶον εὐθύς ἢ πρώτη χιλιάς ὑπὸ Κρόνου χρονοκρατούμενη τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἤνεγκεν πλείστον μὲν βιοῦντας χρόνον, ἀπλότῃτι δὲ καὶ ζωῇ χρωμένους ἀτέχνῳ» κτ. (ιδ. *Catalogus codicum astrologorum graecorum* τόμ. Δ' (*Codices Italici* ἐκδ. ὑπὸ Bassi Cumont, Martini, Olivieri) ἐν Βρυξέλλαις 1903 σελ. 114-118 καὶ Η', 3 σελ. 199)¹.

Ὁ Nietzsche δέχεται οὐ μόνον ἐπιδράσιν παλαιστάτην ἀλλὰ αὐτὸ τοῦτο ἀρχὴν τῶν Σημιτῶν ἐν Ἑλλάδι. (Nietzsche's Werke τόμ. 19 Dritte Abteilung τόμ. Γ' ἐν Λιψίᾳ, A. Kröner, 1913 σελ. 17). Μεταφέρω ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ φιλοσόφου². «Τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἑλλάδος προηγέσαστο πάντως ἀρχὴ τῶν Σημιτῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· αἱ πόλεις, τὰ οἰκοδομήματα, αἱ κατασκευαί, αἱ καταστάσεις (Einrichtungen), ὡσαύτως δὲ οἱ θεοὶ αὐτῶν, ἡ λατρεία καὶ οἱ μῦθοι μετεδιδάσθησαν ἐν μέρει εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ τῶν ἀστέρων λατρεία, ἡ λατρεία τῶν ἐπτὰ πλανητῶν (τ. ἔ. τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν πέντε ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃτι γνωστῶν πλανητῶν) καὶ ἡ συνδεθεῖσα πρὸς τούτους ἀστρολογία ἀνέχε τῇ ἀρχικῇ θρησκείᾳ τῶν Σημιτῶν. Ἡ λατρεία αὕτη ἀνεπτύχθη μάλιστα πάντων ἐν Βαβυλωνί καὶ ἐν Ἀσσυρίᾳ. Ἡ ὀνομασία τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος κατὰ τοὺς ἐπτὰ πλανήτας καὶ ἡ ἐφθήμερος ἐβδομάς εἰς γνησίως σημιτικά. Ἡ λατρεία αὕτη εἶναι

¹) Σαφέστατα δ' ἐν τῷ ἐπομένῳ χωρίῳ τοῦ Φίλωνος μαρτυρεῖται ἡ διὰ σημείων τῶν ἀστέρων πρόφανσις τῶν μελλόντων : Περὶ τῆς κατὰ Μουσεία κοσμοπ., § 58 (19) «γεγόνασι (τ. ἔ. οἱ ἀστέρες) δ' ὅπερ αὐτὸς (ὁ πατήρ=ὁ θεός) εἶπεν οὐ μόνον ἵνα φῶς ἐκπέμπουσιν ἐπὶ γῆν, ἀλλὰ καὶ ὅπως σημεῖα μελλόντων προφαίνωσιν. ἢ γὰρ ἀνατολαῖς αὐτῶν ἢ δύσεσιν ἢ ἐκλείψεσιν ἢ πάλιν ἐπιτολαῖς ἢ ἀποκρύψεσιν ἢ ταῖς ἄλλαις περὶ τὰς κινήσεις διαφοραῖς ἄνθρωποι τὰ ἀποβησόμενα στοχάζονται καρπῶν φορὰ καὶ ἀφορίας, ζῳῶν τε γενέσεις καὶ φθοράς, αἰθρίας καὶ νεφύσεις, νηνεμίας καὶ βίαι· πνευμάτων, ποταμῶν πλημμύρας καὶ κενώσεις, θαλάττης ἡρεμίας καὶ κλύδωνα, ὥρῳ τῶν ἐτησίων ὑπαλλαγὰς ἢ θέρους χειμαίνοντος ἢ χειμῶνος φλέγοντος ἢ ἔαρος μετοπωρίζοντος ἢ μετοπώρου ἐαρίζοντος· ἥδη δὲ καὶ κλόνον καὶ σεισμόν γῆς ἐκ τῶν κατ' οὐρανὸν κινήσεων στοχασμῷ προσήμανάν τινες καὶ μυρία ἄλλα τῶν ἀνθεστέρων».

²) Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων σημειωμάτων τῶν παραδόσεων αὐτοῦ περὶ τῆς λατρείας τῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων, ὥς ἐποιήσατο ἐν Βρυξέλλῃ τὸν χειμῶνα τοῦ 1875-76.

ἄλλοτρία τελείως τῶν Ἑλλήνων. Τὴν περὶ τῶν ἐπτὰ πλανητῶν διδασκαλίαν φέρει πρῶτος ὁ Πυθαγόρας. Οἱ Ἑλληνες οὔτε τὴν ἐφθήμερον ἐβδομάδα ἔχουσιν οὔτε τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τοὺς πλανήτας. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἐκ Φοινίκης ἐποίκοις ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατεῖ αὕτη. Ἐκ τούτου ὑπελήφθησαν πολλά: ὁ ἀριθμὸς ἐπτὰ, ὃς ἐν τῇ τοῦ Ἀπόλλωνος λατρείᾳ συχνοτάτος ἐστίν, ἢ γέννησις αὐτοῦ τῇ ἐβδόμῃ τοῦ Θαρρηλιῶνος, οἱ ἐπτὰ κύκλοι οὓς ἱπτάμενοι οἱ ἱεροὶ κύκνοι ποιοῦνται περὶ τὴν νῆσον Δῆλον κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ, τὰ ἐπίθετα αὐτοῦ ἐβδομαῖος, ἐβδομαγέτης, αἱ ἐπτὰ ἀκτίνες αἱ περιβάλλουσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ¹, οἱ ἐπτὰ παῖδες καὶ αἱ ἐπτὰ παῖδες αἱ ὑπουργοῦσι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Σικυῶνι, ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς παίδων τῶν κατ' ἔτος ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κρήτην στελλομένων, οἱ ἐπτὰ Ἡλιάδαι ἐν Ῥόδῳ: οἱ Ἑλληνες ἐτίθεντο τοῖς γεγνωμένοις τέκνοις αὐτῶν τὸ ὄνομα τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, ἐπτὰ στήλαι ἴσταντο παρὰ τῷ Ἴππου μνήματι τῆς Ἑλένης², πλησίον τῆς Σπάρτης, οὓς ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασὶν ἀγάλματα. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὰ λείψανα λατρείας ἣν οἱ Ἑλληνες οὐχ ἑαυτοῖς προσφικεῖσαντο, τούτου δ' ἕνεκα ἐλάχιστα ἔχγη μαρτυροῦσι περὶ ταύτης: ἀφ' ἑτέρου δ' ὅμως αἱ λατρεῖαι τῶν Φοινικίων θεῶν, οἷς ἦσαν οἱ καθ' ἕκαστον πλανῆται ἀφιερωμένοι, μετεβιβασθήσαν εἰς τοὺς Ἑλλήνας: ὁ Ἥλιος=Ἀπόλλων, ἢ Σελήνη=Ἄρτεμις, ἢ Ἀστάρτη=Ἀφροδίτη, ὁ Νεβὼ ἢ Κάδμος=Ἑρμῆς, ὁ Βῆλος=Ζεὺς, ὁ Μολῶχ=Κρόνος, ὁ Μελκάρτ (Μελικέρτης)=Ἄρης, Ἡρακλῆς. Αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι ἀπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ Brandis (Hermes B' 259) οὔσαι παντάπασι φοινικιῆς ἀρχῆς: καθορᾷ τις ἐνταῦθα σαφῶς τὴν μετάδοσιν παρὰ τὴν παλαιὰν φοινικιὴν πύλην τοῦ ἡλίου ἱδρυτο ὁ ναὸς τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Πλησιαιτάτα τῆς πύλης τῆς σελήνης, ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος (Προϊίδες πύλαι: αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Προΐτου, ἀπὸ πολλοῦ γνωσθεῖσαι ὡς παραστάσεις τῶν φάσεων τῆς σελήνης: ὁ Προΐτος ἀφιέρωσε τῇ Ἀρτέμιδι ναὸν μετὰ

¹) Ἐπτάκις ἥλιος, Προκλ. εἰς Πλατ. Τιμ. σ. 11, ε καὶ πρόβ. Hemsterh. εἰς Αὐστ. 1, 165.

²) Πρόβλ. ἀνωτέρω τὰ κατ' αὐτό.

τὴν ἱασιν αὐτῶν ἐκ τῆς μανίας: ἡ λατρεία τῆς Φοινικίας θεᾶς τῆς σελήνης ἦν ἀγρία καὶ ὀργιαστική. Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Τυδέως, ὃς ἔπασσε πρὸ τῶν Προϊτίδων πυλῶν, ἦν ἀπεικονισμένη ἡ καθαρὰ πανσέληνος ἐν μέσῳ ἀστερόεντος οὐρανοῦ). Ἡ προσεχὴς θύρα ἀφιέρωτο βεβαίως τῇ Μεγκάρτ᾽ ἐνταῦθα ἐθήλασεν ἡ Ἥρα τὸν Ἡρακλέα. Ἐν τῇ ἐπομένῃ πύλῃ οὐ διαφαίνονται τὰ ἔχνη λατρείας τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλ' ἐν τῇ πέμπτῃ πάλιν βλέπομεν αὐτά. Ἦν αὕτη ἱερὰ τοῦ Βήλου, βραδύτερον Διὸς τοῦ ὑψίστου. Ὁμοίως καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ: αὕτη ἦν ἱερὰ τῆς Ἀθηναῆς Ὀγκῆς, ἦν ὁ Παυσανίας 9, 12, 2 ἰδίᾳ ὡς Φοινικὴν θεὰν λέγει. Ἐν τῇ μύθῳ ἐστὶν αὕτη ἡ προστάτις θεὰ τοῦ Κἀδμου: ἡ Ἀστάρτη, ἐστὶ. Διότι δ' ὅμως ἡ ἀληθὴς αὐτῆς φύσις κατεφαίνεται, ὑπέλαβον αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ὡς Ἀθηναίαν. Τῶν παναρχαίων τριῶν ξοάνων τῆς Ἀφροδίτης, ἃ οἱ Θηβαῖοι ἐδείκνυνον ἐπὶ τῆς αὐτῶν ἀκροπόλεως, παρίστη τὸ πρῶτον αὐτὴν τὴν θεὰν ἡ ἡ ὀγκαίῃ πύλῃ ἀφιέρωτο. Ἡ ἐδδόμη πύλη ἦν τοῦ Μολώχ, οἱ Ἕλληνες ἐλεγον Ζεὺς Ὁμολώιος, ὅπερ ἴσως ἀπ' ἰχθύος τοῦ ὀνόματός ἐστι. ὡς καὶ ἐν τῇ Ζεὺς μειλίχιος υποκρύπτεται πάλιν ὁ Μολώχ. ἐν τῇ Ἀφροδίτῃ ἡ Ἀστάρτη, καὶ ἐν τῇ Ἡρακλῆς ὁ Μεγκάρτ. — Διὰ τῆς τῶν πυλῶν καθιερώσεως ἐγένετο ἡ πόλις ὅλη νὰς τῶν θεῶν τῶν πλανητικῶν. Ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς σημιτικούς ναοὺς ἐδλεπεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς ἀνατολὰς, ὡς καὶ ἐν τοῖς ναοῖς τῶν ἐλληνικῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Κατὰ ταῦτα ἡ τῆς σελήνης πύλη ἐν Θήβαις ἦν ἡ κυρία πύλη καὶ εὗρίσκετο ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ. Ἡ Εὐρώπη, ἡ φοινικὴ θεὰ τῆς σελήνης, εἰσέρχεται διὰ τούτης εἰς τὴν πόλιν. Αὕτη ἦν οὐ μόνον ἡ κυρία πύλη, ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη πύλη, καθιερωμένη οὕσα ἐκεῖνῃ τῇ πλανήτῃ ὃς κατεῖχε τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος. Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος ἀφιέρωτο τῇ σελήνῃ, ἡ τελευταία τῇ ἡλίῳ: ἕνεκα τούτου ἡ ἐδδόμη ἡμέρα ἦν ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος: οὕτως ἡρίθμει τις τὴν ἐβδομάδα ἐν Φοινίῃ καὶ ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἐν τοῖς σημιτικοῖς χρόνοις τῆς Ἑλλάδος».

Εἰς τὸ σύστημα τῶν ἑπτὰ πλανητῶν¹ οὐ ἄρα ἡ λατρεία ξένη

¹) Βεγκέρου Ἀνεκδ., 795,30 καὶ τί δὴ ποτε ὁ τεχνικός τῶν φωνηέντων τὸν ἀριθμὸν μέχρι τοῦ ἑπτὰ ὀρίζειται; Καί φαμεν ὅτι ἰσαριθμῶς τῶν χορδῶν τῆς λύρας τοῦ Ἀπόλλωνος ἐποίησεν, ἢ κατὰ μίμησιν τῶν ἑπτὰ ἀστέρων τῶν πλανητῶν τοῦ

καὶ οὐχ Ἑλληνική ἐστίν, ἀναφέρονται τὰ ἐπίθετα ἐπιπόροος (τοῦ Ἄρεως, Ὑμν. 8, 7 «πυραυγέα κύκλον ἐλίσσων αἰθέρος ἐπιπόροος ἐνὶ τεύρεσιν»¹ ἐπιτάκνυλος (οὐρανός, Ἐπιφ. Β' 297, c. ἰδὲ καὶ Ἀνθ. σελ. 25 ἐξ. ἐκδ Βόννης², ἐπταπλανῆς (Σεκούνδ. Γνωμ. 635 «τί ἐστι κόσμος; ἐπταπλανὲς κύκλωμα»), ἐπιτάπυλος (κλίμαξ, παρ' Ὀρμ. πρὸς Κελσ. 6, 22) ἐπταφεγγής, (Φιλ.) ἐπιτάζωνος (ἰδὲ κατωτέρω)³.

Δ'. Η ΧΡΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΤΑ.

Ἦγιάσθη τοίνυν, ὥς εἰπεῖν, ὁ ἀριθμὸς ἐπτὰ⁴, καὶ ταύτης τῆς ἐκ πολλῶν, ὥς εἴρηται. αἰτίων προελθούσης ἀγιάσεως ἦν σφόδρα οἱ τε παλαιοὶ καὶ νεώτεροι Πυθαγόρειοι, οἱ τῶν ἀριθμῶν ἀριστοὶ διδάσκαλοι, προῖγον⁵, ἔχομεν σαφῆ καὶ ταῖς χερσὶν οὕτως εἰπεῖν ψηλα-

οὐρανοῦ· πλανῆται δὲ εἰσὶν ἐπτὰ Κρόνος, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἥλιος, Ἀφροδίτη καὶ Σελήνη. Ταῦτα γὰρ τὰ φωνήεντα τοῖς πλανήταις ἀνάκεινται· καὶ τὸ μὲν ᾠ φασὶ τῇ Σελήνῃ ἀνακείσθαι, τὸ δὲ ε τῷ Ἑρμῇ, τὸ δὲ ἦ τῇ Ἀφροδίτῃ, τὸ δὲ ἰ τῷ Ἠλίῳ, τὸ δὲ ο τῷ Ἄρει, τὸ δὲ υ τῷ Δίῳ, τὸ δὲ ὦ τῷ Κρόνῳ.

¹) Καὶ ἡ Πλειὰς καλεῖται ἐπιπόροος (*Kaibel*, Ἑλλην. Ἐπιγρ. ἐν Βερολίῳ, 1878, σελ. 83).

²) Πρβλ. καὶ *Πρόκλ.* εἰς Πλάτ. Τίμ. 36, d «τὸν δὲ τὸν ἐπτὰ κύκλων ἀριθμὸν πῶς οὐκ οἰκείον εἶναι τῇ ψυχῇ φήσομεν, ἀπὸ τῆς ζωογόνου παρηγμένη θεᾶς, ἡ καὶ μονὰς ἦν καὶ δυάς καὶ ἐπτάς, περιέχουσα πάσας ἐν ἑαυτῇ τὰς Τιτανίδας;»

³) Πρβλ. καὶ *Φίλων*α περὶ τῆς κατὰ Μωυσ. κοσμοπ. 111 (27 Mang.) «Διατείνει δ' αὐτῆς (τῆς ἐδομαδός) ἡ φύσις καὶ ἐπὶ τὴν ὁρατὴν ἅπασαν οὐσίαν, οὐρανὸν καὶ γῆν, τὰ πέρατα τοῦ παντός, φάσασα. Τὶ γὰρ οὐ φιλέδδομον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ μέρος ἔρωσι καὶ πόθῳ δαμασθῆν ἐδομαδός; Αὐτίκα τὸν οὐρανὸν φασὶ ἐπτά διεζῶσθαι κύκλοις ὧν λόματα εἶναι τάδε· ἀρκτικόν, ἀνταρκτικόν κλπ.» ἰδὲ Boll ἐν PW Z', 2557, καὶ ἐν Lebensalter σελ. 114 (26) σημ. 4 καὶ *E. Schürer* ἐν Z. für neuest. Wiss. 27' (1905) σελ. 30.

⁴) Πρβλ. τὸν ἀγίασμόν τοῦ ἀριθμοῦ *τρία* παρ' ἡμῖν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος· «εἰς κλήσιν γὰρ βαπτίζονται Τριάδος τῆς Ἀγίας, κτλ. *Προδρ.* Γ' 297, καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ πολλὰς καὶ ἐπὶ συμφορῶν καὶ δυστυχιῶν· *τριάδωνει, εἰριάδωσε* τὸ κακὸν κτλ. Περὶ ταύτης τῆς δεσποτείας τοῦ ἀριθμοῦ πρβλ. *Usener*, *Dreiheit* σελ. 4.

⁵) Πρβλ. *H. Diels* ἐν *Festschrift Gompertz* σελ. 10 σημ. 5.

φώμενα μαρτύρια παρὰ πολλοῖς συγγραφεῦσιν, οἷον παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ Γ', 860 ἐξ. «ἐπὶ μὲν ἀνέμοισι λοεσσαμένη ὑδάτεσσιν | ἐπὶ μὲν δὲ Βριμῷ κουροτρόφον ἀγκαλέσασσα | Βριμῷ νυκτιπόλον, χθονίην, ἐνέροισιν ἀνασσάν», παρὰ Δουκιανῷ, Φιλοφ. 12 «εἰς τὸν ἀγρὸν γὰρ ἐλθὼν ἔωθεν ἐπειπὼν ἱερατικά τινα ἐκ βίβλου παλαιᾶς ὀνόματα ἐπὶ, θεῶν καὶ θαδὶ καθαγνίσας τὸν τόπον περιελθὼν ἐς τρίς, ἐξήλασεν ὅσα ἦν ἐρπετὰ ἐντὸς τῶν ὄρων» καὶ ἄλλοις. Ὁ Κλάριος Ἀπόλλων ἐπιτάσσει, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ἐπιγραφῆς, τοῖς νόσοις καὶ πόνοις τρυχωμένοις («λοιμὴ δυσεξαλύκτη») κατοίκους τῆς πόλεως Τροκέττας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας «[ὑπ]αί νιφόνετι Τυμῶλφ»: «ἀπὸ Ναιράδων ἐπὶ [μ]ατεύειν καθαρὸν ποτὸν ἐντύνεσθαι. ὁ θεῖος πρὸς(ω)θεν ἐχρῆν καὶ ἐπε[σ]ομένους ἀφύσασθαι» (Κ. Buresch, *Klaros*. Untersuchungen zum Orakelwesen des späteren Altertums, ἐν Λιψία 1889, σελ. 11, στ. 3)· καὶ ἐξ ἄλλου χρησμοῦ γιγνώσκομεν τὸ

«ἐπὶ γεραιρόντων εἰς ἡμάτα μῆρ' ἐπὶ βωμῶν

Παλλάδι μὲν μόσχου διετήρονος ἄζυγος ἄγνου

δαίοντες, τριένου δὲ βοῶς Διὶ καὶ Διὶ Βάκχῳ»

(*Kaibel*, Ἑλλ. Ἐπιγρ. 1035 στ. 20). Ὁ Ὀρέστης ἐκκομίζων τὸ ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος ἐκ Ταύρων τῆς Σκυθίας ἐπιτάσσεται Δελφικῷ χρησμῷ «ἐν ἐπὶ ποταμοῖς ἐκ μιᾶς πηγῆς ῥέουσιν ἀπολούσασθαι ὁ δέ, πορευθεὶς εἰς Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας, τὸ ἄγος ἀπενίψατο ἐν τοῖς λεγομένοις διαχώροις ποταμοῖς»¹. Οἱ δὲ φονεῖς ἵνα καθαρθῶσι τοῦ φόνου ἀνάγκη, ἑαυτοὺς λούσασθαι «ἀπὸ δις ἐπὶ κύματων» ἢ τὰ ἑαυτῶν ἱμάτια δις ἐπὶ κύμασι πλύνειν (πρὸλ. Σουῖδαν: ἀπὸ δις ἐπὶ, καὶ *A. Schott*, *Adagia graecorum* ἐν Ἀμδέρσῃ, 1629, σελ. 366)². Ἐν ἐπιγράμματι τοῦ

¹) Βλ. *Prolegomena de poesi bucolica et de Theocrito*, ed. *Dübner* (Paris 1878, Didot σελ. 1).

²) Οὐ μόνον δὲ τὸ ἐπὶ, ἀλλὰ καὶ τὸ διπλάσιον τούτου δις ἐπὶ πολλοῦ ἐφ' ἧς καὶ τὸ ἐπὶ μαγικῆς προλήψεως εὐρηται ὡς παρὰ Πλάτωνα Ἀλκ. 121 e (ἰδὲ κατωτέρω) ἰδ. καὶ *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 15 σημ. 40. Καὶ κατὰ τὸν Σουῖδαν δὲ ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων ἐλέγετο ὁ παροιμιώδης στίχος «δις ἐπὶ πληγαῖς πο[υ]λύπους πιλούμενος» παρόσον ὁ πολὺς θηρευθεὶς τύπεται πολ- λάκις πρὸς τὸ πῖνον γενέσθαι. (*Paroem Gr.* ἐκδ. *Leutsch-Schneidewin* I, 64

βασιλέως Πολέμωνος εἰς θακτύλιον (Παλατ. Ἀνθολ. Θ' 746) φέρεται ὅτι «ἐπτά βοῶν σφραγίδα βραχὺς λίθος εἶχεν Ἰάσπις»¹.

Ἀλλὰ πολλή τοῦ ἀριθμοῦ τούτου χρήσις καὶ κατάχρησις ἐγένετο ἐν τοῖς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν χρόνοις, εἰσελθούσης ἤδη καὶ εὐχρήστου γενομένης τῆς πλανητικῆς ἐβδομάδος τῶν ἀστρολόγων, καθ' οὓς χρόνους αἱ καθαιρεθεῖσαι τῶν ἀπεράντων τοῦ δορικτήτορος κτήσεων θρησκείαι συνεχύθησαν πολλαχοῦ καὶ ἀνεχωνεύθησαν, οὐδὲν δὲ στερεὸν ἔρεισμα τὰ νέα κατασκευάσματα εὐρίσκοντα, ἐξέκλιναν εἰς ἀχαλίνωτα καὶ ἄλογα καὶ ἀπίθανα φαντάσματα, καὶ τῶν λεγομένων Ὀρφικῶν χεῖρω, ἀνάπλεα ὄντα δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων καὶ θειασμῶν, ἃ τῷ λαῷ μετεδίδοντο ὡς γνῶσις (ἰδ. *A. Dieterich*, *Abrahas* σελ. 2 ἐξ.). Ἡ τε θρησκεία καὶ ἡ μαγεία εἰσὶν ἐκδηλώσεις καὶ μορφαὶ ἀντιδράσεως τῆς ὁρμῆς τῆς ζωῆς κατὰ τῆς συναισθήσεως τοῦ ἐνδεοῦς, τῆς «ἀνεπαρκείας» τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως². Αἱ περισωθείσαι ἡμῖν μαγικαὶ πράξεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰσὶν ἀπλαῖ καὶ ἀρχέγονοι. Μόνον δ' ἐν τῇ καλουμένῃ Ἑλληνιστικῇ περιόδῳ, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὰ τῶν

καὶ II. 369). Πρὸλ. καὶ τὸ ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολ. Ζ' 567 ἐπίγραμμα Ἀγαθίου τοῦ Σχολαστικοῦ «ἐπτά με δὶς λυκάβαντας ἔχουσιν ἀψήρπασε δαίμων ἦν μούνην Διδύμῳ πατρὶ θάλεια τέκν». Παρνεύρω δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς δύο καὶ ἐβδομήκοντα (72) πολλάκις ἐπὶ πλήθους τίττεται, τὴν δὲ ἀστρολογικὴν τούτου ἐρμηνείαν πειράται ὁ *Riess* ἐν *Astrologie* παρὰ *Pauly-Wissowa* B' 1825 19 ἐξ. ὑποδείξει. Ὁ *Reitzenstein* ἐν *Poimandres* σελ. 265,3 300,1 καὶ 366 ἀναγράφει πλείστα παραδείγματα τῆς χρήσεως τούτου τοῦ μεγέθους μετὰ οὐσιαστικῶν. Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀβραάμ (ἰδ. *Vassiliev*, *Anecd. Graeco-byz.* 307, 15 ἐξ.) φέρεται «ἀμὴν, λέγωσιν ἐν ἀληθείᾳ τοῦ θεοῦ ὅτι ἐβδομήκοντα δύο θάνατοὶ εἰσιν». Περὶ τῶν νέων ἑλληνικῶν «Μὰ τὰ ἐβδουμήντα δύο νιρὰ τ' Βαρδουσιῶ» καὶ «φύγε ἀπὸ τὰς οὐ φλέβας τοῦ παιδιοῦ» ἰδ. *Πολίτου*, *Μελέται* I ἀριθμ. 475 καὶ *K. Wachsmuth*, *Das alte Griechenland*, ἐν Βόννῃ 1864, σελ. 60 καὶ *Abbott*, *Macedonian Folklore*, ἐν Κανταβρυγίᾳ 1903, σελ. 239,2.

¹ Καὶ ὁ Ὀμηρος Ἡσίοδῳ ἐρωτῶσαντι, πόσον τὸ τῶν Ἑλλήνων πλῆθος τὸ κατὰ τῆς Ἰλίου στρατεύσαν ἀποκρίνεται (Παλατ. Ἀνθολ. Θ 147) ὅτι «ἐπτά ἔσαν μαλεροῦ πυρὸς ἑσχάραι» ἐν δὲ ἑκάστη | πεντήκοντ' ὄβεοι, περὶ δὲ κρέα πεντήκοντα | τρεῖς δὲ τριακόσιοι περὶ ἐν κρέας ἦσαν Ἀχαιοί. Καὶ ὁ Ἀμμωνιὸς (Παλατ. Ἀνθολ. ΙΑ' 146) «ἐπτά σολοικισμοὺς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι δῶρον | πέμψας ἀνέλαβον πεντάκι διακοσίους».

² Ἰδ. *Beth*, *Religion und Magie* σελ. 80-123 καὶ 222 ἐξ.

μαγειῶν τῶν ἀντολικῶν λαῶν, ἀρχονται πολυπλοκώτεραι γιγνόμεναι καὶ συνθετώτεραι αἱ τυπικαὶ πράξεις τῶν τοιούτων θνητῶν καὶ ξένων τελετῶν, καὶ οὕτω δὴ ὥστε οὐκ ἀρκούσης πλέον τῆς προφορικῆς παραδόσεως πάντα διεξοδικῶς καταγράφονται ἐν συνταγαῖς καὶ βιβλίοις συνταγῶν¹. Δεῖγμα τούτου ἔστω ἡμῖν καὶ ἡ Κοσμοποιία (Πάπυρ. τοῦ Λουγδ. Μουσείου J 395 κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ A. Dieterich ἔ. ἡ. σελ. 182 ἐξ.). Ἀναφέρω δύο τινὰ χωρία ἐνταῦθα ἀναφορὰν τινα πρὸς τὸ ἐπὶ ἔχοντα: στ. 32 «καὶ ἐγέλασεν ὁ θεὸς ἐπιτάκεις (...) γελάσαντος δὲ τοῦ θεοῦ ἐγεννήθησαν θεοὶ ἐπὶ τὰ, οἵτινες τὸν κόσμον περιέχουσιν», καὶ στ. 80 ἐκάγχασε (sic. ὁ θεὸς) τὸ ἑβδομον ἀσθμησάμενος καὶ κακχάζων ἐδάκρυσε καὶ ἐγένετο ψυχή».

Ἄπειρα δ' εἰσὶν οὐ μόνον τὰ ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄνομα Ἑρμοῦ τοῦ Τρισεγίστου περιελιχθείσης καὶ οὕτω παραδοθείσης ἡμῖν ἀστρολογικῆς καὶ φυσιογνωμικῆς, βοτανικῆς καὶ ἱατρικῆς, ἀλχημικῆς καὶ θεοληπτικῆς γραμματείας (ἰδ. καὶ ἀποσπάσματα παρὰ Κλήμ. Ἀλεξ., Στοβαίου, Κυρίλλου κτλ.), ἡ ἀναγομένη μέχρι τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος καὶ ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς Νέας Πλατωνικῆς φιλοσοφίας αὐξηθεῖσα περιφανῶς ἡμῖν δείκνυσι τὰς ἀποπλανήσεις καὶ παρακρούσεις, πρὸς δὲ καὶ τὰς ἐσχάτας ἐντάσεις τῆς ἀποθνησκούσης εἰδωλοκρατείας,² ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν παπύρων νῦν ἡμῖν προκείμενα παραδείγματα τῆς ἱερᾶς καὶ δεισιδαίμονος τοῦ ἀριθμοῦ τούτου χρήσεως (ὡς καὶ ἄλλων ἀριθμῶν) ἐπὶ μαγικῶν ἐπωδῶν καὶ μαγγανειῶν καὶ πάσης γοητείας καὶ τερατείας. Ποιοῦμαι μνηεῖν τινῶν τῶν χω-

¹) Πρὸς, περὶ τούτων R. Wünsch, Antikes Zaubergefäß aus Pergamon, ἐν Jahrb. Arch. Inst. Erg. Heft. VI, 19 καὶ Roscher, Siebenzahl σελ. 67 καὶ 95.

²) Πόσον δ' ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος θεὸς ἐταλαιπωρήθη ἐκπνέων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τῶν θεῶν ἀναμείξεως ἀποδεικνύουσι αἱ πολλαὶ καὶ ἀντίθετοι πρὸς τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἐπιτήδευμα ἐπιλήσεις τῶν ἐξηλλαγμένων καὶ διεφθαρμένων λάτριων αὐτοῦ· ὁ A. Dieterich σημειοῦται (Abraxas σελ. 63) χωρίον ἐκ τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ παπύρου 46 στίχ. 176 ἐξ. ἔνθα τις καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ αἰτεῖται ἀνὰ τοῦ πιάση τὸν κλέφτη» ὡς ἂν τις νῦν παρὰ τοῖς νέοις «Ἑλλῃσι εἴποι τὸν θεὸν ὅς ποτε ληϊστήρ» ('Υμν. εἰς Ἑρμ. 14) καὶ κλέπτης (Kaiibel, Ἑπ. 1108,1) ἐκλήθη. Λέγεται τοίνυν κλέπτην πιάσαι | Ἑρμῇ σε καλῶ, | θεὸν ἀθάνατον, | ὅς κατ' Ὀλυμπον, | αὐλακα τέμνεις, | βᾶριν θ' ἱερὴν, | φωσφόρ' Ἰάω, | αἰωνόδιος, | φοικτὸς μὲν ἰδεῖν, | φοικτὸς δ' αἰεῖν, | φῶρ' ὃν ζητῶ παράδος μοι.

ρίων τούτων. Ὁ *Parthey* ἐξέδωκεν (ἐν ταῖς *Abh. der Berl. Akad.* τόμ. 1865 σελ. 109-180. ἐν Βερολίνῳ 1866) «*Zwei Griech. Zauberpapyri des Berliner Museums*» ἐνθα εὕρηται σελ. 126, στ. 234 «ἀπόκλυσσον ὕδωρ πηγῆιον ἀπὸ ζ' (=ἐπὶ) πηγῶν καὶ πλε αὐτὸ ἐπὶ ἡμέρας ζ' (=ἐπὶ) νήστης», καὶ σελ. 127, 264 (πρὸλ. καὶ στ. 270 καὶ 271) ἐν τῇ λεγομένῃ «Ἀπολλωνιακῇ ἐπι- κλήσει» «λαβὼν κλῶνα δάφνης ἐπτάφυλλον ἔχε ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ καλῶν τοὺς οὐρανόους θεοὺς καὶ χθονίους θαίμονας γράψον εἰς τὸν κλῶνα τῆς δάφνης τοὺς ζ' ῥυστικούς χαρακτήρας»¹. Ἐν σελ. 128 στ. 286 φέρεται «καὶ σπονδὴν τέλεσον ἀπὸ οἴνου καὶ μέλιτος καὶ γάλακτος καὶ ὀμβρίου ὕδατος ἐπὶ πλακοῦντας ἐπτά καὶ πόπανα ἐπτά». Ἐν τῇ Παρισινῇ παπύρῳ τῇ ὑπὸ τοῦ *C. Wessely* ἐκδοθέντι (ἐν *Denkschrift. der Wien. Akademie* 36, σελ. 27-208) εὕρηται πολλοῦ τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά μνεῖα, περὶ μαγείων τοῦ λόγου ὄντος. Οἶον στ. 1393 «κατκλιπὼν ἀπὸ τοῦ ἄρτου οὐ ἐσθίεις ὀλίγον καὶ κλάσας ποίησον εἰς ἐπτά ψωμούς καὶ ἐλθὼν ὅπου ἦρωες ἐσφάγησαν καὶ μονομάχοι καὶ βίαιοι λέγε τὸν λόγον εἰς τοὺς ψωμούς»· ἐν στίχ. 3003 φέρεται «τὴν τρυγηθεῖσαν πόαν εἰς καθαρόν ἔλισσε ὀθό-

¹) Μαγικά βιβλία κατεῖχον οἱ Αἰγύπτιοι ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν πυραμίδων. Πρὸς ταῦτα δὲ δεῖν τοὺς μετὰ ταῦτα Ἑλληνικοὺς μαγικοὺς παπύρους συνεξετάσαι. *Βιβλίοι Αἰγύπτου* (Δουκ. Φιλοφ. 57) ἐκαλοῦντο τὰ ἑλληνικὰ μαγικά βιβλία, αἰγυπτιαῖον δὲ τὸ ἀδιανόητα μαγικὰ ῥήματα λαλεῖν (πρὸλ. Δουκ. ἔ. ἀν. «ἐγὼ δὲ προχειρισάμενος τὴν φοικωδεστάτην ἐπίρρησιν αἰγυπτιαζῶν τῇ φωνῇ συνήλασα κατὰ δὴν αὐτὸν εἰς τινα γωνίαν σκοτεινοῦ οἰκήματος». Πιθανῶς καὶ ταῦτα Ἑλληνιστὶ ἐλέγοντο, πάπυρος δὲ μαγικός, τῶν λεγομένων δημοτικῶν, ὀρίζει τὴν μαγείαν δεῖ οὐχ; ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ ἄλλ' ἑλληνιστὶ λέγεσθαι (ἰδ. *Maspero, Recueil des travaux relatifs à phil. et arch. ég.* III σελ. 36), τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται ὁ Dieterich ὡς αἰτίαν ἔχον τὴν ὀρφικὴν τῶν τοιούτων καταγωγὴν. (Abraxas σελ. 155 σημ. 1). Τὰ τερατολογικὰ ταῦτα βιβλία, περὶ ὧν πολλάκις ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ λόγος γίνεται, ἀναφαίνονται ἐξιούσης τῆς ἀρχαιότητος, περιλαμβάνουσι δὲ τὰς μυστικὰς λεγομένας ἐπιστήμας τὴν ἀστρολογίαν, ἀλχημίαν, κτ., ταύτας δὲ πολλάκις ἐν ἀναφορᾷ καὶ συγγενεῖς πρὸς τὴν θρησκείαν. Διαδίδονται οὗτοι δι' αὐτῶν δοξασίαι περὶ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως εἰς τε τὰς ἀνατολικὰς καὶ τὰς δυτικὰς χώρας· εἰς τε τὴν εἰδωλοκρατίαν καὶ τὸν Ἰουδαϊσμόν, εἰς τε τὴν θρησκείαν τοῦ Μίθρα καὶ τοῦ Χριστοῦ, κοινὰ μὲν πᾶσι τούτοις, ἐξ ἄλλων δ' ὅμως ῥιζῶν τὴν πηγὴν ἔχουσαι. Ἡ ἀστρολογία μάλιστα πασῶν ἀνέρχεται· περὶ τοὺς χρόνους τῆς Χριστοῦ γεννήσεως εἰς μέγα δυνάμειος ὕψος, συνδεομένη πρὸς τὴν ἀναβιοῦσαν Πυθαγορικὴν φιλοσοφίαν.

νιον τῆς δὲ βίβλης τὸν τόπον ἐπὶ μὲν πυροῦ κόκκους, τοὺς δὲ ἴσους κριθῆς μέλιτι δεύσαντες ἐνέδαλον καὶ τὴν ἀνασκαφεῖσαν γῆν ἐνχώσας ἀπαλλάσσεται» (πρὸλ. καὶ κατωτέρω). Ὡσαύτως ἐν στ. 1081 φέρεται «βαλὼν ἔσωθεν τοῦ ῥάκου ἀ[ε]ίζων βοτάνην ἐλίξας δῆσον ζ' λιναρίοις ἀνουθιακοῖς καὶ φόρει», στίχ. 1249 «ποιή[σ]εις ζ' κλωνας ἐλαίας ἄρας τὰς μὲν ἐξ δῆσον οὐράν καὶ κεφαλὴν ἐν καθ' ἐν τῷ δὲ ἐνὶ δέρε ἐξορκίζων» στίχ. 2190 «παρακείσθω δὲ αὐτῷ πόπανα ζ' πλακοῦντες ζ' λύχνοι ζ' σπένδε γάλα μέλι οἶνον ἔλαιον». Συχνότατα εὐρηται καὶ ἐν τῷ Λουγδουνικῷ Παπύρῳ J 395 παρὰ Dieterich (ἰδ. ἀν.) σελ. 170 στ. 17 «παρακείσθω δὲ καὶ τὰ θυμιάματα τὰ ζ' καὶ τὰ ἄνθη τὰ ζ' ἡρτισμένα» (πρὸλ. καὶ σελ. 181 στίχ. 10), σελ. 171 στίχ. 8 «βαστάσας ἃ ζ' ἄνθη τῶν ζ' ἀστέρων» στ. 15 «ἐπιθύε τὰ ζ' ἐπιθύματα τὰ αὐθεντικά, ἐν οἷς ἡδεταὶ ὁ θεός, τῶν ζ' ἀστέρων τοῖς ζ' ἐπιθύμασιν» σελ. 173 στ. 8 «ἔχε νίτρον τετράγωνον, εἰς ὃ γράψεις τὸ μέγα ὄνομα ταῖς ἐπτά φωναῖς» σελ. 189 στ. 13 «ἐὰν θέλῃς ὄφιν ἀποκτεῖναι, λέγε· «στήθι, ὅτι σὺ εἶ ὁ Ἀφύφις, καὶ λαδὼν βᾶίν χλωρὰν καὶ τῆς καρδίας κρατήσας σχίσον εἰς δύο ἐπιλέγων τὸ ὄνομα ζ' καὶ εὐθέως σχισθήσεται ἢ βραγῆσεται», πρὸλ. ἐπίσης σελ. 200 στ. 25, καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Τὸν τὸν δράκοντα φονεύσαντα Ἀρχάγγελον Μιχαήλ¹ τὸν προστάτην Ἀγγελοῦ τῶν ἐκπεσόντων Ἰουδαίων ἐπικαλοῦνται πολλάκις βοηθεῖν αἱ τοῖς μαγικοῖς παπύροις λαλοῦντες. πρὸλ. στίχ. 2768 τοῦ Παπ. τ. Λούδρου (Wessely ἔ. ἀν. σελ. 114)

φλέξον ἀκοιμήτῳ πυρὶ τὴν ψυχὴν

τῆς Δ καὶ Ὁρίων καὶ ὁ ἐπάνω καθήμενος Μιχαήλ,

ἔφθ' ὕδατων κρατεῖς καὶ γαίης ἡδὲ σκότοις

ὃν καλέουσι δράκοντα μέγαν, +ακροκοδηρε μου ἱεροῖ(?).

Καὶ ἐπὶ φυτεύσεων δὲ καὶ θεραπειῶν τῶν φυτῶν, καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου «λαϊκῆς» λατρικῆς πολλάκις τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀριθμοῦ

¹ Συνδέεται οὕτω ὁ Ἀρχάγγελος πρὸς τὸν τῶν Αἰγυπτίων Ὄρον, τὸν φονεύσαντα τὸν Τυφῶνα (ἢ τὸν Κροκόδειλον, ὄνομα ὃ εἰκάζει ὁ Dieterich, Abraxas 123, ἐν τῷ ἐφθαρμένῳ +ακροκοδηρε ὑπακρύπτεσθαι). Ἐκ τούτου καὶ αἱ τῷ Ἀρχαγγέλῳ παρεπόμεναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδόσεις. Περὶ τοῦ Ὄρου πρὸλ. Πλουτόχ. περὶ Ἰσιδ. κεφ. ΚΑ' καὶ ΚΒ'.

χρήσις γίγνεται. Δείγματος χάριν ποιῶμαι μνειάν χωρίων τινῶν. Ἐν Γεωπον. 18,7 φέρεται: κισσὸν βόσκησον ἐπὶ ἡμέρας ζ' καὶ οὐ νοσεῖ. 17, 21: τὴν ἀρτεμισίαν βοτάνην (...) ἐγχυματίζουσιν ἐπὶ ἡμέρας ἐπτά. 10, 15: ἐγχώσας τὸ ὀστέον τοῦ περσικοῦ μετὰ ζ' ἡμέρας ἀποκαλύψεις. 10,49: συκὴν ἀγρίαν ἡμερώσεις, ἐὰν κόψας τοὺς κλῶνας οἰνελαίῳ βρέξεῖς καὶ ποτίσῃς ἐπὶ ζ' ἡμέρας. 8, 37: γίγαρτα σταφυλῆς ξήρανον καὶ βάλε εἰς γλεῦκος μετὰ δὲ ἡμέρας ζ' χρῶ.

Καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τοῦτο οὐκ ἄηθες, εὐρίσκονται δὲ παρ' αὐτοῖς. ἔστιν ὅτε ὁ τε ἐπτὰ ἀριθμὸς καὶ ὁ τρία παρ' ἀλλήλοις. Παρὰ Πλινίῳ ΚΔ' 118 ἀναγιγνώσκεται *supervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare* (τ. ἔ. τὸ βασκάνιον), *triduoque id facere*. Quod e graminum genere *septem* interno diei habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Καὶ ὁ ἐκ τοῦ Πλινίου τὰ ἑαυτοῦ ἀντλῶν Μάρκελλος de medicam. empir I,72 (Helmreich) λέγει: si dolor ex cerebro gignetur, hederæ folia septem et nucleos purgatos ex persicis septem ex oleo et aceto decoques pariterque conteres atque inde tempora et frontem dolentis obduces. VIII, 213 lapidem divides *in partes septem* et conbures, conbustum exstingues hoc modo (ἔπεται ὁ τρόπος τῆς χρήσεως τῶν ἐπτὰ μερῶν). Ἐν Πάπυρ. Βρετ. Μουσ. CXXI 393 W (385 K) ἐπομ. εὔρηται μαγικὴ φίλιρον ποίησις

«Ποίημα καλόν. Ἐπὶ ποτηρίου λέγε ἐπτάκις καμωπι... τροτη

ρωδοχ... καμψας ερεκιν ποθηξας ερατευν

μορφος χαρις φαφιειτ εισιω βουδασι ποθωπι

ἐξορκίζω ὑμᾶς ἅγια ὀνόματα τῆς Κύπριδος, ὅπως ἐὰν κατάβατε εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς δεῖνα ἢ δεῖνα ποιῆσαι φιλεῖν¹ (κοινόν)

ἐν ᾧ αἱ λέξεις καμωπι - ποθωπι νομίζονται ὡς ἀποσπάσματα ὕμνου εἰς τὴν Ἀφροδίτην. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ παπύρῳ στίχ. 709 W. (643 K)

¹) Ὁ πάπυρος ἔχει *φίλ'*, διωρθώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Wilcken *φιλεῖν*. Ὁ L. Fahz προτείνει *φιλοῦσαν* (De poetarum Romanorum doctrina magica. Gissae 1904 σελ. 31 (137)).

ἀναγιγνώσκομεν «ποίημα λίαν θαυμαστόν. λόγος λεγόμενος εἰς τὸ ποτήριον λέγε ἐπιτάκις

οὐ εἰ οἶνος οὐκ εἰ οἶνος ἄλλ' ἢ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

οὐ εἰ οἶνος οὐκ εἰ οἶνος ἀλλὰ τὰ σπλάγχινα τοῦ Ὀσίρεως
τὰ σπλάγχινα τοῦ Ἰάω πακερβηθ :

Ὁ Alb. Dieterich ἐξέδωκε πάπυρον (Papyr. magic. musei Lugdum. Batav. καὶ ἐν Kleine Schriften, ἐν Λιψία 1911, σελ. 19) ἐν ᾧ λόγος ἐστὶ αὐτὸ τοῦτο «ὀνόματος ἐπταγράμματος»¹.

¹) Πρὸλ. καὶ «Σάραπισ ἐπταγράμματος Θεός...» Μνημονεύου ἐνταῦθα ἐν παρέρῳ μέρει τῆς μαγικῆς σημασίας ἦν εἶχον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις μυστικοῖς τὰ ἐπὶ φωνήεντα α, ε, η, ι, ο, υ, ω, δηλοῦντα τὸ τοῦ κόσμου κρατοῦν θεῖον. Ἐξ αὐτῶν παρήγοντο ὀνόματα θεῶν ἐπταγράμματα. (πρὸλ. Blan. Altjüdisches Zauberberwesen ἐν Βουδαπέστη, 1898, σελ. 130, 142, 144, καὶ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα τὴν μνημονευθεῖσαν διατριβὴν τοῦ von Andriani ἐν σελ. 250 καὶ 264). Καὶ ἐν τῇ δεήσει εἰς Ἑρμῆν τὸν Τρισμέγιστον λέγεται «σοὺ τὸ ἐπταγράμματος ὄνομα πρὸς τὴν ἁρμονίαν τῶν ἐπὶ φθόγων ἐχόντων φωνὰς πρὸς τὰ ὁκτώ καὶ εἴκοσι φῶτα τῆς σελήνης» Reitzenstein. Pimandres σελ. 264. πρὸλ. καὶ Jram. Erlös. σελ. 209. Psyche σελ. 23 σημ. 2. ἔνθα καὶ λόγος περὶ τῶν ἐν τοῖς μαγικοῖς παπύροις συμβολικῶν δεήσεων (id. Leeman, Pap. mag. Mus. Lugd. Bat. B' σελ. 135) ἐπικαλοῦμαι σε τὸν τὰ πάντα περιέχοντα πάση φωνῇ καὶ πάση διαλέκτῳ—ὅταν δὲ ἔλθῃς ἐπὶ τὰ φωνήεντα λέγε : Κύριε ἀπομιμοῦμαι σε ταῖς ἐπὶ φωναῖς· εἰσελθε καὶ ἐπάκουσόν μου. Κοί ἡ νέα τῶν Ὑποθαγορείων σχολῇ ἀπονέμει τοῖς ἐπὶ πλανήταις, τοῖς ἀπεργαζομένοις τὴν ἁρμονίαν τῶν σφαιρῶν, τὰ ἐπὶ φωνήεντα α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ ω· id. Diels. Elementum ἐν Λιψία 1899 σελ. 19, 44. καὶ Roscher Hipp. Schrift. σελ. 102, καὶ Siebenzahl σελ. 52 καὶ 72. Diederich, Kl. Sehr. σελ. 223. Περὶ ἐπταγραμμάτων ὀνομάτων ἰδὲ Roscher, Enneadische σελ. 129. Μυσίας ἀξία ἐστὶ καὶ ἡ χρῆσις ἀριθμῶν συνθέτων πρὸς τὸ ἐπὶ ὑπερφανόντων μαγείαν τινὰ ἢ μαγικὴν ἄλλως δύναμιν. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Σοάρχου (ἰδὲ περὶ ταύτης Halbherr, Museo Italiano di antich. class. 3, 730 ἐξ., Baumack ἐν Philologus ΜΘ', 577 ἐξ. 604 ἐξ. καὶ ΝΣΤ', 167 ἐξ.) φέρεται

νῦν δὲ Σοάρχῳ αὐτοῖς φανείς κατὰ πᾶν κλυτῷ υἱῷ

ὥσαύτως ὅσιον ναχόρον ἀγάγας

τεσσαρακοστῇ ἔτει τε καὶ ἑβδομάτῳ ἵνα κράνας

λειπούσας πληρῇσι νόματι τὰς πατέρας.

καὶ ἐν Ἑλλ. Ἐπιγρ. Δ' 952, 55 ἐξ. ἀναγιγνώσκεται τὸ ἐξ Ἑπιδάφρου ἱερὰ «Γοργίας Πρακλ[ε]μῖτας πύος. Οὗτος ἐμάχαι τιτι τρωθεῖς τῷμ πλη[ε]ύμονα ταξ[ε]ύ[μ]α[τι]τι ἐνιαυτῇ καὶ ἐξάμηνον ἔμπυος, τῆς οὕτω σφοδρῶς ὥστε ἑπτά καὶ ἐξήκοντα λεκάνας ἐνέπλησε πύους. ὥς δὲ ἐνεκάθευδε, ὅψιν εἶδε· δόδει· οἱ ὁ θεός· τὰν ἀκίδα ἐξελεῖν ἐκ τοῦ πλεύμονος, ἀμέρας δὲ γενομένης ὕγιης ἐξηλθε, τὰν ἀκίδα ἐν ταῖς χερσὶ

Δηλον ἄρα ἐστὶν ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἱερὸς ἐκ παλαιτάτου νομίζεται, καὶ οὕτω δὴ ὑμνεῖτο ὥστε οὐ μόνον Ἀριστοβούλον (παρ' *Εὐσεβ.* Προπαρσχ. *Εὐαγγ.* II' 12 ἰδ. καὶ *Valckenauer* Διατριβ. περὶ Ἀριστοβ. σελ. 90-92), τὸν ἐξ Ἑβραίων περιπατητικὸν φιλόσοφον, τὸν Ἑλληνικὰ φιλοσοφήματα Ἰουδαϊκῇ θεολογίᾳ συγκαταμειγνόντα, ὁμολογεῖν ὅτι «δι' ἐβδομάδων καὶ πᾶς [ὁ κόσμος] κυκλεῖται», ἀλλὰ καὶ Ἰωάννην τὸν Λυδὸν λέγειν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ (Περὶ μνηῶν σελ. 30, ἔκδ. Βόννης) ὅτι «μεγίστη ἡ δύναμις τῆς ἐπτάδος· ὁ γὰρ κατ' αὐτὴν ἀριθμὸς ἀμειγρὸς ἐστὶ καὶ ἀμήτωρ, μήτε γεννῶν μήτε γεννώμενος, ὥς ἕκαστος τῶν ἐν δεκάδι ἀριθμῶν. ὅθεν οἱ Πυθαγόρειοι Ἀθινᾶς τὴν ἐπτάδα ἀνατίθενται· τῇ γὰρ περιόδῳ, φασί, τῆς ἐβδομάδος πάντα ἀθάνατα διασφύζεται. καὶ διὰ τοῦτο καλοῦσιν αὐτὴν παρθένον ὁδρυσπάτρην, διότι τῆς μονάδος τῆς πάντα περιεχομένης καὶ ὑποστηρίσσης μόνης ἐστὶ γέννημα» καὶ πρὸ τούτου *Φίλωνα* (περὶ τῆς κατὰ Μωυσ. κοσμοπ. 90 (30 Mang.) ὅτι «τὴν δὲ ἐβδομάδος φύσιν οὐκ οἶδα εἰ τις ἱκανῶς ἀνυμνήσαι, δύναται παντὸς οὗσαν λόγον κρείττονα». Καὶ *Πρόκλος* δ' ὁ *Διάδοχος* σημειοῦται (εἰς *Πλάτ.* Τιμ. I' 168 c) ὅτι ἡ μονὰς καὶ ἐπτὰς ἀριθμοὶ νοεροὶ τινες· ἡ μὲν μονὰς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ νοῦς, ἡ δὲ ἐπτὰς τὸ κατὰ νοῦν φῶς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ *περικόσμιος* νοῦς *μοναδικός* τε καὶ *ἐβδομαδικός* ἐστίν («ὥς φησὶν Ὀρφεύς». Ἀποσπ. 148). Πλεισταχοῦ παρὰ *Φίλωνι* εὑρίνγται τοιαῦται γινώμαι πρὸλ. ἔ. ἀ. § 97 ἐξ. (23 M., πυθαγόρεια ταῦτα τοῦ Φ.), *Νόμ. ἱερ. ἀλλήγορ.* § 4 (45 M.) («χαίρει δὲ ἡ φύσις ἐβδομάδι»), περὶ ἐβδόμης § 6 (281 M.), κτλ. Ἀλλὰ μὴ τούτων πρότερον ὁ *Ρωμαῖος Πήωρ* (Somn. Scip. ἐν de Republ. VI, κεφ. 5, 18), Σκιπίωνι τῷ Ἀφρικανῷ ἐρμηνεύει χρησάμενος, οὐκ ἔφη τὸν ἐπτὰ «numerum» εἶναι rerum omnium fere nodum¹;

φέρων. Πρὸλ. καὶ *O. Weinreich*, Antike Heilungswunder σελ. 106 ἐξ. καὶ 86 ἐξ. καὶ *P. Fiebig*, Antike Wundergeschichte, ἐν Βόννῃ 1911, σελ. 8.

¹) Παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἡ ἐβδόμη κτλ. ἡμέρα τῶν μηνῶν αἵσις εἴθισται νομίζεσθαι (ὅτι καὶ ἀπαίσιος ἐνομίζετο διδάσκει ὁ *Neidhard* ἔ. ἀ. II σελ. 23 κα. 24), παρὰ δὲ τοῖς Βαβυλωνίοις παραδόξως πᾶσαι αἱ ἀναφορὰν τινα πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἐπτὰ ἔχουσαι ἡμέραι (7ῃ, 14ῃ, 21ῃ, 28ῃ κτλ.) ἀπαίσιοι ἐνομίζοντο. Τούτων

Διδακτικώτατον δ' ἐστὶ τὸ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρῷ Στρωματ. ΣΤ' κεφ. ΙΣΤ', 143 χωρίον ὃ ἀναγραφτέον καὶ μελετητέον παντὶ τῷ περὶ τὸν ἀριθμὸν σπουδάζοντι ἵνα γνῶ τὴν εἰς υπερβολὴν τῶν ἀνθρώπων προθυμίαν τοῦ εὐρίσκειν πανταχοῦ τὴν ἐπτάλογον ἀναφοράν. «Ἐπὶ μὲν εἰσιν οἱ τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχοντες πρωτόγονοι ἀγγέλων ἄρχοντες, ἐπὶ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων τοὺς πλανήτας εἰναί φασιν ἀστέρας τὴν περίγειον διοίκησιν ἐπιτελοῦντας ὑφ' ὧν κατὰ συμπάθειαν οἱ Χαλδαῖοι πάντα γίνεσθαι νομίζουσι τὰ περὶ τὸν θνητὸν βίον, παρ' ὃ καὶ περὶ τῶν μελλόντων λέγειν τινὰ ὑπισχυοῦνται, τῶν δὲ ἀπλανῶν ἐπτά μὲν αἱ πλειάδες, ἐπτάστεροι δὲ αἱ ἄρκτοι, καθ' ἃς αἱ γεωργίαι καὶ ναυτιλίαι συμπεραιοῦνται, ἡ σελήνη τε δι' ἐπτά ἡμερῶν λαμβάνει τοὺς μετασχηματισμούς· κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἐβδομάδα διχότομος γίνεταί, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν πανσέληνος, τρίτῃ δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρούσεως αὐτῆς διχότομος καὶ τετάρτῃ ἀφανίζεται. ἀλλὰ καὶ αὕτη, καθάπερ Σέλευκος ὁ μαθηματικὸς παραδίδωσιν, ἐπτάκις μετασχηματίζεται. γίνεται γὰρ ἐξ ἀφεγγοῦς μηνοειδῆς, εἴτα διχότομος, εἴτα ἀμφίκυρτος πανσέληνός τε καὶ κατὰ ἀπόκρουσιν πάλιν ἀμφίκυρτος διχότομός τε ὁμοίως καὶ μηνοειδῆς.

Ἐπτατόνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους, ποιητῆς τις οὐκ ἄσημος γράφει καὶ τὴν παλαιὰν λύραν ἐπτάφθογον εἶναι διδάσκων. ἐπτά καὶ περὶ τῷ προσώπῳ τῷ ἡμετέρῳ ἐπικεῖται τῶν αἰσθητηρίων τὰ ὄργανα δύο μὲν τὰ τῶν ὀφθαλμῶν, δύο δὲ τὰ τῶν

αἰτίαν ἡγοῦντο τὴν Σελήνην καὶ τὰς ἐκλείψεις αὐτῆς, ἰδὲ von Andrian ἔ. ἀ. σελ. 228, Roscher. Fristen σελ. 4 ἐξ., 14 ἐξ., 68 ἐξ., Siebenzahl σελ. 3. Κα ἐν τῇ λεγομένῃ δὲ Ἑλληνιστικῇ περιόδῳ ἔθεωρεῖτο ὁ ἀριθμὸς δύο καὶ ἐβδομήκοντα (72) ἱερός· ἰδὲ ἀνωτέρω καὶ Reitzenstein, Poimandres σελ. 226. Μνημονεύω δὲ ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νοτίου Γερμανίας τὸν ἀριθμὸν ἐπτά θεωροῦσι πολλοῦ ἄξιον (ἰδ. von Andrian ἔ. ἀ. σελ. 252 ἐξ.). Καὶ κατὰ τὰς νῦν ἰσχυρούσας δεισιδαιμονίας τῶν Γερμανῶν ὁ ἔσδομος υἱὸς ἔχει δαιμονίαν τινὰ δύναμιν ἰδ. Wuttke, Deutsch. Volksaberglaube § 473. Πρβλ. καὶ § 407 καὶ 405. Ἐν δὲ τῷ Τιρόλῳ θεωροῦνται ἀπαίσιαι αἱ ἡμέραι τοῦ μηνὸς αἱ ἐνέχουσαι τὸν ἀριθμὸν ἐπτά (7μη, 17τη, 27τή), καὶ ἐν Σιλεσίᾳ λέγεται παροιμιακῶς das war eine von meinen sieben Torheiten. Περὶ τινων παιδικῶν ἁσμάτων δ, von Lebedour Anz. für Kunde des Deutschen Mittelalters A', 293.

ἀκουστικῶν πόρων, δύο δὲ τὰ τῶν μυκτήρων, ἔβδομον δὲ τὸ τοῦ στόματος. Τὰς τε τῶν ἡλικιῶν μεταβολὰς κατὰ ἑβδομάδα γίνεσθαι Σόλωνος αἰ ἐλεγεῖται δηλοῦσιν ὧδέ πως

Παῖς μὲν ἄνηθος ἐὼν ἐτι νήπιος ἔρκος ὁδόντων
φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν·
τοὺς δ' ἐτέρους ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἑπτ' ἐνιαυτούς,
ἥδη ἐκφαίνει σήματα γιγνομένης·

ὃ τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεζομένῳ ἐτι γυῖων
λαχνοῦται, χροίῃς ἄνθος ἀμειβομένης·
τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδι μέγ' ἄριστος
ἰσχύν, ἦντ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·
πέμπτῃ δ' ὄριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι

10 καὶ παλῶν ζητεῖν εἰσοπίσω γενεήν·
τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει·
ἐπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος
ὀκτώ τ' ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη·
τῇ δ' ἐνάτῃ ἐτι μὲν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ
πρὸς μεγάλην ἀρετὴν γλῶσσά τε καὶ σοφίη·
τὴν δεκάτην δ' εἴ τις τελέσας κατὰ μέτρον ἔκοιτο,
οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν μοῖραν ἔχοι θανάτου¹.

¹) Πρὸλ. καὶ Macrobian. εἰς Somn. Scip. I, 6 καὶ τὰ παρὰ Μοσχοπούλου ἐκδ. Titze (ἐν Διψ. 1822) σελ. 49: ἐπτὰ τῶν ἀνθρώπων ἡλικίαι. «Ἡλικίαι εἰσὶν ἐπτὰ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ πρώτη ἡλικία, ἀπὸ γεννήσεως ἕως ἐτῶν τεσσάρων, βρέφος, δευτέρα, παῖς, ἀπὸ ἐτῶν πέντε, ἕως ἐτῶν ἰδ'. τρίτη, μεράκιον, ἀπὸ ἐτῶν ιε', ἕως κδ'. τετάρτη, νεανίσκος, ἀπὸ ἐτῶν κγ', ἕως ἐτῶν μα'. πέμπτη, ἀνὴρ, ἀπὸ ἐτῶν μβ'. ἕως ἐτῶν νστ', ἕκτη, γηραιός, ἀπὸ ἐτῶν νζ', ἕως ἐτῶν ξη'. ἑβδομή, ἀπὸ ἐτῶν ξη', ἕως τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τούτου χρόνιος». Πρὸλ. περὶ τῶν ἐπὶ τὰ ἡλικιῶν καὶ Roscher ἐν Hipp. Schr. σελ. 54 ἐξ. καὶ 84 ἐξ. καὶ Hebdomadenlehre σελ. 14 ἐξ. καὶ Altpythagoreismus σελ. 32 καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τὰ ἀμειβομένην τοῦ ἀνθρώπου, Fr. Boll, Die Lebensalter σελ. (109) 21. πρὸλ. καὶ σελ. 116 (28) ἐξ. 129 (41) Καὶ ὁ Συριανὸς δ' ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Φιλοζένου, ὁ τοῦ Πρόκλου διδάσκαλος γενόμενος, σημειοῦται ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ εἰς τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους (1093, α, ἰδ. "Εκδ. Ἀριστ. Βερολιν. Ἀκαδημ. τόμ. Ε' σελ. 940) ὅτι ὁ Πυθαγόρειος Πρώτος πολλὰ καὶ σεμνὰ καὶ θεοπρεπῆ περὶ ἐπτάδος εἰπὼν (...) δείκνυσι συνेतῶς ὅπως ἡ φύσις δι' ἐπτά ἐτῶν ἢ μηνῶν ἢ ἡμερῶν πλείστα τῶν πραγμάτων τελειοῖ ἢ μεταβάλλει.

145. Πάλιν ἐν ταῖς νόσοις *κρίσιμος ἡ ἐβδόμη* (πρὸς ἀνωτ.) καὶ ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη, καθ' ἧς ἡ φύσις διαγωνίζεται πρὸς τὰ νοσοποιὰ τῶν αἰτίων. Καὶ μυρία τοιαῦτα ἀγιάζων τὸν ἀριθμὸν παρατίθεται Ἑρμιππος ὁ Βηρύτιος ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδος. σαφῶς δὲ τὸν περὶ ἐβδομάδος τε καὶ ὀγδοάδος μυστικὸν λόγον τοῖς γινώσκουσι παραδίδωσιν ὁ μακάριος Δαβὶδ ὧδέ πως ψάλλον (Ψαλμ. 90.9 ἐξ.) «τὰ ἔτη ἡμῶν ὡς ἀράχνη ἐμελέτων. αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη· εἴη δ' ἡμᾶς βασιλεύειν». Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ Κλήμεντος. Αἱ δ' ἐφθήμεροι καὶ πλανητικαὶ ἐβδομάδες φαίνονται ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς τοὺς ἀνθρώπους διαδοθεῖσαι¹ ὥς ἡμῖν τοῦτο ὑπὸ Δίωνος τοῦ Κασσίου σαφῶς μαρτυρεῖται ΑΖ', 18 ἐξ. «τὸ δὲ δὴ ἐς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐπὶ τοὺς πλανήτας ὀνομασμένους τὰς ἡμέρας ἀνακείσθαι, κατέστη μὲν ὑπ' Αἰγυπτίων πάρεστι δὲ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους οὐ πάλαι ποτέ ὡς λόγῳ εἰπεῖν ἀρξάμενον· οἱ γοῦν ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐδαμῇ αὐτό. ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ἠπίσταντο». Ἡ πλανητικὴ ἐβδομάς ἐγεννήθη ἐκ τῆς πίστεως ὅτι οἱ πλανῆται καθ' ἐφθήμερον περίοδον ἀλλήλοις ἔπονται, ἀνὰ μίαν ἡμέραν βασιλεύοντες. Ἀπὸ τῶν χρόνων δὲ που τοῦ Αὐγούστου ἡ ἐφθήμερος αὕτη πλανητικὴ ἐβδομάς ἐξέβαλε τῷ χρόνῳ τὴν παλαιὰν *ὀχθήμερον* τῶν Ῥωμαίων *ἐβδομάδα* ((*nundinae*)². Γενικῶς δ' εἰπεῖν διορᾷ τις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φιλοσοφίᾳ, μάλιστα δὲ πάντων τῇ Στωϊκῇ, τὴν προαίρεσιν τοῦ προσαρμόττειν τὰ παρατηρούμενα οὐράνια φαινόμενα (ἀστρολογίαν) καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ, καίτοι ὁ Καρνεάδης διὰ μακροτέρων ἀποδείξεων πρὸς τὰ δόγματα ταῦτα³ τῆς Στοᾶς ἀναφερόμενος ἀπέρριπτε τὴν τε ἀστρολογίαν καὶ πᾶσαν *μαντικὴν*³. Ἄλλ' ἡ Στοὰ παρέχει ἡμῖν τὸ παράδοξον, ὀρθότερον δ' εἰπεῖν ἐπικαιρον φαινόμενον τοῦ διπλοῦ προσώπου. Ἀφ' ἑνὸς μὲν

¹) Καὶ εἶχον μὲν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος πρὸ Χριστοῦ τὴν ἐφθήμερον ἐβδομάδα ἧς τὸ τέλος ἦν τὸ *Σάββατον*, ἀλλ' οὗτοι *ἀπηροίθουν* τὰς οὕτω ἀνωνόμους κυρίως ἡμέρας. Ἡ ἐπταδικὴ αὕτη διαίρεσις προῆλθε πιθανώτατα ἐκ τῶν φάσεων τῆς σελήνης.

²) Ἴδ. περὶ τούτων διὰ μακρῶν τὸ ἄρθρον *Planeten* τοῦ Roscher ἐν τῷ Μυθολογ. αὐτοῦ Λεξικῶ. *Schürer*, ἐν *Zeitschrift für neutest. Wiss.* τόμ. ΣΤ', 1 ἐξ. καὶ *Fr. Boll* ἐν *Neue Jahrb.* 115—116.

³) Ἴδ. *Fr. Boll* ἐν *Flekeisens Jahrb. Suppl.* ΚΑ' σελ. 181 ἐξ.

τὴν θεωρητικὴν παρατήρησιν τῶν τοῦ κόσμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποχώρησίν τε καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναγκῶν καὶ προσαρμογὴν πρὸς τὰ ὄντα, ἣ νεωτερικώτερόν εἶπεν πρὸς τὴν «πραγματικότητα», ὡς οὐδεμία ἄλλη τῆς φιλοσοφίας σχολὴ τοῦτ' ἔπραξε. Ἡ τῆς Στοᾶς θεολογία πρὸς τὴν τοῦ λαοῦ θρησκείαν συνδέεται ἐν τῷ κοινῷ δόγματι ὅτι σύμπας ὁ κόσμος θεῶν δυνάμεων πλήρης ἐστὶ καὶ ἐνεργειῶν. Ἐν ταύτῃ ζητεῖ τὴν ἀποκάλυψιν βαθυτέρας σοφίας, ἣ δὲ ἐναρμόνιος προσαρμογὴ. ἵνα τούτου μόνον μνημονεύσωμεν, τῆς τε ἀστρολογίας καὶ παντὸς εἶδους τεχνητῆς μαντείας πρὸς τὰ διδάγματα αὐτῆς περὶ τύχης καὶ περὶ ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ συμπαθείας πάντων τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, ἀληθῶς θαυμάσιόν τι ἐπίτευγμά ἐστι. Ἡ ἀλληγορικὴ σημασία, ἣν οὕτω συχνάκις ἐν τῷ ἀριθμῷ ἐπιτὰ δλέπομεν, ἀπεργάζεται τὸ πᾶν.

Ἐκ τοῦ παλαιστάτου δὲ μαγικοῦ καθαγιασμοῦ καὶ ἐκ τῆς καθιερώσεως (ἄχραντος ἐπιτὰς Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τίμ. 24, δ) τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, (γενομένης πρὸς τοῦτο, ὡς ἐγὼ ἐμαυτὸν πείθω, ἀφορμῆς πρώτης τῶν σχημάτων τῆς σελήνης, ἰδ. ἀνωτέρω) καὶ Φίλων. Νομ. ἀλληγ. 8 ἐκδ. Cohn), καὶ τῆς τούτοις παρεπομένης εὐσεδείας τε καὶ τιμῆς ῥαδίως εἶτα συνέδῃ ὑπάρχοντί που τῷ ἀριθμῷ τούτῳ προσέχειν τὸν νοῦν ¹ ἣ τοῦτον ἀναζητεῖν τε καὶ ἀνευρίσκειν καὶ ἐπινοεῖν, πρὸς δὲ καὶ προθεσμίας δι' αὐτοῦ ὀρίζειν ἐπὶ τοσοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα προήλθεν ὥστε ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὀνομασίας κεῖσθαι πολλοῖς τε ἄλλοις καὶ κυρίοις ὀνόμασι. Ἡ τοιαύτη δὲ τοῦ ἀριθμοῦ παρακολούθησις οὐ μόνον εἰς μαγγανείαν τῷ χρόνῳ καὶ δεισιδαίμονα ἀγιστεῖαν («ἐπιτὰ μαθαλλίδας ἐπίχεε ἡμῖν τῷ γλυκυτάτῳ» παρ' Ἀθην. ΙΑ' 11 πρὸλ. καὶ Ι' 7), ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο (ἐν τοῖς περὶ τὸν Χριστὸν μάλιστα χρόνοις, ἰδ. ἀνωτέρω) καὶ εἰς ἐπταδικὴν ἐπισχέσεως δεομένην μαυρίαν καὶ λῆρον ἀπέδῃ. Συνορᾷ δὲ τις τοῦτο τὸν νοῦν προσσχὼν οὐ μόνον τοῖς ἐλλόγως διαριθμουμένοις τ. ἔ. τοῖς ἐπιτὰ γεγονόσι πλάνησι, τῇ ἐπιτὰ ἄστροις συμπληρουμένῃ ἄρκτῳ, καὶ ταῖς γιγνομέναις ἐβδομάσι τροπαῖς τῆς σελήνης «τοῦ

¹) Πρὸλ. τὰ περὶ τοῦ Δούκα λεγόμενα ἐν Κωνστ. Μανασσῇ Συνοψ. Χρονικῇ 64 29: ἐν ἐπαριθμοῖς δὲ παισὶ τὸν οἶκον ὑπερείσας ὥσπερ ἐν κίοσι ἐπιτὰ παγίως ἀραρίσαι· πρὸλ. καὶ 6455.

συμπαθεστάτου πρὸς τὰ ἐπίγεια ἄστρου» ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τρόπον τινὰ ἐξευρεθεῖσι ἐπταμήνοις ὁρέφεισι καὶ ταῖς ἄχρι ἐβδομάδος παρατεινομέναις ταῖς γυναιξὶ καταμηνοῖς καθάρσεσι, μάλιστα δὲ πάντων τοῖς περιέργως τετεχνημένοις καὶ κενοῖς, οἷον δὴ τῷ ἀνθρώπῳ τῶν κατὰ τὴν πρώτην μὲν ἐπταετίαν λογικῶ γινομένων κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐπταετίαν ἄκρως τελειούμενῳ, καὶ τῷ ἐπταμερεῖ ἀλόγῳ τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν ἐπτὰ κινήσεων τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἐπτὰ σπλάγχχνων (στομάχῳ, καρδίᾳ, σπληνί, ἥπατι, πνεύμονι, δυοῖν νεφροῖς), καὶ τῶν ἐπτὰ μελῶν τοῦ σώματος (κεφαλῆς, τραχήλου, στέρνου, χειρῶν, κοιλίας, ἧτρου, ποδῶν). Ταῦτα τε καὶ ἄλλα εὗροι ἂν τις παρὰ Φίλωνι (Νομ. ἱερ. ἀλληγορ. Α' 4 ἐξ. Cohn) ὡς καὶ ὅτι τὸ ἡγεμονικώτατον τοῦ ζῴου πρόσωπον ἐπταχῇ κατατέτρηται (δυοῖν ὀφθαλμοῖς καὶ ὡς δυσίν, ἴσοις μυκτῆρσιν, ἐδδόμῳ στόματι)¹ καὶ ὅτι αἱ ἀποκρίσεις ἐπτὰ (δάκρυα, μύξαι, στέλεος, σπέρμα, διττοὶ περιττωμάτων ὀχετοί, καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος ἰδρώς!).

Οὕτω τοίνυν ἐρμηνευτέα ἡ καταφανὴς καὶ πολυειδὴς σύνθεσις τε καὶ προτίμησις αὐτοῦ ἐν τε τῇ μυθολογίᾳ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Παρέχομαί τινα παραδείγματα τούτου ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου παρ' ᾧ πολλὰ τις ἂν ἔχοι τοιαῦτα δεῖξαι λεγόμενα. Ὁ Ἀγαμέμνων ἐν Ἰλιάδι ἀποκρινόμενος Νέστορι αὐτῷ διαλλαγὴν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα παραινοῦντι, ὅπισσχεῖται δώσειν τῷ Ἀχιλλεῖ ἄλλα τε καὶ ἐπτὰ ἀπύρους τρίποδας, καὶ ἐπὶ γυναικας Λεσβίδας «αἱ κάλλει ἐνίκων φύλα γυναικῶν» (Ἰλ. Ι, 122, 128, πρὸλ. 270 καὶ 638 καὶ Εὐσταθ. 740, 58 ἐξ.).

¹) Ἄξιον ἀναγραφῆς ἐνταῦθα νομίζω τὸ παρὰ Bouché-Leclercq, Histoire de la divination dans l'antiquité, ἐν Παρισίοις Α' (1879) σελ. 228 χωρίον «Les influences planétaires ont été, comme celles du Zodiaque, distribuées dans le corps humain, mais non plus suivant un ordre quelconque. Pour donner une idée de ce que se permit la fantaisie astrologique, il suffira de dire que, dans le système égyptien, adopté par Firmicus, le soleil prend la tête et particulièrement l'oeil droit; la lune, l'oeil gauche; Jupiter le côté gauche et particulièrement l'oreille avec le foie, qui pourtant est à droite; Saturne, le côté droit et spécialement l'oreille avec la rate, qui se trouve à gauche (cf. Firmic., II, 10. cf. Sex. Empiric. adv. astrol. 31), etc. Les theories les plus incompréhensibles passaient pour les plus profondes. Id. καὶ σελ. 231 ἐξ.

Ὁ Εὐμαιος διανέμει τὰ μέλη τοῦ ἀποσφαγέντος ἱερείου «δαΐζων πάντα ἔπιχα» (Ὅδ. ξ, 434). Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Μάρων θωρεῖται τῷ Ὀδυσσεὶ «χρυσοῦ εὐεργέος ἐπὶ τάλαντα» (Ὅδ. ι, 202). Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀφικνεῖται ἐβδομῇ ἡμέρᾳ «Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον Τηλέπυλον λαιστρυγονίην» (Ὅδ. κ, 81 ἐξ.), οἱ δὲ ἐταῖροι αὐτοῦ ἐπὶ ἑξ ἡμέρας «δαίνυντ' Ἡελίοιο βοῶν ἐλάσαντες ἀρίστας», ἀποπλέουσι δὲ κατὰ τὸ ἔβδομον ἡμᾶρ» ὅτε καὶ ὁ Κρονίων καταστρέφει τὸ πλοῖον αὐτῶν (Ὅδ. μ, 397 ἐξ.) ὁμοίως ἐν ξ, 249 λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς ὅτι ἑξ ἡμέρας εὐχοῦντο οἱ ἐρίηρες αὐτοῦ ἐταῖροι «ἐβδομῇ δ' ἀναδάντες ἀπὸ Κρήτης εὐρείης ἐπλέομεν»¹⁾. Ἐν πᾶσι τούτοις, ὥς γ' ἔμοι δοκεῖ, οὐκ' ἐπ' ἀκριβὲς τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ ἔρμηνευτόν, μᾶλλον δὲ νομιστέον αὐτὸν ἔνδειξιν ἱκανοῦ πλήθους ὃ τις καὶ ἀριθμῷ ἱερῶν ὀρίσαι βούλεται. Ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἐπερρωσάν μοι καὶ τάδε τὰ χωρία. Πάντες που ἴσμεν ὅτι Ὅμηρος ἡμῖν παραδίδωσιν (Ἰλ. Φ, 407) Ἄρην πληγωθέντα ὑπ' Ἀθηναῖς καὶ πεσόντα ἐπισχεῖν «ἐπὶ πέλεθρα»²⁾· τούτῳ δὲ ὁ ποιητὴς τῷ ῥήματι μόνον ὑπερμεγέθη ἔκτασιν δηλῶσαι βούλεται. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει (Δ' 24) ὅτι «Σκυθέων οἳ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς (Ἀγριππαίους) δι' ἐπὶ ἔρμηνέων καὶ δι' ἐπὶ γλωσσέων διαπρήσσονται», ὁ αὐτὸς δ' ἱστορικὸς διηγεῖται (Η' 56) ὅτι «διέβη ὁ στρατὸς αὐτοῦ (τοῦ Ξέρξου) «ἐν ἐπὶ ἡμέρησι καὶ ἐν ἐπὶ εὐφρόνησι» τὸν Ἑλλήσποντον». Τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παρτατassoμένους Σπαρτιάτας (Ι' 28 καὶ 29) «ἐφύλασσαν

¹⁾ Καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς μεταδαινῶν ἐκ τῆς νήσου τῆς Καλυψοῦς εἰς τὴν χώραν τῶν Φαιάκων «ἐπὶ καὶ δέκα πλέεν ἡμέατα ποντοπορεύων» (Ὅδ. ε. 278), ἰδὲ Roscher, *Fristen* σελ. 46 καὶ 60. Σημειῶσαι ὅτι ὁ μυθολόγος *Gruppe* (Griech. Mythol. 941, 2) τὸ «ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν... ἐβδομῇ δ' ἰκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον» (Ὅδυσ. κ, 81) προθεσμίαν ἑξ ἡγείται ἀπλῶς ἡμερῶν ὀρίζειν.

²⁾ Ὁ Τιτυὸς ἔκειτο ἐν δαπέδῳ ἐπ' ἐννέα πέλεθρα (Ὅδ. λ. 577), τοῦτο δὲ ἀναφορὰν ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ἀριθμοῦ τρία δύναμιν (τρία ἐπὶ τρία) ἰδὲ Roscher *Enneadische* σελ. 37 σημ. 75. Τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ θεωρεῖ ὁ H. Diels (Ein orphischer Demeterhymnus ἐν *Festschrift Th. Gomperz* dargebracht. ἐν Βιέννῃ 1902 σελ. 9) παλαιολόγως. δισχιδίων ἐτῶν πρὸ Χριστοῦ, ὅτε ἡ πρὸς ἀλλήλα τῶν ἔθνων ἐπιμεριξία πολὺ μᾶλλον προκείμενη ἦν ἢ βραδύτερον καὶ τὰ παρ' ἀλλήλοις νομιζόμενα εὐκολώτερον προσεδέχοντό τε οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡσπάζοντο· οὐδὲν δ' ὅμως ἦν ἐν τοῖς παλαιολόγοις συγγραμμάσι, ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ πολὺ ἐλάσσων τῆς τοῦ ἐννέα ἀριθμοῦ φαίνεται.

φιλοὶ τῶν εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκα-
στον ἐπὶ τεταγμένοι» ἵνα καὶ ὁ ἀριθμὸς συνεπικουρῇ τῇ σωτηρίᾳ
καὶ νίκῃ. Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις δὲ παρ' Ἑλλήσι τεκμηρίοις ἐφθι-
μεροῦς προθεσμίας νομίζεται τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ ἱστορικῷ (Ζ' 12)
περὶ τῆς παρὰ Λάδην ναυμαχίας λεγόμενον: μέχρι μὲν νυν ἡμερέων
ἐπτὰ ἐπέθοντο (οἱ Ἴωνες) καὶ ἐποιοῦν τὸ κελευόμενον, τῇ δ' ἐπὶ
ταύτῃσι (...) τετρυμένοι ταλαιπωρήσι καὶ ἡλίφ, ἔλεξαν πρὸς ἑω-
τοὺς τάδε. Παρ' Εὐριπίδῃ (Ἑλέν. 111) διερωτᾷ ἡ Ἑλένη τὸν
Τεῦκρον «πόσον χρόνον διαπεπόρθηται» τὸ Ἴλιον, ὁ δὲ Τεῦκρος
ἀποκρίνεται ὅτι «ἐπτὰ σχεδὸν τι καρπίμους (καμπίμους Nauck)
ἐτῶν κύκλους» καὶ ἐν στ. 773-776 ἡ Ἑλένη τὸν ἀναγνωρισθέντα
πόσιν ἀνερομένη «πόσον χρόνον πόντου ἔπι νώτοις ἄλιον ἐφθεί-
ρου πλάνον;» μανθάνει ὅτι «ἐνιαυσίους πρὸς τοῖσιν ἐν Τροίᾳ δέκα
| ἔτεσι διήλθον ἐπτὰ περιδρομάς ἐτῶν». πρὸλ. Ὅμ. Ὀδ. δ, 82. Καὶ
Σωκράτης δὲ παρὰ Πλάτῳ (Θεαιτήτῃ 174, e) λέγει ὅτι ἐλογίζετο
τις γενναῖος «ἐπὶ πάμπους πλουσίους ἔχων ἀποφῆναι». Καὶ ὁ
Ἡσύχιος δὲ τῷ ἀσαφεῖ γλωσσήματι ἐνδοιῦναι «τοὺς ἀπὸ ἐπτὰ
πατέρων καὶ μητέρων ἀστῶν κατάγοντας τὸ γένος» δηλοῖ¹. Τὸ
ἄγιον τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πτόησιν συγορῶμεν καὶ ἐν
τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ἐπαίνοις (Θουκυδ.
ΣΤ' 16,2).² Παρ' Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 698 ἀναγιγνώσκομεν «οὐ

¹) Ὁ *Lobeck* ἐπιβοηθούμενος καὶ ὑπὸ παλαιότερων εἰκασίῶν (ἴδε ἔκδ. Ἡσυχίου
ὑπὸ *Albert*) μετέγραψεν εἰς ἐνδοίγειναι, λατ. *indigenae*, οὐχὶ ἀφυσῶς οὐδ' ἀπιθά-
ως, παρὰ τὸ *parum probabiliter* τοῦ *Schmidt*.

²) Ἰδίᾳ χρῆζει ἐξετάσεως καὶ ἀκριβώσεως ὁ ἀριθμὸς ἐπτὰ παρ' ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν
παλαιῶν Ἑλλήνων συγγραφέων παρ' οἷς ἡ χρῆσις αὐτοῦ οὐχὶ σπανίως καὶ τινα ὑπο-
λανθάνουσαν ἐπισημασίαν ὡς ἀφανῆ συνοδὸν ἔχει. Δείγματος χάριν ἐξετάζω νῦν τὸν
Θουκυδίδην εἰς τοῦτο. Ἡ παρὰ τούτῳ τῷ ἀταράκτῳ ἱστορικῷ μνεία τοῦ ἀριθμοῦ
ἐπτὰ φαίνεται ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐπισημασίας, οἷαν δὴ παρὰ πολλοῖς ὡς εἴρηται ἄλ-
λοις συγγραφεῦσιν εὐρίσκομεν, πλὴν που ὀλίγων τινῶν χωρίων ἐπέρχομαι ταῦτα
περιεργίας χάριν οὐ μέγα τι ἴδιον τούτοις ἐπιγρίων οὐδ' ἀποδιδούς.

Καὶ δὴ οὐδεὶς μὲν ἂν τῷ ἐν Β' 86,3 λεγομένῳ ἄλλῃν ἢ γεωγραφικὴν μόνον
σημασίαν ἀποδοίῃ. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ τοῖς Ἀθηναίοις φιλοῦ Ῥίου τοῦ Μο-
λυκρικῷ ἐπάγεται ὁ ἱστορικός διαγράφων λαμπρῶς τὴν ἀμφέροπον γενομένην ναυ-
μαχίαν τῶν Πελοποννησίων πρὸς τὸν Φορμίωνα ἀπὸ δ' ἑτερον Ῥίον ἐστὶν ἀντιπέ-
ρας, τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ διέχετον δὲ ἀπ' ἀλλήλων σταδίους μάλιστα ἐπτὰ τῆς

γὰρ ἔσται δύναμις, οὐδ' ἦν ἐπτάκις (=πολλάκις) σὺ ψηφίσῃ» ὁ δὲ Φιλοκράτης ὁ Στρούθιος φέγεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν Ὁρνθ. (Ἀριστοφ. 1079) ὅτι *συνείρων τοὺς σπίνους πωλεῖ καθ' ἐπτά τοῦβολοῦ*, εὐτελίζων αὐτοὺς· κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Ἐν τῇ ἐβδόμῃ Πλατων. ἐπιστολῇ (332, α) ἀποκαλεῖται ὁ Διονύσιος «ἐπταπλασίως φαυλότερος Δαρείου» (πρβλ. καὶ τὰ ἐπομ. ἐπτά καὶ ἑβδομήκοντα). Μνημονεύω καὶ τοῦ Εὐσταθ. 450, 41 τί γὰρ μέγα δισπίθαμον κέρας ἀγρίου αἰγός, εἴ γε καὶ ἐν καθ' αὐτὸ μόνον ὥπται καὶ ὑπὲρ τέσσαρας σπιθαμὰς καὶ ἕως καὶ ὑπὲρ ἐπτά». Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς χωρίοις καὶ τοῖς τυχὸν ἄλλοις παρομοίαις τὸν ἐπτά ἀριθμὸν εἶναί που μόνον πλήθους δηλωτικὸν οὐχὶ δ' ἀριθμητικῆς ἀκριβοῦς δυνά-

θαλάσσης». Οἱ Κερκυραῖοι, Γ' 81, 4, ὁμότητα ἐφόνεον ἢ ἑαυτοὺς φονεῦσαι ἠνάγκαζον «τοὺς ἐχθροὺς σφῶν αὐτῶν δοκοῦντας εἶναι *ἡμέραις ἐπτά*». Αὐτὸς ὁ ἱστορικός σπεύδει πλέων (Δ' 104, δ) ἀκατὰ τάχος ἐπτά ναοὶν αἱ ἔτυχον παροῦσαι, καὶ ἐδούλετο φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν Ἀμφίπολιν πόλιν τι ἐνδοῦναι, εἰ δὲ μή, τὴν Ἥϊονα προγαταλαδῶν» τοῦτο δὲ δὴ καὶ αἰτία ἐγένετο τῆς μετὰ ταῦτα μακρᾶς αὐτοῦ φυγῆς. Ὁ Βρασιδᾶς στρατεύσας ἐπὶ Κορώνην τὴν Χαλκιδικὴν (Δ' 110) τάσσει εἴκοσι ἄνδρας εἰσελθεῖν λάθρᾳ εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τούτων τῶν ταχθέντων τὸ πρῶτον εἴκοσι ἀνδρῶν μόνον ἐπτά οὐ κατέδεισαν εἰσελθεῖν. Ἐκπλήσσεταί τις μανθάνων, Ε' 11, 2, ὅτι κατὰ τὴν ἐν Ἀμφιπόλει, παρὰ τὴν Ἥϊονα, μάχην τοῦ Βρασιδίου πρὸς τὸν Κλέωνα (ὅτε καὶ ἀμφότεροι ἔπεσον) τῶν μὲν Ἀθηναίων ἐφρονεύθησαν περὶ τοὺς ἑξακοσίους, τῶν δ' ἐναντίων (Λακεδαιμονίων, κτλ.) μόλις ἐπτά! Οἱ Λακεδαιμόνιοι (Ε' 68, 3) ἔχοντες ἐπτά λόχους παρατάσσονται ἐναντίον τῶν πολεμίων αὐτῶν Μαντινέων καὶ Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων καὶ Κλεωναίων καὶ Ὀρνεατῶν, ὧν πολλὰ μὲν τὰ ὀνόματα μικρὰ δ' ἡ δύναμις. Καὶ ὁμολογεῖ μὲν ὁ ἱστορικός ὅτι μεῖζον ἐφάνη τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ἐπιφέρει ὅτι ἀριθμὸν δὲ γράψαι ἢ καθ' ἑκάστους ἐκατέρων ἢ ξύμπαντας οὐκ ἂν τις ἐδύνατο ἀκριβῶς. Λόγου τινὸς ἴσως πλείονος ἄξιόν ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κομπώδους καὶ μεγαλαύχου Ἀλκιβιάδου λεγόμενον, ΣΤ' 16, 2, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ δύναμιν μεῖζω τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἐνόμισαν τῇ διαπρεπεῖ αὐτοῦ Ὀλυμπίαζε θεωρίᾳ, διότι *ἄρματα μὲν ἐπτά* καθῆκε, ὅσα οὐδεὶς πω ἰδιώτης πρότερον, ἐνίκησε δὲ καὶ δεύτερος καὶ τέταρτος ἐγένετο. Ἴσως τοῦτο τὸ ἱερὸν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ δηλωσάαι βούλεται. Ἐποίησάμεθα σύντομον ἐν τοῖς ἀνωτέρω ῥηθείαις μνεῖαν ὅτι ἡ ἐβδόμη ἡμέρα κρίσιμος ἢ «γόνιμος» ἦν. Καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ δ' ἱστορικῷ (Β' 49, 4) εὐρηται ἐν τῇ θαυμασίᾳ τοῦ λοιμοῦ περιγραφῇ ὅτι οἱ ἐπ' αὐτοῦ ταλαιπωρούμενοι «διεφθείροντο οἱ πλείστοι ἐνάτατοι καὶ ἐβδομαῖοι ὑπὲρ τοῦ ἐντὸς καύματος» πρβλ. καὶ Λουκ. πῶς δεῖ ἱστορ. συγγραφ. 1. Φιλόφ. 25 κτλ. καὶ ἰδὲ Roscher, Fristen σελ. 48 σημ. 153 καὶ 154 (παρ' Ἀσσυρίοις).— Καὶ ἐν Βυζαντιακῇ χειμένῃ ἐκδοθέντι ὑπὸ Σπ. Λάμπρου ἐν τῷ Ν. Ἑλληνομν. Θ' 171 φέρεται ὅτι ὁ Παχύντης

μεως πᾶς τις ἂν μοι ὁμολογήσειε¹. Πρὸς δὲ τὸν ἡμέτερον συμβάλλεται σκοπὸν καὶ τὸ παρ' Ἡροδότῳ (Α' 68) μνημονευόμενον γεγονός περὶ τοῦ Λίχρα καὶ τινος χαλκίως ἐν Τεγέᾳ· «ἐγὼ γὰρ (λέγει ὁ χαλκεὺς πρὸς τὸν Λίχαν) ἐν τῇδε θέλων τῇ αὐτῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον σορῶ ἐπιπαήχει' ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν ἀνοιξα αὐτὴν καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἐόντα τῇ σορῶ». Καὶ ἐνταῦθα, καὶ δὴ ἐν τῷ θαύματι τούτῳ, ἡ λέξις ἐπιπάπηχης οὐδὲν ἄλλο οἶόν τ' ἔστι δύνασθαι ἢ τὸν ὑπερμεγέθη². Σάμιοι ἀνατιθέασιν (Ἡροδ. Δ' 152) εἰς τὸ Ἡραῖον κρατῆρα «ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκίους κολοσσούς ἐπιπαήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρυσμένους». Ὅμοίως Αἰγινῆται ἀνατιθέασιν τῷ Ἰσθμίῳ θεῷ «ἐπιπάπηχυν χάλκεον» ἀνδριάντα. Ὡς ἐν παρέργῳ δὲ μνημονευτέον τὸ ἐν τῇ περιλαλήτῳ δεκάτῃ τρίτῃ ἐπιστολῇ τοῦ Πλάτωνος λεγόμενον· εἰσηγείται οὗτος τῷ Διονυσίῳ «ταῖς Κέβητος θυγατρᾶσι χιτώνια τρία ἐπιπαήχη» ἀποστείλαι (363α)· λογιζομένοις δ' ἡμῖν τὸ μήκος τοῦ πήχεως παρὰ τοῖς παλαιοῖς οὐχ οἶόν τ' ἔστι ἐνταῦθα ἄλλως ἢ κατὰ λέξιν ἐρμηνεύσαι τὸ προκειμένον χωρίον. Ὁμισογύνης παρὰ Μενάνδρῳ (Ἀποσπ. ἐκδ. Dübner σελ. 33) λέγει ὅτι «ἐθόμεν δὲ πεντάκις τῆς ἡμέρας | ἐκνυμβάλιζον δ' ἐπὶ θεράπαινα κύκλῳ | αἰδ' ὠλόλυζον» (κᾶνωλόλυζον, Κοραῆς) Ὁ χορὸς ἐν τοῖς Βατράχοις (417) τοῦ Ἀριστοφάνους σκώπτει τὸν Ἀρχέδη-

ἐπὶ ἡμέρας ἐπικρατεῖ ἀκατὰ τὴν τοῦ Μαρτίου μηνὸς εἰκάδα πέμπτην, ἥνικα κατὰ τοὺς πολλοὺς τὴν ἀρχὴν τὸ ἔαρ παραλαμβάνει, τηνικαῦτα καὶ ὁ καιρὸς ὁ παρὰ τῆς κοινῆς σινηθείας Παγνίτης καλούμενος τοῦ εἶναι ἀπάρχεται καὶ μέχρι τῶν ἐπὶ ἡμερῶν ἐπικρατεῖ. Παγνίτης δὲ λέγεται διὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμιχλώδης εἶναι καὶ πολλὴν ἐμποιεῖν τὴν πάχνην». Ἴσως δ' ὕμῳς τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἐβδομάδα, τὸ τέταρτον τοῦ μηνός, ἀναφορὰν ἔχει. Πρὸς καὶ κατωτέρω τὰ περὶ τοῦ ἐπιπαγήληνα λεγόμενα.

¹) Πρὸς καὶ Ovid. Μεταμ. Θ' 292.

²) Πρὸς τὸ περὶ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλωεύς παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδ. λ, 311) λεγόμενον ὅτι ἦσαν «ἐννεαπήχες». Τοῖς ἀνωτέρω που περὶ τῶν γενομένων ἐπταμήνων θεῶν εἰρημένους πρόσθεσι καὶ τὸ παρ' Ἡροδ. ΣΤ' 68 φερόμενον ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Βασιλείως τῆς Σπάρτης Δημαράτου ἀναγκασθεῖσα τοῦ υἱοῦ καθικετεύοντος τὴν ἀλήθειαν εἶπεν ὅστις ἦν ὀρθῶς λόγῳ ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὁμολογεῖ αὐτὸν ἐπτάμηνον τεκεῖν συνευνηθεῖσα Ἀστραβᾶκῳ τῷ ἥρῳ «φάσματι εἰδόμενον Ἀρίστῳ» ὡς εἶτ' ἔμαθεν ὡς θεὸν εἶη τὸ πρᾶγμα.

μον «ὅς ἐπιτέης ὢν οὐκ ἔφυσε φράτορας»¹. Τῷ Πλάτῳ αἰσθησιν παρέχει (Ἀλκ. 121, Ε) ὅτι οἱ τῶν ἐπισήμων Περσῶν παῖδες «ἐπειδὴν ἐπιτεῖεις γένωνται ἐπὶ τοὺς ἵππους καὶ ἐπὶ τοὺς τούτων διδασκάλους φοιτῶσι, καὶ ἐπὶ τὰς θήρας ἄρχονται ἰέναι· δις ἐπὶ δὲ γινόμενον ἐτῶν τὸν παῖδα παραλαμβάνουσιν οὗς ἐκεῖνοι (οἱ Πέρσαι) βασιλείους παιδαγωγοὺς ὀνομάζουσι». ὁ αὐτὸς δὲ ἐν τῇ Πολιτείᾳ (Γ' 616, β) λέγει τοὺς ἐν τῷ ἐν Ἀδου λειμῶνι δικαίους ἐπὶ ἡμέρας ἐν αὐτῷ μένειν τῇ δὲ ὁγδόῃ δεῖν ἀναστάντας ἐντεῦθεν πορεύεσθαι². Πλεισταχοῦ δὲ καὶ Προκλὸς ὁ Διάδοχος, ὁ μακρολόγος τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Τιμαίου καὶ ἄλλων τοῦ Πλάτωνος διαλόγων ἐξηγητῆς, ὁρμώμενος ἐκ τῶν παρὰ Πλάτῳ περὶ τῆς ἐπτάδος λεγομένων εἰς μακρὰν λόγου ἐκβολὴν τὰ τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά, ὡς καὶ ἄλλων ἀριθμῶν, σημειοῦται, μάλιστα δ' ἰδίᾳ ἐν ἀναφορᾷ αὐτοῦ πρὸς τὴν ψυχὴν. Αὐτίκα εἰς Πλάτ. Τιμ. 35, β: τόμ. II σελ. 202-203 ἐκδ. Diehl, πάλιν οὖν (σημειοῦται) ἡ ἐβδομάς τῶν λόγων συμβαίνει τῇ ἐβδομάδι τῶν μοιρῶν, καὶ ὅλη δι' ὅλης ἐκυτῆς ἡ ψυχὴ ἐβδομαδική ἐστιν, ἐν ταῖς μοίραις, ἐν τοῖς λόγοις, ἐν τοῖς κύκλοις, ἐπιταμερῆς οὖσα καὶ ἐπιάλογος καὶ ἐπιάνκυλος· εἰ γὰρ μονάς ἐστιν ὁ δημιουργικὸς νοῦς, ἡ δὲ ψυχὴ πρῶτως ἀπὸ τοῦ πρόεισιν, ἐβδομάδος λόγον ἔχει πρὸς αὐτόν· πατρικὴ γὰρ καὶ ἀμήτωρ ἡ ἐβδομάς. (Πρόβλ. καὶ ἔ. ἀν. σελ.

¹ Ὑπαρινγιμός τοῦτό ἐστιν ἀντὶ φραστίρας δδόντας· ἄλλως γινόμενος (ἰδ. Σχολ. Ἀριστοφ. καὶ Σουῖδ. ἐν λ. ἐπιτέης) πρόβλ. καὶ ἀκμὴν ἐπιτέης ὢν οὐκ ἀνέφυσεν δδόντα» (A. Schott, Adagia graecorum σελ. 580). Περὶ τῆς δυνάμεως ἣν ὁ ἀριθμὸς εἰπὶ ἐπὶ τὴν πρώτην ἢ παιδικὴν ἡλικίαν ἔχει ἰδ. ἀν. Πανσ. Ἀττ. 27 (Θησεὺς ἐβδομον μάλιστα γεγονὸς ἔτος), Πλουτ. Λυκ. 16 καὶ Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 641 ἐπὶ μὲν ἔτη γεγῶσ' εὐθὺς ἡρσηφόρουν· καὶ παρὰ Λουκ. Χάρ. 17 (Α' 514) ἡ ἀπώλεια ἐπτεῖτους παιδὸς λυπηροτάτη ὑπολαμβάνεται· «ὁ χαίρων ὅτι ἄρρενα παῖδα τέτοκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ καὶ τοὺς φίλους διὰ τοῦτο ἐστιῶν καὶ τοῦνομα τοῦ παιδὸς τιθέμενος, εἰ ἥμιστάτο ὡς ἐπιτέης γενόμενος ὁ παῖς τεληέσεται, ἄρα ἂν σοι δοκεῖ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γεννωμένω;». Πρόβλ. καὶ Senec. de benef. VII, 1 Licet nescias, quae ratio oceanum effundat ac revocet. quare septimus quisque annus aetati signum imprimat.

² Ἰδ. καὶ τὰ περὶ τοῦ ἐδόμου «τοῦ λαμπροτάτου» σφονδύλου τοῦ ἀτράκτου μυθεύμενα ἐν 616, ε καὶ πρόβλ. Μαξίμ. Τυρ. Δ' 4 «οὔτε (ἡγητέον ἐντετυχημένοι Πλάτωνι) ἐλιττομένῳ τῷ ἀτράκτῳ ἐπτά καὶ διαφόρους ἐλιγμούς». Σημειῶσαι δ' ὅτι ἐν τῷ Τιμαίῳ ὁ Πλάτων ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀριθμοῦ ἐπτά ὁρμᾶται ἐν τῇ συνθέσει τῆς ταῦ σύμπαντος ψυχῆς 34, α κ. ἄλλ. περὶ ὧν καὶ ἀνωτέρω εἴρηται.

221, 10 ἐξ. 266, 8. 267, 14 ἐξ. κτλ.) και πάλιν 36, d, (τόμ. Β' σελ. 270 ἐκδ. Diehl) ἐπάγεται «τὴν εἰς ἕξ διαίρεσιν οἰκιοτάτην εἶναι τῇ ψυχῇ φήσομεν· ἔστι γὰρ ἑξάς, ὥς μὲν τῶν Πυθαγορείων λόγος, ἀνὰ λόγον ταττόντων σημείῳ μὲν μονάδα, γραμμῇ δὲ δυάδα, τῷ δὲ ἐπιπέδῳ τριάδα, τῷ δὲ σώματι τετράδα, τῷ δὲ πεποιωμένῳ τὴν πεντάδα, τῷ δὲ ἐψυχωμένῳ τὴν ἑξάδα, τῷ δὲ νοερῷ τὴν ἐπτάδα· τὸν δὲ τῶν ἐπὶ τὰ κύκλων ἀριθμὸν πῶς οὐκ οἰκείον εἶναι τῇ ψυχῇ φήσομεν, ἀπὸ τῆς ζυγογόνου παρηγμένη θεᾶς, ἣ καὶ μονὰς ἦν καὶ δυὰς καὶ ἐπτάς, περιέχουσα πάσας ἐν ἑαυτῇ τὰς Τιτανίδας; ἔτι δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον· ἡ γὰρ ἐπτάς καιροφυῆς ἐστὶν ἀριθμὸς καὶ τελεσιουργὸς τῶν περιόδων καὶ ἀποκαταστατικὸς. οἰκείως οὖν ἔχει καὶ ταύτῃ πρὸς τὴν ψυχὴν τὴν πάντα παράγουσαν καὶ κατευθύνουσαν ταῖς ἑαυτῆς κινήσεσιν». Τοῦ λόγου δ' ὄντος περὶ κινήσεων μνημονεύει ἀλλαχοῦ (ἔ. ἀν. 34, α: II, 94 Diehl) ὅτι ἐπὶ εἰσιν αἱ τοπικαὶ κινήσεις, ἡ κύκλω, ἡ ἄνω, ἡ κάτω, ἡ ἐπὶ τὸ δεξιόν, ἡ ἐπὶ τὸ ἀριστερόν, ἡ ἐπὶ τὸ πρόσω, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ὀπίσω. Καὶ πάλιν ἐνθ. ἀν. 35 Β (II, σελ. 197 Diehl) λέγει καὶ περὶ τοῦ συμβόλου Ἀπολλωνιακῆς τάξεως, τῆς ἐβδομάδος: «καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς κοινὸς ἐστὶν ἀμφοτέροις (Ἀπόλλωνι καὶ Διόνυσῳ) ἡ ἐβδομάς, ἐπεὶ καὶ τὸν Διόνυσον οἱ θεολόγοι μεριζόμενον εἰς ἐπτά μερισθῆναι λέγουσι».

ἐπὶ δὲ πάντα μέλη κούρου διεμοιρήσαντο

καὶ τῷ Ἀπόλλωνι τὴν ἐπτάδα ἀνεῖσαν, ὥς συνέχοντι πάσας τὰς συμφωνίας (...) καὶ ἐβδομαγέταν (ἰδ. ἀν.) ἐκάλουν τὸν θεὸν καὶ τὴν ἐδδόμην ἱερὰν ἔλεγον τοῦ θεοῦ

τῇ γὰρ Ἀπόλλωνι χρυσάορα γείνατο Λητώ,
καθάπερ τὴν ἔκτην Ἀρτέμιδος».

Ὁ Κικέρων γράφων πρὸς τὸν Ἀττικόν (VI, 5, 2) καλεῖ τὴν Ῥώμην ἄσιν ἐπιτάλοφον¹ (πρὸλ. καὶ Παλατ. Ἀνθολ. ΙΔ' 121, 1,

¹) Πρὸλ. καὶ Ὁρατ. ἐκατ. ἠδ. 7 «dis, quibus septem placuerre colles». Ἡ πόλις Ῥώμη γνωστὸν ὅτι ἐκαλεῖτο ἐπιτάλοφος (Παλατ. Ἀνθολ. ΙΕ' 121) καὶ βραδύτερον ὅτε ἐκταθεῖσα περιέλαβε καὶ ἄλλους λόφους· ἰδὲ H. Kiepert καὶ C. Huelsen, *Formae Urbis Romae antiquae*. ἔκδ. Β' ἐν Βερολίῳ 1912 καὶ τὴν κρίσιν περὶ τοῦ βιβλίου, καὶ περὶ τοῦ Septimontium-Σεπτομόντιον (Πλουτάρχ., Ῥωμαϊκῶν 69: H0. 280 c.) τοῦ ἐπιτάλοφου ἄσπεως τοῦ P. Graffunder ἐν

καὶ Σιβυλλιακ. Χρησμών Β' 18. ΙΔ' 108), ὑπὸ πολλῶν δ' ἀποδίδονται τῷ ποταμῷ Νεῖλῳ τὸ ἐπίθετον ἐπιάρρους (ἐπτάρρους) ἐπτάρρους, ἰδὲ Διοσχύλ. ἀποσπ. 290 Dind. (293 Nauck, καὶ τὴν αὐτόθι σημείωσιν) καὶ πρβλ. Σιβυλλιακῶν χρησμών Ζ' 19 ἣν Νεῖλος νηκτοῖς ὑπὸ χεύμασιν ἐπτά μεθύσκει. ΙΑ' 255 Νεῖλου | ἐπταπόροις στομάτεσσιν ἐπερχομένοιο θαλάσσης. Σημείωσαι δ' ὅτι προσφυῶς πάνυ καὶ πολύστομος ὁ Νεῖλος παρὰ Νικάνδρῳ (Θηρ. 175 «μελαινομένην ὑπὸ βόλῳ | Αἰθίοπων οἷον τε πολύστομος εἰς ἄλλα Νεῖλος | πλησάμενος κατέχευεν ἄσιν») καλεῖται¹.

Berl. Ph. W. 1913 στήλ. 977 ἐξ. Περὶ τοῦ Septizonium-Septizodium ἰδὲ καὶ E. Schürer, ἐν Zeitschr. für neut. Wiss. 27' (1905) σελ. 29 ἐξ. καὶ 63 ἐξ. ἰδὲ καὶ ἐν τῇ προκειμένη πραγματείᾳ κατωτέρω. *Septimontium* ἦν καὶ ἑορτὴ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τῇ περιλήψει τῶν ἐπτά λόφων ἐν τοῖς τείχεσι τῆς πόλεως. Ἰδ. τὰς πηγὰς παρὰ *Daremborg* καὶ *Saglio*, Dictionnaire des antiquités τόμ. Δ' σελ. 1208. Μνημονευτέον καὶ τοῦ Σεπτεμπαγίου - Ἐπταμορίου (Πλουτ. Ρωμύλ. 25), χύφρας πολλῆς ἣν οἱ κάτοικοι τῆς Φιδήνης ἐκ τῆς ἑαυτῶν τῷ νικητῇ Ῥωμύλῳ προσέιντο. (Ἄντι ἑπταμόριον εἰκάζεται ἑπταμόριον ἐκ παλ. Λεξικογραφῶν). Καὶ τὰ Ἀγβάτανα δέ, (τὰ βραδύτερον Ἐκβάτανα) ἡ τοῖς πλανήταις ἀφιερωμένη πόλις, περιείχοντο ἐν μεγάλοις καὶ καρτεροῖς τείχεσι καθ' *Ἡρόδοτον* (Α' 98) αἴτερον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶσι (...) οὐκύκλων δὲ ἐόντων τῶν συναπάντων ἐπτά, ἐν τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆα ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. Ἡμῖν δὲ πᾶσι γνωστότερον ὅτι καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις οὕτως ἐκλήθη ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις. *Νικήτ. Χων.* β. Ἀλεξ. 8' «τὴν ἐπτάλοφον καὶ λαμπρὰν ταύτην (εἰσιῶν) μεγαλόπολιν». *Μαρ. Τζαν.* Κρητ. πολεμ. σελ. 557, 8 (Ξηρουχ.) «καὶ μένω 'ς τὴν ἐπτάλοφο καὶ δοξασμένη Πόλιν». Ἰδὲ *Δουκαγίου* Χριστ. Κωνσταντινούπολις I, 8 (σελ. 37) καὶ Γλωσσάρ. ἐν λ. πόλις, καὶ *Σκ. Βυζαντίου*, Κωνσταντινούπολις I, σελ. 4', πρβλ. καὶ *Drerup* ἐν Lit. Zentralblatt 1906, στήλ. 1802. Πλὴν δὲ τῶν ἀρχαίων Θηβῶν (ἰδ. ἄνωτ.) ἐπτάλοφοι ἐνομιζόντο ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἢ τε καταστραφείσα Βενδικὴ πόλις Rhetra, καὶ ἡ Νυρεμδέργη, καὶ ἡ πόλις Bavais.

¹) Ἡ γραφὴ τῶν πλείστων χειρογράφων πολύστονος περιέχει νοῦν οὐχὶ ἀρμόζοντα πρὸς τὸν Νεῖλον ποταμόν. Ἡ δ' ἐρμηνείας ἀπόπειρα τοῦ Σχολιαστοῦ ἀπεὶ μετὰ στόνου καὶ ἥχου βέβη ἐκ τῆς ἐφαρμένης γραφῆς ἐξαχθεῖσα οὐδ' αὐτῷ ἤρκεσεν, ἐπαγομένῳ διὰ τοῦτο αἰσθηταὶ δὲ καὶ πολύστομος ἐπειδὴ ἐπτάστομος ὁ Νεῖλός ἐστι κατὰ τὸν περιηγητὴν *Διονύσιον*, ἐν στίχῳ 226 «ἐπτά διὰ στομάτων εἰλιγμένος εἰς ἄλα πίπτει», ἔνθα ἰδὲ τὰ τῷ *Εὔσταθίῳ* σημειούμενα (σελ. 129 Bernh.) *Septemfluvius Nilus* (Ovid. Μεταμ. I, 423 κτλ.) ὡς καὶ *septemgeminus* (Οὔεργιλ. Αἰν. VI, 801 «ein durftiger Versuch einer Uebersetzung von ἐπτάρρους, ἐπτάστομος» κατὰ τὸν Norden, β' ἐκδ. σελ. 325) καὶ *septemplex* (Ovid. Μετ. V, 187' οὕτω καὶ ὁ Ἰστρος ἐκαλεῖτο Ovid. Trist. II, 189) ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὠνομάζετο.

Τίνοι δ' ἡμῶν ἄγνωστος ὁ ἐπτάπολις Ὅμηρος¹, καὶ οἱ ἐπὶ ἐπὶ ᾠήβας, καὶ οἱ ἐπὶ σοφοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (οἱ κατὰ Δικαίαν-χον. παρὰ Διογ. Λαερτ. Α' 40) οὔτε σοφοὶ οὔτε φιλόσοφοι γεγονότες, συνετοὶ δέ τινες καὶ νομοθετικοί, οἷς ἀτέχνως ἐπταμερῆς χορὸς τοῦ Δελφικοῦ τῆς σοφίας θεοῦ ἀπείργαστο, καὶ τὰ ἐπὶ αὐτῶν ἀποφθέγματα;² Πάντες δ' ἐθρύλουν τὰ ἐπὶ ἐπιφανέσιστα ἢ κατονομαζόμενα ἢ μέγιστα ἔργα, ἃ ἡμεῖς εἰδῶμεν «ἐπὶ θάυματα» καλεῖν (Διοδ. Α' 63, Β' 11, ΙΗ' 4. Παλατ. Ἀνθολογ. 177, κτλ.)³. Παρὰ Στράβωνι (Η', 374) δ' εὐρίσκομεν τὰς ἐπὶ πόλεις τῆς ἀμφικτιονίας τῆς Καλαυρείας⁴. Οὐδεὶς δ' ἂν διακρίβωλογεῖσθαι ἐνταυθα περὶ τούτων βούλοιο καὶ οὐκ ἂν μνεῖα τινὶ ἀπλῇ ἀγαπήσειε τῶν ἐπὶ ἀστέρων τῶν Ἄρκτων καὶ τῶν Πλειάδων καὶ Ἰάδων, φαινομένων κατὰ τινὰς ἀρχικῶν τῆς ἱερότητος τοῦ ἀριθμοῦ⁵. Ποιούμεθα

¹) Ἐπτάπολις ἦν καὶ τῆς Αἰγύπτου τμήμα (πρόβλ. Διον. Περσηγ. 251).

²) Ἰδὲ Roscher ἐν *Philologus* Ε' 367 καὶ Κουρτίου-Λάμπρου, Ἑλλ. Ἰστ. Β' σελ. 77-78 καὶ Ueberweg-Praechter, *Gesch. des Philosophie, Das Altertum*, ἐν Βερολίνῳ, 1920, σελ. 36 καὶ πάντων μάλιστα H. Diels, *Vorsokratiker* II, 1° σελ. 213 (73a) ἐνθα καὶ τὰ χωρία τῶν παλαιῶν συγγραφέων, πρόβλ. καὶ M. Wundt *Gesch. d. Griech. Ethik*, I ἐν Λιψία, 1908, σελ. 75 ἐξ. Ἰστέον δ' ὅτι κατὰ τοὺς ἐπὶ τούτους σοφοὺς ὅ τε ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ φιλοσόφων ἐν τῷ ἑλληνικῷ Συναίματι ἐπινοεῖται (*Fabulae romanenses* rec. A. Eberhard I, ἐν Λιψία, 1872, σελ. 1 πρόβλ. καὶ σελ. 65, 221), καὶ οἱ ἐπὶ σοφοὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Κύρου, καὶ οἱ ἐπὶ Ἀθηναῖοι φιλόσοφοι, οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ Ἀθηναίδι, τῇ μετὰ ταῦτα Αἰλία Εὐδοκίᾳ, τῇ θυγατρὶ Λεοντίου καὶ συζύγῳ γενομένη τοῦ ἀλογίστου καὶ ἀκαλλιγράφου (!) Θεοδοσίου Β' ἀκολουθήσαντες, καὶ οἱ ἐπὶ φιλόσοφοι οἱ καταφυγόντες εἰς Περσίαν καταλυθείσης τῆς ἐν Ἀθήναις φιλοσοφικῆς σχολῆς. Πρόβλ. περὶ τῶν ἐπὶ σοφῶν καὶ Wilamowitz, *Hermes* 25 (1890) σελ. 198 ἐξ. καὶ Roscher, *Hipp. Schrift* σελ. 33 καὶ Christ - X. Κίονια, Ἑλλ. Γραμματολ. Α' 235 καὶ Christ - Πολίτου Β' 351. Μνεῖας ἄξια καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Φιλοσοφίας παρὰ τῷ Λουκιανῷ (Δραπέτ. 9) λεγόμενα περὶ τῶν ἐπὶ μαθητῶν καὶ ἑταίρων («οἱ ἐπὶ σοφοί») οὗς αὕτη προσηγάγετο ἰδὲ Σγόλια Λουκιανοῦ Rabe σελ. 222, 12 καὶ Σ. Κουγέα, ὁ Ἀρέθας σελ. 54 σημ. 2.

³) Πρόβλ. H. Schott, *de septem spectaculis*. Ansbach 1891. Roscher, *Enneadische* σελ. 145.

⁴) Πρόβλ. καὶ Hiller von Gaertringen, *Beiträge zur alt. Gesch.* I (1901) σελ. 214 καὶ Κουρτίου-Λάμπρου, Ἑλλ. Ἰστορ. Α' σελ. 369 (πρόβλ. καὶ σελ. 137).

⁵) Παρασημιούμεθα τὰ ὑπὸ Φίλωνος ἐν τῷ περὶ τῆς κατὰ Μωυσ. Κόσμου. 114 Cohn (28 M.) λεγόμενα περὶ τῆς ἄρκτου καὶ τῶν πλειάδων: «ἀρκτος» γὰρ μὲν, ἣν φασὶ πλωτήρων εἶναι προπομπόν. ἐξ ἐπὶ ἀστέρων συνέστηκεν· εἰς ἣν ἀφορῶντες κωδερνῆται τὰς ἐν θαλάττῃ μυρίας ὁδοὺς ἀνέτεμον ἀπίστῳ πράγματι καὶ μείζονι ἢ

δὲ ὁμοίως ἀπλὴν μνείαν καὶ τῶν Ἑσπερίδων καὶ τῶν Τιτάνων καὶ Κυκλώπων καὶ τῶν Ἀλκυονίδων ἡμερῶν (κατὰ Δημαγόραν τὸν Σάμιον ἰδὲ Ἀνεκδ. Βεκκ. Α' 377. καὶ Roscher, Fristen σελ. 44, σημ. 143 καὶ Siebenzahl 39 ἐξ.) Ἡ φιλόσοφος τοῦ Ἀριστοτέλους διάνοια διαποροῦσα (καὶ τῶν Πυθαγορείων κατειρωνευμένη) λέγει περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ (μετὰ τὰ Φυσ. 1093 α 13) «ἐπὶ μὲν φωνήεντα, ἑπτὰ δὲ χορδαὶ ἢ ἁρμονίαι, ἑπτὰ δὲ αἱ πλειάδες, ἐν ἑπτὰ δὲ ὁδόντας βάλλει ἕνιά γε, ἕνια δ' οὐ· ἑπτὰ δὲ οἱ ἐπὶ Θήβας, ἄρ' οὖν οὗτοι οἰοσθὶ ὁ ἀριθμὸς πέφυκεν, διὰ τοῦτο ἢ ἐκείνοι ἐγένοντο ἑπτὰ ἢ ἡ πλειάς ἑπτὰ ἀστέρων ἐστίν; ἢ οἱ μὲν διὰ τὰς πύλας ἢ ἄλλην τινὰ αἵτιαν, τὴν δὲ ἡμεῖς οὕτως ἀριθμοῦμεν; τὴν δὲ ἄρκτον γε δώδεκα, οἱ δὲ πλείους»¹.

Καὶ τί δεῖ μακρὰν μνείαν ποιεῖσθαι τῶν Νιοβιδῶν καὶ τῶν ἑπτὰ

κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνην ἐπιθέμενοι (---) πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὁ τῶν πλειάδων χορὸς ἀστέρων ἐβδομάδι συμπληρῶται, ὧν αἱ ἐπιτολαὶ καὶ ἀποκρούσεις μεγάλων ἀγαθῶν αἵτιαι γίνονται πᾶσι. Αἱ πλειάδες δὲ εἶχον (ἀκριδῶς δὴ ὥς καὶ οἱ πλαγνῆται) ἀρχαγγελικὰς δυνάμεις» κατὰ τὸν Πρόχλον (ἰδ. Τζέτζη εἰς Ἡσιόδ. Ἑργ. στίχ. 382, σελ. 248, 12 ἐκδ. Gaisford). Περὶ τῶν Πλειάδων, προβλ. καὶ Rehm, Myth. Unt. σελ. 48. Boll, Sphaera σελ. 280.

¹) Ὁ καὶ ἀνωτέρω μνημονεύεις Συριανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς παρατηρεῖ εἰς ταῦτα τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι τὴν ἑπτὰδα ἐπανοιούτες φασὶ τὰ τε φωνήεντα ἑπτὰ εἶναι δι' ὧν ἡ ἐγγράμματος ἀποτελεῖται φωνή, καὶ τοὺς φθόγγους τῆς διὰ πασῶν, ἔτι δὲ τὰς Πλειάδας ἐπὶ, ἐν ἑπτὰ δὲ ἔτεσιν ὁδόντας βάλλειν τὰ ζῶα (οἷς ἐπιφωνεῖ—ὁ Ἀριστ.—πᾶσι χωμικῶς καὶ ἐλεγκτικῶς τὸ ἀενά γε ἕνια δ' οὐ) ἑπτὰ δὲ εἶναι τοὺς ἐπὶ Θήβας στρατεύσαντας. Εἶτα δείκνυσιν (ὁ Ἀριστοτέλης) ὅτι οὐδὲν τούτων διὰ τὸν ἑπτὰ ἀριθμὸν γίνεται ἀλλὰ δι' ἄλλην αἵτιαν. Ἐπάγεται δὲ ὁ Συριανός: καὶ τῶ ὄντι γελοῖον ἢ τῶν Ἀργείων στρατηγῶν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον αἰτιάσθαι ἢ τῆς Πλειάδος. Οὐδὲ γὰρ περὶ ταύτης θαρροῦντα ἔστιν εἰπεῖν ὅτι οὕτω συντέακται δημιουργικῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι πᾶς ὁ καταστερισμὸς πολλῆς μετέχει θέσεως. (Ἐκδ' Ἀριστοτ. Βερολ. Ἀκαδημ. Ε' σελ. 940). Περὶ τοῦ ἐπιόστερον ἰδὲ Καλιτσουνάκι Mittel-und Neugriech. Erklärungen bei Eustathius ἐν Βερολίῳ 1919, § 124 ἐξ. καὶ Γουλιέλμου Gundel, De stellarum appellatione et religione Romana, Giessen 1907 σελ. 187. Καὶ τῶν Ἀλκυονίδων δὲ ἡμερῶν κοινολεπτοῦμενον ἐν τῷ Βυζαντιακῷ Ἑλληνισμῷ ὄνομα ἦν «τὰ Ἐπταγάληνα» προβλ. Σπ' Λάμπρον «Κείμενα ναυτικοῦ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς» ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Θ 173 «καὶ μετ' αὐτὸ ἕτερον ἄστρον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ γίνονται τὰ Ἐπταγάληνα τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ὅτι καὶ ἡ ὄρνις ἡ καλουμένη ἀλκυὼν ἐπιδέχεται παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν ἀπάρχεται τὸ μικρὸν λεγόμενον καλοκαίριον καὶ ἐπικρατεῖ μέχρι καὶ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου».

κεφαλῶν τῆς τε Λερναίας Ὑδρας καὶ τοῦ Κερδέρου¹ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὁρθρου κατὰ Τζέιζην (εἰς Λουκ. 653); Ἑπτὰ δ' ἦσαν αἱ ἀρχικῶς ὑμνούμεναι νῆσοι (Εὐσταθ. Ὑπομν. εἰς Διονύσιον # Περὶ ηγ. σελ. 202, 32 Bernhardy καὶ Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Εὐβοία καὶ Σικελία, καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 112 κτλ.) καὶ Ἀλεξίς δ' ὡμικὸς παρετήρησε: τῶν ἑπτὰ νήσων, ἃς δέδειχεν ἡ φύσις ἰθνητοῖς μεγίστας, Σικελία μὲν, ὡς λόγος, ἔστιν μεγίστη, δευτέρα Σαρδῶν, τρίτη | Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφός, | Εὐβοία πέμπτη στενοφυής, ἕκτη Κύπρος, | Λέσδος δὲ τάξιν ἐδόδομην ἔχει. Ἰδ. Com. Gr. Fragm. ἐκδ. ὑπὸ Bothe, ἐν Παρίσις 1855, σελ. 580 καὶ 517. Βραδύτερον ἠριθμοῦντο ὁκτὼ προστιθεμένης τῆς Πελοποννήσου ἢ Ρόδου. Ὁμοίως ἐπὶ ἀνέμους ἠριθμοῦν («ἀπηνλιώτην, βορέην, ἀρκτίαν, ζέφυρον, λίβαν, νότον, εὐρον») ἐπὶ πρὸς τούτοις ὥρας: ὦραι δ' ἐνιαύσιοι ἑπτὰ: εἰσὶ δ' αὗται σποράτοις, χειμῶν, φυταλίας, ἔαρ, θέρος, ὁπώρα, μετόπωρον (Ἰδ. Roscher, Hipp. Schrift σελ. 7-5) καὶ τὰς καθ' Ἱπποκράτη ἐπὶ ἡλικίας (παιδίον, παῖς, μενράκιον, νεανίσκος, ἀνὴρ, πρεσβύτερος, γέρον (πρόβλ. ἄνωτ.) καὶ Ἰδ. Roscher, Hipp. Schrift σελ. 79 καὶ 118²).

Ἐν Ῥώμῃ ἔχομεν τοὺς ἐπὶ ἀνδρας³ septemviri epulones, κτλ.). Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἐν Ῥώμῃ οὐχὶ πολλὰς ἐνδείξεις τῆς ἱερότητος τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ εὐρίσκομεν, τῶν Ῥωμαίων περὶ ἄλλα καὶ ἐν τῇ αὐτῶν γλώσσῃ σχολαζόντων, εἰ καὶ αὐτοῖς καταφανὴς ἦν ἡ παρ' ἄλλοις τοῦ ἀριθμοῦ ζήτησίς τε καὶ προτίμησις. Ἐν παρόδῳ δὲ παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ ἐπὶ ἑφέ-

¹ Ἰδ. Roscher, Lex. d. Mythol. B', στήλ. 1121-2. Καὶ περὶ τῶν Ὑδάων καὶ Πλειάδων Hipp. Schrift σελ. 74 ἔξ. Περὶ τῶν ἐπὶ Νιοβιδῶν Ἰδ. A. A. Κραμπούλλου, Θηβαϊκά (Ἀρχαιολ. Δελτ. * πουργ. Ἑκκλ. καὶ Δημ. Ἑκπ. τόμ. γ) Ἀθῆν. 1917 σελ. 370 καὶ 374, ἐνθα καὶ περὶ τῶν ἐπὶ πυγῶν διελεῖται.

² Περὶ τῆς ξένης λατρείας τῶν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ Τυχῶν (καὶ Πολοκρατόρων) πρόβλ. Roscher. Siebenzahl σελ. 53. Πρὸς Φωτίῳ, Βιβλ. 38 α (Bekk.) γίνε-
ται μνεία (ἐκ τῶν Περσικῶν τοῦ Κτησίου) καὶ βρασίου τοῦ μάγου, τοῦ Σφενδαδάτου, καθ' οὗ ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἄλληλοις. Βοηθούτων δὲ καὶ δύο ἄλλων, τοῦ Ἀρτασούρα καὶ Βαγαπάτου, ἀκατακνηθεῖς ὑπὸ τῶν ἐπὶ ἀπέθανε, βρασι-
χεύσας μῆνας ἐπὶ ». Πρόβλ. περὶ τούτων Roscher Enneadische σελ. 33.

³ Δίων Κασσ. ΜΓ', 51, 9. ΜΗ', 32, 7 κτλ. Περὶ τῶν septem residui Ἰδ. C. Thulin, Die Götter des Martianus Capella, Giessen, 1906 σελ. 64.

ρόντο αἱ ἐπιφανεῖς αὐτοκράτειραι ἡ Πουλχερία τε καὶ ἡ Πλακιδία, καὶ ἡ Εὐδοξία καὶ ἡ Ὀνωρία καὶ ἡ Θεοδώρα καὶ ἡ Θεοφανὼ καὶ ἡ Ζωή. (Wiener Jahrb. 124 σελ. 29).

Καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ δὲ Γραφῇ πλειστάκις τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά μνεῖα εὗρηται καὶ μάλα ἐπισήμου λογιζομένου ἐκ τῶν ἐπτά, ὡς ἔοικε, πλανητῶν. Τὴν γὰρ ἐβδόμην ἡμέραν τὸν Θεὸν τὴν δημιουργίαν ἀποτελέσαι παρὰδίδεται, καὶ ταύτης τῆς ἡμέρας τὸν ἀριθμὸν τέλειον νομισθῆναι πᾶς τις ἂν εὐλογον ἡγήσαιοτο. Εἰκότως ἄρα τὸν ἐπτά ἀριθμὸν ἀμήτορα καὶ ἄγονον λογίζονται (οἱ Πυθαγόρειοι), λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωματ. ΣΤ' 16, 140) τὸ σάδδοκτον ἐρμηνεύοντες καὶ τὸ τῆς ἀναπύσεως εἶδος ἀλληγοροῦντες· καθ' ἣν «οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται ἔτι»¹.

¹) Πρὸς μακρὰ δὲ καὶ ἐν πολλοῖς, φαίη ἂν τις, ἄκαιρα φιλοσοφήματα ἐκ παλαιῶν πηγῶν ἀρνούμενα καὶ πρὸς ἀριθμητικὰς κομψείας καὶ τερατολογίας ἀφαρμὴν λαμβάνει ὁ Ἰωάννης Φιλόπονος τῶν εἰς τὴν Μουσέως Κοσμογον. ἐξηγητικ. ἐκδ. Reichardt, ἐν Λιψία 1907, VII, 14 (σελ. 306):

Διὰ τί ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ; «Οὐκ ἄλογον ἴσως (σημειοῦται) καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου βραχέα διελεῖν, τίνος χάριν τῇ καταπαύσει τῶν ἔργων ἀποδίδεται τοῦ Θεοῦ. Φησὶ τοίνυν ὡς τῶν μέχρι τῆς δεκάδος ἀριθμῶν οἱ μὲν γεννῶσι τούτων τινὰς ἢ ἐφ' αὐτοὺς πολλαπλασιαζόμενοι ἢ ἐφ' ἑτέροις· ἐφ' αὐτοὺς μὲν· ὁ μὲν δύο τὸν τέσσαρα — δις γὰρ τὰ δύο τέσσαρα — ὁ δὲ τρία τὸν ἑννέα — τρίς γὰρ τὰ τρία ἑννέα — ἐφ' ἑτέροις δέ· ὁ μὲν δύο ἐπὶ τὸν τρία ποιεῖ τὸν ἕξ, ἐπὶ δὲ τὸν τέσσαρα τὸν ὀκτώ, ἐπὶ δὲ τὸν πέντε τὸν δέκα, οἱ δὲ γεννῶνται μὲν ἐξ ἑτέρων, ὡς οἱ εἰρημένοι, γεννῶσι δὲ ὅλως αὐτοὶ οὐδεν· μόνος δὲ ὁ ἐπτά οὔτε ἐξ ἑτέρων κατὰ πολυπλασιασμόν ἐγεννήθη οὔτε ἕτερον ἐγέννησε καὶ ἔστι κατὰ τοῦτο μονήρης καὶ διὰ τοῦτο μόνος τῶν ἀριθμῶν ἡρεμίας ἐστὶ σύμβολον. Εὐλόγως οὖν ἀφώριστα μετὰ τὰς ἕξ τῶν ἔργων ἡμέρας τῇ καταπαύσει τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. Τοῦτο μὲν οὖν κομψεία τίς ἐστὶν ἀριθμητικῇ. Εἰ δὲ καὶ δύναμιν ἔχει τινὰ φυσικὴν οὗτος ὁ ἀριθμὸς ἐν τοῖς πράγμασι, λέγειν οὐκ ἔχω· ἐκεῖνο γὰρ μὴν συμπεφώνηται πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπτά μόνας εἶναι τὰς ἡμέρας, αἵτινες εἰς αὐτὰς ἀνακυκλούμεναι τὸν ὅλον ποιοῦσι χρόνον· τίνα οὖν τούτου λόγον εἰπεῖν ἕτερον. ἢ μόνον ὃν εἶρηκε Μωυσῆς; εἰ δὲ τοῖς ἐπτά πλανωμένοις τὰς ἐπτά τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας ἀνατιθέασιν Ἑλλήνες, τὴν πρώτην Ἥλιω, τὴν δευτέραν Σελήνῃ, τὴν τρίτην Ἄρει, τὴν τετάρτην Ἑρμῇ, τὴν πέμπτην Διὶ, τὴν ἕκτην Ἀφροδίτῃ, τὴν ἐβδόμην Κρόνῳ, πρῶτον μὲν αὐτῷ τούτῳ γινώσκουσιν ἐπτά μόνας εἶναι τὰς ἡμέρας, ἐξ ὧν ὁ χρόνος συνίστηκε, λόγον δὲ τίνα τῆς εἰρημένης τῶν ἡμερῶν τοῖς πλανωμένοις διανομῆς λέγειν οὐχ ἔχουσιν, ἢ διὰ τί εἰσιν ὅλως ἐπτά ἡμέραι αἱ ἀνακυκλούμεναι· διὰ τί γὰρ μὴ δώδεκα μᾶλλον διὰ τὴν εἰς δώδεκα τοῦ ζῳδιακοῦ τομῆν, δι' ὧν ὁ ἥλιος φερόμενος ποιεῖ τὸν ἐνιαυτόν; ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῆς τῶν ἀπλανῶν κινή-

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ μνημονεύεται πολλαχοῦ (π. χ. Ἱεζκιήλ 45, 22 23, ἰδίᾳ Λευιτικ. κεφ. ΙΒ' 2 ἐπτά ἡμέρας, 5 δις ἐπτά ἡμέρας κτλ.)¹. Μνημονεύω χωρίων τινῶν χρησίμων τῷ ἡμετέρῳ σκοπῷ. Ἐν Γενέσει 4, 15 λέγεται «πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάνν ἐπὶ (=πολλὰ) ἐκδικούμενα παραλύσει» (ἰδ. κατωτέρω τὴν ἐρμην. τοῦ Χρυσοστόμου) καὶ Ψαλμ. 119, 164 ἐνθα τὸ «ἐπιάνικς (τῆς ἡμέρας ἡγεσά σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου)» τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα ἐρμηνεύουσιν ἄλλοι «πολλάνικς»· ὁ Συμεὼν ἀρχιεπ. Θεσσαλ. Ἀποκρίσ. Migne Ἑλλ. Πατρολ. 155 στήλ. 937 σημειοῦται «τὸ ἐπιάνικς τῆς ἡμ. ἡγεσά σε τὸ πολλάνικς δηλοῖ διαπαντὸς» καὶ κατὰ Κλήμεντα Ἀλεξ. (Στρωμ. Ζ' 7) συνεχῶς, τὸν ὄλον βίον τοῦτο πράττων καὶ κατὰ πάντα τρόπον. Ἰδ. καὶ ἀνωτ.², ἐν Παροιμ. δὲ Σολομ. 24, 16 λέγεται ὅτι «ἐπιάνικς πεσεῖται δίκαιος καὶ ἀναστήσεται, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν κακοῖς»³.

σεως λόγον ἐστὶ δοῦναι τοῦ ἄλλην ἡμέραν ἄλλῳ τινὶ τούτων ἀνακεῖσθαι. Ἐοίκασιν οὖν οἱ Ἕλληνες, ὥσπερ τῶν ἀπλανῶν ἀστρῶν ἄλλοις ἄλλους θεῶν ἢ δαιμόνων ἢ ἡρώων, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, ἀνέθηκαν λόγου παντὸς καὶ αἰτίας χωρὶς τοῖς ὕψι τοῦ χρόνου γενομένοις τὰ τῷ παντὶ συνποστάντα, ὡς καὶ ἡ βαρβαρική σφαῖρα δεικνυσὶν ἐτέροις ὀνόμασί τε καὶ σχήμασι παρὰ τὰ Ἑλλήνων χρησάμενη, οὕτω καὶ ταῖς ἡμέρας ἐπὶ τὰ πεπιστευμένας ὑπὸ πάντων ὑπάρχειν, ἐπεὶ καὶ τὰ πλανώμενα ἰσάριθμα ταύταις εἶναι συμδέθηκε, κατ' ἐξουσίαν αὐτόνομον διανεῖμαι τούτοις τὰς ἡμέρας, ἢ τοῦμπαιιν, ὡς ἂν ἐθέλοιεν, ἐκεῖνα ταῖς ἰσαρίθμοις ἡμέραις. Τας δὲ γενεθλιαγωγικὰς τερατολογίας ὡς ὕθλους γραῶν γυναιξίν ἀποδιοπομπούμεθα κατὰ Πλάτωνα (Θεαιτ. 176, b. Κρατ. 396, d)· μόνος ἄρα τὴν αἰτίαν τοῦ ἐβδομαδικοῦ τῶν ἡμερῶν ἀριθμοῦ θεόθεν ἐμπνευσθεὶς ὁ μέγας τοῖς ἀνθρώποις ἀποδεδωκε Μωυσῆς».

¹) Κατὰ τὴν Π. Δ. ὁ Θεός· ἡγάσας τὴν ἐβδόμην ἡμέραν (1 Μωυσ. 2, 2 πρβλ. Φίλων. περὶ τῆς κατὰ Μωυσ. Κοσμοπ. § 89 (21 Mang.) «τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἐβδόμην ἐσίμνηνεν ὁ πατὴρ ἐπαινέσας καὶ ἁγίαν προσεπώνον». Ἴδε καὶ Φλ. Ἰωσήπου κατὰ Ἀπίωνος Β' 39 καὶ Κλημ. Ἀλεξ. Στρωμ. ΣΤ' κεφ. 16, 137 τελ., καὶ Θεοδοσ. Μελειτην. Χρονογραφ. ἐκδ. Tafel σελ. 5 «Τίνος χάριν τὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἡλόγησεν ὁ Θεός καὶ οὐχὶ τὰς πάσας»· πρβλ. καὶ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο CIA 3, 74, 16 «ὁ δὲ θυσιάζων τῇ ἐβδόμῃ τὰ καθήκοντα πάντα ποιεῖτω τῷ θεῷ».

²) Τὸ δὲ τῆς Γενέσεως 33, 3 «καὶ προσεκύνησε (ὁ Ἰακώβ) ἐπὶ τὴν γῆν ἐπιάνικς, ἕως τοῦ ἐγγίσθαι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ (Ἡσαῦ)» ὁ μὲν Delitsch ἡρμήνευσε «εἰς ὑπερβολὴν εὐπροσήγορος» (überschwenglich höflich) ὁ δὲ Dillmann «ἐν ἐσχάτῃ ταπεινοφροσύνῃ» in äusserster Unterwürfigkeit (ἰδ. E. Nestle, Marginalien und Materialien, ἐν Τυβίγγῃ 1893, σελ. 41).

³) Πρβλ. καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἐλεγγον σελίδ. 84, 10 (ἐκδ. Wendland): καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ εἰρημένον, φησὶν, ἐν τῇ Γραφῇ «ἐπιάνικς πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσει».

Καὶ ἐν τῇ Νέᾳ δὲ Διαθήκῃ πλειστάκις μνημονεύεται ὁ ἀριθμὸς ἐπτά, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, τῇ ἐν μέρει ἐξ ἐβραϊκῶν παραδόσεων ἀρυτομένη, παραδόσεων δηλαδὴ ἀναφερομένων εἰς βαβυλωνιακά διδάγματα¹. Πρβλ. *Ματθ.* 15,34: «λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον ἐπτά, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια». πρβλ. καὶ 22,25. *Μάρκ.* 12,20. 16,9 ὁ Ἰησοῦς ἀναστὰς πρῶτ' πρῶτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίας τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκδεβλήκει ἐπτά δαιμόνια. *Λουκ.* 17,4: «ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπὶ σέ, λέγων, μετανοῶ, ἀφῆσθαι αὐτῷ»². Ἐν τῷ κατὰ *Λουκᾶν* Εὐαγγελίῳ 18, 30 φέρεται «ὅς οὐχὶ μὴ ἀπολάβῃ ἐπιπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ», ἀντὶ δὲ τοῦ ἐπιπλασίονα ἀναγινώσκεται καὶ πολλοπλασίονα³. Ἰδὲ καὶ Ἀποκάλυψ. Α' 4, 12, 20: «τὸ μυστήριον τῶν ἐπτά ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐν τῇ δεξιᾷ μου, καὶ τὰς ἐπτά λυχνίας

ταῖν αὐταῖν γὰρ αἱ πτώσεις φησὶν, αἱ τῶν ἄστρον μεταβολαὶ ὑπὸ τοῦ πάντα κινουόντος κινούμεναι. Καὶ ὁ Δανιὴλ δὲ παρεδόθη «ἐπτά λέουσι» (Μ. Γλυκ. σελ. 375 ἐκδ. Βόννης). Σημειῖται δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά τὰδε σημειοῦται: (Ἰωβ σελ. 760 Α) «Ipse enim septenarius numerus septiformas spiritus gratias in se demonstrat, quae in hoc micant ipsique gratiarum spiritus in eodem firmamento caeli sunt fulgentes. Igitur stellae per prophetam septem oculi Domini appellantur».

¹) Πρβλ. περὶ τούτου Ἀν ρεάν ἀρχ. Καίσαρ. Ἐρμην. εἰς τὴν ἀποκάλυψ. Migne PG 106 στήλ. 256 καὶ Ἀρέθαν ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ στήλ. 569. 576 *Hammer-Purgstall* ἐν Wiener Jahrbücher der Literatur τόμ. 123 (1848), σελ. 52 ἐξ. καὶ *E Schürer* ἐν Zeitschr. für neutest. Wiss. VI (1905) σελ. 20 ἐξ. καὶ *Jos. Sauer*, Symbolik des christl. Kirchengebäudes σελ. 75 ἐξ.

²) Πρβλ. καὶ *Ματθ.* 18,22: «Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτοakis; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά» ἔνθα τὸ ἑβδομηκοντάκις οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ ἐπίτασιν τοῦ ἐπτά· οἶονεῖ 7·70+7=77.—Μνημονευσθῆτω δ' ἐν παρόδῳ καὶ ἡ τῶν Γάλλων βῆσις «il faut tourner sept fois sa langue dans sa bouche avant de parler» ἡ δηλοῦσα ὅτι δεῖ τινα καλῶς διανοεῖσθαι πρὶν λαλῆσαι.

³) Ἐγράφη δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης (Ἐξηγητικὰ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον βιβλ. ΙΘ', 9 τόμ. 4^{ος} (ἐν Λιψίᾳ 1903) σελ. 309 τῆς παρὰ Hinrichs ἐκδ. τῶν ἔργων τοῦ Ὁριγ.) «τῶν ἀγνῶν λόγων Κυρίου τῶν πεπυρωμένων καὶ κεκαθαρισμένων ἐπιπλασίως καὶ δοκίμων». Πρβλ. καὶ τὸ ἄσμα *Κοσμᾶ τοῦ Μαϊοῦμᾶ* τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἑσπέρᾳ τῆς Μ. Τρίτης ψαλλόμενον «Πῆμα τυράνου ἐπεὶ υπερίσχυεν ἐπιπλασίως κάμινος ἐξεκαύθη ποτέν. (*Christ-Παρανίκᾳ*, Anth Carm.Christ. σελ. 189).

τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν, καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσίν». Γ' 1. Ε' 1, 5, 6¹. ΣΓ' 1. Γ' 3. ΙΑ' 13 «ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ (=πολλαὶ χιλιάδες) ΙΕ' 1, 6. ΙΖ' 3, κτλ.² Καὶ Συμεὼν δὲ ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ τελευταῖος οὗτος πρόμαχος τῆς μυσταγωγικῆς θεολογίας, ἱερολογῶν περὶ τοῦ ἑπτὰ σημειοῦται (Περὶ τῶν μυστηρίων Κεφ. ΣΠΔ'): ὁ δὲ ἑπταδικὸς ἀρι-

¹) Σημειῖται τὸ χωρίον τοῦτο «τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, τὰ ἀπεσταλμένα εἰς παῖσαν τὴν γῆν».

²) Ἰδὲ πρὸς τοῦτο τὰ χωρία τῆς Κ. Δ. ἐν *Moulton-Geden, A Concordance to the Greek Testament*². ἐν' Ἐδιμβούργῳ σελ. 376, καὶ περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἀριθ-ἑπτὰ ἐν *Büchner Heubner. Exegetisch homilet. Lexikon*²⁸ σελ. 903, καὶ Λεξικὸν τῆς Ν. Δ. ὑπὸ *Preuschen*, Giessen, 1910 σελ. 443 καὶ μάλιστα πάντων τὸ βιβλίον τοῦ *Otto Zöckler. Die Tugendlehre des Christentums geschichtlich dargestellt in der Entwicklung ihrer Lehrformen, mit besonderer Rücksicht auf deren zahlensymbolische Einkleidung. Gütersloh, 1904*, ἰδίᾳ ἐν σελ. 70, 102, 153, 157, 243, 289 κτλ. Καὶ νῦν δὲ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, πάντως δὴ ἐξ ἀστρολογικῶν τὸ πρῶτον αἰτίῳ δομηθεῖσα, ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν μέγιστα ἀμυρτήματα ἀναγράφει (πρβλ. *Reitzenstein, Poimandres* σελ. 242). Περὶ τῶν ἑπτὰ ἁμασιῶν ἔγραψε πλὴν τοῦ *Otto Zöckler. Das Lehrstück von den Sieben Hauptsünden, ἐν Μονάχῳ 1893. τῶν Bibl. und Kirchenhistor. Studien* τρίτον τεύχος) καὶ ἡ Μαρία *Gothain* ἐκτενεστέραν μελέτην ἐν τῷ *Archiv für Religionswissenschaft* τόμῳ 10τῳ (1907) σελ. 416-484, Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ πειράται τὰ τε κατὰ τὰς ἑπτὰ ἀμυρτίας ἐπαινετῶς διασαφῆσαι, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τὴν Λατινικὴν γραμματείαν τοῦ ἐξιόντος μέσου αἰῶνος ἐπίδρασιν αὐτῶν ὑποδείξει. Τὰ θεολογικὰ συγγράμματα τῶν προηγουμένων χρόνων διέκρινον ἀκριβῶς ἀλλήλων τὰ *vitia capitalia* καὶ *peccata mortalia*. Τὰς ἑπτὰ ἁμαρτίας ἀνῆγον εἰς τὰ πρῶτα, αὗται δ' ἐνομιζοντο ἐν τοῖς μετὰ Θωμᾶν τὸν Ἀκρινάτην χρόνοις αἶθε: *superbia, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia* καὶ *acedia*. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἔχουσιν ὀκτὼ «ἁμαρτίας πρὸς θάνατον» κατὰ Α' Ἰωάνν. 5, 16 ἐξ. (ἰδ. *Gothain* σελ. 426 ἐξ.). Εὐάγγελος ὁ Ποντικὸς ἔγραψε «περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν» καὶ ὁ Νεῖλος περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας· ταῦτα δ' ἐνομιζοντο ἢ τε γαστριμαργία καὶ πορνεία καὶ φιλαργυρία καὶ λύπη καὶ ὀργή καὶ ἀκηδία καὶ κενοδοξία καὶ τέλος δὴ ἡ ὑπερφάνεια. Ὑπὲρ πάντα δὲ ἄλλον ἢ Ἑρμητικὴ φιλοσοφία συνέδειε σαφῶς καὶ ἑαυτῇ ἀκολούθως τοὺς πλανήτας πρὸς ἑπτὰ πονηρὰς ἰδιότητας αἱ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ εὐφυτεύονται (ἰδὲ *Zielinski, ἐν Philologus* 21, 21 ἐξ καὶ ἐν *Süddeutsche Monatshefte* 1905 τεύχει ια', καὶ πρβλ. *Reitzenstein. Poimandres* σελ. 52 ἐξ. 232 καὶ *Gothain* σελ. 421 σημ. 1.). Αἱ δ' ἑπτὰ ἀρεταὶ τῆς φιλοσοφίας ταύτης ἦσαν ἢ τε πίστις καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀκακία καὶ ἡ σεμνότης καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἀγάπη. Πρβλ. καὶ *von Andrian. Mitteil der. Anthropol. Gesell. in Wien* 1991 σελ. 269.

θμός ἀνάγεται ἐπὶ τὰ ἐπτὰ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος χαρίσματα, περὶ ὧν Ἡσαΐας προηγόρευσεν ὁ προφήτης. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπτὰ ἱερεῖς τοὺς τὴν Ἱερικὴν ἐπτάκις περικυκλώσαντας», ἃ ὑπαινίσσονται, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται, εἰς Φλαουτοῦ Ἰωσήφ. Ἀρχ. 5, 27: Περιῆταν δὲ πάλιν (οἱ Ἑβρ.) τὴν πόλιν (Ἱερικ.) ἡγουμένης τῆς Κιδωτοῦ καὶ τῶν ἱερέων τοῖς κέρασιν ἐξοτρυνόντων τὴν δύναμιν πρὸς τοῦργον. καὶ περιελθόντων ἐπτάκις καὶ πρὸς ὀλίγον ἡρεμησάντων, κατέπεσε τὸ τεῖχος μήτε μηχανῆς μητ' ἄλλης βίας αὐτῷ προσενεχθείσης ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. οἱ δ' εἰσελθόντες εἰς Ἱερικοῦντα πάντας ἔκτεινον, τῶν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν παράδοξον τοῦ τείχους ἀνατροπὴν καταπεπληγόντων, καὶ τοῦ φρονήματος αὐτοῖς πρὸς ἄμυναν ἀχρείου γεγονότος.

Ὅρθως δὲ καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην ἡρμηνεύθησαν (χαίρειν δ' ἐῷμεν τὰς καὶ ἐμοὶ γνωστάς πολλὰς καὶ σοφιστιώσας τῶν θεολόγων ἐρμηνείας) καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα χωρία τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς (Δ' 3 καὶ 8-9) τοῦ Παύλου, αἰνιττόμενα τὴν τῶν ἐπτὰ πλανητῶν (ἢ γενικώτερον τὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων) πανίσχυρον δύναμιν, τὴν εἰς θρησκείαν που τῶν δεισιδαιμόνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀποβάσαν.

Λέγει τοίνυν ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος «οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι, ὅτε δὲ ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ» καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ «ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς, νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν ἐθέλετε;»¹. Μνημονεύομεν τέλος καὶ τῶν ἁγίων ἐπτὰ παιδῶν οἱ κατὰ Φώτιον (Βιβλιοθ. σελ. 467, β Bekker), ἐφάνησαν ἀναδεδιωκότες «μετὰ ἔτη δύο καὶ ἐβδομήκοντα καὶ τριακόσια»².

¹) Πρὸς Α. Dieterich, Abraxas σελ. 62. Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνίοτε τὰ στοιχεῖα ὡς πρόσωπα ἐξελαμβάνοντο καὶ ἐπροσωποποιούντο. Ἐλέγετο ἐπὶ παραδείγματος ὅτι τὸ ὕδωρ ἔγκυμον γινόμενον ἐγέννησε τὸ σκότος, τὸ δὲ πῦρ κυῆσαν ἐγέννησε τὸ φῶς, καὶ τέλος ὁ ἀήρ ἔγκυος γινόμενος ἐγέννησε τὴν σοφίαν· ἰδ. *Freudenthal*, *Hell. Stud.* I, 71.

²) Βραδύτερον παρατηρεῖται παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς κλίσις τις εἶνα τὸν ἐθνικὸν

Ε'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Πολλὰ δὲ ὀνόματα ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι τε καὶ ἔξω αὐτῆς ἐν οἷς ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ διὰ γνωστὸν λόγον, ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἰτίαν ὑπάρχει. Πλὴν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἐπταπύλου Θήβης ἐν Βοιωτίᾳ (Ἰλ. Δ, 406. Ὀδ. λ, 263. *Αἰσχ.* Ἐπτὰ ἐπὶ Θ. 165. *Σοφ.* Ἀντ. 101 κτλ. ἰδὲ Ἀπολλοδ. Γ' 6, 6)¹ καὶ τῶν Ἐπὶ Πυρῶν ἐν Θήβαις (Σχολ. εἰς Πινδ. Ὀλ. 6, 23), γινώσκομεν τὸ Ἐπιτάχαλκον ἐν Ἀθήναις (Πλουτ. Σύλλ. 14 περὶ ἀδολεσχ. 7) τὰς Ἐπὶ Γωνίας ἐν Σπάρτῃ², τὰς Ἐπὶ πόλεις πρὸς δυσμὰς τοῦ Ταυγέτου (Ἰλιά³. I,

θεωρούμενον ἀριθμὸν *ἐννέα* ἀποβάλλωσι, ἀντὶ τούτου δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ προσλαμβάνωσι. ἰδ. *Usener*. Der hl. Theodosius σελ. 135 καὶ *Wölfflin*, Arch. für lat. Lexikogr. IX, 347 ἐξ.

¹) Παρὰ *Σοφοκλ.* Οἶδ. Κολ. 1305 εὑρεται καὶ «ἐπιτάλογχος στόλος». πρβλ. καὶ 1311 «οἷ νῦν σὺν ἐπὶ τάξεσιν σὺν ἐπὶ τε λόγχοις τὸ Θήβης πεδίον ἀμφιστάσι πᾶν». Περὶ τῆς ἐπταπύλου Θήβης ἔγραψε πολλὰ ὁ *Brandis* ἐν *Hermes* B' 259 ἐξ. Ἐν τῇ ὀνομασίᾳ ταύτῃ ἀνευρίσκει οὗτος «das älteste Zeugnis für die Anwendung der Planetentage» (πρβλ. ἄνωτ.), Ὁ δὲ *Wilamowitz* ἡγεῖται (*Hermes* ΚΖ' (1891) σελ. 291-242) τὸ ὄνομα εἶναι «eine aus künstlerischen Motiven hervorgegangene Erfindung» καὶ ὅτι «der Dichter der Thebais hat die Sieben Tore erfunden» ὥστε αὗται (σελ. 229) «nicht für die Topographie sondern für die Poetik ihren Wert haben» καὶ ὁ *Diels* καλεῖ τοῦτο (ἔ. ἀ. σελ. 10) eine conventionelle Phrase» τοῦ περιτρίπτου ἀριθμοῦ. Ὁ δὲ *Σωτηριάδης* (*Humanistisches Gymnasium* τόμ. 1900 σελ. 159 ἐξ.) τὴν ὀνομασίαν ἡγεῖται μόνον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυλῶν ὠρμηθῆσαι. Καὶ ὁ *Σχολ.* δὲ εἰς Ἀριστοτέλ. *Μεταφ.* 1093 α 18 (ἐκδ. Βερολ. Ἀκαδημ. τόμ. Δ' σελ. 831) σημειοῦται «εἰ δὲ πεντάπυλος ἦν ἡ πόλις (Θῆβαι) καὶ οἱ ἐπὶ Θήβας στρατηγοὶ πέντε ἂν ἐγένοντο», οὐ ποσοδεγόμενος τὴν διὰ τοῦ ἐπτά ἀριθμοῦ αἰτίαν. Γνωστὸν δὲ καὶ τὸ ἐπιτάστομον (πύλας:) Θῆβαι (*Σοφ.* Ἀποσπ. 778 *Nauck*), καὶ τὸ ἐν *Εὐριπ.* Ἀντιόπη 61 (*Suppl. Euripid.* bearb. von H. v. Arnim, ἐν Βόννῃ 1913, σελ. 21) ἄστρ' Ἰσμηνὸν πάρα | ἐπιτάστομον πύλαισι | ἐξαρτύετε. Περὶ τῶν ἐπὶ πυλῶν τῆς Καδμείας διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθη ὁ *Α. Δ. Κεραμόπουλλος*, ἐν *Θηβαϊκοῖς* Αθ. 1917 σελ. 454 καὶ νῦν δὲ ἡ πόλις κατ' αὐτὸν (σελ. 464) ἔχει ἐπὶ ἐξόδους. Πρβλ. *Εὐρ.* Βακχ. 919 «Θήβας καὶ πόλισμα ἐπιτάστομον» ἰδ. καὶ κατ. τὰ περὶ τοῦ ἐπιτάπυργος. Καὶ ὁ *Φιλοκτήτης* δ' ἀλγυνόμενος (*Σοφοκλ.* 1027) ὅτι ἐξῆ σὺν κακοῖς πολλοῖς καλεῖ ἑαυτὸν πανάθλιον, ναυβάτην πλεῦ-σανθ' ἐκόντα ἐπτά ναυσὶ (Ἰλ. B, 719).

²) *Διονύου* 34, 38 «ab eo loco quem *Heptagonias* appellant».

150-151), τὴν Ἑπτάφωνον στοὰν ἐν Ὀλυμπίᾳ¹, τὸν ἐπτάπορον ποταμὸν ἐν Μυσίᾳ (Ἰλ. Μ, 20. Ἡσιόδ. Θεογ. 341, ἰδὲ καὶ κατωτέρω), τὰ Ἑπτά Ὑδατα («Septem Aquae») λίμνην πλησίον τοῦ Ῥεάτου τῆς Σαδίνης (Διον. Ἀλ. Ῥωμ. ἀρχ. Α, 14, 4. Κικ. ad Att. IV, 15, ὁ, πρὸς δλ. καὶ Drakenborch εἰς Liv. XXII, 36, 7), τοὺς Ἑπτά Πάγους ἐν Τυρρηνίᾳ², τὰ Ἑπτά Πελάγη ἐν Βενετίᾳ (Πλίν. III, 16, 20. Ἡρωδιαν. Η' 7, 1), τὰ Ἑπτά Φρέατα ἐν Ἀραβίᾳ (Στράβ. ΙΣ' 182), τὸν τόπον Ἑπτάδελφοι («Ἑπτ' Ἀδελφοὶ Grash.») ἐν Μαυριτανίᾳ³, τοὺς Ἑπτά Νομούςς («Ἑπτανομίς ἢ ἀπὸ τοῦ γ' αἰῶνος Ἑπτανομία» ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Πτολεμαίου εὐρηγῆται καὶ οἱ δύο οὗτοι τύποι καὶ ὁ τύπος οἱ Ἑπτάνομοι!) ὄνομα τῆς μεσημβρινωτέρας τοῦ μεγάλου Δέλτα Αἰγύπτου (πρὸς δλ. Πτολεμ. Δ' 5 καὶ Wilberg ἐν σελ. 286, ἰδὲ καὶ Wilcken, Gr. Ostraka I, 426 καὶ Mitteis-Wilcken, Chrest. der Pap. I, 1, ἐν Αἰψίᾳ, 1911, σελ. 36 καὶ P. M. Meyer, Jurist. Papyri, ἐν Βερολίνῳ 1920, σελ. 284. 289)⁴, τὴν Ἑπτάθεον ὄνομα τῆς Θεοδοσίας (Θεο-

¹) Πλουτάρχ. Ἡθικ. 502, d. Δουκ. περὶ τῆς Περιεργ. τελευτ. 40. Πλιν. 36, 15 «ibi casu accidit. Olympiae autem arte, mirabili modo, in porticu, quam ob id *heptaphonon* appellant, quoniam septiens eadem vox redditur».

²) Διον. Ἀλ. ξ. α. Β, 55, 5. «χώραν τε παραδοῦναι Ῥωμαίοις τὴν προσεχῆ τῷ Ἰσβέρει, τοὺς καλουμένους Ἑπτά Πάγους».

³) Πτολεμ. Δ' 4 (σελ. 350 Wilberg). Στράβ. ΙΖ' 827 «Εἰς δὲ τὴν ἐντὸς θάλασσαν πλείουσιν ἀπὸ Λυγγὸς πόλεις ἐστὶ Ζήλις καὶ Τίγα, εἴτα τῶν ἐπὶ ἀδελφῶν μνήματα καὶ τὸ ὑπερκείμενον ὄρος ὄνομα Ἀβίλη πολύθηρον καὶ μεγαλόδεδρον». Οὐχὶ ὀρθῶς ὀνομάζεται τοῦτο ὄρος παρὰ τῷ Pauly RE καὶ Pape-Benseler ἐν λ. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔλεγον τὸν τόπον τοῦτον Castellum septem, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὦν ναὸς τις καθωσιωμένος τῇ λατρείᾳ τῶν ἐπτά πανηγῶν. Ἰδὲ Brandis ἐν Hermes B (1867) σελ. 264 σημ.

⁴) Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν Αἰγυπτίων ἐκβάλλεται ὁ παρ' αὐτοῖς ἱερὸς ἀριθμὸς τέσσαρα τῷ χρόνῳ πλήρως ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά, καὶ πῶς ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἐννέα. Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πλήν τοῦ ἱεροῦ ἀριθμοῦ τέσσαρα προσφιλέστατος ἦν ὁ ἐπ' ἑπτά ἱερὸς ἀριθμὸς ἐπτά (ἰδὲ Griffith-Thomson, Demot. Mag. Pap. σελ. 78. Heyes. Bibel und Ägypten σελ. 212) ὅς δὴ τῷ χρόνῳ καὶ τοῦ τέσσαρα ἐπικρατεῖ. Καὶ δὴ πρότερον μὲν ἡγοῦντο πᾶσαν εὐδίκειμον προᾶξιν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ποιητέον, πρὸς μαγείαν δὲ ληπτέον τέσσαρας κεράμους καὶ τετράκις ἐπ' αὐτῇ ἀναβοᾶν· γοητεία δὲ τις ἐπὶ τὸ θῦμα γιγνομένη μὲν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας κατακοιμίζει αὐτό, ἐπὶ δ' ἐπτά φονεῖ αὐτό. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐνομιζέτο ὅτι ἐν Ἀδου ὑπαντᾷ

δοσίας ἢ Ἀρδαύσης ἐν τῇ Ταυρικῇ χερσονήσῳ¹, τὰ Ἐπὶ Νησία ἐν τῇ ἐντὸς θαλάσσῃ (Σιεφ. Βυζ. Πτολεμ. 7, 1, 95² *Meineke*, FCG. 4, σελ. 518³. Καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐπιαπύργιον (Πεδι-Κουλέ), φρούριον, ἰδ. *Du Cange*, Const. Christiana βιδλ. Β' σελ. 45 καὶ πρβλ. Κ. Ἄμανιον ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. τῆς Μεσσοκαὶ Νέας Ἑλλ. τόμ. Ε' (1920) σελ. 61. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὑπήρχον τό τε Ἐπίσκαλον, *Du Cange* ἔ. ἀν. σελ. 56 πρβλ. καὶ σελ. 60 καὶ τὸ προάστειον τὸ καλούμενον Ἐβδομον, *Du Cange* ἔνθ. ἀν. σελ. 172-3 τὸ «ἐπτὰ σημείους» (*milliaribus*) ἀπέχοι τῆς πόλεως (ἰδὲ καὶ *Νικηφόρον* Ἱστορ. Σύνοτμ. σελ. 15 καὶ 36 ἐκδ. Βόννης). Πρὸς τοὺς ἐπτὰ πλανήτας ἀναφέρω καὶ τὰ ἐν Ῥώμῃ *Septizonia* (παρ' Ἀμμιανῷ 15,7,3 τὸ παλαιότερον τούτων καλεῖται *Septemzodium*, ἰδὲ περὶ τούτων καὶ τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν) καὶ Ἐπιάζωνα, τὰ μέγιστα ἐκείνα ἐπτώροφα καὶ ἐπὶ περιφεροῦς ἐν ἐκάστῳ ὁρόφῳ κίωνων ζώωνος ἐρειδόμενα οἰκοδομήματα. Τῶν δύο

τις ἐπὶ ἀγέλασι καὶ ἐνὶ ταύρῳ, καὶ ἐπὶ θεῶν ἢ ὄφειν ὑπήκοος γίνεται· ἡ ἴσις κατὰ τὸν πλοῦν ἐν τῷ Δέλτῳ ἐπὶ σκορπίοις συμπλέει, ἐπὶ νύμφαι προσέρχονται τῷ νεογεννήτῳ βρέφει καὶ γνωρίζουσιν αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ τύχην, ἐπὶ θεοὶ ἐθεμελίωσαν τὴν γῆν κττ. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἱατρικῇ καὶ ἐν τῇ μαγείᾳ συχνοτάτῃ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εὑρεται χρήσις. Ἐπτὰ φθοίσκοις ἔκ τινος φαρμάκου ἢ ἐπὶ λίθοις δεῖ θεραπεύεσθαι, ἐπὶ ἄμμασι συναπτέον τὸ περίπττον, καὶ ἐπὶ πύλας λέγεται ἔχειν τὸν Ἄδην. Ἐν τῷ Δημοτικῷ Μαγικῷ παπύρῳ τοῦ Λονδίνου καὶ Βαταουικῷ Λουγδούνου (Γ' αἰῶνος μ. Χρ.) ἐκβάλλει αὐτὸ τοῦτο ὅλως ὁ ἐπὶ ἀριθμὸς τὸν ἱερὸν ἀριθμὸν τέσσαρα. Ἐπτάκις δέον τὰ ῥητὰ ἀπαγγέλλειν, ἐπτάκις τὸν πόδα πατεῖν ἐν ταῖς μαγανείαις, ἐπὶ βασιλείᾳ καὶ ἐπὶ θεοῦς ἐπικαλεῖσθαι τὸν μαγανευόμενον καὶ μαγεύοντα, ὃς δὲ καὶ ἐπὶ κεράμοις ἢ κλάδοις φοῖνικος, ἐπὶ φύλλοις, ἐπὶ βώλοις ἄλατος, ἐπὶ κριθαῖς καὶ ἐπαδακτύλῳ βότρου χρήται. Ἰδὲ περὶ τούτων καὶ *Sethe*, ἔνθ. ἀν. σελ. 31 ἐξ.

¹) Ἄνων. Περίπλους Εὐξ. Πόντ. ἐν *Geog. Gr. min.* ἐκδ. *Ch. Müller* I, σελ. 415 ἀνὺν δὲ λέγεται ἡ Θεουδοσία τῇ Ἀλανικῇ ἥτοι τῇ Ταυρικῇ διαλέκτῳ Ἀρδάβδα τούτεστιν Ἐπιάθεος».

²) Πρβλ. καὶ τὴν «εὐατέραν τῶν Ἰονίων νήσων ὀνομασίαν α' Ἐπτάνησαν. Περὶ τούτων σημειοῦται ὁ Σπ. Ἀμίρτος τάδε ἐν Νέῳ Ἑλληνομονήμονι τόμ. ΙΑ' (1914) σελ. 66: «ἡ ὀνομασία τῶν νήσων ὡς Ἰονίων ἢ Ἐπτανήσου δὲν παρουσιάζεται πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ἡγδόου αἰῶνος· πρότερον δ' ἐκαλοῦντο ἀπλῶς *Βενετικαὶ νῆσοι*, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν ἀπεχωρίζοντο ἀπὸ τῶν λοιπῶν νησιωτικῶν κτήσεων τῆς Βενετίας».

³) Ἰδὲ καὶ *Wiener Jahrbücher der Literatur* τόμ. 122, σελ. 213.

τούτων οὕτω καλουμένων οἰκοδομημάτων γνωστότερον (εἰ μὴ καὶ μόνον) ὑπῆρχε τὸ ὑπὸ Σεπτιμίου Σεουήρου τοῦ ἐν Συρίᾳ τὰς περὶ τῶν ἀστέρων δεισιδαιμονίας μυηθέντος, ἐν τοῖς πρόποσι μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῆς δυτικῆς κορυφῆς τοῦ Παλατίνου λόφου ἀνεγερθέν, οὗ διετηροῦντο τρεῖς ὄροφοι μέχρι τοῦ πάππα Σίξτου Ε' (1585), τοῦ περιπύστου ἰδρυτοῦ ἄλλων τε καὶ τῆς Οὐατικανῆς Βιβλιοθήκης. Κατέρριψε δ' οὗτος τὰ ἕως τότε σφζόμενα τριώροφα λείψανα αὐτοῦ (ἰδ. εἰκόνα ἐν *Garrucci*, *Antichità di Roma*) ἵνα τοὺς κίονας προσλάβῃ ἐν τῷ ἐξοικοδομουμένῳ Οὐατικανῷ. Τῶν Sept. τῶν παλαιῶν χρόνων μνείαν ποιοῦνται οἱ *Suet. Tit.* 1 καὶ *Spartian. Sev.* 19 § 5 καὶ 24 § 3 καὶ *Ant. Get.* 7 § 2. Σημειοῦμαι δ' ἐν τέλει ὅτι καὶ ὁ Χριστιανὸς ποιητὴς Κομμοδιανὸς (7 καὶ 9) *Septizonium* ἐκάλεσε τοὺς ἐπτὰ πλανήτας. Περὶ Ἑπταζωνίου καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἰδ. *Boll* ἐν PW, Z' 2575 ἐξ. Ἀναγράφω δ' ἐνταῦθα ἁπλῶς καὶ τοὺς χριστιανικοὺς τόπους ἐν Ἱεροσολύμοις Ἑπτὰ Καμάρας (παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν καὶ τῆς Θεοτόκου) καὶ τὰς Ἑπτὰ τῆς Παναγίας ἀψίδας (Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας Γ, 141 καὶ Α', 327)¹.

¹) Καὶ νῦν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ πολλογοῦ εὗρηται ὀνομασίαι τὸν ἐπτὰ ἀριθμὸν ἔχουσαι. Οὕτω παραδείγματος ἕνεκα ἐν *Βιέννῃ* ὑπῆρχον παλαιότερον (ὡς εἶδον ἐν τοῖς Wiener Jahrb. d. L. 122, 221) ὀνομασίαι οἷαι bei den sieben Brunnen, Sieben Schwestern, Buchen, Körben, Säulen, Churfürsten κ.τ.λ. Ἐν *Παρίσι* οὐκ ἔχον ἄλλοτε παρὰ τὸ Πάνθεον la rue de sept voies, ἐν *Λονδίνῳ* τὰ seven dials, καὶ ἐν τῇ πολυῤῥήτῳ καὶ προσφιλεῖ *Ἰένῃ*, τῇ μικρᾷ τῆς Θουριγγίας πόλει, ὑπῆρχον ἄλλοτε τὰ ἐπτὰ *Plunder* αὐτῆς ἃ ἐκάλουν ἐπτὰ Wunder (*Neikel*. *Museographia* ἐκδ. Kanold σελ. 57, *Nikolai* Reisebeschreibung σελ. 63): Ara, Caput, Draco, Mons, Pons, Vulpecula Turris | Weigelliana Domus, septem miracula Ienae. ἰδ. καὶ *L. von Lebedur* ἐν *Anzeiger für Kunde des deutschen Mittelalters*, A' (1832) στήλ. 293-4, βραχεία τινὰ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν Γερμανῶν. Μνείαν ποιοῦμαι ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ τῶν sieben Schwaben, Raben, Schläfer (καὶ ein Sieben schläfer!) Sieben Sinne, Sieben Sachen (Siebensachen), der Sieben Gründe ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο μεγάλων ῥάξεων ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ Riesengebirge, καὶ τῆς φράσεως in Siebenmeilenstiefeln laufen καὶ τοῦ περιπύστου λόγου τοῦ *E. du Bois-Reymond* Die Sieben Welträtsel 1881 καὶ 1888. Ἀνέγνων δέ ποτε ἐν Γερμ. Ἐφημερίδι (Berl.) Tagebl. τῆς 9ης Δεκ. 1912, καὶ περὶ τίνος «Verbrecherverein böse Sieben». Καὶ ἡ πολυθρόνητος δὲ Ἰνδικὴ πόλις

Καὶ ἐν Παραστάσ. Συντόμ. Χρονικ. ἐκδ. Preger σελ. 67 (71) μνημονεύονται Ἐπτά Κίονες, ὃ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τόπον ἢ χωρίον ὑποληπτέον «ὁ λεγόμενος Ἐηρόλοφος στήλην μὲν ἔχει, καθὼς ὁ Διακρινόμενος λέγει, τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ κάτωθεν τοῦ κίονος καὶ Μαρκιανοῦ. Σεισμοῦ δὲ γενομένου πεπτωκέναι τὴν στήλην, καὶ ὡς λόγος λέγει, ἀνελθεῖν αὐτὴν ἄνωθεν τῶν ἐπτὰ κίωνων». Καὶ παρὰ Γεωργίῳ δὲ τῷ Κωδινῷ, σελ. 76, 20 ἐκδ. Βόννης φέρεται ὅτι ὁ ἐν ἀγίοις μέγας Κωνσταντῖνος ἡγείρειν «τὴν Χελώνην, τὸν ἅγιον Προκόπιον καὶ τὸν Ἅγιον Ἀκάκιον τὸν Ἐπίσκαλον»¹. Ἄπαντα μὲν οὖν εἰ διεξοίην τὰ τῷ ἐπτὰ ὀνόματι συγκαείμενα, ἴσως ἂν ἄκαιρον μῆκος ἡμῖν ἐπιγένοιτο τῷ λόγῳ.

ΣΤ'. Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΤΑ ΕΝ ΤΗ: ΓΛΩΣΣΗ: ΕΙΣ ΠΛΗΘΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΣΙΝ ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ

Νῦν τοίνυν τέλος ἐρωτᾶται τίνες λέξεις ἀπετέλεσαν γέφυραν, ὡς εἰπεῖν, δι' ἧς ὁ ἀριθμὸς ἐπτά ἀπὸ ἀριθμοῦ ἱεροῦ καὶ καθηγιασμένου καὶ ὠφελίμου πρὸς τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον προέβη ἐπὶ τὴν σημασίαν τοῦ πληθους καὶ τῆς ἐπιτάσεως. Δεῖ δὲ τὰς τοιαύτας λέξεις ἐν ἑαυταῖς ἀμφοτέρως που τὰς σημασίας ἐνέχειν, ὥστε τινὰ μὴ δύνασθαι τὴν μίαν μόνον σημασίαν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἀποδέξασθαι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ τὴν ἄλλην προσυπάρχειν τε ἢ γε ὑπονοεῖσθαι. Ἐν ταύταις δέον καταφανῶς τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτὰ διορᾶν ἐξασθενουμένην τε καὶ ἐκλείπουσαν τὴν ἀκριβεῆ ἀριθμητικὴν σημασίαν. Τοιαῦται λέξεις κατ' ἐμὴν γνώμην, αἷς καὶ αἱ ἄλλαι εἴτα συνωλίσθαινον καὶ

Delhi ὑκοδόμεται ἐπὶ ἐπτὰ παλαιότερων πόλεων. Ἴδὲ *J. Hirschberg*, *Um die Erde*, ἐν Λιψία 1894, σελ. 427.

¹) Καὶ παρὰ Νικηφόρῳ Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορ. Συντομ. σελ. 33, 16 ἐκδ. Βόννης (σελ. 29 de Boor) λέγεται ὅτι ὁ Ἡράκλειος ἀποκείρας τὸν Φιλάργιον ἐξόριστον εἰς τὸ Σέπτας λεγόμενον φρούριον («in Septae castellum») πρὸς ἥλιον δύνοντα κατὰ [τὰ] θάτερα τῶν Ἡρακλέους στηλῶν πρὸς τῇ Διδύμῃ κείμενον παρέπεμψεν ὄνομα ἐμοὶ ἀλλαχόθεν ἄγνωστον καὶ ἀνερμήνευτον, οὐδαμῶς δὲ εἰς τὸ Septem ἀνακτέον.

συγκατεφέροντο, εἰσὶν αἱ ἐπτάζωνος¹, ἐπτάφωτος², ἐπτάφυλλος³, ἐπτάωροφος⁴, ἐπτάδρομος⁵, ἐπταδύναμος⁶, ἐπτακέφαλος⁷, ἐπτάστομος⁸, ἐπτατάλαντος⁹, ἐπτάπληγος (Μαλαλ.), ἐπτάπυργος¹⁰, ἐπταουστρόβητος¹¹, ἐπτάτοκος¹², τὸ ἀνωτέρω ἀναγραφὲν ἐπτάπηγυς¹³,

¹) Νόνν. Διον. 1,241 «οὐρανὸν ἐπτάζωνον», 38,115 «αἰθέρος ἐπτάζωνον ἵπνον» ἀναφέρεται εἰς τὸ σύστημα τῶν ἐπτά πλανητῶν· ἰδὲ ἀνωτέρω πρὸλ. καὶ τὸν Δουγδ. Παπ. J. 395 παρὰ A. Dieterich, Abraxas σελ. 186, 13 «γνῶθι τέκνον, τίνος ἡ ἡμέρα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἑλθὼν εἰς τὴν ἐπτάζωνον μέτρει ἀποκάτωθεν κατεύρησεις».

²) Ἐπιφ. 2,297 c «ὦ γαστήρ ἐπταφώτου χάριτος τὸ ἄσβεστον ἔχουσα φῶς». πρβλ. καὶ Boissonade Ψευδ Χρυσσοῦ τόμ. 7, 547, 10. 566, 25.

³) Ἐπτάφυλλος (= πολύφυλλος) κράμνη, Ἰππῶναξ παρ' Ἀθην. 9, 370 β. ἰδ. Roscher, Siebenzahl σελ. 11.

⁴) «Ἐπτάωροφος πύργου» (Διοδ. ΙΔ' 30) ἐν οἷς κατέκουν οἱ Μοσσύνιοι, λαὸς παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον πρὸς Δ. τῆς Τραπεζοῦντος (Ἡροδ. Γ, 94, Η, 78 καὶ Ξενοφ. Ἀνάβ. Ε' 4,15 ἐξ.), ὄντες ἀστροβυταὶ ἢ ἀστρολάτραι, ὥσπερ καὶ οἱ Ἐπτακομήται (Σιεφ. Βυζ., καὶ Στράβ. ΙΒ, 548) λαὸς γνωστός ἕνεκα τῆς ἡλιολατρείας αὐτοῦ (Brandis ἐν Hermes Β' (867) σελ. 265 σημ.).

⁵) α' Ἐπτάδρομος δόλιχος», Τζέτζης.

⁶) Ἰππολ. λαβυρίνθ. ἡ ἐλέγχ. κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων 318,70.

⁷) «Ἐπτακέφαλος ὀδόντιον», Μεθόδ. ἐκδ. Bonwetsch σελ. 92, 5, καὶ Δαμασκ. ἐν βίῳ Ἰσιδώρ. παρὰ Φωτίῳ Βιβλ. 340,9 «ἔλεγον δὲ οὗτοι (οἱ Βραχμῶνες) καὶ μονόποδας ἀνθρώπους παρὰ σφίσιν ἰστορεῖσθαι καὶ δράκοντας ἑξαισίουσιν κατὰ μέγεθος ἐπτακεφάλους καὶ ἄλλα ἅττα πολὺ τὸ παράλοον ἔχοντα». Παρὰ τῷ Ἐπιφαιίῳ Παναρ. κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων Γ', 233 ἀποκαλεῖται αἱρεσίς τις «ανεκρωμένη ὕδρα ἐπτακέφαλος καὶ πολύσχιδος». πρβλ. δὲ ὀλίγον ἀνωτέρω σελ. 238 «τὸ ἐρπετόν τοῦτο τὸ πολυκέφαλον ὕδρας ἄμορφον κατὰστημα» (Roscher, Siebenzahl σελ. 50)

⁸) Νόνν. Διον. 1,242 «βοῆς ἐπτάστομος ἡχώ».

⁹) Θεμιστ. Σοφιστ 284, β. «καὶ προσήκει αὐτῷ μεῖζον φρονεῖν φέροντι ῥαδίως. ἀγνωμοσύνας ἀνθρώπων ἢ ἐφρόνει ἐκεῖνος * ὁ ἐξαμύσας (Ἐξαμύας Dind.) φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τον λίθον τὸν ἐπτατάλαντον».

¹⁰) = Ἐπτάπυλος κατὰ τὰ ὑπὸ Κεραμοπούλλου ἐν Θηβαϊκοῖς σελ. 454 λεγόμενα. πρβλ. καὶ Curtius ἐν SB Berl. Akad. 1884 σελ. 504 σημ. 6. Τοῖς τείχεσι τῆς πόλεως Θήβης ἀποδίδωσιν ὁ Εὐριπίδης ἐπὶ ἡ ἀοριστώτερόν πως πολλοὺς πύργους (πρβλ. Φοιν. 181, 219, 245, 287, 489, 621, 710, 748 σχολ., 1058, 1078, 824, 1002, 1087, 1091, 1167, 1196, 1224, καὶ Κεραμ. ἐν. ἀν

¹¹) «Ἐπταουστρόβητον ὄρχημα», Τζέτζ. ἐν Cramer, Ἀνέκδ. ΙΙΙ, 341, 18.

¹²) Νόνν. Διον. ΙΓ' 148 ἐπτατόκου μετὰ μητέρος. vgl. πολυτοκος Ἰπποκρ. Ἀριστοτ.

¹³) Πρβλ. καὶ τὸ Αἰσχύλειον «ἐπτατειγῆς ἑξόδος» (Επτ. ἐπὶ Θήβ. 284) «ἐγὼ δ' ἐπάρχους ἔξ ἔμοι σὺν ἐβδόμῳ ... εἰς ἐπτατειγῆς ἐξόδους τάξω μολών». — Παρ. Εὐσταθ. φ 1435,41 ἀναγράφεται «καὶ τι μύρου εἶδος ἐπταβασίλειον», ὃ ἄλλοι ἄλ-

ἐπτάχορδος¹, κτλ.

Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ οὐ μόνον τὴν ἀπαρίθμησιν δηλοῖ ἀλλὰ πῶς καὶ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος· οἷον δ' ἂν ᾦν τινι μὴ σφόδρα ἀκριβολογοῦντι ἀμελέστερον εἰπεῖν ἀντὶ τούτων καὶ πολύζωνον, δς λίθος τι πρὸς Πλινίῳ, Hist. Nat. 37, 189, καὶ πολύφυλλον (σμίλακα Εὐπολ. παρὰ Πλουτ. Ἡθ. 662, e, Θεοφρ.) καὶ πολυώροφον (Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. Ζ, 248 [640,1]) καὶ πολύφωτον (ἰδ. Δουκάγγιον ἐν λ.) καὶ πολύδρομον (Αἰσχύλ. Ἰκετ. 737) καὶ πολυδύναμον (Στοβ. Ἐκλογ. Α', 840) καὶ πολυκέφαλον (Πλάτ. Σοφ, Ἀριστοτ.), καὶ πολυστομον (Νεῖλον, πρὸς Νικ. Θηρ. 175) καὶ πολυτάλαντον (Δουκ. Ἐταιρ. Διὰλ. 7,4. Ἀθην. 398 e) καὶ πολύχορδον (βάρβιτον, Θεοκρ. 16,45. Σιμωνίδ. 36) κττ. πρὸλ. καὶ ἐπιταφεγγής-πολυφεγγής, ἐπτάφωνος-πολύφωνος, ἐπτάωρος-πολύωρος, κτλ.

Ἐπισκοποῦμενοις δ' ἡμῖν περαιτέρω τὸ πρᾶγμα ἔστι διορᾶν ἐν πολλαῖς τῶν πρὸς τὸ ἐπὶ συνθέτων λέξεων τὴν τοῦ ἐπὶ σημασίαν ἀντικαθισταμένην σχεδὸν πλήρως ὑπὸ τοῦ πολὺ. Τοῦτο δ' ὁμολογεῖται παρ' αὐτῶν ἤδη τῶν παλαιῶν γραμματικῶν. Εἰσαγωγῆς μόνον ἔνεκα μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοῦ Ὀμηρικοῦ (Ἰλ. Η, 220, 245-248. Δ, 545) καὶ Σοφοκλείου (Αἴ. 576) ἐπιταβόειος (ἐπτάβόειος), ἐπιθέτου τοῦ «ἄρρήκτου» Αἰαντείου σάκους², ὅπερ προσδαλὼν ἰσχυ-

λως ἐρμηνεύσαι πειρῶνται. Ὁ παλαιὸς ἐκείνος Ἀ. Γαζής (Α. 741) λέγει ὅτι μύρον ἔστι ἐπὶ Βασιλέων «καλούμενον οὕτως εἴτε ὡς χρησιμεῦσαν εἰς μύρωνιν ἐπὶ βασιλέων ἢ ἐπιθετικῶς μόνον» αὐτοσχεδιάζων οὕτω καὶ τὸ ἀσαφές ἀόριστον ἐρμηνεῖ σαφηνίσαι βουλόμενος. Ὁ L. Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (ἐν λ βασιλείος) ὁρμώμενος ἐκ τῶν τοῦ Ἀθηαίου 690, c «βασιλείου δὲ μύρον μνημονεύει Κράτης ἐν Γείτοσι, Σαπφὼ δὲ ὁμοῦ μέμνηται τοῦ βασιλείου καὶ τοῦ βρενθείου» καὶ εἰς τὸ Regale unguentum τοῦ Πλινίου (13, 2) ἀναφερόμενος λέγει τὸ ἐπιταβασίλειον natum ex errore vel librarii vel Eustathii. Ἐμοὶ δ' ἄπορον τυγχάνει ἡ τοῦ ὀνόματος καὶ πράγματος ἀμφισβήτησις, λογιζομένῳ ὅτι κάλλιστ' ἂν οὕτω ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις κληθεῖ μύρον πολυτελές τε καὶ ἐπίτιμον ὃ βασιλεῖς μόνον χρῆσθαι δύναντο. πρὸλ. τὴν ἐν τῇ νέᾳ γλῶσση χρῆσιν τῆς λ. βασιλικός=μεγαλοπρεπής, (βασιλικὸν δειπνον κ.τ.τ.).

¹) Φύλων. Νόμ. ἀλληγορ. 14 Cohn (46 M.) διεκλήλυθε δὲ ἡ δύναμις τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐπὶ τὰς ὠφελιμωτάτας τῶν τεχνῶν (...) κατὰ τὴν μουσικὴν ἡ ἐπτάχορδος λύρα πάντων σχεδὸν ὀργάνων ἀρίστη. πρὸλ. καὶ τὸ ἐπιτασήμεντος στόλος τοῦ Θεοδοσ. Διακόνου ἐν Ἀλώσει τῆς Κρήτης III, 80 (σελ. 288 ἐκδ. Βόννης) «exercitus septem cladium tamquam nota inustus».

²) Πρὸλ. καὶ Ovid. Μεταμορφ. 13,2 «clipei dominus septemplicis Ajax».

ρῶς ὁ Ἑκτωρ διασχίζει τῷ αἰερεῖ χαλκῷ αὐτοῦ, ὃς μόλις ἐν τῇ εβδομάτῃ (=τελευταίᾳ) δινῶ σχείο». Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε δι' αὐτοῦ μᾶλλον τὸ ἀδιάτρητόν τε καὶ ἀδιάρρηκτον δηλῶσαι, τὸ μέγα καὶ ἰσχυρόν. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐπιταβόειος ὁ Κόιντος ὁ Συμυρναῖος εἶπεν αὐτὸ τοῦτο πολυβόειος Γ, 238 «καὶ ῥα θοῶς Αἶαντα κατ' ἀσπίδα πουλυβόειον | οὔτασεν». Παρωδῶν δὲ χαριέστατα τὸ πρᾶγμα ὁ Ἀριστοφάνης λέγει (Βατρ. 1017) «θυμοὺς ἐπταβοείους» (ἀντὶ τοῦ «μεγάλους» Σχολ.).¹ Λέγει τοίνυν ἤδη Καλλίμαχος (Ῥῶμ. εἰς Δῆλ. 62) «ὃ μὲν πέδον ἠπείροιο | ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆς ἐπι Θρήικος Αἴμου | θοῦρος Ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι, τῷ δὲ οἱ ἵππων | ἐπιάμυχον Βορέοιο κατὰ σπέος ἠδύλizonτο». Τί ἐπιτάμυχον σπέος ἐστίν, ἐρμηνεύει ὁ Σχολιαστὴς κάλλιστα διὰ τοῦ «πολύμυχον»². Ὁ Εὐστάθιος (Παρεχθ. 1542.50. π.6λ. καὶ 725,39) διέσωσεν ἡμῖν τὸ τοῦ Ἡρώδα «ἀφέω τοῦτον τὸν ἐπιάδουλον» (ἰδ. ἀνωτ.)³, ὁ δὲ Στράβων (II' 602) μνημονεύων τῶν λόγων τοῦ Δημητρίου ἀναγράφει τὸν ποταμὸν Ἑπτάπορον τῆς Μυσίας καὶ προστίθῃσιν «ὃν καὶ

¹ Ὁ Αἶας ἐπικειμένων τοῦ τε Ἑκτορος καὶ τῶν Τρώων δύσελπις γίγνεται καὶ ἀναχωρεῖ ἐξ ἀνάγκης μικρόν τι: «ἀνεχάξετο τυτθὸν (οἰόμενος θανέεσθαι) θρήνυν ἐφ' ἐπιπαδόην» (Ἰλ. Ο, 729). Ἴνα ἐρμηνευθῇ ὁ ὅμως ἐνταῦθα ἢ λ. ἐπιπαδόης δεῖ ἡμᾶς ποτέρον τὴν λ. θρήνυν ἐρμηνεύσαι. Εἰ δὲ τοῦτο δηλοῖ τὸ «σκαμνίον» (ὑποπόδιον) τοῦ πηδαλιούχου ἢ τὰς καθέδρας τῶν ἐρειτῶν ἢ τὸ ἐδῶλιον τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοίου, ἄδῃλον. Ἀγνοοῦμεν τό γε νῦν ἔχον· δέδοικα δὲ μὴ καὶ ἀγνοήσωμεν. Περὶ τοῦ ἐπιπαδόης σημειοῦται τάδε ὁ Εὐστάθιος 1040,10: «τὸ δὲ ἐπιπαδόην ὡς ἐν παρέργῳ παρέρριψεν, εἰ καὶ μὴ καθ' Ἡσιοδον ἠνάγκασται οὕτω μετρεῖν ξύλα ποσὴν ἢ σπθαμαίς, ὡς τοῦ θηήνους τοσοῦτων ἀφείλοντος εἶναι ποδῶν, καθά καὶ τοῦ παρ' Ἡσιόδῳ (Ἑργ. 424) ἐπιπαδόου ἄξονος».

² Ἰδὲ *Lobeck*, *Pathol. Graec.* Serm. I, 212 σημ. 34. Ὁ Σουῖδας μνημονεύει συγγραφῆς τοῦ Συρίου Φερεκύδους ἧς ὄνομα ἦν ἐπιάμυχος (ὁ *Preller* μετέβαλεν εἰς «πεντέμυχος») ἰδὲ *Christ-X. Κόνστα*, Ἑλλ. Γρ. Α' 587 καὶ *Roscher*, *Siebenzahl* σελ. 32 33. Γινώσκουμεν δὲ ἐκ τοῦ Φωτίου καὶ τὸν «Ἑπτάλογον» τοῦ Ἀγαπίου. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ πατὴρ ἀναλείτο καὶ «ἐπιτάμυχος θάλαμος» ἀλλὰ δι' ἀγνοίας ἀκριβῶς λογον.

³ Δις ὁ Εὐστάθιος πλανᾶται λόγων (725,39 καὶ 1542,50) ὅτι τὸ ἐπιάδουλος ὑπὸ τοῦ Ἰππώνακτος ἐλέχθη. Ἦμεῖς γινώσκουμεν νῦν ὅτι ταῦτο ἐλέχθη, ὑπὸ τοῦ Ἡρώδα (ἐν Ζηλοτύπῳ 75). Ἰσως ὁ Εὐστάθιος ἐπλανήθη ὑπὸ τοῦ Σουητῶν σου λέγοντος: «παρ' Ἰππώνακτι δὲ καὶ ἐπιάδουλος καὶ ἐπιάβουλος» (ἰδὲ *Miller*, *Mélanges de littérature grecque*, ἐν Παρισίοις 1868, σελ. 426, καὶ τὴν αὐτὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότης)

Πολύπορον λέγουσι¹. Ὑπό τε τοῦ *Ξενοφῶντος* (Συμπ. Β' 18) καὶ παρ' *Ἀθηναίῳ* (47 Α) ἐκ τοῦ Εὐδοῦλου καὶ Φρυνίχου τοῦ κωμικοῦ μνημονεύεται ἐπιτάκλιος οἶκος (Φρυν. «ἐπτάκλιος οἶκος ἦν καλός») καὶ παρ' *Ἀθην.* (205, ε) ἐπιτάκλιος κοιτῶν. Ἀντὶ δὲ τῶν πεντακλίνων, ἐπτακλίνων, ἐννεακλίνων, τρισκαίδεκακλίνων οἰκῶν κτλ. λέγεται ἀπλούστερον παρ' *Ἡλιοδώρῳ* (Αἰθ. Ε' 18) «εἰ μὴ τις τυγχάνοις τῶν πολυκλίνους οἴκους ἐπιζητούντων». Καὶ τὸ φυτὸν δὲ ἀρνόγλωσσον (*Plantago lanceolata* L.) καλεῖται ἐπιάνευρον (*heptaneuros*) μὲν παρ' *Ἀπουλ.* de herbarum virtutibus 61 καὶ *Παύλ.* Αἰγίν. Ζ, 17, πολύνευρον δὲ παρὰ *Διοσκορ.* Β, 126 (RV) καὶ πολύπλευρον ἢ ἐπιτάπλευρον. Τοῦτο δὲ νῦν καλεῖται ὁμοίως ἀρνόγλωσσο ἐν *Κερκύρᾳ* (*Χέλδραϊχ-Μηλιαράκη*, Δημ. ὀνόμ. τῶν φυτῶν σελ. 76) ἢ *πεντανεύρι*, *πεντάνευρο* (ἐν *Κεφαλληνίᾳ*, *Ἡπείρῳ*) ἢ *πεντόνευρο* (ἐν *Σίφνῳ*), ἢ καὶ παξὶ (κατὰ *Σκαρλ. Βυζάντ.* Ἑλλ. Λεξ. ἐν λ. ἀρνόγλωσσον). Καὶ ἐν *Φιλονύμενον* περιόδοι. ζῳῶν ἐκδ. M. Wellmann (ἐν Λιψ. 1908) κεφ. Δ' 5 (σελ. 8) λέγεται τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἐν προλήψει γεγονότων ὑδροφόδων ἀπὸ λυσοδογήτων: δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἡ τοῦ ὑδροφοδικοῦ πάθους ἐγκατάσκηψις οὐ μίαν οὐδὲ ὀρισμένην ἔχει προθεσίαν· ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν εἴωθεν τοῖς ἀμεληθεῖσιν ἐμπίπτειν, ἤδη δὲ καὶ δι' ἑξ μηνῶν ἐνίοις ἀπῆντησεν καὶ δι' ἐνιαυτοῦ. Καὶ ταῦτα καὶ ἡμῖν ἐώραται. Ἱστοροῦσι δὲ τινες μετὰ ἐπαιτίαν ἐνίοις ἀλῶναι τῷ πάθει. Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡγητέον τὴν ἐπαιτίαν ἀντὶ πολυετίας (ἢ λέξις ἤδη παρὰ *Διογ. Λαερτ.* Α' 72) εἰρησθαι, οὐχὶ δὲ τὴν ἱατρικωτέραν ἔννοιαν τῶν ἐπτά ἐτῶν δηλοῖν).

Πολλὰ ἐγράφησαν περὶ τοῦ περὶ αἰγὸς κυρίως λεγομένου ἐπιθέτου ἐπίταπτος (ἐπταπέκτιος), ὃ εὐρίσκομεν μνημονευόμενον παρὰ

¹) Ὁ *Εὐσταθ.* 889, 61 πειράται τὴν ὀνομασίαν ἐρμηνεύσαι, οὐ μὴν γε πειρικῶς, λέγων τάδε: «ὁ δὲ *Ἐπίταππος*, ὁ καὶ *Πολύπορος*, κατὰ τὸν Γεωγράφον ἐπίταπτις διαβαίνεται ἐν τοῖς περὶ τὴν καλὴν Πεύκην χωρίοις, ὥστε φερωνύμως ὀνομάσται. Εἰς τοσαύτας γὰρ ἐλισσόμενος ἀξιολόγους καμπὰς πολλάκις διαπειράται (γναπτέον διαπεράται)». Πρβλ. καὶ *Ἡσύχ.* ἐν λ. «ἐπίταπος λέγεται καὶ ὁ Νεῖλος», *Μόσχ.* 2, 51. *Νόνν.* Διον. 11, 511. Ὁ *Ἡροδ.* Β' 40 (καὶ 47) καλεῖ τὸν Νεῖλον «πεντάστομον», τὰ δ' ἄλλα δύο αὐτοῦ στόματα, τὸ Βολβίτινον καὶ τὸ Βουκολικόν, «οὐκ ἰθαγενέα ἐστὶ ἀλλ' ὄρυκτά». Πρβλ. καὶ *Neidhardt* ἔ. ἀ. II, 27.

τοῖς λεξικογράφοις *Ἑσυχίῳ* καὶ *Σουίδῳ* καὶ ἐν τῷ *Μεγ. Ἑτυμολογικῷ*. Ὁ μὲν *Ἑσυχίος* ἐρμηνεύει τὴν λ. «ἡ βαθείας τρίχας ἔχουσα», ὁ δὲ *Σουίδας* (Α' 6' 501 *Bernhardy* καὶ τὰ τῷ ἐκδότῃ ἐκεῖ σημειοῦμενα) «ἡ βαθεῖαν ἔχουσα κόμην, ἡ ἐπτάκις δυναμένη καρεῖναι πέξαι γὰρ τὸ κεῖραι ἢ κτενίσαι» ἐν δὲ τῷ *Μεγ. Ἑτυμ.* 368, 10 λέγεται «ἐπτάπεκτος, ἡ τὴν βαθεῖαν ἔχουσα κόμην ἡ δυναμένη ἐπτάκις τμηθῆναι»¹. Ἐνταῦθα βεβαίως ὁ λόγος ἐστὶ περὶ μακρομάλλου καὶ δασυμάλλου αἰγὸς (πρβλ. παρ' Ἑσυχ. «κρίδς τρίκουρος»), ἣν ἐπτάκις, ὡς εἴπειν, ἂν τις περικεῖραι δύναιτο².

Ὁ χαρίεις *Λουκιανὸς* ἐν τῇ πρώτῃ *Κρονικῇ ἐπιστολῇ* 22 ἐπιστέλλων τῷ *Κρόνῳ* δέεσθαι αὐτοῦ «προειπεῖν τοῖς οἰνοχόοις (τῶν πλουσίων) μὴ περιμένειν, ἔσθ' ἂν ἐπτάκις αἰτήσῃ πιεῖν ἡμῶν ἕκαστος, ἀλλὰ ἣν ἅπαξ κελεύσῃ, αὐτίκα ἐγχείει καὶ ἀναδοῦναι μεγάλην κύλικα ἐμπλησασμένους ὥσπερ τῷ δεσπότῃ».

Χρησιμώτατον πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ *Σουίδα* ἐνθα ἀνωτέρω (καὶ *Ζωναρᾷ*, *Λεξ.* 318) λεγόμενον: «*Ἐπταπλασίονα ἀντὶ τοῦ πολυπλασίονα ὁ γὰρ ἐπτά ἐπὶ πλήθους τάττεται*» Καὶ ὁ *Χρυσόστομος* δὲ πρὸ αὐτῶν ἐρμηνεύων τὸ τῆς *Γενέσε.* 4,15 «οὐχ οὕτως· πᾶς ὁ ἀποκτείνας *Καὶν*, ἐπτά ἐκδικούμενα παραλύσει» (περὶ οὗ ἰδ. καὶ ἀνωτ.) ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν (*Δόγ.* Η' κατὰ *Ἰουδ.* τόμ. 48 *Migne* στήλ. 930, ἰδὲ καὶ *Μιχ. Γλυκᾶ* σελ. 231, 4 ἐκδ. *Βόννης*, καὶ πρβλ. καὶ σελ. 223,15 καὶ 230, 10) ὅτι «ὁ ἐπτά ἀριθμὸς παρὰ τῇ *Γραφῇ* ἀδιορίστου πλήθους ἐστὶ σημαντικὸς» εἰς σύνοψιν τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων οὐχὶ δὲ εἰς λογισμὸν ἀκριβεῖ ἔλθειν δυνάμενος³.

¹) Πρβλ. καὶ *Βιδλιθ. Φαδρινίου* Α' 375. *Cramer* 'Ανέκδ. Ὁξων. Β' 436,7. Ὁ *ῥαυζοῦν Ἑσυχίου Στεφάνου* ἐν λ.

²) Ἡ ἐρμηνεία «ἡ ἐπτάκις χειρομένη» οὐδὲν σαφὲς λέγει.

³) Πρβλ. καὶ τὸ παρὰ *Προδρόμῳ* Γ' 441 g «ὡς γὰρ Χριστὸς ἐρύτατο τὸν Πέτρον ἐκ πέντε ἄλλων καὶ τρεῖς παῖδας διέσωσε πρὸς ἐπταπλασίονα». — Ὅποιαν τιὰ δύναμιν μυστικὴν ἔχει παρὰ τοῖς *Μωαμεθανοῖς* ὁ ἀριθμὸς ἐπτά, καὶ καθ' ὅλου εἴ τινα τοιαύτην δύναμιν ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ εὐρίσκει τις παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐμὸν ἔργον ἐνταῦθα εἰς τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν. (πρβλ. *Wiener Jahrbücher* τόμ. 124, σελ. 72). *Μνημονευτέον* δ' ὅμως τοῦ γνωρίου τοῦ *Καίσαρεως Ἀρῆθα* ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐν *Δα*

Οὐ χαλεπὸν εἶτα ἐννοῆσαι τὴν μετάδασιν τῆς σημασίας τοῦ πλήθους εἰς μόνον ἐπίτασιν. Λέγεται οὖν σήμερον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ γλώσσῃ **(ἐ)φτάψυχος** ἢ **ἐφτάπνους** (ἐν Ῥόδῳ), (κυρίως «γάτος», «γάττ» σπανιώτερον κύων, περὶ τοῦτου δ' ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι *ἐννεάψυχος* ἰδ. *Ῥούχ. καὶ Μεγ. Ἑτυμ.* 343,41) τ. ἔ. δυσθανγής¹, **(ἐ)φτιασκότεινος** ὃ καὶ «θεοσκότεινος» τ. ἔ. σκοτεινότατος, ἀμφικνεφής, **(ἐ)φτάδυμνος** τ. ἔ. τελέως γυμνός («θεόγυμνος»), **ἐφτάγλωσσος** (ἐν Αἴνῳ καὶ Τραπεζοῦντι καὶ Κρήνῃ) ὃ ἀθυρόστομος ἢ αὐθάδης καὶ πολὺλάλος, **(ἐ)φτάδιπλος** τ. ἔ. ἰσχυρός, πυκνός², **ἐφταπρέουλος** (ἐν Κρήνῃ) ὃ λίαν παχὺς (=ἐφτακρέουλος), **(ἐ)φτάσκαλος** «ἐφτάσκαλον λιμάνι» = λιμὴν πολυπέλαστος³, **(ἐ)φταξεσκέπαισιος**, ὃ μὴ ἐν τῇ κλίνῃ περιεσταλμένος, **(ἐ)φτακάθαρος** ὃ τελέως καθάρειος, **ἐφτακαθαρισμένος** (ἐν Πελοπ.), ὃ δυσκόλως καὶ σπανίως ἀπατῶμενος, ὃ λίαν πανοῦργος, ὃ ἄλλως καὶ **ἐφταμίσουρος** (Παππαζαφειροπ. σελ. 421), ἐν Κυθήροις δὲ τοῦτο ἰδίᾳ λέγεται ἐπὶ κακότηθους γυναικὸς (Ἀρχ. Ἱστορ. Λεξ.)⁴, **(ἐ)φτάκαλος** ὃ ἀγαθώτατος, καλὸς κἀγαθός, **ἐφτακάκαλος** ἢ ἀρρενωπὸς γυνὴ ἢ κόρη, οἶον ἢ ἔχουσα ἐπτὰ κἀκκαλα (αἰδοῖα) ἢ καὶ ἢ ἰταμὴ καὶ ἀναίσχυντος, **(ἐ)φτάγερος** ὃ τελείως ὕγιής, ὃ **(ἐ)φτιάγ(ε)ιανος** ἐν Σάμῳ λέγεται (Σταματιάδου, Σαμιακὰ σελ. 82), **ἐφτιαπάρθενο** κορίτσι, ἢ σεμνοτάτη παρθένος, **(ἐ)φτιακακομοίρης** ὃ λίαν οἰκτρὸς, ἐλεεινός, ἄθλιος, **ἐφτιακορφῆτος**,

μασκῷ Ἀμηνᾶν ἐπιστολῇ (παρὰ *J. Comperness*, *Denkmäler der Griech. Volkssprache A'* ἐν Βόννῃ 1911 σελ. 8) ἐν ᾗ ἐλέγχων ὁ πρωτόθρονος τὰ διδάγματα τοῦ «Μωχοῦμετ» λέγει «οἳ ἀποθνήσκοντες ὑμεῖς (οἱ Μ.) εἰς τὸν παράδεισον εἰσέρχεσθε καὶ ἔχετε ἐκεῖ ἐπτὰ ἱππάρια καὶ ἐπτὰ γυναῖκας, ἅς πορνεύοντες πάλιν εὐρίσκετε παρθένους». Περὶ τῆς ἐπιστολῆς ἰδ. Σ. Κουγέα, Ἀρέθαν σελ. 21, 78 καὶ 90.

¹) Πρβλ. Ἑρωτοπαίγνια, ἐκδ. Hesseling-Pernot σελ. 22 ἐπὶ ψυχῆς καὶ ἂν ἔβαλεν ὁ Πλάτης εἰς ἐμένα | καὶ τὲς ἐπτὰ μ' ἀνέσπασεν ἡ περισσὴ σου ἀγάπη. Ἐκ δὲ τῶν δελτίων τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ μανθάνω ὅτι λέγεται καὶ **ἐφτάπνους ἄνθρωπος** ὃ πολλάκις μὲν νοσῶν καὶ φιλάσθενος μὴ ἀποθνήσκων δέ· ἢ λέξις λέγεται καὶ περὶ τῆς γαλῆς.

²) Πρβλ. τὸ ἀνωτέρω **ἐπταβόειος**.

³) Τὸ ἀντίθετον **Κοντοσκάλιον** κατὰ τὸν Δουκάγγιον, ὃς καὶ ἐρμηνεύει τοῦτο «*parvum navale*». ἰδὲ Χριστ. Κωνσταντινουπόλιν I, 19,4.

⁴) Σημειωτέα καὶ ἡ φράσις πεισκόνταψε ᾗς τὸ φτακάθαρον» τ. ἔ. ἐν τύπῳ καθαροῦ καὶ ὁμαλοῦ.

ἔ. δένδρον, τὸ ἔχον ἑπτὰ ἢ πολλὰς κορυφάς, (ἐ)φταμόναχος¹ ὁ τελέως μόνος, ἐφταλοῖδιος (ἐν Κρήτῃ, ἐφτὰ-ῶλο-ῖδιος, αὐτὸς αὐτότατος), ἐφτάμυαλος (ἐν Χίῳ) ὁ σοφώτατος, σωφρονέστατος, φρονιμώτατος, ἐφτάπατος, «ἐφτάπατον σπίτι», οἰκία ἐπιτρόφος τ. ἔ. πολυώροφος, ἐν Ἡπείρῳ δὲ ἐφτάπατος ἄνθρωπος ὁ λίαν ἐχέμουθος, ἢ εὐφυής², (ἐ)φτάξερος, ξηρότατος («τρώγει φτάξερο ψωμί», ἄρτον μόνον ἐσθίει), (ἐ)φτάπικρος ὁ πάνυ πικρός, (ἐ)φτάγλυκος ὁ πάνυ γλυκός.

Μνεῖαν ποιοῦμαι καὶ τινων οὐδετέρων οὐσιαστικῶν· ἐφταβλάστημο φέρεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ μεγάλης βλασφημίας, ἐφταλούτρουγο δὲ λέγεται μὲν κοινῶς ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία ἣν ἑπτὰ ἢ πλείους ἱερεῖς τελοῦσι, ὃ καὶ ἐφταπάππαδον λέγεται· ἀλλὰ ἡ λέξις αὕτη φέρεται πολλαχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔχουσα ἰδίαν ἕλως τῆς σημασίας ἐκδοχὴν· ἐν Κρήτῃ ἐπὶ παραδείγματος καλεῖται οὕτω καὶ ὁ ὑπὸ ἑπτὰ ἱερέων τελούμενος «ἀφορεσμός» ἢ κατάρα καὶ ἀνάθεμα, ἐν δὲ τῇ Ἡπείρῳ ἡ εὐχὴ ἢ τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου, καὶ ἐν Τραπεζοῦντι ἡ ὑπὸ ἑπτὰ ἱερέων τελουμένη εὐχὴ ὑπὲρ ἐκείνου ὃς Ὀθωμανίδι γυναικὶ συνελθὼν ἐμολύνθη ἐκ τούτου³. Πλήθος δὲ γυναικῶν ἐν τινι τόπῳ συνηθροισμένων λέγεται ἐφταμούνη (τὸ), καὶ πατήρ δὲ πολλὰς θυγατέρας ἔχων λέγεται ἐφταμούνης· ἐφταπόμυ ἐν Πελοποννήσῳ λέγονται αἱ πολλαὶ ὕδρεις (ἐφτὰ-«πομπή»), ἐφτακοῖλι δὲ ἢ ἐφτάκοιλο (ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν Κρήτῃ, ἰδὲ *Χέλδραϊχ-Μηλιαράκη*, Τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν σελ. 17 καὶ 18) λέγεται «εἶδος ἀμπέ-

¹) Ὁ καὶ θεομόναχος. Περὶ τούτου καὶ τῶν τοιούτων ἐλπίζω ποτὲ ἀκριδέστερον διαλαθεῖν.

²) Ἐν μικρῷ ἀνωμόῳ ποιήματι «εἰς Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν» ὁ ὁ Σπ. Λάμπρος ἐκ τῆς ἐν Ὁξωνίᾳ Βοδλειανῆς Βιβλιοθήκης ἐξέδωκε Ν. Ἑλληνομν. Ε' (1908) σελ. 329-331 φέρεται ἐν στ. 14 «Μανουὴλ ἐπταμέδοντος (=σοφωτάτου), ἐρισθένος, πολιοπόρθου». Τὸ ποιημάτιον ἴσως, λέγει ὁ Λάμπρος, ἀποδοτέον εἰς τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον καίπερ δυσχερεῖων τινων ὑπαρχουσῶν ἐν τούτῳ, ἃς ὁ Λάμπρος ἐν σπουδῇ πειρᾶται ἐπικαλύπτειν.

³) Ἐν τῷ Ἀρχαίῳ τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ εὐρίσκω καὶ τὴν λέξιν ἐφταπάναγο «κάμινω ἐφταπάναγο, πηγαίνω εἰς ἑπτὰ ἀγιάσματα, παρεκκλήσια ἀγίων, καὶ ἐμβαπτίζω ἐν φόρεμα εἰς τὸ ὕδωρ αὐτῶν καὶ ὅτω αὐτὸ ἔπειτα ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐνὸς ἐκάστου ὅπως ἀγιασθῇ καὶ θεραπεύσῃ ἐπομένως τὸν πάσχοντα ἐκείνον δι' ὃν πάντα ταῦτα ἔπραξαν».

λου ἢ κληματαριάς καρποφορούσης ἐπτάκις τοῦ ἔτους δηλ. ἀπὸ Μαΐου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου ἐπτά ἡλικιῶν σταφυλᾶς, βαθμηδὸν περκαζούσας» (; Παπαζαφειρ. 421)¹, ἐφταμόρφι ψιμύθιον τι ἐν Φαναρίῳ (κατὰ Σταμούλην ἐν Δελτίοις Ἱστορ. Λεξικοῦ), ἐφτάοραλι ἐν Πόντῳ λέγεται ὕδωρ πόσιμον ἅλατι μεμειγμένον. Σημειωτέα καὶ τὰ θηλυκὰ «ἐφταβυζοῦ γυναῖκα», ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ καλλιμαστος γυνή, ἐφταλουτροῦ δ' ἐντομόν τι («ταραντέλα» φαλάγγιον) ἐν Λέρῳ. Ἐφτακαρβελοῦ λέγεται ἐν Οἰνοῦντι (Κουκουλέ, Οἰνουντ. 270) πηγὴ ἧς τὸ ὕδωρ πίνων τις «δύναται ἐπτά ὅλους νὰ καταφάγη ἄρτους»². Ἐφτάιρουλλη δ' ἐκκλησία, ἐπτά τρουλλοὺς ἔχουσα ἐν Ἐπισκοπῇ Ἱεραπέτρου (Κρήτης) ἧς νῦν ἐρείπια μόνον σφύζονται. Λέγεται δ' εἶτα περὶ ἀνθρώπου καταφανῶς δίκαια καὶ ἀληθῆ περὶ τινος πράγματος λέγοντος ὅτι «ἔχει ἐφτά δίκαια», ὁμνύντες ἰσχυρῶς λέγομεν «μὰ τς ἐφτά οὐρανοὺς τοῦ κόσμου» (πρὸλ. ἀνωτ. τὰ περὶ τῶν ἐπτά πλανητῶν λεγόμενα)³ ἢ «ἐφτά ὄρκους παίρνω ὅτι δὲν τό 'καμα»⁴. Ἐν χειρογράφῳ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος «εὐχῆς ἀρχαγγελικῆς» ἐκδοθέντι ὑπὸ *Fr. Pradel*, *Griech. Gebete* σελ. 22 φέρεται «ὀρκίζω σε <κατὰ> ἰῶν ζ' θεμελίων τῆς γῆς», ἐρθῶς δ' ἐν σελ. 317 ὁ ἐκδότης παραδίδει πρὸς τοῦτο τό τε (ἐν σελ. 22 στίχ. 4) ἐπιαπέταλον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἐπὶ οὐρανοὺς τῶν μαγικῶν

¹) ὁ Π. Γ. Γεννάδιος, Λεξ. Φυτολογ. (ἐν Ἀθ. 1914) σελ. 307 σημειοῦται «Ἐπτάκοιλο, ἐφτάκοιλο ἢ φτάκοιλο, διαφορὰ ἀμπέλου ἀνθοῦσα κοί καρποφοροῦσα πλεισιτάκις μετὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐτησίας βλαστήσεώς της».

²) Ἐφταγονασία λέγονται ἐν Ὁφει «αἱ πρῶται πάντε ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου καθ' ὅς δὲν βρέχουν τὰ παννία ἵνα μὴ σαπῇσωσι καὶ δὲν εἰσέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς ἵνα μὴ στιγματισθῇ τὸ δέρμα των διὰ λευκῶν σημείων, ἅτινα ἀπλούμενα κατὰ μικρὸν καὶ καλύπτοντα ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπιφέρουσιν, ὡς φαντάζονται, θάνατον» (ἐκ τοῦ Περιόδ. τοῦ ἐν ΚΠ Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. δελτίον τοῦ Ἀρχ. τοῦ Ἱστορ. Λεξ.). — Μνημονευτέον ἐν τέλει ὅτι ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ καὶ ὁ τύπος ὁρτὰ φέρεται (ιδ. *R. M. Dawkins*, *Modern Greek in Asia Minor*, ἐν Κανταβριγίᾳ, 1916 σελ. 171 (§ 307) δηλὸν ὅτι κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὸ ὀκτά.

³) Πρὸλ. *Γουδιαν*. Ἑτυμολ. 197,8 Sturz «ὁ ἐπτά ἀριθμὸς τίμιός ἐστιν, ὅθεν καὶ (...) ἐπὶ οὐρανοί» κτλ.

⁴) Ἀλβανικὴ παροιμία λέγεται ὅτι «εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν ἔδωξαν ἀπὸ ἐφτά χωριά».

κειμένων και τὰς ἐπὶ τὰς σφαίρας τῶν πλανητῶν. Πρὸς τὰ περὶ τοῦ ἐπιτάζωνος ἀνωτέρω εἰρημένα¹. Περὶ σφόδρα δὲ δυσώδους πράγμα-
τος λέγομεν ὅτι «βρωμεῖ (βρωμῆ) σὺν τς ἐφτὰ σκύλους» καὶ περὶ
ἀπεχθοῦς ἡμῖν ἀνθρώπου ὅτι «τὸν σιχαινόμεθα σὺν τς ἐφτὰ σκύ-
λους». Περὶ δὲ τινος κατὰ σμικρὰ διασπαρχθέντος ἢ κερματισθέν-
τος λέγεται ὅτι «τὸν ἔκαμαν (ἔγινε) ἐφτὰ κομμάτια», πρὸς ἃ πα-
ραβάλλω τὸ ἐν Γεωπον. 13, 5, 4 «εἰ δὲ ὑμᾶς (=τοὺς μῦς) ἔτι ὧδε
ὄντας καταλάβω, παραλαβὼν τῶν θεῶν τὴν μητέρα, διαιρήσω ὑμᾶς
εἰς μέρη ἐπτά»· περὶ δὲ ἀνθρώπου ὀργίλου καὶ σφοδροῦ λέγεται
ὅτι «παίρνει καὶ ἀπὸ τὰ ἐφτὰ πατώματα (πατωσιές) φωτιά», καὶ περὶ
ἡμῶν αὐτῶν σφόδρα τινὶ θυμουμένων λέγομεν ὅτι «μεῖ ἔξωσαν» ἐφτὰ
δαιμόνια» (ἢ διαβόλια, ἐν Κρήτῃ)². Ἐν Πόντῳ λέγεται ἐφτὰ εὐλογίαις

¹) Συχνὰ δ' ἐν τῷ βίῳ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ὁ ἡμῖν προκειμένος ἀριθμὸς καὶ
ἐπὶ ἐπιδόξῳ («γηθειῶν» ἐν Κρήτῃ) λαμβάνεται. Σημειοῦμαι τὸ Κεφαλληνιακὸν
«ἔφορι γὰρ τ' ἀδάσκειαν» ἐκ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου (Ἐπεὶδαί ἀριθμ. 220).
«Ἦτανε ἐφτὰ ἀγγέλοι, ἐφτὰ ἀρχαγγέλοι (πρὸς. καὶ Pradel ἐνθ. ἀν. σελ. 55),
ἐφτὰ πατέρες, ἐφτὰ παρθένες. Ἐπῆνανε σὲ ὄρη, σὲ βουνὰ καὶ πῆρανε τὴν ἀσθῆναια
τοῦ (τάδε) καὶ τὴν ῥίξανε ἀβάθη γιालοῦ, ἀβάθη πελάου». Καὶ ὁ ἀριθμὸς ἐννέα
συχνότατα ἐν τῇ αὐτῇ χρήσει λαμβάνεται. Πρὸς τὰ ἐνταυθὰ τε καὶ πρὸς τὰ ἀμέ-
σις κατωτέρω παραβλητέα τὰ παρὰ Albr. Dieterich, Mithrasliturgie β' ἐκδ
σελ. 10 στ. 13 ἐξ. λεγόμενα: Ταῦτα πάντα λέγε μετὰ πυρὸς καὶ πνεύματος, τὸ πρῶ-
τον ἀποτελὼν, εἴτα ὁμοίως τὸ δεύτερον ἀρχόμενος, ἕως ἐκτελέσης τοὺς ἐπὶ ἀθανά-
τους θεοὺς τοῦ κόσμου» καὶ τὰ ἐν 12,16: ταῦτα εἰπὼν ὅψι θύρας ἀνοιγομένης καὶ
ἐρχομένους ἐκ τοῦ βάθους ἐπὶ παρθένους ἐν Βυσσίνις ἀσπίδων πρόσωπα ἐχούσας.
αὗται καλοῦνται οὐρανοὶ τύχαι κρατοῦσαι χρύσεια βραβεῖα. Ταῦτα ἰδὼν ἀσπάζου
οὕτως· χαίρετε αἱ ἐπὶ Τύχαι τοῦ οὐρανοῦ σεμναὶ παρθένοι (.....) 27: προέρχον
ταὶ δὲ καὶ ἔτεροι ἐπὶ τὰς θεοὶ ταύρων μελάνων πρόσωπα ἔχοντες ἐν περιζώμασιν λι-
νοῖς κατέχοντες ἐπὶ διαδήματα χρύσεια οὗτοί εἰσιν οἱ καλούμενοι πολοκράτορες
τοῦ οὐρανοῦ, οὓς δεῖ σε ἀσπάζεσθαι ὁμοίως ἕκαστον τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ὀνόματι·
χαίρετε οἱ κνωδακοφύλακες οἱ ἱεροὶ καὶ ἄλκιμοι νεανίαι, οἱ στρέφοντες ὑπὸ ἐν κέ-
λευσμα τὸν περιδίνητον τοῦ κύκλου ἄξωα τοῦ οὐρανοῦ καὶ βροντὰς καὶ ἀστραπὰς
καὶ σεισμῶν καὶ κεραυνῶν βολὰς ἀφιέντες· εἰς δυσσεῶν φύλα, ἔμοι δὲ εὐσεβεῖ καὶ
θεοσεβεῖ ὄντι ὑγίαιν καὶ σώματος ὀλοκληρίαν ἀκοῆς τε καὶ ὁράσεως εὐτονίαν ἀταρα-
ξίαν ἐν ταῖς ἐνεστώσαις τῆς σήμερον ἡμέραις ἀγαθαῖς ὥραις, οἱ κύριοί μου καὶ με-
γαλοκράτορες θεοί.

²) Γνωστὸν τυγχάνει τὸ τοῦ Ἀριστοτ. Ὀρν. 95 οἱ δώδεκα θεοὶ εἴξαισιν ἐπι-
τρέφειν σε. Τίνες ἦσαν οἱ δώδεκα θεοὶ (ὧν ὁ Πεισίστρατος βωμὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνέ-
θηκε, Θουκυδ. 6,54) εὐρίσκει τις ἀναλογιζόμενος τὸν πατέρα Δία μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ
Ποσειδῶνος, τῶν ἀδελφῶν Ἡρας (ἢ καὶ σύζυγος αὐτοῦ ἦν), Δῆμητρος καὶ Ἑστίας

ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πᾶσαι αἱ εὐλογίαι, μὲ ἑφτά καρδιές τὸ προθύμως καὶ ἐν Τραπεζοῦντι ἑφτά φορὲς τὸ μυριάκις ἢ ἀπειράκις, ὅπερ γνωστότερον ἑφτά χιλιάδες φορὲς λέγεται. Καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ δὲ Κρήτῃ λέγεται ὅτι τις ἄλλου κατὰ ἑφτά ἢ ἑκατὸ κάθια¹ βελτίων ἐστί, ἀποστέλλομέν τινα ὁχληρὸν ἡμῖν γενόμενον «εἰς τὰ ἑφτά καλὰ τοῦ Θεοῦ» καὶ περὶ ἀνδρὸς σοφωτάτου λέγομεν ὅτι «ἔχει ἑφτά παππάδων νοῦν ἢ γνῶσιν».

Μνημονευτέα τέλος καὶ τὰ κατὰ παρετυμολογίαν γενόμενα (ἐ)φτιαξούσιος (οἰοεὶ δ' ἐπτά ἐξουσίας ἔχων, ἐκ τοῦ αὐτεξούσιος), ὁ ἐξουσίαν ἔχων, ὁ κύριός τις (Ἀθηνᾶ ΙΕ' 514), (ἐ)φτιακράτορας ἐκ τοῦ αὐτοκράτωρ (-ορας). Τὸ φτάζυμο (φτ. ψωμί=ἄρτος λεπτός), δηλὸν ἐστὶν ἐκ τοῦ αὐτόζυμος μὲν παρηγμένον, πρὸς τὸ ἐπτάζυμος δὲ παρητυμολογημένον ἰδ. *Kretschmer*, *Lesb. Dialekt* 134 καὶ *Λωρεντζάτον*, ἐν Ἀθηνᾶς ΙΣΤ' 220. Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ἐνταῦθα ὅτι (ἐ)φτιακλήσαο ψωμί τ. ἔ. ἐπτακρήσερο ψ. λέγεται ὁ σητάνιος ἄρτος (ἰδ. *Λεξ. Σακελλ.* ἐν λ. σητάνιος) ἢ ὁ ἄλλως κρησερίτης λεγόμενος (Ἀθην. 111, θ), κρησέρα δὲ («ψιλὸ κόσκινο») ἢ καὶ νῦν πολλαχοῦ κρησέρα (κνησάρα ἐν Κρήτῃ κατὰ παρετυμολίαν) καλουμένη καὶ φτιαπόδι λέγεται ἐν Τριφυλίᾳ ὁ ὀκτάπους (χτιαπόδι ἐν Κρήτῃ κ. ἄ., ὀκτιαπόδιον παρὰ Σχολ. Ὀππιαν. Ἀλ. 1, 306) ἢ πολύπους (πρβλ. *Εὐσταθ.* *Παρεκβ.* 1541, 8).

Οὕτω τοίνυν συνέδη τὸν ἀριθμὸν ἐπτά ταῦτόν που ἐν τῇ γλώσσῃ πεπονθένεα ὅτι Γλαῦκος, ὃν ὀρώντες οἱ ἄνθρωποι κατὰ Πλάτωνα (Πολιτ. 611, d) οὐκ ἀνέτι βᾶδίως αὐτοῦ ἴδοιεν τὴν ἀρχαίαν φύσιν,

(ἢ παρ' Ὀμ. οὐπω θεά ἐστι), τῶν τεσσάρων υἱῶν Ἀπόλλωνος, Ἀρεως, Ἑρμοῦ, καὶ Ἡφαίστου καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων Ἀθηνᾶς, Ἀρτέμιδος καὶ Ἀφροδίτης. «Τοιούτοτρόπως» κατὰ τὸν Κοραῆν, Ἀτ. Γ' 428, «ἡ κυριαρχία ἐπεριωρίζετο εἰς βασιλικὸν καὶ θεῖον αἷμα (le roi, les princes et princesses du sang)». Ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀριστοφανείου ῥήσεως συνάγεται ὅτι εὐχὴ τις ἦν «οἱ δώδεκα θεοὶ πάντα σοὶ δοῖεν τὰ ἀγαθὰ» ταύτην δ' ἀναστρέφει παρ' ὑπόνοιαν καὶ προσφυῶς ὁ Εὐελπίδης παρὰ τῷ Κωμικῷ. Πρβλ. τὸν τε *Blaydes* καὶ *Kock* εἰς Ἀριστοφ. Ἡμεῖς δὲ ἐπιθυμοῦντες μὲν καὶ εὐχόμενοι ἐπικαλούμεθα τὴν Ἀγίαν Τριάδα, καταρώμενοι δὲ εἰς ἓνα συνήγως καὶ μόνον, τὸν Διάβολον, ἀποστέλλομεν τὸν μισητὸν ἢ ὁχληρὸν ἡμῖν γενόμενον.

¹) Κάθι (τὸ) ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ἢ Ἀραβικοῦ *takāt*, *niagāt* «*takāti*» (τὸ) (ἐφτά-) *takāthi*=ἑφτά κάθια κατ' ἀφαίρεσιν) ὁ δύναμιν ἀνθρώπου ἢ ζώου σημαίνει· *kāthi*, ἐκ τοῦ *kāthi* ὁ ὁμαλῶς ἐν Κρήτῃ ἀντὶ *kāti*a (ἰδ. *Foy*, *Lautsystem* σελ. 29).

ὑπὸ τοῦ τὰ τε παλαιὰ τοῦ σώματος μέρη τὰ μὲν ἐκκεκλᾶσθαι, τὰ δὲ συντετρίφθαι καὶ πάντως λελωδῆσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἄλλα δὲ προσπεφυκέναι, ὅσπρεά τε καὶ φυκία καὶ πέτρας, ὥστε παντὶ μάλλον θηρίῳ ἑοικέναι, ἢ ὅτιος ἦν φύσει.

Ἰκανῶς ἄρα ἐν ἄλλοις πολλοῖς καὶ τοῦτο μάλιστα νομίζομεν ἀποδεδείχθαι ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ καθιερωθεὶς τὸ πρῶτον ἐν τῇ λατρείᾳ ἐκ τῶν τοῦ οὐρανοῦ φαινομένων παρὰ ξένοις μὲν καὶ βαρβάροις ἔθνεσι, προηγμένοις δ' ὅμως τότε ἐν τῇ τῶν ἄστρον ἐπισκοπῇ καὶ ἐρευνῇ μάλλον τῶν Ἑλλήνων, παρελήφθη καὶ παρὰ τούτων καὶ ἡγιάσθη ὡς ἐκ πλείστων μαρτυρίων ἡμῖν παραδέδοται. Ἐκ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰουδαϊκῆς θρησκείας εἰσαχθεὶς καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, παρέμεινε μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δημῳδαί γλώσσῃ, οὐ μόνον ἱερᾶς τιнос σημασίας δηλωτικός, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιτατικῇ τῶν ἐννοιῶν τῶν ὀνομάτων δηλώσει εὐχρηστότατος, ἥ δὴ ἐξ ἐκείνης ὥρμηται καὶ τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, ὥς μοι καὶ τοῦτο διὰ πλείστων τεκμηρίων ἀνωτέρω σαφῶς δεδῆλωται καὶ παντὶ που ἐξαρκούντως καὶ ἀποχρώντως εἴρηται.

Α'

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Ἄγκληϊς 13
 ἄγαλμα νυκτός 32
 αἰγυπτιάζειν 63
 αἰνῶς 14
 ἀκοίμητος 32
 ἀκρόζεστος 13
 ἀκρόζυμος 13
 ἀκρομανής 13
 ἀκρομεθυσιμένος 13
 ἀκρομέθυσος 13
 ἀκρονυστάζω 13
 ἀκρόπατος 13
 ἀκρογλίαςος 13
 ἀμφικυρτος 41
 ἀναγωγεύς 50
 ἀνδρόγυνον 32
 ἀνεπάρκεια 61
 ἀνοιχοματίας 25
 ἀξιαγαπητότατος 15
 ἀπαίσιτοι ἡμέραι 44
 ἀποφοῶς ἡμέρα 23
 ἀρίγνωτος 13
 ἀριθμῶν μυστικότης 22
 ἄρκτοι (ἀστ.) 68
 ἀρνόγλωσσο 96
 ἀρχιγένεθλος (Ζεύς) 54
 ἀτεχνῶς 14
 ἄτρακτος 77
 αὐτεξούσιος 102
 αὐτόζυμος 102
 αὐτοκράτωρ 102
 αὐτότατος 15
 ἀφαιρετική 12
 ἀφορεσμός 99

ἄχραντος ἐπίτας 71

Βάπτισις 59
 βαρυσυμφωρῶτατος 15
 βασιλείον μύρον 94
 βασιλικός 94
 βασκάνιον 65
 βράδου - βράδου 14
 βρωμῶ 101

Γαστριμαργία 86
 γνώμονες 77

Δεινῶς 14
 δεκάπαλαι 17
 δημοτικὸς πάπυρος 63
 διαφερόντως 14
 δις ἄθλιος 17
 δις ἐπτά 60
 διχομηνία 41, 45, 49.
 διχότομος 41
 δυάς κτλ. 78
 δύο καὶ ἑβδομήκοντα 61
 δώδεκα (ἀριθμός) 25
 δώδεκα Θεοὶ 101, 102.

Εβδομαγέτας 78
 ἑβδομαγέτης 44.
 ἑβδομαδισμός 46
 ἑβδομαῖος 57
 ἑδδόμειος 44
 ἑδδόμη αἴσιος 67
 ἑδδόμη ἡμέρα 84
 ἑδδομος βοῦς 48

Ἑδραϊσμός ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ 14

εἰκᾶς 49

εἰκοστή, ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος 45

ἐκατὸ κάθια 102

ἐκατόμβη 30

ἐκατόμπολις (Κρήτη) 30

ἐκατόν 30

ἐκατόστομος 30

ἐκλειψις (σελ.) 68

ἐλαχιστότατος 15

ἐνδοίγεναι 74

ἐννέα 89

ἐννέα ἀριθμός ἱερὸς παρὰ Κρησίν 30

ἐννεαγράμματος 66

ἐννεάπηγος 76

ἐννεάφυγος (κύων) 98

ἐννήμερος διαίσεις τῆς σελήνης 41

ἐξᾶς 78

ἐξήμαρ 73

ἐπεικῶς 14

ἐπτὰ ἀριθμοῦ ἱερὰ χρῆσις 42

ἐπτὰ (ἐπὶ πληθους) 97

ἐπτὰ ἀγγέλων ἄρχοντες 68

ἐπτὰ ἀγγελᾶδες 90, ἀθάνατοι θεοὶ 101,

ἀκτίνες 57, ἄνδρες 82, ἄνεμοι 82,

ἁμαρτήματα 86, ἀποκρίσεις 72, ἀπο-

φθέγματα 80, ἀρεταὶ 86, αὐτοκράτει-

ραι 83, δαιμόνια 85, ἐπιθύματα 64,

ζεῦγη ἀστέρων 55, ἡλικίαι 69, ἡλικί-

ας 82, ἡμέραι 63, 65, θαύματα 80, θεμέ-

λια 100, Θεοὶ 62, θυμιάματα 64, κι-

νήσεις 78, κλώνες 64, κόκκοι 64, κύ-

κλοι 59, 78, κύματα 60, Λεσβίδες 72, λί-

θοι 90, λινάρια 64, μαθαλλίδες 71,

μέλη 72, νῆσοι 82, ὄργανα αἰσθητη-

ρίων 68, παῖδες 87, πάπποι 74, παρ-

θένοι 101, πέλεθρα 73, πηγαὶ 63,

πλακοῦντες (πόπανα) 63, πλανῆται 51,

55, 57, πνεύματα 86, πόπανα 64, πο-

ταμοὶ 55, 60, σκορπίοι 90, σοφοὶ 80,

σπλάγχνα 72, τύχαι 82, φύλλα 90,

φωνήεντα 59, 81, φιλόσοφοι 80, χιλι-

άδες 86, χορδαὶ λύρας 58, χρώματα

55, ψωμοὶ 63, ὦραι 82

ἐπταδίοιος 94, 95

ἐπταγάληνα, τὰ 81

ἐπταγράμματος (θεός) 66

ἐπτάδουλος 95

ἐπτάδρομος 93

ἐπταδύναμος 93

ἐπταέτης 77

ἐπταετία 96

ἐπτάζυμος 102

ἐπτάζωνος 59, 93, 101

ἐπτάθεος 90

ἐπτακέφαλος 93

ἐπτάκις 66, 90.

ἐπτάκις αἰτεῖν 97

ἐπτάκις γελᾶν 62

ἐπτάκλινος 96

ἐπτάκοιλο 100

ἐπτάκτις 50

ἐπτάκτις (ἥλιος) 57

ἐπτάκυκλος 59, 77.

ἐπτάλογος 77

ἐπτάλογχος 88

ἐπτάλοφος 78

ἐπτάμηνα βρέφη 72

ἐπταμηνιαῖος 47

ἐπταμέδων 99

ἐπτάμιτος 48

ἐπταμόριον 79

ἐπτάμυχος 95 ἐξ.

ἐπταόριον 79

ἐπτάπεκτος 96

ἐπταπέταλον 100

ἐπτάπηγος 93

ἐπταπλασίων 85

ἐπτάπλευρον 96

ἐπτάπληγος 93

ἐπταπλανῆς 59

ἐπταπλασίων 97

ἐπταπόδης 95

ἐπτάπορος 59, 89, 95.

ἐπτά πύλαι 90

ἐπτάπυλοι Θῆβαι 57

ἐπτάπυλος 59, 88.

ἐπτάπυλος πάτερ 48

ἐπτάπυργος 93

ἐπτάριθμοι παῖδες 71

ἐπτάρρους (Ναῖλος) 79
 ἐπτάς 53, 67. 78.
 ἐπιὰς Ἀθηναίων 42
 ἐπτάσπερον 81
 ἐπτάστομοι 88, 93.
 ἐπτασυστρόδητος 93
 ἐπτατάλαντος 93
 ἐπτατειγής 93
 ἐπτάτοκος 93
 ἐπτάτονος νόρμιγξ 68
 ἐπταφεγγής 59
 ἐπτάφυλλος 93
 ἐπτάφωτος 93
 ἐπταχῆ κατατέτρηται 72
 ἐπτάχορδος 94
 ἐπτετηρίς 49
 ἐπτέτης 77
 ἐπτώροφος 93
 ἐπιδδαί 101
 ἐρίδηλος 13
 ἐριφεγγής 32
 ἔσπερος 52
 ἐταιρότατος 15
 ἐσθνήμεροι φάσεις τῆς σελήνης 31
 ἐφτὰ ἀδέρφια 53
 ἐφτὰ δαιμόνια (διαόλια) 101, δίκαια 100,
 εὐλογίες 101, κάθια 102, καλὰ 102,
 καρδιές 102, κομμάτια 101 ὄρκοι 100,
 οὐρανοὶ 100, παππάδων γνώσεις 102,
 πατώματα 101, πλανήτες 53, (χιλι-
 ἄδες) φορές 102
 ἐφαδλάστημο 99
 ἐφαδουζοῦ 100
 (ἐ)φτάγδυμνος 98
 (ἐ)φτάγ(ε)λιανος 98
 (ἐ)φτάγερος 98
 ἐφτάγλυκος 99
 ἐφτάγλωσσοι 98
 ἐφταγουστιά 100
 (ἐ)φτάδιπλος 98
 (ἐ)φτακαθαρισμένοις 98
 (ἐ)φτακάθαρος 98
 (ἐ)φτάκαλος 98
 ἐφτακάκχαλος 98
 (ἐ)φτακακομύτης 98

ἐφτακαρδελοῦ 100
 (ἐ)φτακλήσαρος 102
 ἐφτακοίλι (ἐφτάκοιλο) 99
 ἐφτακορφατος 98
 (ἐ)φτακράτορας 102
 (ἐ)φταλοΐδιος 99
 ἐφταλούτρογο 99
 ἐφταλουτροῦ 100
 (ἐ)φταμίσουρος 98
 (ἐ)φταμόναχος 99
 ἐφταμόρφι 100
 ἐφτάμορφος 27
 ἑωταμούνης 99
 (ἐ)φταμούνη 99
 ἐφτάμυαλος 99
 (ἐ)φτάξερρος 99
 (ἐ)φταξεσκέπαστος 98
 (ἐ)φταξούσιος 102
 ἐφταπάναγο 99
 ἐφταπάρθενο 98
 ἐφτάπατος 25, 99.
 (ἐ)φτάπικρος 99
 ἐφτάπνοος 98
 ἐφταπόρπι 99
 ἐφταππάπαδο 99
 ἐφταπρέουλος 98
 ἐφτάργαλι 100
 (ἐ)φτάσκαλος 98
 (ἐ)φτασκοτεινός 98
 (ἐ)φτάψυχος 98
 ἑως 21
 ἑωσφόρος 52

Ζάθεος 13
 ζώδια 53
 ζωδιακός 83

Ηλιος (πρώτη πηγὴ) 34
 ἡλικιῶν μεταβολαί 69
 ἡμικρανία (ἀλγεῖν τὴν κεφαλὴν δι' ἡμι-
 κρανίαν) 34
 ἡῶς ἀστήρ 52

Θαυμασίως ὥς 14
 θαυμαστῶς 14

θεόγυμνος 98
 θεομόναγος 99
 θεοπρεπής ἡ ἐδδόμη 50

Ἰασπις 61
 ἴκτερος 45
 ἰσχυρῶς 14

Καλλιστότατο; 15
 καλός-καλός 14
 καλῶς 14
 καμωπι 65
 κάρτα 14
 καταμήνιοι καθάρσεις 72
 κατάπτυστος 21
 κατάρατος 21
 κλέφτης 62
 κνησάρα 102
 κοντός 24
 κοπανιστός 21
 κοσμοποιία 62
 κουροτρόφος 60
 κρατῆρες τρεῖς 23
 κρησάρα 102
 κρησερίτης 102
 κρίσιμος ἡ ἐδδόμη ἡμέρα 45
 κροκόδειλος 64

Λαμπηροκλέπτης 20
 ληϊστήρ 62
 λίγωσι 36
 λύρα 48

Μαγγανεία 71
 μαγεία 63
 μακροβιώτατος 15
 μέγα (ἐπιτακτικόν) 13
 μεγιστότατος 15
 μηνοειδής 41
 μισοδημότατος 15
 μισογρηστοτάτος 15
 μονώτατος 15
 μουςαγέτης 48
 μυριόπαλαι 17
 μυρμηκιῶν 40

Νεομήνιος 45
 νεοσφαγῇ κρέα 38
 νο-μηνία 49

Ὠὶλα τεμνόμενα ταῖς πανσελήνοις 36

Ὀγκλίη 58
 ὀκταπόδιον 102
 ὀκτάπους 102
 ὀκτώ λογισμοί 86, πνεύματα 86
 ὄλβιος 21
 ὄμβριος Ζεὺς 33
 ὀρφικός ὕμνος 39
 ὄφτα (=ἐφτά) 100
 ὀχθήμερος ἐδδομας 70

Πάθη σελήνης 31
 πάλαι-πάλαι 14
 πάμμεγας 13
 πάμπαν 14
 πανδερχής 32
 πάντα 14
 παντάπορος 26
 παντεύμορφος 27
 πάντως 14
 πάνυ 14
 παξι 96
 παστάς 95
 πέμπτη ἡμέρα ἀποφρὺς 23
 πεντάγνωμος 27
 πεντάκαλος 27
 πεντάκις 17, 28.
 πεντανεύρι 28
 πεντικός (=ποντικός) 28
 πεντοκάνουλος 27
 πενταχόρωνος 26
 πεντάμορφος 27
 πεντάνευρον 28
 πεντάπλευρον 28
 πενταπλουμισμένος 27
 πεντάρφανος 27
 πεντάρφενος 27
 πεντάστομος 96
 πέντε 26, 28.
 πέντε πλυνήτρα; 51

κέντρον ευρο 96
 πέρι 13
 περίβαρυς 13
 περίεσθος 13
 περίζηλος 13
 περίθεσμος 13
 περίκακος 13
 περίκλειτος 13
 περικύσμιος νοῦς 67
 περιπόθητος 20
 περισσῶς 14
 πλειᾶδες 68, 81.
 πλευρίτις 46
 πολλαπλασίων 85
 πολλοδεκάκις 17
 ποιοκράτορες 101
 πολὺ πολλόν 14
 πολυανθρωπότητος 15
 πολυδόσιος 95
 πολυγλώχιν 16
 πολύδρομος 34
 πολύζωνος 94
 πολυθέατα 19
 πολύκαρπος 13
 πολύκλινος 96
 πολυκυμία 18
 πολύλλιστος 16
 πολύνευρον 28
 πολύνευρον 96
 πολυσόρμητος 19
 πολυπάμφατος 13
 πολυπάνσοφος 13
 πολύπλευρον 96
 πολύπους 102
 πολύστομος 79
 πολύστομος 94
 πολύστονος 79
 πολυφυλλος 94
 πολυτελέστατος 15
 πολύχορδος 94
 πολύφωτος 94
 προθεμῖαι πέντε ἡμερῶν 28
 προσέληνος (Ἄρκάδες) 33
 προσεληνίδες (νῦμφαι) 34
 πρωτίστος 15

πολύπους 60

Σελήνη 39
 σελήνη (εἰς χρόνου καταμέτρησιν) 37
 σελήνης ἔκλειψις 33, 41.
 σελήνη ἐν νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ λαογραφίᾳ 40
 σητάνιος 102
 σφόδρα 14

Τακάτ(ι), τὸ 102
 ταραντέλα 100
 τελέως 14
 τριαδώνω 59
 τρίαίνα 17
 τριακάς 49
 τριάς 24
 τριθάραρος 16
 τριδιδιάζομαι 25
 τριδικιαζομαι 25
 τριβουλος 24
 τριδροχος 18
 τριγάμος 18
 τριγέρων 19
 τριγίγας 18
 τριγίληνος 19
 τριγλώχιν 16
 τριγυρίζω 25
 τριγυρνῶ 25
 τριγώνος 25
 τριδουλος 16
 τριδύστηνος 19
 τριέμβολον 19
 τριέσπερος 19
 τρικάλα 24
 τρικάλαμος 25
 τρικαψίδιν 25
 τρικέρης 25
 τρικέφαλον ὀφείδιν 25
 τρίκλωστος 19
 τρίκλωστος 19
 τρικοίλης 25
 τρικόνητος 19
 τρικώρωνος 27
 τρίκουρος (κρίδος) 97

τρικυμία 18
 τρίλιτος 16
 τριλόχι 25
 τριμάκαιρα 19
 τριμάτης 25
 τριμύσταρον 25
 τρισκοπούμαι 25
 τρίπαλαι 17, 20.
 τριπάλαια 18
 τρίπαλτος 19
 τριπάνουργος 19
 τριπάχυντος 19
 τριπέδων 16
 τριπέμπελος 19
 τριπήχης 20
 τριπιθήκινος 20
 τριπίνακος 24
 τριπλανής 20
 τριπλή καὶ τετραπλή
 τριπόδης 20
 τριποδῶ 25
 τριπόδητος 20
 τρίποκα (κώδια) 20
 τριπόλιτος (οἶτος) 20
 τρίπολος 16
 τρίπρατος 16
 τρίπτυχος 16
 τριπύρινος 24
 τρίς (ἐπίρρημα) 17
 τρισάθλιος 16, 24.
 τρισάλαστος 21
 τρισαλιτήριος 21
 τρισάλυπος 21
 τρισανάριθμος 21
 τρισάνθρωπος 21
 τρισανόητος 21
 τρισάποτμος 21
 τρισαραιοπαγίτης 21
 τρισαριστεργάτης 21
 τρισάριστος 21
 τρισάρνητος 21
 τρισάμενος 21
 τρισασπάσιος 21
 τρισαύγουστος 21
 τρισαφύρεστος 24

τρισάωρος 21
 τρισδδέλυρος 21
 τρισδείλαιος 21
 τρισδύστηνος 21
 τρισέδαστος 16
 τρισεξώλης 16
 τρισεύγετος 24
 τρισέωλος 21
 τρισθάνατος 21
 τρισθανής 21
 τρισκακοδαίμων 16
 τρισκατάπτυστος 21
 τρισκαταραμένος 24
 τρισκατάρατος 21, 24.
 τρισκεκορημένος 17
 τρισκοπάνιστος 21
 τρισμάκρο 16
 τρισμακάριστος 24
 τρισμέγιστος 24
 τρισοῖζυρός 17
 τρίς ὀλβια 18
 τρισόλβιος 16
 τρισόλβιος 21
 τρι(σ)πιθάμος 24
 τριστεγοί (στοαί) 18
 τρίτη ημέρα ἀποφοράς 23
 τριτογενής 44
 τριτόμηνης 42
 τριφίλητος 22
 τριχάλεπος 21
 τριχόλωτος 21

Ὑδροφόδος 96
 ὑπερβαλλόντως 14
 ὑπέρβαρος 13
 ὑπερῆδιστος 13
 ὑπέρθιος 13
 ὑπέρχαλος 13
 ὑπέρλευκος 13
 ὑπέρροξος 13
 ὑπέρφιλος 13
 ὑπερφυῶς 14
 ὑπονυστάζω 13

Φεγγάρι 37

φιλητός 22
φοβερά μαῦρος, πικρός 14
φραστήρες ὀδόντες 77
φτάζυμος 102
φταμνητήτιο 47

φταπόδι 102
φτάφυχος ἰδ. ἐφτάφυχος
Χρονοκρατορία 56
χρυσάωρ 44

B'

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἀβραάμ 61
Ἀγαθίας ὁ Σχολαστικὸς 61
Ἀγαμέμνων 72
Ἀγδάτανα 79
Ἀγοιππαῖος 73
Ἀέτιος 47
Ἀθηνᾶ 67
Ἀθῆναιος 23, 36. 96.
Ἀθηναῖς 80
Αἴας 95
Αἰγιάλεια 49
Αἰγινήται 76
Αἰγύπτιοι 41, 63. 70. 89.
Αἰλιανὸς 21
Αἰσχύλος 34, 93.
Ἀλεξάνδρεια 70
Ἀλέξανδρος Ἀφροδισιεύς 54
Ἀλέξανδρος Μέγας 54, 61.
Ἀλεξίς 82
Ἀλκιδιάδης 74, 75.
Ἀλκυονίδες ἡμέραι 81
Ἀλωεύς 76
Ἀρμιανὸς 61
Ἀμφίπολις 75
Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία 86
Ἀνδρέας 85
Ἄννα Κομνηνὴ 20
Ἀποκάλυψις 85
Ἀπόλλων 42 κτλ.
Ἀπολλωνιακὴ Ἐπίκλησις 63

Ἀπολλωνιακὴ τάξις 78
Ἀπολλώνιος Ῥόδιος 60
Ἀρέθας 97, 85.
Ἄρης 23, 73.
Ἀριστόβουλος 67
Ἀριστοτέλης 22, 42. 51. 81.
Ἀριστοφάνης 23, 28. 33. 37. 74. 76. 95
Ἀρίστων 76
Ἄρκτος 80, 53.
Ἀρνόδιος 42
Ἄρπαλος 20
Ἄρτεμις 43, 60.
Ἀρτεμίσιον 43
Ἀρχιδῆμος 76
Ἀρχιλόχος 33
Ἀρχιγένης 45
Ἀσσύριοι 51
Ἀστάρτη 57
Αὐγουστος 70
Ἀφροδίτη 65
Ἀφύφις 64
Ἀχιλλεύς 49

Βαρθολομαῖος 61
Βασίλειος ὁ Μέγας 37
Βαθυλῳῖνοι 35, 41. 51. 55.
Βενετικαὶ νῆσοι 90
Βῆλος 57
Βηρωσός 53
Βιέννη 91

Βρασίδης 75
 Βριμώ 60
 Βύσιος 43, 46.

Γαληνός 46, 52.
 γάμος 40
 γᾶς ὀμφαλός 43
 Γεδι-Κουλέ 90
 Γερμανία 68
 Γεώργιος Κωδινός 92
 γηθειῆς 101
 Γοργίας 66
 Γραφή 33

Δαῖδ 70
 Δανιήλ 85
 Δελφοί 43
 Δημαγόρας 81
 Δημακράτος 76
 Διμοσθένης 24
 Διαθήκη Νέα 85
 Διαθήκη Παλαιά 84
 Δικαίρχος 20
 Διογένης Σινωπεύς 21
 Διοκλῆς 45
 Διονύσιος Ἀλικ. 44
 Διονύσιος 79
 Διόνυσος 78
 Δίων Κάσσιος 70
 Δούκας 71

Εβδομαγένης 44
 Ἐβδομον 90
 Εἰκάδιος 45
 Εἰλείθυια 35
 Ἐκατομβάϊων 43
 Ἐκτάτανα 79
 Ἐκτωρ 95
 Ἐλένη 74
 Ἐλλησποντος 73
 Ἐμπεδοκλῆς 47
 Ἐννεάχρουνος 28
 Ἐξαήμερος 37
 Ἐπίδαυρος 66
 Επικτητος 22

Ἐπίχαρμος 51
 ἐπτά ὁ ἀριθμός 29 ἐξῆς, ἀψίδες 91.
 Γωνίαι 88, ἐπὶ Θήβας 80, Καμάραι
 91, Κίονες 92, Νησία 90, Νομοὶ 89.
 Πάγοι 89, Πελάγη 89, Πόλεις 88,
 Πυραὶ 88, Ὑδατα 89, Φρέατα 89

ἐπτά (παρὰ Ῥωμ.) 65
 Ἐπτάδελφοι 89
 Ἐπτάζωνα 96
 Ἐπτάθεον 89
 Ἐπτάλογος 95
 ἐπταμερῆς (ἡ ψυχὴ) 77
 Ἐπτάνησα 90
 Ἐπτανομίς 89
 Ἐπτάπολις (Ὁμηρος) 80
 Ἐπτάπολις 80
 Ἐπτάπαρος 96
 Ἐπταπύργιον 90
 Ἐπτάσκαλον 90, 92.
 Ἐπτάφυλλος 63
 Ἐπτάφωνος 89
 Ἐπτάχαλκον 88
 Ἑρμῆς-Τρισμέγιστος 62, 66.
 Ἑρμητικὴ φιλοσοφία 86
 Ἑρμιππος 55
 Ἑρμιππος ὁ Βηρύτιος 70
 Ἑρμοῦ ὕμνος 54
 Ἑσπερίδες 81
 Ἑτυμολ. Μεγ. 97
 Εὔδοια 82
 Εὐδουλος 96
 Εὐμαῖος 73
 Εὐριπίδης 23, 37, 74.
 Εὐρουσθεὺς 47
 Εὐσεδῖος 67
 Εὐστάθιος 24, 32, 44, 51, 72, 75.
 79, 95.
 Ἐφτάτρουλλη 100

Ζεὺς (ἐπίθετα) 33
 Ζεὺς μελιχίος 58
 Ζωναράς 97

Ηέλιος 73
 Ἡλιάδαι 50, 57.

Ἡλιδωρος 96
 Ἡλιος 50 κτλ.
 Ἡρα Ἀκραία 48
 Ἡραιον 76
 Ἡρακλείδης Ταραντίνος 45
 Ἡράκλειος 92
 Ἡρόδοτος 73, 76. 79. 96.
 Ἡρώνας 28, 95.
 Ἡσαίας 87
 Ἡσίοδος 27, 34, 43. 44. 53. 61.
 Ἡσύχιος 47. 74. 96. 97.

Θαργηλίων 57
 Θεοδόσιος Β' 80
 Θεοδόσιος Διάκονος 94
 Θεοδώρα 83
 Θεόπομπος 20
 Θεόφραστος 21
 θετικοῦ ἐπανάληψις 14
 Θέτις 27, 49.
 Θεοδοσία 89, 90.
 Θῆβαι 79, 81.
 Θησεύς 77
 Θουκυδίδης 41, 74 ἐξ.

Ἰακώβ 84
 Ἰαώ 39, 62. 66.
 Ἰένη 91
 Ἰεριχώ 87
 Ἰερὸς μῆν 43
 Ἰερώνυμος 85
 Ἰησοῦς 85
 Ἰόνιοι νῆσοι 90
 Ἰουδαῖοι 41, 64.
 Ἰουδαῖοι μυστικοὶ 66. 70. 87.
 Ἰουλιανὸς 32, 35. 50.
 Ἰπποκράτης 35, 45. 46. 82.
 Ἰππόλυτος 84
 Ἰππου μνήμα 51, 57.
 Ἰππῶνας 95
 Ἰσοκράτης 28
 Ἰσμήνιος Ἀπόλλων 57
 Ἰστρος 79
 Ἱταλικὴ γλώσσα 15
 Ἰωάννης Λυδὸς 67, 44.

Ἰωάννης φιλόπονος 83
 Ἴωνες φιλόσοφοι 35
 Ἰώσηπος 84

Ἰκιδμος 57
 Καθολικὴ Ἐκκλησία 86
 Κάιν 84, 97.
 Καλαύρεια 80
 Καλλίμαχος 47, 95.
 Καλυψώ 73
 Καρνεάδης 70
 Κάρνειος 43
 Κέβης 76
 Κέλται 42
 Κέρδερος 82
 Κηνσωρίνος 44
 Κιδωτὸς 87
 Κικέρων 21, 38. 67. 78.
 Κλάριος (Ἀπόλλων) 60
 Κλήμης 41, 68. 70. 83.
 Κλυμένη 50
 Κόϊντος Σμυρναῖος 95
 Κομμοδιανὸς 91
 Κοντοσχάλιον 98
 Κορνοῦτος 47
 Κοσμᾶς 85
 Κρήτη 48, 57. 73. 82. 94.
 Κρητικὸν πέλαγος 48
 Κρίσιμος (ἡ ἐβδόμη) 70
 Κρονίων 73
 Κρόνος 42
 Κρότων 44
 Κύκλωπες 81
 Κύπρις 65
 Κύπρος 82
 Κυρανίδες 52
 Κύρνος 82
 Κωνσταντινούπολις 24, 79
 Κωνσταντῖνος Μέγας 92

Λάδη 74
 Λερναία Ὑδρα 82
 Λέσβος 82
 Λητὸς 44, 78.
 Λιούτιος 88

Λίγας 76
 Λοχροὶ 52
 Λουκᾶς 85
 Λουκίνα 35
 Λουκιανός 60, 97, 80.
 Λυκοῦργος 36
 Λυκόφρων 34, 49.

Μαγικά βιβλία 63
 Μαΐουμᾶς 85
 Μανασσῆς 71
 Μαρχέλλος 38, 65.
 Μᾶρκος Αὐρηλῖος 54
 Μάρων 73
 Μελκάρτ 57, 58.
 Μένανδρος 28, 51, 76.
 Μήδεια 48
 Μήνη 54
 Μίθρας 63
 Μιχαήλ Ἀρχάγγελος 64
 Μιχαήλ Γλυκᾶς 37, 97.
 Μολώχ 57
 Μοσχόπουλος 44, 69.
 Μοῦσαι 48
 Μουσική 54
 Μωαμεθανοὶ 97
 Μωυσῆς 83
 Μωχοῦμετ 98

Ναιράδες 60
 Νέα Πλατωνική φιλοσοφία 62
 Νεβώ 57
 Νετλος 86, 96.
 Νεομήνιος Ἀπόλλων 47
 Νέστωρ 72
 Nietzsche 56
 Νίκανδρος 79
 Νικήτας Εὐγενειανός 21
 Νικηφόρος 92
 Νικίας 41
 Νιόβη 48
 Νιοβίδας 81
 Νυρεμβέργη 79

Ξενοφῶν 96

Ξέρξης 73
 Ξηρόλοφος 92
 ***Ο**γκη (᾿Αθηνᾶ) 58
 Ὅμηρος 50, 72, 94.
 Ὁμολώσιος 58
 Ὁρέστης 60
 Ὁρφεὺς 67
 Ὅσιρις 66
 Ὁουίδιος 79, 94.

Παλατῖνος 91
 Παφίη 54
 Παῦλος Ἀπόστολος 87, 28.
 Παυσανίας 51, 77.
 Παχνίτης 75
 Πελοπόννησος 82
 Πέρσαι 41
 Πεύκη 96
 Πλανητικαὶ ἐβδομάδες 70
 Πλάτων 22, 51, 60, 74, 75, 76, 77, 84.
 Πλειάδες 80
 Πλειάς 59
 Πλίνιος 36, 65, 94.
 Πλούταρχος 31, 32, 35, 36, 41, 45, 89
 Πολέμων 61
 Πόλις 79
 Πορφύριος 50
 Ποσειδῶν (ἐπίθετα) 33
 Ποσειδώνιος 40
 Πολοκράτορες 82
 Πολύπορος 96
 Πουλχερία 83
 Πρόδρομος 24, 24, 59, 97.
 Προϊτίδες πύλαι 57 ἐξ.
 Προΐτος 57
 Πρόκλος 41, 42, 44, 67, 77.
 Πτολεμαῖος 52, 54.
 Πρῶρος 69
 Πυανοφίων 43.
 Πυθαγόρας 52, 57, 22, 32, 41, 42, 53, 59, 66, 67, 78, 81.
 Πυθαγορική φιλοσοφία 63

***Ρ**όδος 50, 82.

Ῥωμαῖοι 65
Ῥώμη 78, 82.
Σιάδατον 70
Σάμιοι 76
Σαπφώ 94
Σάραπισ 51, 66.
Σαρδῶ 82
Σείριος 34
Σέλευκος 68
Σενέκας 77
Σέξτος Ἐμπιρ. 72
Σεπτεμπάγιον 79
Σεπτίμιος Σευήρος 91
Σεπτομόντιον 78
Σέραπισ 50
Σιβυλλιακὸς χρησμός 79
Σικελία 16, 82.
Σικυῶν 57
Σίξτος Ε' 91
Σιλεσία 68
Σόαρχος 66
Σολωμονική 39
Σουητάνιος 95
Σουΐδας 34, 60, 95, 97.
Σοφοκλῆς 20, 31, 88, 94.
Σπανέας 27
στοιχεῖα τοῦ κόσμου 87
Στράδων 80, 89, 95.
Στοά 70
Στωϊκοὶ 70
σύγκροσις 11 ἐξ.
συγκριτικὰ ἀντὶ θετικῶν 11, ἀντὶ ὑπερθε-
τικῶν 12
Συμεὼν 84, 86.
σύνθετα δ πλᾶ 13
Συριανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς 69
Συριανὸς 81
Σφενδαδάτης 82
σχήματα σελήνης 31
Σωκράτης 74
Σώστρατος 49

Ταύγετος 88
Τειρεσίας 47

Τεῦχος 74
Τζέτζης 47, 82.
Τηλέπουλος 73
Τιμόθεος 35
Τιτᾶνες 81
Τιτανίδες 78
Τιτυὸς 73
Τιρόλον 68
τρεις τέλειος ἀριθμὸς 22
τρία τὰ πολλὰ 16
τρία (παρὰ Ῥωμαίοις) 65
τριαδικὴ διαίρεσις μηνός 41
Τριάς Ἀγία 59
Τριτογένεια 26, 42, 44.
Τροκέττα 60
Τυδεὺς 58
Τύμωλος 60

Υάδες 80
ὑπερθετικὰ παρὰ τοῖς τραγικοῖς 15

Φαίαιες 73
Φιδήνη 79
Φιλοκράτης Στρούθιος 75
Φιλόλαος 52, 53.
Φιλούμενος 96
Φιλόχορος 23
Φίλων 36, 46, 50, 56, 59, 67, 72, 80, 94.
Φλάκκος 61
Φλάουῖος Ἰώσηπος 87
Φορμίων 74
Φρόνυχος 96
Φυλότιμος 45
Φώτιος 95, 87.

Χαλδαῖοι 55, 56, 68.
Χαρικλῶ 49
Χρυσόστομος 97
Χριστιανοὶ 87
Χριστὸς 63

Ψυχὴ 77

Ωριγένης 85
Ὡρίων 64
ᾠρος 64

I'

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ

Amok-āmok 14

Clavicula Salomonis 39

Endigenae 74

Ipsissimus 15
luna 38

Malus-malus 14
maximus 15
minimissimus 15

Nundinae 70

Optimus 15

Peccata mortalia 86
peraltus 13
perceler 13
perlongus 13
perparvus 13
perdulcissimus 13
piccolo-piccolo 15
plantago lanceolata 96
plantain commun 28
plantain (grand) 28
postremissimus

praealtus 13
praeceler 13
praeclarior 13
praeclarissimus 13
praenobilior 13

Quinq̃ue 29

Ratto-ratto 15

Septemuĩri epulones 82
Septemzodium 90
Septimontium 78
Septizonia 90
Septizonium 91
sieben 91
superbia 86

Ter-perfidus 19
trifur 26
trifurcifer 26
Trimalchio 26
Triphallus 26
Trismegistus 26
trivenefica 26

Vitia Capitalia 86

PA
430
H4
K3

Kalitsounakēs, Iōannēs E 1873-
Ἑπταδικαὶ ἔρευναι. Ἀθῆναι, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίων,
1921.

115 p. 23 cm.

ε' Ανατύπωσις ἐκ τοῦ τριακοστοῦ τρίτου τόμ. τῆς Ἀθηνᾶς.
Bibliography: p. 91-10.

Title romanized: *Heptadikai ereunai*.

1. Hepta (The word) 2. Seven (The number) 1. Title: *Heptadikai ereunai*.

PA430.H4K3

CCSC/mmb

A2720

